

ଭିତ୍ତ ଦୁଇମ ଦୁଇ ଗଣିତ୍ର - 9

ଘରାଘର ଦରଘିନି ଘରାଘି ଘରା ଦରଘରାଘର
(ଘରଘି ଘରଘର, ଘିଘରାଘର ଘରଘର ଘରା ଦରଘରଘି ଘରଘରଘି)

ରଘିଘର ଘରଘରଘରଘର

බුදු දහම දැක ගනිමු - 9

උපාදාය අස්වීති හොති හො අනුපාදාය

(උදාසි සූත්‍රය, වීණොපම සූත්‍රය සහ
ආනන්ද සූත්‍රය ඇසුරෙන්)

රවිඤ්ඤ කොමන්සලගේ

ප්‍රථම මුද්‍රණය : 2017 මැයි (පිටපත් 5,000)

ISBN No. 978-955-43763-1-1

පොත පිළිබඳ විමසීම්:

මහාචාර්ය රවිඤ්ඤ කොශ්ඨලගේ
Email: koggalage@yahoo.com
Web: http://ravi.harimaga.com
Mobile : 0777234239

මුද්‍රණය:
නීටි ග්‍රැෆික්ස් (පුද්ගලික) සමාගම
2A, රාහුල හරස් පාර
මාතර
දු.ක: 077 706 1809, 041-222 3174

ධම් දානයකි - නොමිලයේ බෙදාහැරීම පිණිසයි.

සබ්බ දානං ධම්ම දානං ජිනාති

සියළු දානයන් අතරින් ධම්ම දානය උතුම්වේ

පුණ්‍යානුමෝදනාව

එංගලන්තයේ වෙසෙන විශේෂඥ දොස්තර එච්.එම්. සුනිල් හේරත් මහතා සහ සුජාතා හේරත් මහත්මිය වන අප විසින් සිදුකරන්නා වූ මෙම උතුම් ධර්ම දානමය කුසල බලය හේතුකොටගෙන අපගේ දූ දරුවන්ට හා සියලුම ශාකි හිත මිත්‍රාදීන්ට නිදුක් නිරෝගී සුවපත්භාවය පතමු. එමෙන්ම අප සැමට ලොව්තුරු දහම් ඇස වහා පහළ වීමට මෙම කුසලය හේතු වාසනා වේවා!

මෙම උතුම් සද්ධර්මය ලොවටම ප්‍රචලිත කරමින් මහඟු සේවාවක් කරන මෙම ධර්ම පුස්තකයේ කතා වන මහාවාර්ය රවි කොග්ගලගේ මහතා සැතපුම් දහස් ගණනක් දුර සිටින අප වැන්නවුන්ට ශ්‍රේෂ්ඨ කල්‍යාණ මිත්‍රයෙකි. එතුමාට මෙම මහානිසංස කුසල් බලයෙන් තමන් පහත බෝධියකින් උතුම් චතුරාර්ය සත්‍යය වහා අවබෝධ වේවා!

තවද අපගේ මියගිය දෙමාපියන්ටද ශාකීන්ටද ගුරුවරුන්ටද මේ පී. අනුමෝදන් විමෙන් පරලොව සුවපත් වේවා! උතුම් නිර්වානාවබෝධය විමෙන් සසර දුකින් අත්මිදේවා! මෙම පොත පරිශීලනය කරන ඔබට ද, අපට ද, මෙම ධර්මදානය සිදුකරන සියලු දෙනාටම ද ඉතා ඉක්මණින් උතුම් වාතුරාඝීය සත්‍ය අවබෝධ වේවා!

දහම් සාකච්ඡාවලට සවන් දෙමින් එහි වටිනාකම අවබෝධ කරගෙන බොහෝ දෙනෙකුට එම දහම බෙදා දීමේ පරම පවිත්‍ර චේතනාවෙන් මේ සදහා දායකවීමට ඉදිරිපත් වූ ඔස්ට්‍රේලියාවේ වෙසෙන වෛද්‍ය කමල් තෙන්නකෝන් මහතා සහ වන්ද්‍රා තෙන්නකෝන් මහත්මියටත් මේ ධර්මදානමය කුසලය ඉක්මන් නිවන් අවබෝධය පිණිසම හේතු වාසනා වේවා! එමෙන්ම පින් කැමති ඕනෑම කෙනෙකුටත් මේ පින් අනුමෝදන් වී නිදුක් නිරෝගීභාවය සහ උතුම් ධර්මාවබෝධය පිණිසත්, මෙම උතුම් ධර්මදානමය කුසලය උපනිශ්‍රය වේවා!

හුංගම පල්ලේගම පදිංචිව සිට පරලෝසැපත් ඩී. ඒ. විජේසේකර පියාණන්ටත්, මේරි විතාරණ මැණියන්ටත් නිවන් පිණිසම මේ පිං අනුමෝදන් වේවා! එසේම අපගෙන් සදහටම වියෝව වසර 11ක් සපිරෙන නුගේගොඩ විසු වෙළඳ ව්‍යාපාරික D. D. L. අප්පුහාමි පියාණන්ටද, එම වසරේම ජන්මාන්තරගත වූ කෝට්ටේ විසු විශ්‍රාමික තැපැල් ස්ථානාධිපති රිචඩ් නානායක්කාර මාමණ්ඩියට සහ වසර දෙකකට පෙර ජන්මාන්තරගත වූ පියසිලී දුනුවිල නැන්දනියට සහ දෙපාර්ශවයේ මියගිය සියලු ඥාතීන්ට මෙම ධර්මදානමය කුසලය උපනිශ්‍රය වීමෙන් සසර වසන තුරු සුගතිගාමී වේවා! ධර්මාවබෝධය ලැබ මගඵල නිවනින් සැනසීම ලැබේවා!! එසේම සුජීවත්ව වෙසෙන K. D. S. ජයවර්ධන මැණියන්ටද, සහසම්බන්ධ වූ බිරිඳ ඇතුළු දූ දරුවන්ටද නිදුක් නිරෝගී දීර්ඝායු භාවය ලැබේවා! වහ වහා වතුරාර්ය සත්‍ය ධර්මය අවබෝධ වීමෙන් මේ සෝර කටුක සසර දුකින් අන්මිදේවා!!!

නම් වශයෙන් සදහන් නො කළ නුගේගොඩ සුභදාරාමය, මාතර, සහ උතුරුකන්ද ස්ථානවල ධර්ම සාකච්ඡා වලට සම්බන්ධ වී මේ සඳහා දායක වූ සියලුම පින්වතුන්ට මෙම උතුම් ධර්මදානමය කුසලය නිවන් අවබෝධය පිණිසම හේතු වාසනා වේවා!!!

පෙරවදන

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ දහම තේරුම් ගෙන මේ ජීවිතය තුළම ඉන් ප්‍රයෝජනයක් ලැබීමට උත්සාහ කරන බොහෝ දෙනෙකුට වැදගත් යැයි හැඟෙන සූත්‍ර දේශනා කිහිපයක් මේ සාකච්ඡාවලට යොදාගෙන ඇත. උදායී තෙරුන් වහන්සේ සාසනයේ පැවිදි වන්නේ ශ්‍රද්ධාව ඇති කරගැනීමේ අරමුණෙන් වුවත්, උන්වහන්සේට බුදු ගුණ භාවනාවක් නොව පනවා ඇත්තේ රූපය පිරිසිදු දකින, පංචඋපාදානස්කන්ධය පිරිසිදු දකින ආකාරයකි. එහි යෙදෙන විට උන්වහන්සේට බොජ්ඣංග ධර්ම පහළ වේ.

බොජ්ඣංග ධර්ම පහළ නොවී ඒවායේ භාවනාවක යෙදිය හැකිද? විණෝපම සූත්‍රයේ රජතුමා ආසා කරන්නේ මිහිරි ශබ්දයට පමණි. නමුත් සේවකයන් ගෙන එන විණාව කඩා බිඳ දමා පුළුස්සා අළු පා කොට හැරීමේ උපමාව අපට දහම් අවබෝධය සඳහා කරන ආර්ය පර්යේෂණයට යොදාගත හැක්කේ කෙසේද? රූපය ඇසුරු කරගෙන 'මම වෙමි', ඇසුරු නො කරගෙන නොවේ යන්නෙන් සක්කාය දිට්ඨිය දුරු කරගන්නේ කෙසේද? ආදි වශයෙන් දහම දැකීමට බොහෝ උපකාරී වේ යයි සිතන කරුණු මෙහිදී ගැඹුරින් සාකච්ඡාවට ගනු ලබයි. එසේම අනිමිත්ත, අප්පණිහිත, සුඤ්ඤත යන ධර්ම කරුණුත් යම් දුරකට මෙම සාකච්ඡා වල විමසීමට ලක් කර ඇත.

සෝවාන්වීම සඳහා අවශ්‍යයෙන්ම අවබෝධ විය යුතු කරුණක් වන 'උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය' යන ධර්මතාවය ත්‍රිපිටක දේශනා වලට අනුව විමසා, ඒ අවබෝධය සඳහා ප්‍රායෝගිකව කළ යුත්තේ කුමක්ද යන පැහැදිලි දර්ශනය ඇති කරගැනීමට ඔබට මෙම ධර්ම සාකච්ඡා යම් උපකාරයක් වී නම් අපගේ මේ සුළු උත්සාහය සාර්ථක වනු ඇත.

වෙනදා මෙන්ම වෙහෙස නොබලා මෙම පොත පරිඝනකගත කොට මුද්‍රණද්වාරයෙන් ඔබ අතට පත් කිරීමට උරුන් දිලිරුක්මි විරරත්න මහත්මියටත්, මාතර අමරතුංග මහනාටත්, අදහස දුන් පමණින්ම

එයට අනුකූල මනා පිටකවරයක් සකසා දුන් අමීල් මහතාටත් මෙම ජීවිතය තුළම බුදු දහම දකින දහම් ඇස පහළ වී නැවත අපාගත නොවන අමා මහා නිවන් මගට පිවිසීමට මෙම පින් උපනිශ්‍රයක්ම වේවා! අපගේ මෙතෙක් පැවති අවබෝධය නිරවුල් කරදීම සඳහා බෙහෙවින් උපකාරී වූ මෙවැනි දහම් කරුණු හෙළි කරදීම සඳහා ධර්ම සාකච්චා වල යෙදුණු සහ භාවනා වැඩසටහන්වලට සහභාගී වූ සැමටත් මෙම කුසලය නිවන් පිණිසම උපනිශ්‍රය වේවා!! දැනට 95 වෙනි වියේ පසුවන දයාබර පියාණන්ටත්, සියලු සහෝදර සහෝදරියන් ඇතුළු ශ්‍රෝති හිතමිත්‍රාදීන්ටත් නිදුක් නිරෝගීභාවය සහ දහම් අවබෝධය පිණිසත්, පරලෝසැපත් දයාබර මෑණියන් සහ සහෝදරයා ඇතුළු, සියලුදෙනා නමින් මිය පරලොව ගිය ශ්‍රෝති හිතමිත්‍රාදීන්ට හිතසුව සහ දහම් අවබෝධය පිණිසත් මෙම ධර්ම දානමය කුසලය හේතු වාසනා වේවා!!!

මහාචාර්ය රවිඥ කොග්ගලගේ

2017-02-03 සවනට සිසිලස අන්තර්ජාල ධර්ම සාකච්ඡාව

(උදායී සූත්‍රය ඇසුරෙන්)

අද මම උදායී සූත්‍රය¹ සාකච්ඡා කරන්න හිතුවා. උදායී සූත්‍රයේ අනිච්ච සඤ්ඤා සූත්‍රයට කිට්ටුවෙන් යන කාරණා ටිකක් තියෙනවා. අපි අනිච්ච සඤ්ඤා සූත්‍රයත් ටිකක් මතක් කරගනිමු. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළා පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයේ අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩන්න කියලා. කෙසේ වඩන අනිච්ච සඤ්ඤාවෙන් කෙලෙස් දුරුවෙනවාද කියලා උන්වහන්සේම ප්‍රශ්න කරලා, උන්වහන්සේම පිළිතුරු දුන්නා - රූපයේ අනිච්ච සඤ්ඤා වඩන කොට - ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අන්ථඞ්ගමො කියලා පාඨ තුනක් දේශනා කළා. මෙන්න මේ කරුණු බලන කෙනා රූපයේ අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩනවා. එයාගේ කාමරාග වලින් පටන්ගෙන, සියලු කෙලෙස් දුරු වෙනවා කියලා දේශනා කළා.

අපි නැවත උදායී සූත්‍රය ගත්තොත් - මූලින් සාමාන්‍ය විස්තරය තියෙනවා. උදායී ස්වාමීන් වහන්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේ ළඟ එකත්පස වාචිවෙලා මෙන්න මේ විදියට කියනවා. අච්ඡරියං හන්තෙ, අබ්භුතං හන්තෙ, යාව බහුකකඤ්ච මෙ හන්තෙ, හගච්චි පෙමඤ්ච ගාරවො ව හිරි ව ඔත්තප්පඤ්ච. අහඤ්චි හන්තෙ, පුබ්බෙ අගාරිකභුතො සමානො අබහුකතො අහොසිං ධම්මෙන අබහුකතො සඞ්ඝෙන. සො ඛිවාහං හගච්චි පෙමඤ්ච ගාරවඤ්ච හිරිඤ්ච ඔත්තප්පඤ්ච සම්පස්සමානො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජ්ඣතො. තස්ස මෙ හගවා ධම්මං දෙසෙසි - 'ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අන්ථඞ්ගමො.

උදායී භාමුදුරුවෝ බුදුරජාණන් වහන්සේට මෙහෙම කියනවා: 'ස්වාමීනි, මම මහණ වෙන්න කලින් ගිහි කාලයේ, බුදුභාමුදුරුවන්ට

¹ සංයුක්ත නිකාය, මහාවග්ගපාලි, බොජ්ඣංගිග සංයුත්තය, උදායී වග්ගය

ගරුත්වයක් තිබුණේ නැහැ. ධර්මයට, සංසරත්නයට ගරුත්වයක් තිබුණෙත් නැහැ. ඒ නිසා මට හිතූණා පැවිදි වෙන්න’.

දැන් කුමක් සඳහා ද උදායී හාමුදුරුවෝ පැවිදි වුණේ? ගරුත්වය ඇතිකර ගන්න.

ඊටපස්සේ කියනවා: ‘එතකොට මේ ශාසනයේ පැවිදි වුණහම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මට මෙහෙම දේශනා කළා. රූපය මොකක්ද, රූප සමුදය මොකක්ද, රූපයේ අත්ථභිගමය මොකක්ද කියලා බලන්න. වේදනාව මොකක්ද, වේදනාවේ සමුදය මොකක්ද, වේදනාවේ අත්ථභිගමය මොකක්ද කියලා බලන්න. සංඥාව මොකක්ද, සංඥාවේ සමුදය මොකක්ද, සංඥාවේ අත්ථභිගමය මොකක්ද කියලා බලන්න. සංඛාරය මොකක්ද, සංඛාරයේ සමුදය මොකක්ද, සංඛාරයේ අත්ථභිගමය මොකක්ද කියලා බලන්න. විඤ්ඤාණය මොකක්ද, විඤ්ඤාණයේ සමුදය මොකක්ද, විඤ්ඤාණයේ අත්ථභිගමය මොකක්ද කියලා බලන්න’ කියලා.

‘එතකොට මම මොකක්ද කළේ, නිශ්ශබ්ද තැනකට ගිහිල්ලා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කියාපු මේ ටික මෙනෙහි කළා’.

‘එහෙම බලන කොට මෙන්න මේකයි දුක කියලා මට අවබෝධයක් ආවා. මෙන්න මේ විදියටයි දුක හටගන්නේ කියලා අවබෝධයක් ආවා. මේකයි දුක්ඛ නිරෝධය කියලා නුවණක් ආවා. මේකයි දුක නිරෝධ කරන මාර්ගය කියලා නුවණක් ආවා. චතුරාර්ය සත්‍යය ගැන අවබෝධ වුණා’.

‘එවිට මට පහළ වුණා සති සම්බෝජ්ඣාභිගය. ඒක මම භාවිතා කළා, බහුලව භාවිතා කළා. ඒ හින්දා මේ කෙලෙස් දුරුවෙලා රහත්භාවයට පත්වුණා. විරිය සම්බෝජ්ඣාභිගයත් ඉපදුණා. ඒක මම භාවිතා කළා, බහුලීකතා කළා. එතකොට රහත්භාවයට පත්වුණා’. ඔහොම සජ්ත බෝජ්ඣාභිගය ගැනම කියනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒක පිළිගන්නවා, ‘ඒක එහෙමයි’ කියලා.

එතකොට පැවිදි වෙන් කලින් - ගිහිව ඉන්න කොට, උදාසී භාමුදුරුවන්ට කිසිම ශ්‍රද්ධාවක් තිබුණේ නැහැ. පැවිදි වුණහම බුදුරජාණන් වහන්සේ උදාසී භාමුදුරුවන්ට ශ්‍රද්ධාව ඇති කරගන්න කිව්වෙන් නැහැ, සීලය ඇති කරගන්න කිව්වෙන් නැහැ, භාවනා කරලා සමාධිය වඩාගන්න කිව්වෙන් නැහැ.

එහෙනම් මොනවාද කිව්වේ? ස්කන්ධ පහ හටගන්න හැටින්, නිරුද්ධවෙන හැටින් දකින්න කිව්වා. පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයේ අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩන්න කියලා තමයි උපදෙස් දුන්නේ. ඒක කරන කොට වතුරායඝී සත්‍යය අවබෝධ වුණා. බොජ්ඣංග ධර්ම පහළ වුණා. ඒවා භාවිතා කලා, බහුලව භාවිතා කලා. එතකොට රහත්වෙන්න පුළුවන් වුණා කියලා උදාසී භාමුදුරුවෝ පවසනවා.

එහෙනම් උදාසී භාමුදුරුවෝ ධර්මය ගැන කිසිවක් දැනගෙන හිටියේ නැහැ. ධර්මය නො දන්නා කෙනෙකුට රූපය මොකක්ද කියලා දැනගන්න බැරි ද? පොඩි ළමයෙක් වුණත් රූපය මොකක්ද කියලා දන්නවා. නමුත් රූපය හටගත්තේ කොහොමද කියලා නම් නිකම්ම දැනගන්න විදියක් නැහැ. ඒක දැනගන්න දහම අහලා නුවණ පහළවෙන්නම ඕනේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ කියනවා රූපයේ සමුදය හොයන්න කියලා.

එතකොට සමුදය දැක්කොත් ඒ සමගම අත්ථභිගමයත් පෙනෙනවා. සමුදය තියෙනකල් රූපය තියෙනවා, සමුදය නැත්නම් රූපය තියෙන්න බැහැ කියලා නුවණක් එනවා. මේ දැක්ම නේද පටිච්ච සමුප්පාදය කියන්නේ? ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති. මේක දකින කොට දකින්නේ පටිච්ච සමුප්පාදය නේ ද? එහෙනම් දකින්නේ දහම.

අපි සමහර විට හිතාගෙන ඉන්නේ එහෙම නෙවෙයි. අපි හිතන්නේ හොඳට පන්සිල් රකින්න, එතකොට දහම අවබෝධ වෙයි කියලා. එහෙම නැත්නම් හිත එකඟ කරන්න, භාවනා කරන්න, එතකොට දහම අවබෝධ වෙයි කියලා. හැබැයි ඒක නෙවෙයි උදාසී භාමුදුරුවෝ කරලා තියෙන්නේ.

උදාසී භාමුදුරුවෝ කියන්නේ නැහැ මම ඉස්සෙල්ලා හොඳට සීලය කැඩෙන්නේ නැතිවෙනකම් රැක්කා, ඊළඟට සමාධිය වැඩුවා, ධ්‍යාන වැඩුවා. ඊළඟට ප්‍රඥාව වැඩුවා කියලා එහෙම කතාවක් සූත්‍රයේ නම් නැහැ. උදාසී භාමුදුරුවෝ කියන්නේ 'මම ඉති රූපං කියලා බැලුවා, රූපය හටගත්තේ කොහොමද කියලා සමුදය බැලුවා. රූපය නිරෝධවෙන්නේ කොහොමද කියලා අත්ථඞ්ගමය බැලුවා'.

එතකොට එතන පෙනෙනවා අර විදියට රූපය මොකක් ද, රූප සමුදය මොකක් ද, රූප අත්ථඞ්ගමය මොකක් ද කියලා මෙනෙහි කරන කොට චතුරායඝී සත්‍යය ගැන අවබෝධයක් උදාසී ස්වාමීන් වහන්සේට ආවා කියලා.

ඊටපස්සේ කියනවා 'ස්වාමීනි, මා විසින් විදර්ශනා ධර්මයද අවබෝධ කරන ලද්දේය. විදර්ශනා මාර්ගයද ලබන ලද්දේය. මා විසින් යමක් වඩන ලද ද, බහුල වශයෙන් කරන ලද ද, එය ඒ ඒ ආකාරයෙන් වාසය කරන්නාහ. යම්සේ ජාතිය (ඉපදීම) ක්ෂය විය, බඹසර වැස නිමවන ලදී. කටයුතු දෙය කරන ලදී. මිත්මතු ආත්ම භාවයක් නැතැයි මම දැනගන්නෙමිද, ඒ බැව් පිණිස පමුණුවන්නේය'.

ඊළඟට කියනවා 'ස්වාමීනි, මා විසින් සති සම්බොජ්ඣංගයක් වඩන ලදී.' දැන් මේ විදියට වඩන කොට සති සම්බොජ්ඣංගයක් ලැබුවා කියලා කියන්නේ. 'මා විසින් සති සම්බොජ්ඣංගයක් වඩන ලදද, බහුල වශයෙන් කරන ලදද (ඒ කියන්නේ භාවිතා බහුලීකතා කියන එක) ඒ ඒ ආකාරයෙන් වසන්තහු යම්සේ ඉපදීම ක්ෂය විය. බඹසර වැස නිමවන ලදී. කටයුතු දෙය කරන ලදී. මිත්මතු ආත්ම භාවයක් නැතැයි මම දැනගන්නෙමිද, ඒ බැව් පිණිස පමුණුවන්නේය'.

මෙහෙම වඩන කොට සති සම්බොජ්ඣංගයක් ලැබුණා කියනවා. එතනත් අපට හිතන්න තැනක් වෙනවා. සම්බොජ්ඣංගයක් උපදවා ගැනීම සඳහාත් කළ යුතු යමක් තියෙනවා. ඉන්පසුවයි සම්බොජ්ඣංග වැඩිය හැක්කේ.

ඊළඟට ඒ සති සම්බොජ්ඣංගයක් වඩන කොට රහත්භාවයට පැමිණුණා කියනවා. ඒ වගේම ඕක බොජ්ඣංග ධර්ම හතටම

කියනවා. 'ස්වාමීනි, මා විසින් ධම්මවිවය සම්බොජ්ඣංගය ලබන ලදී... ආදී වශයෙන් ඉතුරු කරුණු ටික. ඊළඟට විරිය සම්බොජ්ඣංගයට, පීනි සම්බොජ්ඣංගයට, පස්සද්ධි සම්බොජ්ඣංගයට, සමාධි සම්බොජ්ඣංගයට, උපෙක්ඛා සම්බොජ්ඣංගයට පෙන්නනවා.

ඊටපස්සේ කියනවා 'ස්වාමීනි, මා විසින් මේ මාර්ගය ලබන ලදී. මා විසින් යම් ධර්මයක් වඩන ලදද, බහුල වශයෙන් කරන ලදද ඒ ඒ ආකාරයෙන් වසන්තහු යම්සේ ඉපදීම ක්ෂය විය. බඹසර වැස නිමවන ලදී. කටයුතු දෙය කරන ලදී. මිත්මතු ආත්ම භාවයක් නැතැයි මම දැනගන්නෙමිද, ඒ බැව් පිණිස පමුණුවන්නේය'.

එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ, 'උදායි, මැනවි, මැනවි. උදායි, නුඹ විසින් යම් මාර්ගයක් වඩන ලදද, බහුල වශයෙන් කරන ලදද ඒ ඒ ආකාරයෙන් වසන්තහු යම්සේ මම ඉපදීම ක්ෂය විය. බඹසර වැස නිමවන ලදී. කළයුතු දෙය කරන ලදී. මිත්මතු ආත්ම භාවයක් නැතැයි දැනගන්නෙමිද, ඒ බැව් පිණිස පමුණුවන්නේය යන මේ මාර්ගය නුඹ විසින් ලබන ලදැයි' වදාළේය.

ඒ විදියට තමයි ඒ සූත්‍රය අවසන් වෙන්නේ. අපි නැවතත් මේ කරුණු ටික කෙටියෙන් මතක් කරගන්නොත් - උදායි ස්වාමීන් වහන්සේ ගිහි කාලයේ පැවිදි වුණේ බුද්ධ ගෞරවය, ධම්ම ගෞරවය, සංඝ ගෞරවය නැහැ කියලා ලැජ්ජා බය ඇතිවෙලා. එතකොට පැවිදිවෙලා වත් ඒකෙන් මිදෙයි කියන අදහසකින්.

නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔහුට දේශනා කළේ බුද්ධ, ධම්ම, සංඝ ගෞරවය ඇතිකරගන්න කියලා නෙවෙයි. නැත්නම් සාමාන්‍යයෙන් අපි අහලා තියෙන විදියට සිල් රකින්න ආදී වශයෙන් නෙවෙයි. උන්වහන්සේ දේශනා කළේ - රූපය ගැන මෙන්න මේ විදියට බලන්න, වේදනාව ගැන සංඥාව ගැන, සංඛාරය ගැන මේ විදියට බලන්න කියලායි. පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයටම මේ විදියට බලන්න කියන එක. එහෙම වඩන කොට තමයි සම්බොජ්ඣංග පහළ වුණේ.

පඤ්චලපාදානස්කන්ධයේම අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩන්න කියනවා. අනිච්ච සඤ්ඤාව කියන්නේ 'ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථචිගමො' කියන මේ කරුණු තුන නුවණින් බලන එක කියලා අපට අනිච්ච සඤ්ඤා සූත්‍රයෙන් පැහැදිලි වුණා. ඒවා වඩන කොට තමයි වතුරායඝී සත්‍යය අවබෝධ වුණේ. ඒවා වඩන කොට තමයි බෝජ්ඣංග ධර්ම පහලවුණේ කියලා පෙන්නවා. බෝජ්ඣංග ධර්ම වලට පටිලද්ධො කියලා තියෙන්නේ.

අපි මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය ගැනත් නැවත ටිකක් මතක් කරගත්තොත් - වක්ඛුඤ්ඤා ව, පටිච්ච රූපෙ ව උප්පජ්ජති වක්ඛුච්ඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සච්චිති එස්සො... ආදී වගයෙන් ප්‍රපඤ්ච දක්වා වර්ධනය වෙන හැටි. ඉතින් ඒ විදියට අපි දකින්න පුරුදු වුණොත් මේ වචන ටිකෙන් දැනගත්ත කරුණු ප්‍රායෝගිකව යොදාගන්න පුළුවන්. මේ දැක්ම එන විදියට සූත්‍ර සම්බන්ධ කරගත්තොත් පහසු වෙනවා. මධුපිණ්ඩික සූත්‍රයේ ඇසට කිව්වා වගේ සලායතනයටම ප්‍රපඤ්ච දක්වා වර්ධනය වෙන හැටි පෙන්නවා.

හිතෙන් හදපු එකක් තමයි හිත දැනගත්තේ. ඒ වුණාට අපට ඒ පිළිබඳව කෙලෙස් ඇතිවෙන්නේ අපි ඒක ප්‍රපඤ්චයක් බවට පත්කරන නිසා. මේක හිතේ ඇතිවුණු සිද්ධියක්, හිතේම ඇතිවෙලා නැති වෙනවා කියලා නෙවෙයි අපි දකින්නේ, අපි මේක බාහිර තියෙන රූපයකට සම්බන්ධ කරලා හිතන්න යනවා. අන්න ඒ මත තමයි පඤ්ච ලපාදානස්කන්ධයට අනුවෙන්නේ, පඤ්ච ලපාදානස්කන්ධය හටගන්නේ.

එතකොට මධුපිණ්ඩික සූත්‍රයේ ඊළඟ ඡේද දෙකෙන් පෙන්නවා මේ ආයතන හය ගැනම වක්ඛුස්මිං. සති රූපෙ සති වක්ඛුච්ඤ්ඤාණෙ සති - ඒ කියන්නේ - ඇස ඇති කල්හි, රූප ඇති කල්හි, වක්ඛු ච්ඤ්ඤාණය ඇති කල්හි මොකද වෙන්නේ? එස්සපඤ්ඤත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතිති - ධානමෙතං විජ්ජති. එස්ස පඤ්ඤාප්තියක් පනවාගන්නවා කියන සිද්ධියක් විද්‍යාමාන වෙනවා. ඊළඟට ප්‍රපඤ්ච දක්වා වර්ධනය වෙන හැටි පෙන්නවා.

ඊළඟ ඡේදයේදී පෙන්නනවා වක්ඛුස්මිං අසති රූපෙ අසති වක්ඛුවිඤ්ඤාණෙ අසති එස්සපඤ්ඤත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතිති - නෙතං ධානං විජ්ජති - එස්ස පඤ්ඤප්තියක් පනවාගන්නවා කියන සිද්ධියක් විද්‍යමාන වෙන්නේ නැහැ.

මේ කරුණු තුනෙන් පළවෙනි එකේදී වක්ඛුඤ්ඤ ව, පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති වක්ඛුවිඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සඛිගති එස්සො... ප්‍රපඤ්ච දක්වා යන හැටි පෙන්නනවා. දෙවෙනි එකේදී ඇස ඇති කල්හි, රූප ඇති කල්හි, වක්ඛු විඤ්ඤාණය ඇති කල්හි එස්ස පඤ්ඤප්තියක් පනවාගන්නවා. දැන් මෙතන සමුදය පෙන්නනවා. මේක අපි පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයට සම්බන්ධ කළොත් - ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො.

ඊළඟ එකේදී පෙන්නනවා මේක නිරෝධවෙන හැටි, නැත්නම් අත්ථභිගමය. වක්ඛුස්මිං අසති රූපෙ අසති වක්ඛුවිඤ්ඤාණෙ අසති - එස්ස පඤ්ඤප්තියක් කියලා දෙයක් පැනවෙන්නේ නැහැ කියනවා. විද්‍යමාන වෙන්නේ නැහැ.

එතකොට පඤ්ච උපාදානස්කන්ධය මොකක්ද, ඒකේ සමුදය සහ අත්ථභිගමය මොකක්ද කියලා බලන කොට එතනම පටිච්ච සමුප්පාදයත් පෙනෙනවා - ඉමස්මිං සති ඉදං භොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න භොති - මේ හේතු ඇති කල්හි එලය වෙනවා. හේතු යෙදුණේ නැත්නම් එලයක් සිද්ධවෙන්න විදියක් නැහැ. ඒ තමයි අත්ථභිගමය.

එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළේ රූපය ගැන මේ කරුණු තුන බලන්න කියලා. රූපය මොකක්ද, රූපය හටගත්තේ කොහොමද, රූපය හටනොගන්නේ කොහොමද? ඒ විදියටම වේදනාව, සංඥාව, සංඛාරය, විඤ්ඤාණය ගැන මේ පහටම බලන්න කියනවා. ඉතින් අපි මේ ආයතන ගැන තේරුම් ගත්තොත් තමන්ට මේ ආයතන වැඩ කරන කොට මේක ප්‍රායෝගිකව දැකීමේ හැකියාවක් තියෙනවා.

අපට කෙනෙක්ව මතක් වුණොත් ඊටපස්සේ එළියේ රූපයකට සම්බන්ධ කරලා අපට කෙලෙස් ඇතිවෙනවා. කෙනෙකුට රාග සිත් ඇතිවෙන්න පුළුවන්, කෙනෙකුට ද්වේශ සිත් ඇතිවෙන්න පුළුවන්. ඒ රාග ද්වේශ ඇතිවෙන්නේ මේ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයකට අනුවීම මත. ඒකෙන් තණ්හාව දිගින් දිගට වැඩෙනවා, කෙලෙස් ඇතිවෙනවා. එතකොට බලන්න ඕනේ මෙතන ඉති රූපං කියන එක තියෙනවා - බාහිරයේ ඉන්න කෙනා. ඊළඟට ඒකේ සමුදය බලන්න වෙනවා. සමුදය බැලුවොත් අපට පෙනෙනවා දැන් හිතෙන් හදපු එකක් නේ අපි හිතෙන් දැනගත්තේ. මෙතන අපට ඇහෙන්න පෙනෙන්න කෙනෙක් හිටියේ නැහැ නේ කියලා. එහෙනම් එතන සිහිය නුවණ පිහිටියේ නැති හින්දා තමයි බාහිර කෙනෙක් ඉපදුණේ - ඉති රූපස්ස සමුදයො. මෙතන සිහිය නුවණ පිහිටියා නම්, අපි මේ හිතෙන් හදාගත්ත දෙයක් හිතෙන් දැනගත්තා කියලා සිහිය නුවණ පිහිටියා නම්, එතකොට බාහිර රූපයක් එතන හටගන්න හේතු නැතිවෙනවා.

එතකොට මෙතන ආයතනවල සිහිය නුවණ නැති හින්දාමයි බාහිර රූපයක් - ලෝකයට අයිති දෙයක් හටගත්තේ. මෙතන සිහිය නුවණ පිහිටියා නම් බාහිරය දක්වා යන්නේ නැහැ. අපි හිතෙන් හදපු දෙයක් හිතෙන් දැනගත්තා කියන්නේ සාමාන්‍යයෙන් හීනයක් දකිනවා වගෙයි. ඒක බාහිරයට සම්බන්ධයක් නැහැ. තමන්ගේ හිතෙන් දැනගත්ත දෙය තමන් දැනගත්තා. ඒක හිතේම ඇතිවෙලා නැතිවෙනවා. එතකොට අපි ඒක බාහිර ලෝකයෙන් භොයන්න යන්නේ නැහැ. ඒ තමයි රූපයේ අත්ඵඬිගමය.

මේ විදියට ආයතන හයටම බලන්න වෙනවා. මේක තව ටිකක් පැහැදිලි කරන්න මම තව උපමාවක් ගන්නම්.

බුදුරජාණන් වහන්සේ විණාවේ උපමාවක් දේශනා කරනවා. රජ කෙනෙකුට මිහිරි හඬක් ඇහෙනවා. ඒ රජතුමා මීට කලින් එහෙම හඬක් අහලා නැහැ. රජතුමා ඇමතිවරුන්ගෙන් අහනවා මොකක්ද ඒ මිහිරි හඬ කියලා. ඇමතිවරු කියනවා ඒක විණාවක හඬක් කියලා. එතකොට රජතුමා කියනවා ඒ ශබ්දය අරන් එන්න කියලා. ඒ

ශබ්දය ගෙන එන්න කිව්වට සේවකයෝ අරන් එන්නේ විණාවකුයි, වාදනය කරන දණ්ඩයි. රජතුමා කියනවා මම ගේන්න කිව්වේ මේවා (ලී ගොඩක්) නෙවෙයි, මට ඕනේ ශබ්දය කියලා. සේවකයෝ කියනවා රජතුමෙනි, ඒ ශබ්දය එන්නේ මේ විණාව කියන එක දණ්ඩකින් දක්ෂ වාදකයෙක් වාදනය කරන කොට කියලා. එතකොට රජතුමා කියනවා විණාව කඩලා බලන්න කොහෙද ශබ්දය තියෙන්නේ කියලා.

අපි බලමු මේ උපමාව ආයතන වලට සම්බන්ධ කළේ කොහොමද කියලා. එක විදියකට විණාව අපේ අප්‍රකාශන ආයතන වලට උපමා කරන්න පුළුවන්. දණ්ඩ බාහිර ආයතන වගේ. වාදනය කරන ක්‍රියාකාරිත්වය හරියට විඤ්ඤාණයේ ක්‍රියාකාරිත්වය වගෙයි. හටගත්ත ශබ්දය තමයි පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය වෙන්නේ.

ඒ උපමාවෙන් පෙනෙන්නේ අපි ඇත්තටම අත්දැක්කේ - ඇලෙන්තේ හෝ ගැටෙන්තේ ශබ්දයට. නමුත් ශබ්දය කියන එක විණාවට අයිතින් නැහැ, දණ්ඩට අයිතින් නැහැ, වාදනය කරපු කෙනාට අයිතින් නැහැ. මේ හේතූන් නිසාම හටගත්ත ඵලයක්. එතකොට ශබ්දය ගැන කතා කරන්න බැහැ මේ හේතූන්ගෙන් තොරව. මෙතන තමයි සමුදය කියන එක දකින්න තියෙන්නේ. ශබ්දයට පවතින්න බැහැ හේතූන්ගෙන් තොරව. එහෙනම් අපි ශබ්දයේ සමුදය හොයාගන්න ඕනේ.

එතකොට නුවණක් එනවා මේ සමුදය තියෙනකල් විතරයි ශබ්දය තියෙන්නේ. සමුදය නැති වුණොත් ශබ්දයට උපදින්නවත් බැහැ. ඒ කියන්නේ අත්ඵඵ්ගමය. අන්න ඒ විදියට පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයම යම්කිසි හේතූන් මත හටගන්න දෙයක්. හේතූන් යෙදෙන්නේ නැත්නම් ඒවා ගැන කතා කරන්නවත් බැහැ. හේතූන් නැත්නම් ඒවා ඉපදිලාවත් නැහැ.

අන්න ඒ වගේ ධර්මතාවයක් මේ පෙන්වන්නේ. රූපයක් දැනගන්න හැම මොහොතකදීම ඒ ධර්මතාවය තමන් ප්‍රායෝගිකව දකින්න ඕනේ. තමන් රූපයක් කියලා හිතන මේ ලෝකයට අයිති, ඕනෑම

දෙයකට මෙන් මේ කරුණු තුන යොදලා බලන්න කියන එක තමයි මට ප්‍රායෝගික පැත්ත විදියට තේරෙන්නේ. අපි නිකම් ධර්ම කරුණු පාඩම් කළා කියලා වැඩක් වෙන්නේ නැහැ. රූපය පිරිසිදු දෑකලා, රූපයෙන් මිඳෙන්න - ඉක්මවා යන්න ප්‍රායෝගික මාර්ගයට එන්න ඕනේ.

එතකොට ඕනෑම රූපයක් ගත්තොත් - ඉති රූපං - අභිධර්මයේ එන අටවිසි රූපම වෙන්න පුළුවන්. ඒ ඕනෑම රූපයක් - ඉති රූපං. ඊළඟට ඒ රූපය හටගත්තේ කොහොමද? එතකොට ආයතන පැත්තෙන් බලන්න. ආයතනයකින් තොරව අපට රූපයක් ගැන දැනගන්න විදියක් නැහැ. ඒ විදියට සමුදය බලන්න. ඒ සමුදය දකින කොට පෙනෙයි මේ සමුදය තියෙනකල් විතරයි රූපය ගැන කතා කරන්න පුළුවන්. සමුදය නැත්නම් රූපය හටගන්නේ නැහැ කියන ධර්මතාවය.

මට හිතෙනවා ප්‍රායෝගික පැත්තට යෙදීම සඳහාම ධර්ම සාකච්ඡා කළ යුතුයි කියලා. මම නැවතත් මතක් කරනවා පඤ්චපාදානස්කන්ධය ගැන බලන්න කිව්වේ ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඛිගමො කියන පැත්තෙන්. ඒ කියන්නේ රූපයේ සමුදය සහ අත්ථඛිගමය බලන්න ඕනේ. යම්කිසි රූපයක් තියෙනවා නම්, නැත්නම් වේදනාවක්, සංඥාවක්, සංඛාරයක්, විඤ්ඤාණයක් තියෙනවා නම් හැමකිසිසේම මේකේ සමුදය බලන්න කියන කරුණයි බුදුරජාණන් වහන්සේ නිතරම දේශනා කරන්නේ. ඒක දැකීම තුළ තමයි සමුදයකින් තොරව මේවා ගැන කතා කරන්න බැහැ කියන නුවණක් එන්නේ.

මේවා උපමා වලින් කියන තරමටම තමයි තේරුම්ගන්න පහසු වෙන්නේ. තේරුම් ගත්තොත් තමයි මේක ප්‍රායෝගිකව යොදන්න පුළුවන්. ඒ නිසා වචන ටිකක් පාඩම් කරගන්නවාට වඩා අපි මේකේ අර්ථය දකින්න උත්සාහ කරමු. අපි ටිකක් වෙනස් උපමාවක් මතක් කළා - විණාවේ උපමාව.

එතන දී රජ්ජුරුවෝ ශබ්දයට තමයි ඇලුණේ. එතන දී තේරුම් ගන්න ශබ්දය වගේ තමයි මේ රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ ටික. එතකොට එතනින්ම තේරුම්ගන්න ඕනේ ඒවා ඊට කලින් තිබුණු දෙයකුත් නෙවෙයි, ඊට පසුව තියෙන දෙයකුත් නෙවෙයි, මේ හේතු යෙදීම නිසාමයි ඇතිවුණේ. හේතු නැතුව හටගන්න විදියක් නැහැ. එතකොට ශබ්දය ගැන කතා කරන්න බැහැ හේතූන්ගෙන් තොරව. හේතූන් නිසාමයි ශබ්දය.

දැන් විණාවයි, දණ්ඩයි, ගත්තොත් වාදනය කිරීමෙන් තොරව ශබ්දයක් ගැන කතා කරන්න බැහැ. ඒවා මතමයි ශබ්දය තියෙන්නේ. ඒවා සමුදය විදියට දකින්න ඕනේ. එතකොට සමුදය තියෙන කොට ශබ්දය තියෙනවා. සමුදය නැත්නම් ශබ්දය නැහැ. මේ උපමාවේ දී ශබ්දය කියන එක අර පහටම දාන්න පුළුවන්. පඤ්ච උපාදානස්කන්ධය විදියට. එතකොට පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයක් ගැන කතා කරන්න පුළුවන් සමුදයක් යෙදෙන තාක් කල් විතරයි. ඒ සමුදය හඳුනාගත්තොත් අපට පෙනෙනවා මේ හේතු යෙදෙන තාක් කල් විතරයි මේ ඵලය තියෙන්නේ කියලා. හේතූන්ගෙන් තොරව ඵලයක් ඇතිවෙන්න බැහැ කියන ධර්මතාවය දකින්න ඕනේ. අපි එක එක වචන දූමමට ප්‍රායෝගිකව කෙරෙන්න ඕනේ, දකින්න ඕනේ ඔන්න ඔය ධර්මතාවය. මේ තමයි පටිච්ච සමුප්පාදය. පටිච්ච සමුප්පාදය දැක්කොත් ධර්මය දැක්කා වෙනවා.

එතකොට නිකමට හිතන්න විණාවයි, දණ්ඩයි වාදනය කරන්න කලින් පැත්තක තියෙනවා. එහෙම තියෙද්දී මේකට විණාව කියන්න බැහැ. මේ ලී ගොඩ විණාවක් බවට පත්වෙන්නේ වාදනය කරන මොහොතේදී. අන්න ඒ කරුණ තේරුම්ගන්න ඕනේ. අපේ අප්ඤාන ආයතනය වක්ඛායතනය බවට පත්වෙන්නේ රූපයක් දකින මොහොතේ දී. ඊට මොහොතකට කලිනුත් නෙවෙයි, මොහොතකට පසුවත් නෙවෙයි.

එතනත් සමුදයක් තුළමයි ආයතනය ගැන කතා කරන්න පුළුවන්. එතකොට විණාව වාදනය කරන මොහොතේ තමයි අර ලී ගොඩ විණාවක් බවට පත්වෙන්නේ. ඊට කලින් ඒක ලී ගොඩක් විතරයි.

ඒකට විණාවක් කියන්න බැහැ. ඒකට සම්බන්ධවෙන අනිත් කොටස් වලටත් එහෙමයි. ඒ ශබ්දය නැගෙන මොහොතේ විතරයි මේ ගැන කතා කරන්න පුළුවන්. එතකොට ශබ්දය නැගෙන්නේ මෙන්න මේ සමුදයෙන්. ඒකෙන් තමයි ඒ සමුදය හඳුනාගන්න ඕනේ.

එතකොට ඒ හේතුවේ ටික යෙදෙන මොහොතේ තමයි අපට එලයක් ගැන කතා කරන්න පුළුවන්. මෙතන දී එලය විදියට ගන්න හැමකිසිසේම ඔය ජාති පහ - රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ. එතකොට ඒවායේ සමුදය බැලීමේ දී අපට පෙනෙනවා ආයතන පැත්තෙන් බැලුවොත් ඇසයි, රූපයයි, වක්ඛු විඤ්ඤාණයයි - ඕවා මතමයි අපට ඉතුරු ටික ගැන කතා කරන්න පුළුවන්. ඒවා මත කියන්නේ ඒකට තනි වචනය 'එස්සය'. එතකොට එස්සය නිසාමයි ඉතුරු අංග ගැන කතා කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ. එතනත් සමුදයක් දකින්න පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් මේ ආයතන පැත්තෙන් හිතුවත් දකින්න පුළුවන්.

එතකොට අපට පහසුවෙන්ම දැනගන්න පුළුවන් දෙය තමයි රූප. රූපයක් ගැන දැනගත්ත ගමන්ම අනිත් පැත්තට බලන්න ඔය රූපය හටගත්තේ කොහොමද කියලා. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා රූපයේ ඇත්ත දකින්න නම් ආයතන විදියට බලන්න කියලා. මොන ආයතන හරහාද මේ බව දැනගත්තේ? ආයතන නැතුව අපට දැනගන්න විදියක් නැහැ. ඇහෙන්න දැකලා දැනගත්තා නම් එතකොට ඇහෙන්න දැකපු දෙය ගැන කල්පනා කරලා ඔය දැනගැනීමට ආවේ. කනෙන් ඇහුවා නම්, කනෙන් අහපු ස්වභාවයක්, කන උපද්දවලා දීපු ස්වභාවයක් ගැන කල්පනා කරලායි ඔය දැනගැනීමට ආවේ.

දැනගන්නේ මොනවද? ඔය පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය - රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ කියන පහ ගොඩනැගෙන්නේ. ඔය පහ වෙන් කරගන්න බැරි වුණත් මම කියන්නේ පළමුවෙන් රූපයෙන් පටන්ගන්න කියලා, අපට රූපය තේරුම්ගන්න පහසුයි. එතකොට රූපයයි, සමුදයයි දැක්ක ගමන් පෙනෙනවා රූප සමුදය තියෙනකල්

විතරයි රූප ගැන කතාකරන්න පුළුවන්. සමුදය නොයෙදෙන කල්හි එලය කියලා දෙයක් හටගන්නේ නැහැ.

එතකොට හේතුඵල දහමක්මයි මෙතන තියෙන්නේ. මේ හේතු යෙදෙනකම් මේ එලය තියෙනවා. මේ හේතු නැත්නම් මේ එලය නිරුද්ධයි (හටනොගන්න) කියන ධර්මතාවය. එතන තමයි ලෝකයෙන් එතරවෙන විදියට අනිත්‍ය කියන එක ඇත්තටම ගැඹුරින් පෙන්න්නේ. ඊට මෙහා අපි කතා කරන්නේ අනිත්‍ය කියලා අපි හිතාගෙන ඉන්න ලෝකයට අයිති එකක්. ඒ ගැන අපි හිතාගෙන ඉන්නේ වෙනස්වෙන ස්වභාවයක් - තියෙන දෙයක් වෙනස් වෙනවා කියලායි. ඒකට දීලා තියෙන වචන තමයි 'විපරිනාම' වෙනවා, එහෙම නැත්නම් 'ධීතස්ස අඤ්ඤාතත්ථං' කියන එක. ධීති කියලා යම් ස්වභාවයක් තියෙනවා නම් එතන තියෙන්නේ අන්‍ය තත්ත්ව වලට පත්වීමක් කියන ස්වභාවය. එතකොටත් කතා කරන්නේ බාහිරයෙන්. දෙයක් පිළිඅරගෙන, ඒක පිළිගත්ත කෙනාට කියනවා ඕක තියෙනවා කියනවා නම් හොඳට නුවණින් බලන්න කියලා.

එතනත් තියෙන්නේ වෙනස්වෙන ස්වභාවයක්. එතකොට එතන යෙදෙන වචන දෙක 'විපරිනාමයි' 'ධීතස්ස අඤ්ඤාතත්ථං' කියන ස්වභාවයයි. හැබැයි අනිච්ච සඤ්ඤාව කියන කොට ලෝකයෙන් එතෙර වීම සඳහා ඊට වඩා ගැඹුරු තේරුමක් තියෙනවා. හේතු තියෙනකල් එලය තියෙනවා, හේතු නැත්නම් ඔහොම දෙයක් පිහිටන්නේ නැහැ කියන ධර්මතාවය. ඒ තමයි පටිච්ච සමුප්පාදය කියන ධර්මතාවය.

නැවත උදායි සූත්‍රයට ගියොත් - එතනදී බොජ්ඣංග ගැන කතා කළා නේ. සතිසම්බොජ්ඣංගො මෙ භන්නෙ, පටිලද්ධො - එතන දී මම මතක් කළා මේ පටිලද්ධො කියන වචනයටත් අවධානය යොමුකරන්න කියලා. අර්ථ වශයෙන් පටිලද්ධො කියන කොට 'මෙහෙම දෙයක් පහළවුණා' කියලා ගන්න පුළුවන්. ඒ කොයි අවස්ථාවේ ද? මේ විදියට මෙනෙහි කරන කොට තමයි සතිබොජ්ඣංගය පහළවුණේ. සතිය ගැන කියන කොට 'සිහිය

පිහිටීම' කියලා ගන්න පුළුවන්. හැබැයි බොජ්කඩඹග ධර්මයක් කියන කොට, බොජ්කඩඹග කාටවත් බලෙන් පටන්ගන්න බැහැ. ඒක දහමේ යෙදීම තුළ පහළවෙන ධර්මතාවයක්. ඒ ධර්මතාවය තව දුරටත් තිබෙන කලා යොමුකිරීමේ හැකියාව තියෙනවා.

බොජ්කඩඹග හත ගැනම මුලින් කියන්නේ පටිලද්ධො කියලා. ඊළඟට කියනවා භාවිතො බහුලිකතො කියලා. ඔය පටිලද්ධො මට්ටමට එන්න නම් මේ දහම 'දන්න, දකින' කෙනෙක් වෙන්න ඕනේ. ඒ දන්න දකින කෙනා වෙන්න තමයි (මට වැටහෙන විදියට) මේ සූත්‍රයේත් කලින් පෙන්න්නේ මේ පඤ්චළපාදානස්කන්ධයේම අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩන්න වෙනවා - රූපය මොකක්ද, රූප සමුදය මොකක්ද, රූප අත්ථභිගමය මොකක්ද කියලා වේදනාව මොකක්ද, වේදනා සමුදය මොකක්ද, අත්ථභිගමය මොකක්ද? මෙතන හේතුඵල සම්බන්ධයක් තමයි බලන්න තියෙන්නේ. හේතූන් තියෙනකල් විතරයි යමක් ගැන කතා කරන්න පුළුවන්, හේතූන් යෙදෙන්නේ නැති කල්හි එහෙම දෙයක් යෙදෙන්නේ නැහැ කියන ධර්මතාවය.

ඔතැනට සිහිය නුවණ පිහිටන්න පුරුදු වුණොත් එයා අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩන කෙනෙක් වෙනවා. අනිච්ච සඤ්ඤා සූත්‍රයේදී² ඒක පැහැදිලිව සඳහන් වෙනවා. එහෙම කෙනාටයි කාමරාග, භවරාග, අස්මි මාන දුරුවෙන්නේ කියලා සූත්‍රයේ සඳහන් වෙනවා.

ප්‍රශ්නයක්: රූපයේ අත්ථභිගමය ඇති වුණ තැනදී නාමධර්මයන් තියෙන්නෙත් නැහැ නේද? එතන වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ සකස්වෙන්නේ නැහැ නේද?

පිළිතුර: ඒක හරියටම හරි. රූපය හටගත්ත මොහොතේමයි ඒ රූපයට අදාළ වේදනාව තියෙන්නේ, සංඥාව තියෙන්නේ, චේතනා (සංඛාර) තියෙන්නේ, විඤ්ඤාණය තියෙන්නේ. රූපය නිරුද්ධවීමත් එක්කම, අත්ථභිගමයත් සමගම ඉතුරු හතරම නිරුද්ධයි. දේශනාවේ තියෙන්නේ රූපය ගැන විතරක් නෙවෙයි, රූප සමුදය ගැනත්

² අනිච්ච සඤ්ඤා සූත්‍රය - සංයුක්ත නිකාය, බැඬ වග්ගය, බැඬ සංයුක්තය, පුළුඵ වග්ගය.

බලන්න කියලා. අපට කිසිම රූපයක් ගැන කතා කරන්න බැහැ සමුදයකින් තොරව. නමුත් සාමාන්‍ය කෙනාට සමුදය පෙනෙන්නේ නැහැ. අපි සමුදය දකින්න දක්ෂවෙන් ඕනේ. දහම අහලා 'දන්න දකින' කෙනෙක් වෙන් ඕනේ. නුවණින් දැනගත්ත කෙනෙක් වෙන් ඕනේ.

එතකොට රූපය පවතින්නේ සමුදය යෙදෙන තාක් කල් නම් අනිත් ධර්මතා හතර - වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ කියන ධර්මතා හතරත් ඒ සමගම යෙදෙන අංග ටිකත් ඒ වගේම යි. දැන් රූපය පවතින්නේ මේ සමුදය තියෙනකල් නම්, ඒ සමුදය යෙදෙන්නේ නැත්නම් රූපය හටගෙන නැහැ. රූපය හටගෙන නැත්නම් රූපයට අදාළ ඉතුරු අංගත් හටගෙන නැහැ. ඉපදිලා නැහැ. ඉතුරු අංග නැත්නම් රූපය හටගෙනත් නැහැ. ඒ වගේ සම්බන්ධතාවයක් මෙතන තියෙනවා. ඒ නිසා තමයි පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයේම සමුදය සහ අත්ථච්චගමය බලන්න කියන්නේ.

එතන දී තමන්ට ගෝචරවෙන, වැඩියෙන්ම පැහැදිලි, බලන්න පහසු එකෙන් පටන් අරගෙන බලන්න. ඒ බැලීම තුළ අනිත් ඒවාත් පෙනෙන්න ගන්නවා. ඉතින් මේක බොහොම ප්‍රායෝගික දෙයක්. මේක වචන ගොඩකට සීමාකරන්න එපා. සාමාන්‍ය ජීවිතයේ දී ශබ්දයක් ඇහෙනකොට, මේක ප්‍රායෝගිකව කරන්න. දැන් ශබ්දයක් ඇහෙන කොට අපේ සාමාන්‍ය පුරුද්ද තමයි ඔය ශබ්දය එන්නේ මේකෙන් කියලා රූපයක් සම්බන්ධ කරනවා. එහෙම සම්බන්ධ වුණු ගමන් දකින්න - 'ඔන්න රූපයක් තියෙනවා' - ඉති රූපං.

ඊළඟට ඒ රූපයේ සමුදය බලන්න. ඒ සඳහා බුදුරජාණන් වහන්සේ අපට උදව් කරලා තියෙනවා, ආයතන විදියට බලන්න කියලා. මොන ආයතනයෙන්ද මේක දැනගත්තේ? ශබ්දයක් ඇහිලා, ඒක ගැන කල්පනා කරලා තියෙනවා. ඒ ශබ්දයට රූපය අදාළ නැහැ. කල්පනා කිරීම මත තමයි රූපය ඉපදුණේ, හටගත්තේ. ඒක අපට ඇත්තම රූපය වුණේ, අපි විශ්වාස කලා මේ එළියේ තියෙන දෙයක් කියලා. හිතේම ඉපදිලා නිරුද්ධ වුණු දෙයක් විදියට නෙවෙයි දකින්නේ. හිත ඇතුළේ චිත්‍ර මාත්‍රයක් නෙවෙයි, බාහිර මොනවායින්

හරි හැඳිවිව 'දෙයක්' බවට විශ්වාස කළා. අන්න ඒ මට්ටමට එතකොට මතක තියාගන්න රූප උපාදානය සිද්ධ වෙලා ඉවරයි. ඒ කියන්නේ බාහිර තියෙන රූපයක් අපි දැඩිව පිළිගත්තා, භාරගත්තා, විශ්වාස කළා මේක තියෙනවාමයි කියලා. බාහිරයේ රූප තියෙන කොට කොච්චර වචන කිව්වත්, මොන භාවනා කළත්, ඒ රූප දැනගන්න 'මම' මේ පැත්තේ හටගෙන ඉවරයි.

රූප උපාදානය කියන කොට තේරුම්ගන්න පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය හැදුණා. පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය හැදුණා කියන්නේ දුක සකස් වුණා - සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා කියන ධර්මතාවය යෙදිලා. එතකොට දුක ඉබේ හටගන්න දෙයක් නෙවෙයි. ඔන්න ඔතනයි වැදගත් වෙන්නේ. ඒ රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ කියන ටික ඉබේ නෙවෙයි, සමුදයක් නිසාමයි හටගත්තේ. අන්න ඒ සමුදය දකින්න අපි දක්ෂවෙන්න ඕනේ. එතකොට ඒ සමුදය හඳුනාගත්තොත් පෙනෙනවා මේ සමුදය තියෙනකල් නේ රූප තියෙන්නේ. සමුදය නැතිවුණොත් රූප ගැන කතා කරන්න බැහැ නේ. ඒ තමයි අත්ථභිගමය - නිරෝධය.

අපි අර විණාවේ උපමාව ගත්තෙන් ඒ නිසායි. ශබ්දයට නිකම් පවතින්න බැහැ. දැන් රජ්ජුරුවෝ විණා ශබ්දය ගෙනෙන්න කිව්වාට ඒ ශබ්දය ගෙනෙන්න බැහැ හේතුන්ගෙන් තොරව. සේවකයෝ අරන් ආවේ හේතුන් ටික. එතකොට හේතුන් සකස් කළොත් ශබ්දය උපදිනවා. හේතුන් සකස් නොවුණොත් ශබ්දය උපදින්නේ නැහැ. ඒ කියන්නේ ශබ්දයක් කියන එකක් ලෝකයට උපදින්නේ නැහැ, හේතුන්ගෙන් තොරව.

ඔය හේතුඵල සම්බන්ධය දකින්න ඕනේ. එතකොට හේතුන් ඇති කල්හිමයි මේ ඵලය තියෙන්නේ. හේතුන් නැති කල්හි ඵලය ඉපදිලා නැහැ. මෙන්න මේ නූපදින ධර්මතාවය දකින්න මනස මෙහෙයවන්න ඕනේ. එදාට පෙනෙයි ටිකෙන් ටික මේ ලෝකයෙන් එතරවෙන තැනට එනවා නේද කියලා. ඉස්සර අපි කළේ ලෝකයේ තියෙන දෙයක් වෙනස්වෙනවා, වෙනස් වෙනවා කියලා බලමින් හිටියා. වෙනස්වෙන දෙයක් තියෙන බවත්, ඒ බව දන්නා මමත්

ඉතුරු වෙනවා. හැබැයි මෙනත සිහිය, නුවණ පිහිටන හැම මොහොතේම පෙනෙයි ලෝකයෙන් එතෙර වෙනවා නේද කියලා. මේ පඤ්චලපාදානස්කන්ධ පිහිටන්න තියෙන හේතුව නැතිවෙන කොට පිහිටන්නේ නැහැ කියලා ප්‍රඥාවෙන් දකින්න පුරුදුවෙනවා. එතකොට මේක ප්‍රායෝගිකව පුරුදු කරන්න කරන්න අර වෙනදා අනුවුණු ලෝකයට අනුනොවෙන ගතියක් එනවා. ඒ සඳහා තමයි අපි මේ ධර්මය නුවණින් විමසලා දැනගන්න ඕනේ කියන එක හොඳින් තේරුම්ගන්න.

ප්‍රශ්නයක්: රූපයේ සමුදය අත්ථඞ්ගමය බලලා ඉවර වුණාට පසුවද නාම ධර්මවල සමුදය අත්ථඞ්ගමය බලන්න තියෙන්නේ?

පිළිතුර: වේදනාව දිහා අපට බලන්න පුළුවන්, හැබැයි දැනට නිකම් විමසලා බලන්න ඔය කිසිම වේදනාවක් රූපයකට සම්බන්ධ නොකර ගන්න පුළුවන්ද කියලා. ශාරීරික වේදනා ගත්තොත් කයේ කොතැනකට හරි ඒක සම්බන්ධ කරලා තියෙනවා. කකුල රිදෙනවා, අත රිදෙනවා, ඔලුව රිදෙනවා - භෞතික රූපයකට සම්බන්ධ කරලාම නේද අපට වේදනාව එන්නේ? එතකොට ඒ මට්ටමේදී නම් වේදනාව දැනුණාට එතන ඇත්තටම පඤ්චලපාදානස්කන්ධයම යෙදිලා කියන එක තේරුම්ගන්න.

නමුත් මෙනත වෙනම මානසික මට්ටමක් තියෙනවා. මට හිතෙන විදියට නම් එතනට එන්නේ මේ රූපය පිරිසිදු දැක්ක දවසටයි. ඊට කලින් නුවණින් බැලීමේ හැකියාව තියෙනවා. නමුත් ප්‍රායෝගික මට්ටමේ දී වේදනාවට රූපය ගැටගහන මට්ටම මුලින් කඩාගන්න ඕනේ. කකුල, අත, කොන්ද රිදෙනවා කියන මට්ටමක් තියෙනවා නේ. අන්න එතන කකුල කියන භෞතික රූපයක්, මොනවායින් හරි හැදිවිල, අල්ලලා බලන්න පුළුවන්, එළියේ තියෙන රූපයක් තිබිලා තියෙනවා. එතකොට වේදනාව තුළ අපි පනවලා තියෙන්නේ රූපයක්. එතකොට නුවණින් බලන්න ඕනේ වේදනාවට මේ රූපය අයිතිද කියන කාරණාව. මේ රිදෙන නිසා නේද දැනගත්තේ මේ මොහොතේ කකුල තියෙනවා කියලා? දැන් රිදුණේ නැත්නම්

කකුලක් තියෙනවාද නැන්ද කියලාවත් අපි දන්නේ නැහැ නේ. අපේ ලෝකයට ඒ මොහොතේ දී ඒක නැහැ.

පැහැදිලිද දන්නේ නැහැ මම මේ කියන්න උත්සාහ කරන දෙය. මේ ශරීරයේ ඕනෑම කොටසක් ඉපදිලා තියෙන්නේ දැනීමක් තුළ. කාය ස්පර්ශයෙන් යම්කිසි දෙයක් දැනිලා තියෙනවා. ඒ තමයි 'මුත' කියන අවස්ථාව - කායායතනය. ඊළඟට ඒ දූනෙන දෙය ගැන කල්පනා කිරීම තුළ තමයි මේ කකුල රිදෙන්නේ, මේ අත රිදෙන්නේ කියන මට්ටමට එන්නේ. අර කාය ස්පර්ශයේ මූලික දැනීම තුළ අතක්වත් කකුලක්වත් නැහැ. ශරීර කොටසක් නැහැ. එස්ස පව්වයා වේදනා කියන මට්ටම. ඒ කියන්නේ දූනෙන ස්වභාවයක් විතරයි. ඒ දූනෙන ස්වභාවය වර්ග කිරීමකට යන්නේ දෙවනුව. දැනීම තුළ වර්ග කිරීමක් නැහැ, රූප වලට සම්බන්ධ කිරීමකුත් නැහැ. ඒ ටික කරන්නේ මේක ගැන කල්පනා කිරීම තුළ - යං සඤ්ජානාති තං විතක්කෙති, යං විතක්කෙති තං පපඤ්චෙති - එතකොට ප්‍රපඤ්ච බවට පත් වෙනවා කියන්නේ මේක දැන් 'දෙයක්' බවට පත්කරලා භාරගන්නවා. 'දෙයක්' කිරීම තමයි අතක්, කකුලක්, ශරීරයේ කොටසක් කියලා භාරගැනීම.

ඒ විදියට දහම නුවණින් දකින්න උත්සාහ කරන්න. එතකොට එතන වේදනාවෙන් බැලුවාට ඇත්තටම බලන්නේ (දැන් අත රිදෙනවා නම්) - අත කියන එක රූපය. ඒකේ සමුදය මොකක්ද? දූනෙන දෙය ගැන කල්පනා කළා. කල්පනා කරන කොට හිතෙන් මවපු අත හිතෙන් දූනගත්තා. තුන්වෙනි පියවර තමයි ඒ දූනගත්තු දෙය 'අතක්' බවට පත් කළා. 'අතක්' බවට පත් කළා කියන්නේ බාහිර තියෙන දෙයක් බවට පත් කළා. ඒ තමයි රූපයයි, රූප සමුදයයි. එතකොට මේ ක්‍රියාවලිය ගැන, ආයතන ගැන අපි සිහිය, නුවණ පිහිටන්න දක්ෂ වුණොත් 'මේ දූනෙන දෙය ගැන කල්පනා කළා නේ' කියලා. කල්පනා කරපු දෙය, හිතෙන් හදපු දෙය හිත දූනගත්තා නේ. හිතෙන් හදලා හිත දූනගත්ත දෙය කොහොමද එළියේ තියෙන්නේ, බාහිර රූපයක් වෙන්නේ, ඒක වෙන්න බැරි දෙයක් නේ. එහෙනම් ලෝකයට අයිති අපේ පරණ පුරුද්දටයි ඒ විශ්වාසයට ගියේ. ලෝකයට අහුවුණේ. රූප උපාදානයක් කළේ පරණ පුරුද්දට නේ කියලා සිහිය නුවණ පිහිටන්න වෙනවා.

හැබැයි මෙතන මේ හිතෙන් හදපු දෙය හිත දැනගත්තා කියන තැන අපට සිහිය නුවණ පිහිටන්න පුළුවන් වුණා නම් රූප උපාදානයෙන් මිදෙනවා නේද කියන අදහස තමයි ප්‍රායෝගිකව පුරුදු කරන කොට යොදාගන්න තියෙන්නේ. අපි දැනගන්න දැනගන්න හැම රූපයක්ම මේ විදියට විදර්ශනය කරන්න. ඒවා අප්‍රකාශන රූපය වෙන්න පුළුවන්, බහිද්ධ රූපය වෙන්න පුළුවන්.

අර වේදනාව දැනුණේ මදුරුවෙක් කාලා නම් එතකොට අපට හිතෙනවා 'අත මදුරුවෙක් කනවා' කියලා. ලෝකයට අයිති පුරුද්දෙන් අපි දැනගන්නේ මෙහෙමයි. හැබැයි අපි දක්ෂ වුණොත් මේ දැනගැනීමට ආවේ මොන ආයතන හරහාද කියලා දකින්න - බුදුරජාණන් වහන්සේ ගැන ශ්‍රද්ධාවක් ඇතුළු විමසන්න ඕනේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරලා තියෙනවා නේ මේකේ ඇත්ත දකින්න නම් ආයතන පිරිසිදු දකින්න කියලා. ආයතන විදියට බලන්න කියලා. එතකොට තේරුම් ගන්න ඕනේ මොන ආයතනද වැඩ කරන්නේ කියලා. මදුරුවෙක් කනවා කියලා දැනුණේ - ඔය දැනුවත් වීමට ආවේ මොන ආයතන හරහාද? එතකොට පෙනෙනවා මුලින් දැනිලා තියෙන්නේ වේදනාවක්, දැනෙන ගතියක්. දැනෙන ගතිය ආවේ කාය ස්පර්ශයෙන්. දැනෙන ගතියේ රූප මොකුත් නැහැ. ඒක ගැන හොඳට කල්පනා කරලා බලන්න. දැන් දැනෙන ගතියේ රූප නැහැ. කායායතනයට දැනීම මිසක් රූප අරන් දෙන්න බැහැ. දැනෙන දෙය ගැන කල්පනා කරන්න ගිහින් නේද අපට මදුරුවෙක් සිහිවුණේ. දැනෙන දෙය ගැන කල්පනා කරන්න ගිහින් නේද මේ අත සිහිවුණේ. අත මදුරුවෙක් කනවා කියන තත්ත්වයට පත්වුණේ මේ කල්පනා කිරීම තුළ නේද? ඒ කල්පනා කරපු ටික තමයි ඊළඟට එළියේ තියෙන 'දෙයක්' කළේ. ඒ තමයි ලෝකයට අයිති අප්‍රකාශන රූපය (අත) සහ බහිද්ධ රූපය (මදුරුවා). එතකොට ප්‍රපඤ්ච වෙලා අපට ඇලෙන්න ගැටෙන්න 'දෙයක්' පිහිටලා ඉවරයි. රූප උපාදාන ස්කන්ධය එහෙම නැත්නම් දුක සකස් වුණා.

එතන තමයි අර විණාවේ ශබ්දය වගේ කියලා කිව්වේ. දැන් ශබ්දය ඉපැද්දුවා. ශබ්දය කියන්නේ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය. (මෙතනින් අදහස් වෙන්නේ උපමාවේ දී පෙන්නන විණාවෙන් එන ශබ්දය -

කන-ශබ්දය-සෝක විඤ්ඤාණය කියන තැන යෙදෙන ශබ්දය නෙවෙයි). විණාවේ උපමාවේ දී ශබ්දය බවට පත්කරන කොට බාහිර 'දෙයක්' බවට පත් කළා. එතකොට අපි කල්පනා කරන්නේ අපේ මේ දැනීමෙන් තොරව මදුරුවාට ඉන්න පුළුවන්, අපේ මේ දැනීමෙන් තොරව අත තියෙන්න පුළුවන් කියලායි. එතකොට තේරුම් ගන්න එතන තියෙන්නේ හේතුඵල සම්බන්ධය නෙවෙයි, නියත සංඥාවෙන් ගත්ත ලෝකයට අයිති දැක්මට අනුචුණා කියලා.

මෙතන පිරිසිදු දකින්න නම් මේක පටිච්ච සමුප්පන්න වුණ හැටි - මේ සමුදයක් හින්දාමයි මේවා ගැන කතා කරන්න පුළුවන් කියන ධර්මතාවය හිතට පෙන්නලා දෙන්න ඕනේ. මේ පෙන්නලා දීම තුළ පෙනෙනවා 'ඔය සමුදය තියෙනකල්' නේ ඕක ඉපදුණේ, අපි ශබ්දයක් අහන වෙලාවට ඔය මදුරුවා විදින එක නැහැ නේ'. කායායතනය වැඩ කරනකම් විතරයි ඒක තියෙන්නේ. විණාව වයනකම් විතරයි ශබ්දය වගේ. ඊටපස්සේ වෙන ආයතනයක්. වෙන ආයතනයනට යන කොට මේවා එකක්වත් නැහැ. නැහැ කියන්නේ තිබුණු දෙය නැති වුණා කියන එක නෙවෙයි. සමුදය යෙදෙන විට හටගත්තා. සමුදය නැති විට හටගන්නේ නැහැ. ඉපදිලා නැහැ. ඒවා නිරුද්ධයි, ඉතුරු නැතුවම නිරුද්ධයි. හැබැයි අපි නිරුද්ධ වෙන්න දෙන්නේ නැහැ. අපේ පරණ පුරුද්දට එළියේ තියෙනවා කියලා භාරගත්ත ගමන්ම ප්‍රපඤ්ච වලට අනුවෙලා - නිත්‍ය කරගෙන.

ඉතින් මෙන්න මේ සමුදයට හිත තිබ්බොත් ප්‍රපඤ්ච මට්ටමට යන්නේ නැහැ. මේ සමුදය තියෙනකල් තමයි ඵලය තියෙන්නේ. සමුදය නැතිවුණ ගමන් ඵලය ඉපදෙන්න බැහැ කියන ධර්මතාවය දකින්න ඕනේ. පැහැදිලි නැත්නම් නැවත නැවත විමසලා බලන්න.

මම මේ සූත්‍ර කිහිපයකින්ම අරන් පෙන්නන්න හදන්නේ අපි සාමාන්‍යයෙන් අනිත්‍ය කියලා දෙයක් හිතාගෙන ඉන්නවා. ඊටපස්සේ ඒක වඩනවා. හැබැයි දහමට ගළපලා බලන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇත්තටම පෙන්නුව අනිත්‍ය මේකද කියලා. අපි අපට අවශ්‍ය දෙයක් වැඩුවාට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරපු මාර්ගය වැඩීමක් වෙන්නේ නැහැ නේ. හැමතීස්සේම දහම

විනය සමග ගළපලා දකින්න අපි දක්ෂවෙන් ඕනේ. ඉතින් මෙතන දී අපට ඒ බුද්ධ දේශනා එකක්වත් අයිත් කරන්න බැහැ. ඒ නිසා සතිපට්ඨාන දේශනාවේදී කියපු විදියට කරන්න ඕනේ. ඒකමයි එකම මාර්ගය වෙන්නේ. එතන හැබැයි අපි ලෝකයට අයිති මට්ටමේ ඉඳන් ලෝකයෙන් එතෙරවෙන දර්ශනය දක්වා යන්න දක්ෂ වුණොත් තමයි බුදුදහමෙන් ප්‍රයෝජනයක් ගන්නා වෙන්නේ.

සතිපට්ඨානයේ කායානුපස්සනාව ගත්තොත් අප්ප්ඤ්ඤා රූපයත් බලන්න කියනවා, බහිද්ධ රූපයත් බලන්න කියනවා. ඉති අප්ප්ඤ්ඤාවා කායෙ කායානුපස්සි විහරති, බහිද්ධාවා කායෙ කායානුපස්සි විහරති - ඊළඟට අප්ප්ඤ්ඤා බහිද්ධ එකට බලන්න කියනවා. දැන් මේ කියන්නේ ඉති රූපං කියන එක. තමන්ට රූපය අප්ප්ඤ්ඤා වෙන්න පුළුවන්, නැත්නම් බහිද්ධ වෙන්න පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් ඔය දෙක පොදුවේ ගන්නත් පුළුවන්.

හැබැයි ඒක අරගෙන ඊළඟට බලන්නේ මොකක්ද? බලන්න තියෙන්නේ මේක හටගත්තේ කොහොමද? සමුදය තමයි බලන්න කියන්නේ. සමුදයධම්මානුපස්සිවා වයධම්මානුපස්සිවා - ඊළඟට සමුදය වය. එතකොට ලෝකයට අයිති පැත්තෙන් අපි හිතනවා මේක හටගත්තා-නැතිවෙලා ගියා කියලා. මෙතන පටිච්ච සමුප්පාදය දකින්න නම් ඊට වඩා තව එහා මට්ටමකට යන්න ඕනේ.

මේ ලෝකයට අයිති දෙය හටගත්තේ නිකම් නෙවෙයි, මෙන්න මේ සමුදයක් යෙදිලා. මේක ආයතන පැත්තෙන් බැලුවහම හොඳට පැහැදිලියි. එතකොට ඒ සමුදය තියෙනකල් විතරනේ ඔය ලෝකයට අයිති දෙය ගැන කතාකරන්න පුළුවන්. සමුදය යෙදෙනකල් විතරයි එලය තියෙන්නේ. සමුදය එක්කමයි රූපය ගැන කතාකරන්න පුළුවන්. සමුදය යෙදෙන්නේ නැත්නම් ඔහොම දෙයක් හටඅරන් වත් නැහැ. ඉපදිලා නැහැ. එතකොට තියෙන දෙය නැති වුණා කියන එකට වඩා මෙතන වෙන්නේ - සමුදය තියෙනකල් තියෙනවා, සමුදය නැතිවෙලාවට එහෙම දෙයක් උපදින්නේ නැහැ කියන ධර්මතාවය යෙදෙනවා.

ඒකට අපි නිතරම ගන්න උපමාව තමයි අර වතුරේ ඉන්න බල්ලා වගේ. බල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා විශ්වාස කරන සමුදය යෙදෙන තාක් කල් බල්ලා ඉන්නවා. දැන් අපට එහෙම විශ්වාස කරන සමුදය නැති හින්දා අපට බල්ලෙක් උපදින්නේ නැහැ. බල්ලෙක් ක්ෂණයකට වත් හටගෙන නිරුද්ධ වුණා නෙවෙයි! වෙනස්වෙන බල්ලෙක් ඉන්නවා නෙවෙයි!

ඕකම තමයි අපි දන්න හැම රූපයකටම පොදු ධර්මතාවය. රූපයට විතරක් නෙවෙයි, වේදනාවට, සංඥාවට, සංඛාරයට, විඤ්ඤාණයට - ඕය පහටම මෙන්න මේ කියන ධර්මතාවය පොදුයි. සමුදය තියෙනකල් රූපය තියෙනවා, යම් වෙලාවක සමුදය දැක්කා නම් පෙනෙනවා ඕය සමුදය යෙදෙනකල් විතරයි රූප ගැන කතා කරන්න පුළුවන්. සමුදය නැත්නම් රූප නිරෝධයි. හටගෙන නැහැ. නිරෝධයි කියන්නේ අර තියෙන දෙය නැති වුණා නෙවෙයි. ඉපදිලා නැහැ. අන්න ඒ නූපදින ධර්මතාවයක් මේ නිරෝධය කියන්නේ. ලෝකයක් නූපදින මට්ටම තමයි ලෝකයෙන් එතෙර වෙනවා කියන්නේ. අන්න ඒ පණිවිඩය දෙන්න තමයි මේ සූත්‍ර යොදාගනිමින් මම උත්සාහ කරන්නේ. මම හිතනවා ඒක යම්කිසි තරමකට තේරුම් යන්න ඇති කියලා. එහෙම තේරුම් ගත්තා නම් ඒක ඊළඟට භාවිතා කරන්න ඕනේ. භාවිතා බහුලීකතා - තමන් ප්‍රායෝගිකව මේකේ යෙදුණොත් විතරයි ප්‍රයෝජනය තියෙන්නේ. නැතුව වචන ටික පාඩම් කරගත්තාට නම් කිසිම වැඩක් වෙන්නේ නැහැ.

හැම දෙනාටම තෙරුවන් සරණයි!

2017-02-03 අන්තර්ජාල කණ්ඩායම් ධර්ම සාකච්ඡාව

විණාවේ උපමාව: රජ්ජුරුවන්ට මිහිරි ශබ්දයක් ඇහෙනවා. රජ්ජුරුවන්ට ඒකට ආසා හිතිලා සේවකයන්ට කියනවා මට අර ශබ්දය අරන් එන්න කියලා. එතකොට සේවකයෝ ගිහිල්ලා ගෙනාවේ විණාවකුයි, ඒක ගහන දණ්ඩයි. දණ්ඩ විණාවේ තනයේ අතුල්ලන කොට තමයි ශබ්දය එන්නේ. විණාවයි, දණ්ඩයි තිබුණාටම ශබ්දය එන්නෙත් නැහැ. කවුරුහරි විණාව වාදනය කරන්නත් ඕනේ. වාදන ශිල්පියෙක් ඉන්නත් ඕනේ. දෑත් තුන්දෙනෙක් ඉන්නවා. මේ තුන්දෙනාම යෙදෙන කොට තමයි - වාදනය කරන කොට තමයි ශබ්දය එන්නේ.

දෑත් අපි ටිකක් නුවණින් හිතන්න ඕනේ - කැලි දෙක දෙපැත්තේ තිබුණොත්, වාදනය කරන්නේ නැති වෙලාවට ඒකට විණාව කියන්න බැහැ. වාදනය වෙන්නේ නැති වෙලාවට විණාව කියන්න බැහැ. ඇත්තටම අර්ථය තියෙන්නේ, ශබ්දය එන වෙලාවට තමයි අර ලී ගොඩ විණාවක් බවට පත්වුණේ. නැත්නම් එතන තියෙන්නේ ලී කැලි වල එකතුවක් විතරයි.

අර දණ්ඩක් බෝ එකක් බවට පත්වුණේ වාදනය කරන වෙලාවට විතරයි. නැත්නම් ඒකත් නිකම්ම ලී කැල්ලක් විතරයි. ඊළඟට මේක වාදනය කිරීම තුළ තමයි ශබ්දය ඇති වුණේ. මේ තුනම හේතුවෙන් තමයි ශබ්දය ඇතිවුණේ. දෑත් ප්‍රශ්නය තියෙන්නේ, රජ්ජුරුවන්ට මුලින්ම ඇහුණේ ශබ්දයක් විතරයි. හැබැයි ඒ ශබ්දය මොකක්ද කියලා හොයන්න ගිහිල්ලා තමයි අර අනිත් ටික අහුවුණේ. විණාවයි, බෝ එකයි, වාදනය කරන කෙනායි - ඔහොම තුන්දෙනෙක් ඉන්න කොට නේ - හේතු තියෙන කොට නේ මේ ශබ්දය හටගන්නේ. ඒ හේතු නැතිවුණොත් එහෙම ශබ්දය කියන එක උපදින්න බැහැ. මේ තමයි උපමාව.

ශබ්දය එන්නේ විණාවෙන් කියලා සේවකයෝ කිව්වහම රජ්ජුරුවෝ සේවකයන්ට කියනවා එහෙනම් විණාව කැලි වලට වෙන් කරන්න

කියලා. වෙන්කරලා බලනවා ඒක ඇතුළේ ශබ්දය තියෙනවාද කියලා. එතකොට ශබ්දය එහෙම හම්බවෙන්නෙන් නැහැ. කැලී ගොඩක් විතරයි හම්බවෙන්නේ. ඒ කියන්නේ ශබ්දය කියන එක විණාවට අයිතින් නැහැ. විණාවේ කොහේ හරි හැංගිලා තිබ්ලා ආවත් නෙවෙයි කියන අවබෝධය එතැනින් එනවා. ඊටපස්සේ රජ්ජුරුවෝ ඒ විණාව ගැන කළකිරෙනවා.

දැන් මේ උපමාව ආයතනයකට ගලපන්නේ කොහොමද? උදාහරණයක් වශයෙන් - ඇහැයි, රූපයයි, වක්බු විඤ්ඤාණයයි. ඊළඟට දැකීම කියන සිද්ධිය වෙනවා. දැන් ඒ කොටස් වලට මේ ආයතන සම්බන්ධ කරන්නේ කොහොමද? විණාව ඇස, දණ්ඩ රූපය, වාදනය කරන කෙනා තමයි විඤ්ඤාණය. තිණ්ණං සඛිගති එස්සො අවස්ථාව. එස්ස පච්චයා තමයි ඉතුරු ටික උපදින්නේ. දැන් තුන්දෙනා ඉන්නවා. ශබ්දයට තමයි රජ්ජුරුවෝ ඇලුණේ. රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ කියන පහම තමයි උපාදාන කරන්නේ. එතකොට පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයම විණාවෙන් පිටවෙන ශබ්දය හැටියට ගන්න ඕනේ. ඒක තමයි රජතුමා අල්ලගත්තේ. රජ්ජුරුවෝ කැමති ශබ්දයට. එයාට විණාවෙන් වැඩක් නැහැ. ඒ නිසා නේ ඒක කඩලා දැමීමේ. රජ්ජුරුවන්ට විණාව, දණ්ඩ, තිබුණත් එකයි, නැතත් එකයි, විණා වාදයකයා හිටියත් එකයි, නැතත් එකයි. රජ්ජුරුවන්ට ඕනේ ඒවා නෙවෙයි. ඔහුට අවශ්‍ය වුණේ ශබ්දය විතරයි. ඒ නිසා තමයි ශබ්දය ගෙනෙන්න කිව්වේ.

අපි දැඩිව අල්ලගන්නේ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය. එතකොට මේ උපමාවේ දී පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයම ශබ්දය කියලා හිතන්න පුළුවන්. දැන් නුවණින් බලන්න ඕනේ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය කලින් තිබුණාද කියලා. ශබ්දය කියන එක මේ හේතු ගැටෙන්න කලින් තිබුණේ නැහැ නේ? හේතු වෙන්වුණහම තියෙන්නෙන් නැහැ නේ? එහෙනම් හේතු මතමයි මේ ටික උපදින්නේ.

එතකොට මෙතන අපි තේරුම්ගන්න ඕනේ ශබ්දය ගැන කතා කරන්න බැහැ ඉතුරු තුනේ ගැටීමෙන් තොරව. හේතු තුනේ ස්පර්ශයකින් තොරව ශබ්දය ගැන කතා කරන්න බැහැ. එතකොට

තේරුම්ගන්න ඕනේ ස්පර්ශයෙන් තොරව පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයක් හැදෙන්නේ නැහැ කියන කාරණාව. එස්සය නිසාමයි ඔය සිද්ධිය ඇතිවුණේ. වක්ඛු සම්ඵස්සයක් වුණොත් තමයි පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයක් හටගන්නේ. එස්සයක් නොවුණොත් පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය හටගන්න විදියක් නැහැ. ආයතන සියල්ලටම මේක පොදු ධර්මතාවයක්.

වාදනය කෙරුවොත් විතරයි ශබ්දය එන්නේ. එතකොට වාදනය කරන්න නිකම් බැහැ. වාදකයා විතරක් හිටියාට වාදනය වෙන්නේ නැහැ නේ. විණාව තියෙන්නත් ඕනේ, දණ්ඩ තියෙන්නත් ඕනේ. එතකොට දැන් ජාති තුනක් තියෙනවා. ජාති තුනක් තියෙන එකට තමයි එස්සය කියලා කියන්නේ. එස්ස පච්චයා වේදනා. එස්ස පච්චයා සඤ්ඤා. එස්ස පච්චයා චේතනා (සංඛාර). ස්පර්ශයත් එක්කමයි මේ ටික ගොඩනැගෙන්නේ. එතකොට වේදනා, සංඤා, චේතනා දනගන්නේ කවුද? විඤ්ඤාණයෙන්. මේ තමයි ආයතනයක් වැඩකරන කොට නාමරූප-විඤ්ඤාණයේ ක්‍රියාකාරිත්වය.

මෙතන එක දෙයක් තේරුම්ගන්න ඕනේ. මේ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයම එතන හටගත්තා. මේ හේතු යෙදුණ නිසාම, සමුදය යෙදුණ නිසාම හටගත්ත එලයක්. එතකොට සමුදය යෙදුණොත් එලය තියෙනවා. සමුදය යෙදුණේ නැත්නම් එලය නැහැ.

එතන දී අපට අනිත් පැත්තට හිතෙනවා දැන් ශබ්දය නැතිවුණාට විණාව තියෙනවා, දණ්ඩ තියෙනවා, විඤ්ඤාණයත් (වාදකයාත්) ඉන්නවා ඒ තුන් දෙනා එකතු නොවුණාට. එහෙම හිතෙන්න පුළුවන් නේ. ශබ්දය නේ පෙර නොතිබීම හටගෙන ඉතුරු නැතුව නිරුද්ධ වුණේ. අනිත් තුන්දෙනාම ඉන්නවා නේ කියලා හිතෙනවා. එතකොට ඒවා නිත්‍ය ද? නිත්‍ය වෙන්න බැරි නම් කොහොමද ඒක පැහැදිලි කරන්නේ? දැන් ශබ්දය නම් නිත්‍ය නැහැ කියන එක පැහැදිලියි නේ නේද? හේතු ගැටෙන කොට තමයි ඉපදුණේ. නමුත් අනිත් තුන?

දැන් උපමාවේ දී විණාව කියන්නේ හදාගත්ත දෙයක්ද, නැත්නම් තියෙන දෙයක්ද?

අපි ඇහැයි, රූපයයි, වක්බු විඤ්ඤාණයයි, ඒ නිසා දකින 'දෙය' ගත්තොත් - දැන් දකින දෙය උපමාවේ විණාවෙන් ආපු ශබ්දය විදියට ගන්න පුළුවන්. එතකොට විණාව කියන්නේ ඇහැ, දණ්ඩ කියන්නේ ඇහැට අරමුවෙන රූපය, වාදකයා කියන්නේ වක්බු විඤ්ඤාණය. විණාවේ මිහිරි හඬ කියන්නේ අපි ඇහෙන දූකලා දූනගන්න 'දෙය'. අපි කැමති වෙන දෙය කියලා හිතන්න. එළියේ රූපයක් තියෙනවා, හරි ලස්සණයි කියලා ගන්නවා වගේ දැන් මේ අරගෙන තියෙන්නේ, උපාදාන කරලා තියෙන්නේ විණාවේ ශබ්දය. මිහිරියි, හොඳයි කියලා අල්ලගන්නා. එතකොට එළියේ අපි කැමති ලස්සණ 'දෙයක්' තියෙනවා.

දැන් මගේ ප්‍රශ්නය තමයි හටගත්ත දෙය නම් ඇතිවෙලා නැතිවුණා, ඒ වුණාට හටගන්න උදව් වුණ දේවල් ටික තියෙනවා නේ. එහෙම තියෙනවා කියලා හිතූණ ගමන් අපට මොකද වෙන්නේ? දැන් ඇහෙන දූකපු, අපි ඇලෙන දෙය නම් හටගෙන නැති වුණාට, අපේ ඇහැ තියෙනවා, ඊළඟට එළියේ රූපයත්, විඤ්ඤාණයත් තියෙනවා කියලා සංකල්පයක් නේද අපට ඇවිල්ලා තියෙන්නේ?

මේකම පැහැදිලි කරන්න ගිනිපෙට්ටියේ උපමාව ගත්තොත් - ගිනිපෙට්ටියයි, ගිනිකුරයි ගැහුවහම ගිනිදූල්ලක් ඇති වෙනවා නේ? ගිනිදූල්ල ඇතිවෙලා නැති වෙනවා තමයි. ඒ වුණාට ගිනිපෙට්ටිය තියෙනවා නේ, ගිනිකුරත් තියෙනවා නේ කියලා නේ හිතෙන්නේ. ඒවා අපට නිත්‍ය බවකින් නේද පෙනෙන්නේ?

එහෙම නේද ලෝකයක් තුළ ඉන්න අපට හිතෙන්නේ? ඇහැත් තියෙනවා, රූපත් තියෙනවා, දූකීම් තමයි ඉපදිලා නැතිවුණේ කියලා. දූකීම් ඉපදිලා නැතිවුණාට, අපට දූකපු 'දෙය' තියෙනවා, ඇහැත් තියෙනවා නේ අල්ලගන්න. දැන් නිත්‍ය සංඥාවෙන් අරන් ඉවරයි. එතන පැහැදිලි කරගන්නේ කොහොමද? සාමාන්‍ය ජීවිතයේ දී අපි ඇහැ තියෙනවා කියලා නිත්‍ය සංඥාවෙන් ගන්නවා. එළියේ රූප

තියෙනවා කියලා නිත්‍ය සංඥාවෙන් ගන්නවා. දැකීම නම් ඇතිවෙලා නැතිවුණා කියලා පෙනෙනවා. ඒක හිතට සම්බන්ධ දෙයක් නේ. හැබැයි අපි දැකීමටද ඇලුණේ, එළියේ තියෙන රූපයට හෝ ඇහැට ද? ඒ දෙක නේද අපට උපදාන වෙලා තියෙන්නේ? දැකපු දෙය නේ අපි අයිති කරගන්න හදන්නේ.

එතකොට දැන් පෙනෙනවා නේද අපේ කෙලෙස් යෙදෙන්නේ කොතැනටද කියලා? දැකීමේ සිද්ධිය ඇතිවෙලා නැතිවෙනවා. ඒ වුණාට අපි දකින දකින දේවල් ගොඩගහගෙන ගෙනැත් තියාගන්නවා නේද? අපට ඒවා නැතිවෙන්නේ නැහැ නේද? ඇහැ තිබ්බොත් ආයේ උපදේන්න පුළුවන් කියලා හිතනවා නේද? දැකීම ඇතිවෙලා නැතිවුණා කියලා අපට ප්‍රශ්නයක් නැහැ. අපි බලන්නේ දැකපු දෙය ආයෙන් ගෙනැත් තියාගන්න නේද? විණාවක් සල්ලි දීලා ගෙදර ගෙනත් තියාගන්නවා නේද?

කෙලෙස් යෙදෙන්නේ දැකීමට නෙවෙයි, දැකීම නිසා අපි අල්ලගන්න දේවල් වලටයි. එතන තමයි අපට කඩාගන්න තියෙන තැන. ඇහැ අනිත්‍ය වෙන්නේ කොහොමද කියලා තමයි මම මෙතන ඉදිරිපත් කරන ප්‍රශ්නය. අපි ඇහැයි, රූපයි භාරගන්නේ නිත්‍ය සංඥාවෙන් තියෙනවා කියලා නේ? අපට දැකීම විතරයි නේ ඇතිවෙලා නැතිවෙලා තියෙන්නේ. ඇසයි රූපයයි ඉතුරු වෙලා නේ? නිත්‍ය කරගෙන නේද?

ඒ නිසා අපි ඇහේ සමුදයක් බලන්න ඕනේ. ඇස නිසා දැනගත්ත රූපයේ සමුදයක් දකින්න ඕනේ. එතන තමයි නුවණින් දකින්න ඕනේ තැන. මොනවා හරි තියෙනවා කියලා හිතෙනවා නම් - ඉති රූපං. ඒකේ හේතු ටික හොයාගන්න - ඉති රූපස්ස සමුදයො. දැන් විණාව තියෙනවා කියලා හිතූණා නම්, ඒකට හේතු ටික හොයන්න වෙනවා. දණ්ඩ තියෙනවා කියලා හිතෙනවා නම්, ඒකට හේතු අපට බලන්න වෙනවා. තියෙනවා නම් - ඉති රූපං. එතකොට සමුදය හොයාගන්න වෙනවා - ඉති රූපස්ස සමුදයො. සමුදය දැක්කොත් තමයි අත්ථඞ්ගමය අනුවෙන්නේ. ලී ගොඩ විණාවක් බවට පත්වෙන්නේ කොයි වෙලාවේ ද? වාදනය කරන වෙලාවේ. ඒ

වෙලාවේ දී තමයි ඒකට විණාවක් කියන්න පුළුවන්. නැත්නම් ඒක නිකම්ම නිකම් ලී ගොඩක් විතරයි. විණාව කියන දෙය ඉපදිලා නැහැ. හිතාගන්න පුළුවන් ද මේ කියන ධර්මතාවය? විණාව කියන එකට අර්ථය තියෙන්නේ ශබ්දය එනතාක් විතරයි. නිකම් හිතන්න කැඩිවිච විණාවක් තියෙනවා. නැත්නම් ජ්‍යෙෂ්ඨත්වය වලින් හදපු සෙල්ලම් එකක් තියෙනවා. ඒවාට අර්ථ වශයෙන් විණාවක් කියන්න බැහැ. බෝනික්කාගේ ඇහැක් වගේ නේද එතකොට? එහෙනම් විණාවකට අර්ථය එන්නේ ශබ්දය හටගන්න මොහොතේ දී විතරයි. අර ලී ගොඩ විණාවක් බවට පත්වෙන්නේ ස්පර්ශය සිද්ධවෙන මොහොතේ දී විතරයි.

දණ්ඩ දණ්ඩක් බවට පත්වෙන්නේත් වාදනය කරන වෙලාවේදී විතරයි. නැත්නම් ඒක නිකම්ම නිකම් ලී කැලී ගොඩක් විතරයි. විණාවයි දණ්ඩයි පැත්තක වෙනම තිබුණොත් එවිට විණාවක් කියන අර්ථය එන්නේ නැහැ. තේරෙනවාද මේ කියන එක?

දූන් අපේ මේ ඇහැ කියන මස් ගුලිය ඇහැක් බවට පත්වෙන්නේ දැකීමේ ක්‍රියාව වෙනවා නම් විතරයි. දැකීමේ ක්‍රියාව වෙන්නේ නැති වෙලාවට ඕක නිකම්ම නිකම් මස් ගොඩක් විතරයි. එතකොට ඒකට ඇහැක් කියන්න බැහැ. අපි නිකම් සම්මතයට කිව්වාට අර්ථයෙන් නෙවෙයි ඒ කියන්නේ. දූන් ඇහැ ඇරිලා තිබුණත් වෙන කුමක් හෝ බර කල්පනාවක ඉන්නවා නම් ඇහැ උපදින්නේ නැහැ. අපි හොඳ රසක් විඳින වෙලාවක ඇහැ උපදින්නේ නැහැ. ඇහැ තියෙනවාද වත් දන්නේ නැහැ. වෙන ආයතනයක් වැඩකරන වෙලාවක ඇහැ ඉපදිලා නැහැ.

එතකොට ඇහැ කියන එකට අර්ථය තියෙන්නේ දැකීම මත. විණාව කියන එකට අර්ථය තියෙන්නේ වාදනය වීම මත. වාදනය වෙන්නේ නැත්නම් ඕකට විණාවක් කියන්නෙත් නැහැ. කියන්න බැහැ.

ඕක පැහැදිලි මදි නම් අපි තව උපමාවක් ගනිමු. වාහනයක් එලවගෙන යනවා කියන්න. වාහනය එලවන්නේ රියදුරා. දූන් අපට එලවන්න පුළුවන් වුණා කියලා අපි ඩ්‍රයිවිං සිටි එකේ නෙවෙයි නම්

වාඩ්වෙලා යන්නේ අපි ඩ්‍රයිවර් වෙන්නේ නැහැ නේද? තමන් ඩ්‍රයිව්. සීට් එකේ වාඩ් වුණොත් ඔන්න ඩ්‍රයිවර් ඉපදුණා. අනිත් පැත්තේ සීට් එකේ වාඩ්වුණොත් ඩ්‍රයිවර් කියන්නේ නැහැ නේ. එතකොට ඩ්‍රයිවර් බවට පත්වෙන්නේ ඒ ක්‍රියාව මත. ඩ්‍රයිව්. පුළුවන් හින්දා නෙවෙයි.

ඉපදෙන්නේ ඒ මොහොතේ. ඉපදෙන්න හේතු යෙදෙන කොටයි උපදින්නේ. එතකොට අපට පෙනෙන්න ඕනේ ඒ ඉපදීම තියෙන්නේ එස්සය මත කියලා. ක්‍රියාව සිදුවෙන අවස්ථාවේ දී - ජාති තුනම එකවිටයි හටගන්නේ. ඇහැයි, රූපයයි, වක්බු විඤ්ඤාණයයි කියන තුනම හටගන්නේ ඒ මොහොතේ කියන අවබෝධය එන්න ඕනේ.

අපි හිතන්නේ ඒවා පැත්තක තියෙනවා, ඒවා ගැටෙන කොටයි ශබ්දය උපදින්නේ කියලා. එතන දැක්ම සම්පූර්ණ නැහැ. පැත්තක තියෙනවා කියනවා නම් උපදින්න කතාවක් නැහැ නේ. එතකොට අපි නිත්‍ය සංඥාවෙන් අරගෙන ඉවරයි. එහෙම නෙවෙයි - මේ ඔක්කෝම සිදුවෙන්නේ ස්පර්ශය මත. ඒ සිද්ධිය ඉවරවෙන කොට ඒ සියල්ලම නිරුද්ධයි. මේ හේතු යෙදෙන කොට එලය තියෙනවා, හේතු නැත්නම් එලයක් ගැන කතාකරන්න බැහැ කියන ධර්මතාවය අවබෝධ කරන්න ඕනේ. ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති.

ඒ විදියට පටිච්ච සමුප්පාදය දැක්කේ නැත්නම් අපි එක්කෝ 'ඇත' කියන දෘෂ්ටියට වැටෙනවා, නැත්නම් 'නැත' කියන දෘෂ්ටියට වැටෙනවා. ලෝකයා ඉන්නේ මේ දෘෂ්ටි දෙකේ. අපි සාමාන්‍යයෙන් 'ඇත' කියලා ඉඳලා, භාවනා කරලා 'නැත' කියන දෘෂ්ටියට පනිනවා. එතන පටිච්ච සමුප්පාදය දකින්නේ නැහැ. 'මම' ඉන්නවා කියලා පටන් අරගෙන 'මම' නැහැ කියලා ඉවර කරනවා. එතකොට උච්ඡේද වාදයට වැටෙනවා. ඒක නිවන නෙවෙයි, ඒක තව දෘෂ්ටියක් පමණයි. ශරීරය තියෙනවා කියලා පටන් අරගෙන ශරීරය නැහැ කියලා ඉවර කරනවා. එතකොට එක දෘෂ්ටියක ඉඳලා තවත් දෘෂ්ටියකට පැත්තා වෙනවා.

ඔය දෙකට අනු නොවෙන්න නම් හේතූන් මතම ඵලය උපදින බවත්, හේතු නැත්නම් ඵලය උපදින්නේ නැහැ කියන බවත් අවබෝධ වෙන්න ඕනේ. යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධම්මං. ඔය ධර්මතාවය හැම අවස්ථාවකටම පොදුවෙන්න ඕනේ. සමහර ඒවාට යෙදිලා, සමහර ඒවාට නැති වුණොත් දහම දැක්කා වෙන්නේ නැහැ.

දූන් අපි වාහනය පදවාගෙන යන කොට - පදවන්න කලිනුත් වාහනය අපට තියෙනවා. මම නම් පදවන්නේ, පදවන්න කලින් 'මම' ඉන්නවා. හැබැයි වාහනය පදවන මොහොත නැතුව වෙන මොහොතක දී මට ඩුයිවර් කියන්නේ නැහැ. වාහනය පැදවීමේ සිද්ධිය මතමයි රියදුරා උපදින්නේ. වාහනය පදවන්න මොහොතකට කලිනුත් එයා රියදුරා නෙවෙයි, වාහනය පදවන්නේ නැත්නම් ඒත් රියදුරා නෙවෙයි. ඒ රියදුරාගේ පැත්තෙන් බලනකොට.

ඊළඟට වාහනය පැත්තෙන් ගන්න කොට - වාහනයකට අර්ථයක් තියෙන්නේ ඒක ගමන් කරනවා නම් විතරයි නේද? කැඩිලා ගරාප් එකේ තියෙන දෙයකට වාහනයක් කියන එක තේරුමක් නැහැ නේද? එතකොට ඒක නිකම් යකඩ ගොඩක් විතරයි. වාහනය උපදින්නේ යෑමේ සිද්ධිය මත. එකතැන තියෙන එකකට වාහනය කියන්න බැහැ. අපි සම්මතයෙන් කිව්වාට ඒ අර්ථය දැකලා නෙවෙයි. නිකම් තියෙන කොට යකඩ ගොඩක්, රෝද හතරක් නම් තියෙයි. ඒවාට වාහනයක් කියන්න බැහැ. වාහනයක් කියන්නේ මේක යනවා නම් විතරයි. වාහනයක් බවට පත්වෙන්නේ යෑමේ සිද්ධිය මතමයි. රියදුරා බවට පත්වෙන්නේ පදවාගෙන යෑමේ සිද්ධිය වෙනවා නම් විතරයි. ඇත්තටම නුවණින් බලන කොට නිකම් නවතා තියෙන දෙයකට වාහනයක් කියන එක වැරදියි. හරියට බෝනික්කාට බබෙක් කිව්වා වගේ. අපි බෝනික්කාට පන දෙනවා නේ. එතකොට නවත්වලා තියෙනවා වාහනයකට කාර් එකක් කියන්නේ අර බෝනික්කාට ළමයෙක් කිව්වා වගේ වැඩක්. පදවන මොහොතේ විතරයි වාහනය කියන එකට අර්ථයක් තියෙන්නේ.

ඔන්න ඔහොම දකින්න පුරුදුවෙන්න ඕනේ. අපි හේතුව නිත්‍ය කරලා ඵලය අනිත්‍ය කළොත් ධර්මය දැක්කා වෙන්නේ නැහැ.

හේතුවල අනිත්‍යතාවය මතමයි ඵලයක් අනිත්‍ය වෙන්නේ. හෙතුං පටිච්ච සම්භ්‍රතං හෙතුභංගා නිරුප්පිකාති - හේතු තියෙද්දී ඵලය නිරුද්ධ වෙනවා නෙවෙයි කියලා දකින්න ඕනේ. හේතු භංග වීම තුළ ඵලය හටගන්න බැරි වෙනවා.

එතකොට හේතු තියෙනවා කිව්වොත් ඒකත් වැරදියි. මුළාවෙන්මයි ඒක උපද්දන්නේ. එතකොට අපි මේ ඇහැ තියෙනවා කිව්වොත් වැරදියි. ඇහැ උපදින්නේ දැකීමේ සිද්ධිය මත. පෙනීම මත තමයි ඇහැ අර්ථ දක්වන්නේ. පෙනීම කියන සිද්ධිය වෙන්නේ නැත්නම් ඇහැක් තියෙනවා කියන එකට තේරුමක් නැහැ. දකින රූපයක් තියෙනවා කියන එකටත් තේරුමක් නැහැ. දැකීම කියන සිද්ධිය වෙන්නේ නැත්නම් ඇහැක් තියෙනවා කියන එකත්, රූපයක් තියෙනවා කියන එකත් තේරුමක් නැහැ. ඒක නිකම් බෝනික්කෙකුගේ හෝ මැරිච්ච කෙනෙක්ගේ ඇහැක් වගේ දෙයක්.

මේ ධර්මතාවය හොඳට තේරුම්ගන්න ඕනේ. හේතු නිසා ඵලය ඇති වුණාට, ඵලය විතරක් අනිත්‍යයි කියලා ගොඩයන්න බැහැ. හේතු නිසා ඵලය, හේතු අනිත්‍ය නිසා ඵලය අනිත්‍යයි. හේතු භංග වුණොත් තමයි ඵලය භංග වෙන්නේ. එතකොට අපි ඵලය පැත්තෙන් විතරක් අල්ලන්න ගිහිල්ලා මේක අහුවෙන්නේ නැහැ කියලා නුවණින් දකින්න වෙනවා.

එතකොට මූලිත්ම ඵලයේ සමුදය භොයාගන්න ඕනේ. සමුදය භොයාගැනීම එක්ක නුවණ තියෙන්න ඕනේ මේ සමුදයත් පවතින්නේ නැහැ කියන ධර්මතාවය. දැන් සමුදය භොයාගෙන සමුදය පවතිනවා නම් එතකොට ඵලයත් පවතින්න ඕනේ නේ. එහෙම වෙන්න බැහැ. සමුදය අනිත්‍ය වුණොත් තමයි ඵලය අනිත්‍යයි කියන අර්ථයකට යන්න පුළුවන්.

නන්දකොවාද සූත්‍රයේ දී පහතේ උපමාව මතක් කරගන්න. තෙල් සහ තිරය නිසා දූල්ල. දූල්ල නිසා ආලෝකය. එතකොට එතන දී අහන්නේ තෙල් නිත්‍යද, අනිත්‍යද, තිරය නිත්‍යද, අනිත්‍යද, දූල්ල නිත්‍යද, අනිත්‍යද කියලා. හේතු අනිත්‍ය බව දැක්කොත් තමයි අපට

කියන්න පුළුවන් ආලෝකය අනිත්‍යයි කියලා. හේතූන් නිසා ඵලය නම්, හේතු නිරුද්ධවෙන කොට ඵලයට පිහිටන්න විදියක් නැහැ. අපි ඵලය අනිත්‍යයි, අනිත්‍යයි කිය කියා හිටියාට හේතු ටික ඉතුරුවෙලා නම්? ඵලය අනිත්‍ය වුණාට මොකද අපට අල්ලගන්න හේතු ටික තියෙනවා නේ.

දැකීම කියන එක අනිත්‍ය තමයි කියලා අපි කියනවා. දැකීම අනිත්‍ය වුණාට මොකද දකින රූපය අපට අල්ලගන්න පුළුවන් නේ. ඒක තිබුණහම ඇති නේ. අපට තණ්හා කරන්න, උපාදාන කරන්න රූපය තිබුණහම ඇති. දැකීම අනිත්‍යයි, ඕක හැමතිස්සේම දකින්න බැහැ කියලා අපි දන්නවා. ඒ වුණාට අපි රූප අල්ලගන්න එක නවත්වන්නේ නැහැ නේ. දැන් ගෙදර තියෙන ඔක්කෝම හැමතිස්සේම පෙනෙන්නේ නැහැ නේ. පෙනුණේ නැති වුණාට කොච්චර දේවල් අපි අල්ලගෙන තියෙනවාද?

එතකොට උපාදානයෙන් මිදෙන්න නම් ඵලයේ විතරක් නෙවෙයි, හේතුවේ සමුදයක් දකින්න ඕනේ, ඒ දෙකේම - හේතුවෙයි, ඵලයෙයි නිරෝධය - විශේෂයෙන් හේතු නිරෝධය හඳුනාගන්න වෙනවා.

මේ ලෝකයට අයිති සංඛත ධර්ම සියල්ලටම ඔය අනිත්‍ය ලක්ෂණය පොදුයි කියන නුවණක් අපි ඇති කරගන්න ඕනේ. ඒ නිසායි අනිච්ච සඤ්ඤාවෙන් මේක කඩන්න පුළුවන් කියලා දේශනා කරන්නේ.

අර වාහනය කියන තැනදී රියදුරා උපදින්නෙත් වාහනය ගමන් කිරීම තුළ. වාහනය උපදින්නෙත් ඒ ගමන් කිරීම තුළ. ගමන් කිරීමෙන් තොරව රියදුරෙකුත් නැහැ, වාහනයකුත් නැහැ. දැන් වාහනයකුත් ඉපදුණා, රියදුරාත් ඉපදුණා, පැදවීමකුත් තියෙනවා. ඒක තමයි විඤ්ඤාණය. ඊළඟට ගමන යනවා කියන්නේ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධ නැවත නැවත රැස්කරනවා.

ඉස්සරහට යනවා කියන්නේ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධ රැස්කරනවා - සංසාරයේ යනවා වගේ තමයි. දැන් මේ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයි ගොඩනැගෙන්නේ කියලා අපට වැටහීමක් නැහැ. ඇහැයි, රූපයයි, වක්ඛු විඤ්ඤාණයයි එකතුවෙන් එස්සය. ඒ නිසා රැස්වෙන්නේ

පඤ්චලපාදානස්කන්ධ. එස්සය ඇතිවුණොත් අනිච්චයෙන් පඤ්චලපාදානස්කන්ධ හැදෙනවාමයි.

එතකොට පඤ්චලපාදානස්කන්ධ කියන්නේ මොනවද? රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ. ඔය කරුණු තුන එකතුවෙන අවස්ථාවෙදී පඤ්චලපාදානස්කන්ධ සකස් වෙනවා නේද? ඇහැ ඇති කල්හි, රූප ඇති කල්හි, එක්කු විඤ්ඤාණය ඇති කල්හි, එස්සය විතරක් නෙවෙයි, ඒක ප්‍රපංච දක්වාම යනවා. එස්සය තියෙන කොට වේදනාව, වේදනාව තියෙන කොට සංඥාව, සංඥාව තියෙන කොට විතක්කය. ඊළඟට යං විතක්කෙති තං පපඤ්චෙති. ඔය ටික කොහෙන්වත් නවත්වන්න බැහැ.

නවත්වන්න පුළුවන් කොහෙද? එක්කුස්මිං අසති, රූපෙ අසති, එක්කු විඤ්ඤාණෙ අසති වුණොත් පමණයි. ඇහැ නැත්නම්, රූප නැත්නම්, එක්කු විඤ්ඤාණය නැත්නම්, ඔය සිද්ධිය වෙන්නේ නැහැ. ඇහැ තිබුණොත්, රූප තිබුණොත්, එක්කු විඤ්ඤාණය තිබුණොත්, ඔය ටික වෙනවාමයි.

එහෙනම් අපි දකින්න ඕනේ ඇහැයි, රූපයි කියන දේවලත් පටිච්ච සමුප්පන්න ධර්මතා බව. හේතූන් තියෙන කොට තියෙනවා, හේතු නැත්නම් ඉපද්දා නැහැ කියන ධර්මතාවය.

නැවතත් විණාවේ උපමාවට ගියොත් - රජතුමාට මුලින්ම ඇහුණේ ශබ්දය විතරයි. ඒක කොහොම ඇතිවුණාද කියන හේතු ටික ඉපදුණේ නැහැ. පසුව තමයි විණාවත්, දණ්ඩත්, ගායන ශිල්පියාත් ගෙන්න ගත්තේ. මූලිකව හටගන්නේ පෙනීම විතරයි. ඇස, රූපය, එක්කු විඤ්ඤාණය පසුව ගෙනාපු ඒවා. ඊළඟට ඒවායේ ඇත්ත බලන්න ගිහිල්ලායි විණාව කඩලා බිඳලා බැලුවේ, මේකෙද ශබ්දය තියෙන්නේ කියලා. විණාව ඇති බව ශබ්දයට කිසිම අදාළත්වයක් නැහැ. පෙනීම තියෙන්නේ ඇස තුළ ද? ඇස කඩලා බිඳලා බලන්න. එහෙනම් විණාව අල්ලගෙන තේරුමක් තියෙනවා ද? ඊළඟට අනිත් ඒවාත් කඩලා බිඳලා බැලුවොත් ඒවායෙන් ශබ්දය නැහැ.

දැන් තමන්ට ශබ්දය නම් ඕනේ, මේ එක එක කොටස් අල්ලගෙන හරියන්නේ නැහැ. ශබ්දය උපදින්න හේතු ටික හඳුනාගන්න ඕනේ. මේ සමුදය තියෙනකල් විතරයි ශබ්දය. ඔය සමුදය නැත්නම් වෙන මොනවා අල්ලගත්තත් වැඩක් නැහැ, ශබ්දය උපදින්නේ නැහැ.

එහෙනම් පඤ්චඋපාදානස්කන්ධ උපදින්නේ මේ සමුදය තියෙන තාක් කල්. මේ සමුදය නැත්නම් ඒවා හටගන්නේ නැහැ. ඉමස්මිං සති ඉදං භොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න භොති. එතකොට පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය ඒ සිද්ධිය මත ඇතිවෙන ඉපදීමක්. ඒ සිද්ධියේ දී උපදිනවා කියන කොට අපට මේක 'ඇත' කියන පැත්තට දාන්නත් බැහැ, 'නැත' කියන පැත්තට දාන්නත් බැහැ. 'ඇත' කිව්වත් වැරදියි, 'නැත' කිව්වත් වැරදියි. ඊට මොහොතකට කලිනුත් නැහැ, මොහොතකට පසුවත් නැහැ. එතකොට 'ඇත' කියලා කියන්න වෙලාවකුත් නැතිවෙනවා.

'නැත' කියන්න බැරි 'ඇත' කියන්න තරම් වෙලාවක් පවතින්නේ නැති නිසා. හරියට අර ගිනිපෙට්ටියේ ගිනිකුර ගැහුවහම ගිනිදූල්ල වගෙයි. දැන් ගිනිදූල්ල 'ඇත' කියන්නත් බැහැ, 'නැත' කියලා කියන්නත් බැහැ. කියන්න තියෙන්නේ හේතු යෙදුණොත් හටගන්නවා. හේතු නැත්නම් හටගන්නේ නැහැ. ඒ වගේ ධර්මතාවයක් මෙතන තියෙන්නේ. මේ කියන ටික පැහැදිලියි ද?

මේවා තේරුම් කරන්න තමයි නන්දකොවාද සූත්‍රය ගන්නේ. තෙල් සහ තිරය ඇති කල්හි දූල්ල. දූල්ල ඇති කල්හි ආලෝකය. දැන් තෙල් නිත්‍යද, අනිත්‍යද? පිච්චෙණවා කියන්නේ තෙල් ටික වැයවෙලා ඉවරයි. ඒ දූල්ලට අදාළ තෙල් ටික ගත්තොත් - එක ක්ෂණයක දූල්ල ගත්තොත්, දූල්ලක් උපදින්න පුළුවන්ද තෙල් සහ තිරය නැතුව? බැහැ. එතකොට ඒ ක්ෂණයේ ආලෝකය ඉපදුණේ ඒ ක්ෂණයේ දූල්ල හින්දා. ඒ මොහොතේ ආලෝකය කියන්නේ ඒ මොහොතේ දූල්ලත් තියෙන්න ඕනේ. නැත්නම් ආලෝකය ගැන කතා කරන්න බැහැ. ඒ මොහොතේ දූල්ල කියන්නේ ඒ දූල්ලට අදාළ තෙල් ටිකත් යෙදිලා, ඒ දූල්ලට අදාළ තිරයේ කොටසකුත් යෙදිලා. යම්කිසි දෙයක් පිච්චුණු හින්දයි දූල්ල ආවේ.

හැබැයි අපි දැල්ල දිහා බලලා තෙල් ටික භෝයන කොට ඒ දැල්ලට අදාළ තෙල් ටික දකින්න පුළුවන්ද? බැහැ. පිච්චුණ හින්දා නේ දැල්ල ඇතිවුණේ. එතකොට අපි දැල්ලට අදාළ තෙල් ටික භෝයන කොට ඒක අනිත්‍ය වෙලා. තෙල් ටිකක් දැක්කොත් එහෙම ඒ තෙල් ටිකේ දැල්ලද ඔය තියෙන්නේ? නැහැ. ඒ තෙල් ටික තවම පිච්චිලා නැහැ නේ. තෙල් පෙන්නුවොත් එහෙම, ඒ දැල්ලට අදාළ තෙල් නෙවෙයි. ඒ අනාගතයේ දැල්ලකට අදාළ තෙල්. එහෙනම් මේ දැල්ලට අයිති තෙල් ටික දකින්න බැහැ. හේතුව නිරුද්ධවෙලා. ඒ දැල්ලට අදාළ තිරයේ කොටසක් දකින්න බැහැ, ඒක පිච්චිලා ඉවරයි. නැත්නම් දැල්ල හටගන්න බැහැ නේ. දැන් තෙල් සහ තිරය නැත්නම් දැල්ල තියෙන්න පුළුවන්ද? බැහැ. එතකොට හෙතුං පටිච්ච සම්භ්‍රාණං හෙතුහංගා නිරුප්පාදි කියන ධර්මතාවය පෙනෙනවා.

එහෙනම් දැල්ල ඇත කියලා පනවන්නවත් අපට ඒක පවතින්නේ නැහැ. ඒ ඇයි? දැන් දැල්ල දිහා බලනකොටම හේතු ටික නිරුද්ධයි. හේතු ටික නිරුද්ධ නම් එලයක් නිරුද්ධයි. මේක හරි සියුම් ධර්මතාවයක්. දකින්න පහසු නැහැ.

- එක ක්ෂණයක හේතුවක් ඉපදිලා, හේතු ඉපදිලා නම් එලය ඉපදිලා. හේතු නිරුද්ධවෙලා. හේතු නිරුද්ධවෙලා නම් එලයක් නිරුද්ධයි.

දැන් තෙල් සහ තිරය නිසාමයි දැල්ල හටගන්නේ. හේතුවල සම්බන්ධය නිසා. තෙල් සහ තිරය නැත්නම් දැල්ල හටගන්න බැහැ නේ. ඉටිපන්දමක් පත්තුවෙන කොට - ඒ දැල්ල පත්තුවෙන්න නම් ඒ දැල්ලට අදාළ ඉටි ටිකක් පිච්චෙන්න ඕනේ, තිරයෙන් කොටසකුත් පිච්චෙන්න ඕනේ. සමහරවිට ඇහැට නොපෙනෙන ප්‍රමාණයක් වෙන්න පුළුවන්. ඒවා පිච්චුණේ නැත්නම් දැල්ල තියෙන්න බැහැ. එහෙනම් හේතුවගෙන් තොරව එලයක් ගැන කතා කරන්න බැහැ.

ඊළඟට දැල්ලට අදාළ හේතු ටික භෝයන කොට මොකද වෙන්නේ? හේතු ටික පෙනෙන්නේ නැහැ, ඒවා පිච්චිලා ඉවරයි. ඉටිත් නැහැ, තිරයත් නැහැ, ඒවා පිච්චිලා - නැත්නම් දැල්ල හටගන්න බැහැ නේ.

ඒ ටික පිවිවිලා නම් ඒවාට අදාළ දූල්ල පවතින්න පුළුවන්ද? හේතුවෙන් තොරව ඵලය තියෙන්න බැහැ.

මේක ඇහෙන්න දකින අවස්ථාවෙදී අපට හිතාගන්න බැහැ. ප්‍රඥාවෙන් දකින කොට තමයි නිරෝධය පෙනෙන්නේ. ඇහෙන්න දකින අවස්ථාවෙදී නිත්‍ය සංඥාවට අනුවෙලා. නිත්‍ය කරලාමයි දකින්න පුළුවන්. අනිත්‍ය අනුවෙන්නේ ප්‍රඥාවට. නිත්‍යව ගන්න බැරි ස්වභාවයක් නේ අපි නිත්‍ය කරලා අරන් තියෙන්නේ, ඕක අනිත්‍යයි නේ කියලා ප්‍රඥාවෙන් දකින්න වෙනවා. මේක ක්ෂණයකටවත් නිත්‍ය කරන්න බැරි සිද්ධියක් නේද? ඒ නිසා අනිච්ච සඤ්ඤාව වැඩිම තුළින්මයි 'ඇත නැත' දෙකෙන්ම මිඳෙන්න පුළුවන්. මෙතන සමුදයත් දකින්න ඕනේ, නිරෝධයත් දකින්න ඕනේ.

ප්‍රශ්නයක්: එතකොට එතන නේද යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධම්මං කියන්නේ?

පිළිතුර: යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධම්මං කියන කොට සියල්ලම අයිතියි. මොනවා හරි සමුදය ධර්මයක් තියෙනවා නම් 'සබ්බං තං' - ඒ සියල්ල කියන කොට හේතුවත් අයිතියි, ඵලයත් අයිතියි. දැන් නිරෝධ ධම්ම කියන කොට ඒක මහා ගැඹුරු ධර්මතාවයක්. හේතු යෙදෙනවා නම් ඵලය තියෙනවා, හේතු යෙදෙන්නේ නැත්නම් ඵලය ඉපදිලා නැහැ. තියෙන ඵලයක් නැතිවුණා නෙවෙයි, ඉපදිලා නැහැ. මේක තේරුම්ගන්න පහසුයි වගේ පෙනුණට පහසුමත් නැහැ.

එතකොට විණාවයි දණ්ඩයි තිබිලා ශබ්දය විතරක් ඉපදිලා නැතිවුණා කිව්වට හරියන්නේ නැහැ. විණාවත් ඉපදිලා නැතිවෙලා. දණ්ඩත් ඉපදිලා නැතිවෙලා. එතකොට තමයි ශබ්දයත් ඉපදිලා නැතිවුණා කියලා කියන්න පුළුවන්. නැත්නම් හේතු තියෙනවා නම් පටිච්ච සමුප්පාදයට අනුව - ඵලයත් තියෙන්න එපැයි?

ප්‍රශ්නයක්: එතකොට එතනද උත්පාද ධීති හංග කියන තැන වරදවාගෙන ද තියෙන්නේ?

පිළිතුර: ධීනියක් දෙන්න බැහැ. ධීනස්ස අඤ්ඤානත්ථං කියන කතාව විතරයි. තියෙනවා නම් එතනත් ඒ මොහොතෙන් ඒක වෙනස්වෙලා ඇති. අන්‍ය තත්වයක්. තියෙනවා කියලා හිතුණාට ඒ මොහොතෙන් වෙනස් වෙලා.

දැන් දැල්ල කියන එක තියෙනවා කියලා හිතුණාට ඒ මොහොතේම ඒක වෙනස් වෙලා. නැතිවෙලා ඉවරයි. තියෙනවා කිව්වත් වැරදියි, නැහැ කිව්වත් වැරදියි. ඒක පැහැදිලි කරන්න පුළුවන් පටිච්ච සමුප්පාදයෙන් විතරයි. හේතු ඇති කල්හි ඵලය ගැන කතා කරන්න පුළුවන්. හේතු නැත්නම් ඵලය ගැන කතා කරන්න බැහැ. නිරෝධයි.

යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරෝධම්මං. පටිච්ච සමුප්පාදයේ අවිජ්ජා පච්චයා සඛ්ඛාරා කිව්වත් ඒ දෙක අතර ඔය සම්බන්ධතාවය තියෙන්නේ. සඛ්ඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං කිව්වත් ඒ දෙක අතරත් ඔය පච්චයා නිරෝධා කියන සම්බන්ධතාවය තියෙන්නේ. ඊළඟට විඤ්ඤාණ නාමරූප ගත්තත් ඒ දෙක අතරත් ඔය සම්බන්ධතාවයමයි තියෙන්නේ. පටිච්ච සමුප්පන්න සම්බන්ධතාවය. පච්චයා නිරෝධා - හේතු තියෙනවා නම් ඵලය තියෙනවා, හේතු නැත්නම් ඵලය නැහැ. ඒ වගේ පටිච්ච සමුප්පාදයේ ඕනෑම අංගයකට - නාමරූප සළායතන ගත්තත් ඒ දෙක අතරත් ඔය සම්බන්ධතාවය. නාමරූප තියෙනවා නම් විතරයි සළායතන. නාමරූප නැත්නම් සළායතන ගැන කතාවක් නැහැ.

ඔන්න ඔතැනින් අපි තේරුම්ගන්න ඕනේ සළායතන උපදින්නේ නාමරූප තියෙනවා නම් විතරයි. සළායතන කියන කොට - ඇහැ ගත්තොත් - ඇහැයි, රූපයි දෙක තියෙනකල් විතරයි ඒ ආයතනය ගැන කතා කරන්න පුළුවන්.

මේ ආයතන ගැන හොඳට විමසන කොට මේවා අපට දකින්න පුළුවන් ධර්මතා කියලා තේරෙනවා නේද? අපි මෙතෙක් කාලයක් රූපය එළියේ තියෙනවා කිව්වාට, ඇත්තටම ඒක එසේමද, නැත්නම් දකින කොට තියෙනවාද? දැකීම මත උපදිනවා කියලා අවබෝධයකින් කියන්න පුළුවන් වෙන්න ඕනේ. අවබෝධය

කියන්නේ නිකම් දැනුමකින් නෙවෙයි, තමන්ට බලනකොටම මෙහෙම පෙනෙන ගතියක් තියෙන්න ඕනේ. නුවණ යොදනකොටම දකින්න පුළුවන් නම් - ඔය තිබුණ දෙයක් නෙවෙයි, බලන කොට ඉපදුණා කියලා, දැකීමේ ක්‍රියාව මත හටගන්නා කියලා, ඒක ලොකු දැකීමක්. දැකීමේ සිද්ධිය නැත්නම් හටගන්නේ නැහැ කියලා දකින්න ඕනේ.

දැන් අපට වෙලා තියෙන්නේ හටගන්න හටගන්න එක එළියේ තියෙනවා කියලා දේවල් කාරණා ඉතුරුවෙනවා. දැකීම නම් ඇතිවෙලා නැතිවුණා, ඒ වුණාට අපට දකපු 'දෙය' තියෙනවා. ඇයි අපට හටගත්ත දෙය ඉතුරුවෙන්නේ? ඒක එළියේ තියෙනවා කියලා භාරගැනීම නිසා. ඒවා තමයි ප්‍රපඤ්ච.

ප්‍රපඤ්ච කියන්නේ අපි ඒවා එළියෙන් තිබ්බා - පැවැත්මක් දුන්නා - නිත්‍ය කළා. එළියේ තියෙනවා කියලා භාරගන්නා. මොනවද එළියේ තියෙනවා කියලා භාරගන්නේ? රූප. රූප නිත්‍ය සංඥාවෙන් භාරගන්නා.

ප්‍රශ්නයක්: වේගය නිසාද අපට මේ සිද්ධවෙන දෙය දකින්න බැරි?

පිළිතුර: අපට වේගය නවත්වන්න බැහැ, නමුත් එකක් හරි අරගෙන ඒකේ ඇත්ත පෙන්නන්න අපට පුළුවන්. අනිත් ඒවා ඔහේ ගියදෙන්. එක සිද්ධියක් අරන් එතන ඇත්ත පෙන්නන්න. ඒක වටිනවා. ඒක දැක්කහම තව සිද්ධියක් අරගෙන හෙමිහිට ඇත්ත පෙන්නන්න. මේ හිතෙන් හදපු දෙය නේද එළියේ තිබ්බේ කියලා. ඕක දකින්න දකින්න මේවා ගැඹුරැයි වගේ පෙනුණාට ඔය ටික හොඳට පැහැදිළි වෙනවා. තමන්ට පෙනෙන්න පටන් ගන්නවා.

කතා කරලා තර්කයට අහුවෙනවා වගේ නෙවෙයි, ඒක හිතට පෙන්වීම තුළ අපට දහම දකින්න පුළුවන් තැනකට එනවා. ඒ දැකීම තුළදී ප්‍රශ්න නැහැ. අපි තර්කයෙන් විතරක් දැනගන්න හදන නිසා තමයි අපට ප්‍රශ්න ගොඩක් තියෙන්නේ. දහම දැකීම එහෙම නෙවෙයි, දහම දැක්කා නම් මොන ප්‍රශ්නයක් ඇහුවත් දකපු දෙය ගැන කියන්න පුළුවන් වෙනවා. දකපු දෙය හිතේ ඇතිවෙලා හිතේම

නැතිවුණ සිහින මාත්‍රයක් පමණක් බව දකින්න තරම් තවම අපි දක්ෂ මදි, මොකද අපේ සසර පුරුදු ඉතාමත් බලවත් නිසා. දකපු දහම හැම රූපයකටම යොදන්න දක්ෂ නම් ඕනෑම ප්‍රශ්නයකට පිළිතුරත් එතනම තියෙනවා. හැබැයි ඒක තවම බලවත් නැති නිසා වැඩි වැඩියෙන් පුරුදුකරන්න ඕනේ. මේ හිතෙන් හදපු දෙය නේද එළියේ තිබ්බේ කියන කරුණ. ඒ කියන්නේ කායානුපස්සනාව තව වැඩෙන්න ඕනේ. හිතෙන් හදපු දෙය එළියෙන් තිබ්බා නම් ඒක හීනයක් දැක්කා වගේ නේද? එතකොට ඒක බාහිරයෙන් ගන්න පුළුවන්ද කියන පැත්ත හොඳට විමසන්න ඕනේ.

බාහිරයේ කිසිම දෙයක් නැතිවුණු දවසට අභ්‍යන්තරයේ මොකුත් තියෙයිද? ඇහැ, කන, නාසය ඕනේ වෙයිද එළියේ යමක් පිහිටලා නැත්නම්, ඉපදිලා නැත්නම්? එවිට අජිකාන ආයතන පිහිටන්නෙන් නැහැ. දන් මේ ටික දැනුමකින් නේ අපි දැනගෙන කතා කරන්නේ. ඒක දැක්මක් වුණොත් තමයි සම්පූර්ණ වෙන්නේ. ජානං එස්සං - දැනගත්ත දෙය දකින්න ඕනේ. එදාට කියන්න පුළුවන් සම්මා දිට්ඨිය ආවා කියලා. එතකොට නම් සෝවාන් වුණා වගේ තමයි. එතකොට කවුරු මොනවා ඇහුවත්, මොන පැත්තෙන් ප්‍රශ්න කළත් තමන් දකපු දෙය එළියේ තියෙනවා කියලා නැවත පටලැවෙන්නේ නැහැ. ඒ අත්දැකීම එන්නේ මේ දැක්ම පුරුදු කිරීම මතයි.

එතකොට මේවා හරිද කියලා අපි දහමට ගළපලා බලන්න වෙනවා. කෙනෙක් යම් දෙයක් තියෙනවා කිව්වත් වැරදියි, නැහැ කිව්වත් වැරදියි. අපට ඒ දැනුම එන්නේ දහමට ගැළපූ නිසායි. ඊටපස්සේ තමන් අත්දකින කොට දහමට ගළපන්න අවශ්‍ය නැහැ. තමන් දකපු නිසායි ඒක කිව්වේ. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ හිටියත් නැතත් මේ සත්‍යයක් නේ කියන දැක්මකට එනවා. ඒ සඳහා තමයි ආයතන පිරිසිදු දැකීම ආදී නොයෙක් විදියේ ක්‍රම තියෙන්නේ.

උපමා වලට අනුව දහම ගළපලා බලන්න පුරුදු වෙන්න. අපට දකින්න අමාරු පැත්ත තමයි මේ හේතු නිරෝධය. අපි දක්ෂ වෙන්න ඕනේ හේතූන් ඒ ක්ෂණයටයි උපද්දවන්නේ කියලා දකින්න. එස්සය මතයි ඉතිරි අංග ටික උපද්දලා තියෙන්නේ. ඒවා තියෙනවා

නෙවෙයි, ඒ මොහොතේ උපදිනවා. පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයම ඒ මොහොතෙයි උපදින්නේ. ඒ උපදින්නේ මෝඩකම-අවිද්‍යාව මතයි.

මේ කරුණ හරියට තේරුම් ගත්තොත් හරි පහසුයි. මේ එකක්වත් ඊට කලින් තිබිලා නැහැ. කිසියම්ම දෙයක් ගැන කතා කළොත් ඒ සියල්ලම සංඛත ධර්ම - ලෝකයට අයිති ධර්ම. ලෝකයට අයිති ධර්ම වල ස්වභාවය සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චාති. සංඛාර කියන්නේ මොනවද? හේතුප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත දේවල්. ඉබේ පහළ වුණා නෙවෙයි, හේතුප්‍රත්‍යයෙන් ඉපදුණේ. හේතූන්ගෙන් තොරව උපදින්න බැහැ. සංඛත කියන කොට අපි දැනගන්න ඕනේ හේතුප්‍රත්‍ය නිසාමයි එලය උපදින්නේ කියන අර්ථය යෙදෙන බව. ආධාරවෙන ධර්ම නිසාමයි යම් දෙයක් උපදින්නේ.

ඒ දැක්මත් සමගම තමන් දකිනවා ඒ ආධාරවෙන, උපකාරවෙන ධර්මතා නැත්නම්, යමකට තියෙන්න බැරි බව. අපි ලිප්ගල් තුනක් උඩ යමක් තිබ්බා කියමු. එතකොට ඒ ගල් තුන ආධාරයෙන් ඒක තියෙන්නේ. ලිප්ගල් නැතිවුණොත් එලයට තියෙන්න බැහැ නේ. ඒ වගේ හේතුවල සම්බන්ධය දකින්න ඕනේ. හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් තොරව එලය ගැන කතා කරන්නම බැරි බව සනාථ වෙන්න ඕනේ.

ඊළඟට දකින්න ඕනේ මේ හේතුවත් නිරෝධ කරන්න පුළුවන් කියන කරුණ. නැත්නම් සසරෙන් මිදෙන්න බැරි වෙනවා. එතකොට හේතූන් සංඛතයි. හේතූන් හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් සකස්වෙලා තියෙන්නේ කියන ධර්මතාවය නුවණින් දකින්න වෙනවා. පැහැදිලි ද?

මේ ටික විදර්ශනය කිරීම තුළ අපි දකින්නේ පටිඨානය. ඒ වචන ටික දන්නේ නැතිවුණාට කමක් නැහැ. ඒකට බය වෙන්න එපා. ඒ වචන ටික මෙතන තියෙනවා කියලා දකින්න පුළුවන් වෙන එකයි අවශ්‍ය. වචන ටික ඉගෙන ගන්නේ දහම දකින්න. වචන ටික කඩපාඩම් කළාට දහම දකින්නේ නැහැ. වචන ටික නොදන්නවා වුණත් මේ ධර්මතාවය දකින්න පුළුවන්. පටිඨානය දැනගන්නම ඕනේ නැහැ සෝවාන් වෙන්න. නමුත් සෝවාන් වුණොත් පටිඨානය දන්නවා. දකිනවා.

යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධම්මං - කියන ධර්මතාවය තේරුම්ගන්න කොට සෝවාන් වෙනවා. ඒ තේරුම්ගැනීම තුළ පටිඨානය තියෙනවා. ඔය වචන විසිහතර දන්න කෙනා, වචන ටික විස්තර කරන කෙනා සෝවාන් වුණා කියන්න බැහැ. හැබැයි දහම දැක්ක කෙනාට, පටිච්ච සමුප්පාදය දැක්ක කෙනාට ඔය වචන විසිහතර කියන කොටම මේ මේකයි කියලා අදහස කියන්න පුළුවන්. මේ හේතුප්‍රත්‍යයන් නිසා හටගන්නවා, හේතුප්‍රත්‍යන් නැත්නම් හටගන්නේ නැහැ කියන ධර්මතාවය කියන්න පුළුවන්.

හැම අවස්ථාවකටම ඔය ධර්මතාවය පොදුයි. එතකොට ඇත කියන්නත් බැහැ, නැත කියන්නත් බැහැ. අර තෙල්, තිරය, දූල්ල වගේ. දූල්ල තියෙනවා කිව්වත් වැරදියි, නැහැ කිව්වත් වැරදියි. කියන්න තියෙන්නේ හේතු තියෙනවා නම් දූල්ල තියෙනවා, හේතු යෙදුණේ නැත්නම් දූල්ලක් උපදින්නේ නැහැ - නිරෝධයි කියන එක. එතකොට උපදින්නේ නැහැ කියන එක මතක් කරගන්න ඕනේ. දූල්ල නිවුණා නෙවෙයි, දූල්ල ගැන කතා කළේ හේතුප්‍රත්‍ය යෙදෙන අවස්ථාවේදී. හේතුප්‍රත්‍ය යෙදෙන්නේ නැත්නම් දූල්ල ගැන කතා කරන්න බැහැ. නිත්‍ය කරන්න බැහැ. නිත්‍ය සංඥාවට දාන්න බැහැ - අනිත්‍යයි. එතකොට අනිත්‍ය දැක්කොත් දහම දැක්කා වෙනවා. කොහොමද අනිත්‍ය දකින්නේ? හේතූන් නිසා හටගන්නවා, හේතු නැත්නම් හටගන්නේ නැහැ.

අපට හුඟක් වෙලාවට හේතු ටික පෙනිලා ඒ හේතු උපාදානය කරනවා. අපි ශබ්දය නම් නිරුද්ධයි කියලා කියනවා. ඒ වුණාට චිණාව ගෙන ඇවිල්ලා ගෙදර තියාගන්නවා වගේ වැඩක්. හේතුවලත් පටිච්ච සමුප්පන්න බව දකින්න ඕනේ. අපි හේතුව නිත්‍ය කරපු ගමන් හේතු ටික උපාදාන කරලා අල්ලගන්නවා, ගොඩගහ ගන්නවා.

අපට තණ්හාව තියෙන්නේ එලයට, නමුත් උපාදාන කරන්නේ හේතු ටික. ඒ දෙක වෙනම පවතින්න පුළුවන් කියලා අපි නිත්‍ය සංඥාවෙන් අරගෙන තියෙනවා. එතකොට අපි හේතුවල සම්බන්ධය, පටිච්ච සමුප්පන්න බව, අනිත්‍ය ස්වභාවය දැකලා නැහැ.

එතකොට උපාදාන කරපු හැම දෙයක්ම උපාදාන කරලා නම් කරලා තියෙන්නේ නිත්‍ය සංඥාවෙන්.

නැවත විණාවේ උපමාව ගත්තොත් විණාව, දණ්ඩ, වාදකයා මේ ඕනේ එකක් අපට උපාදානය කරන්න පුළුවන්. වාදකයා තමයි අපිව රවට්ටන මායාකාරයා. එයා හිටියේ නැත්නම් විණාවට වැඩකුත් නැහැ, දණ්ඩට වැඩකුත් නැහැ. අගයක් දෙන්න බැහැ.

මේ සම්බන්ධව නොයෙක් විදියට හිතන්න පුළුවන්. දැන් ශබ්දයට තණ්හා කළාට අපට පෙර අත්දැකීම් නොතිබුණා නම් ශබ්දයට විතරයි ඇලුම් කරන්නේ. ඒක එන්නේ කොහෙන්ද කියලා දන්නේ නැහැ නේ. එතකොට පෙර ඇසුරෙන් තමයි හේතු ටික හොයාගන්නේ. දැන් රජ්ජුරුවෝ දන්නේ නැහැ නේ ශබ්දය ආවේ කොහෙන්ද කියලා. එතකොට ශබ්දය ඇහුණා විතරයි. එතන නුවණ තිබුණා නම් අනිත් හේතු තුන උපාදානය කරන්නේ නැහැ. ඇයි එයා ඒවා ගැන දන්නේ නැහැ නේ. එතනින් පෙනෙනවා මේ පෙර ඇසුර ගත්තේ නැත්නම් උපාදාන කරන්න දේවල් නැති වෙනවා කියන කරුණ. මේ මොහොතේ අත්දැකීමක් විතරයි තියෙන්නේ. මේ මොහොතේ ඒක විදින්න පුළුවන්. හැබැයි ඒක ඇතිවෙලා නැතිවෙනවා. පවතින්නේ නැහැ.

ප්‍රශ්නයක්: ඒ උදාහරණයේ දී රජ්ජුරුවෝ හේතු දන්නේ නැති වුණාට එයාට ශබ්දයට ආසාව තියෙනවා නේද?

පිළිතුර: ආසාව ඇතිවෙනවා, හැබැයි ඒක ඒ මොහොතේම නැතිවෙනවා, නැවත ඒක ගන්න විදියක් දන්නේ නැහැ. දැන් උපාදාන කරන්න දෙයක් නැහැ. ශබ්දය මත දේවල් පනවලා නැහැ. දැන් අපි කරන වැඩේ තමයි දේවල් ටික ගෙනැල්ලා තියාගන්නවා. හේතු ගැන නුවණින් හොයලා බලන්නේ නැහැ. රජ්ජුරුවෝ විණාව කඩලා බැලුවා නේ ඒකේ ශබ්දය තියෙනවාද කියලා. එතකොට විණාව ගොඩගහගෙන වැඩක් තියෙනවාද ශබ්දය නැත්නම්? මට ඕකෙන් වැඩක් නැහැ කියලා කිව්වා. ඒකයි විණාව කඩලා බැලුවේ.

ඒක පිරිසිදු දකිනවා. හේතුවත් පිරිසිදු දකිනවා. මේ සූත්‍රයේ නම විභේදනම සූත්‍රය³.

අපේ මට්ටමේ දී බලවත් කෙලෙස් තමයි මේ පෙන්නන්නේ. අපි එක්කෝ අප්‍රකාශන නැත්නම් බහිද්ධ ආයතන තමයි අල්ලගන්නේ. එක්කෝ ඇහැ, කන, නාසය, දිව, ශරීරය නැත්නම් එළියේ තියෙන රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොට්ඨබ්බ. එතකොට කාම ලෝකයේ අපේ කෙලෙස් යෙදෙන්නේ ඔය සලායතන වලට. උපාදාන කරන්නේ ඒවා. පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයම තියෙනවා, ඒ වුණාට අපේ බලවත්ම කෙලේසය තමයි රූපය. ඒකයි කායානුපස්සනාවම වඩන්න කියන්නේ රූපය පිරිසිදු දකිනකල්. රූපය පිරිසිදු දැක්කොත් ඉතුරු ටික තේරුම්ගන්න පහසුවෙනවා.

උපාදානය කරනවා කියන්නේ එකතු කරගන්නවා. දැන් ක්‍රිකට් මැච් එකක් බලන්න ඕනේ නම් අපි ටී.වී එකක් නේ හොයාගන්න ඕනේ. එතකොට උපාදානය කරන්නේ ටී.වී එක. මොකද අපි දන්නවා ටී.වී එක තිබුණොත් තමයි මැච් එක බලන්න පුළුවන් කියලා. එතකොට මේ ලෝකයට අයිති දැනුම තමයි අපිව ලෝකයට අනුකරන්නේ. උපාදාන කරන්නේ. රැස්කරන්නේ. එතකොට දකින්න ඔය රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ ඔක්කෝම ලෝකයට අයිතියි. ඒ පහ තමයි අපි උපාදාන කරන්නේ. නැතුව දැකීමවත්, ඇසීමවත්, දැනීමවත්, දැනගැනීමවත් නෙවෙයි. ඒ සිද්ධි නිසා කැමැත්ත ඇතිවෙලා, ඒවා නැවත නැවත ඇති කරගන්න ඕනේ දේවල් ටික තමයි අපි කොහොම හරි හදාගන්නේ.

ඒක නේද නැවත උපදිනවා කියන්නේ? මේ මොහොතේ ඇලුණොත් ඊළඟ මොහොතේ ඒකට අදාළ යමක් උපදිනවා. නැත්නම් කාලයක් ගිහින් හරි උපදිනවා. ඒකට අදාළ ටික නැවත උපද්දෙනවා.

දැන් අපට ටී.වී එකක් ගන්න සල්ලි නැත්නම් අනාගතයේ හරි ඕක අරගන්නවා. ඇයි ඒ? රූප දකින්න තියෙන තණ්හාව නිසා. ඉතින්

³ විභේදනම සූත්‍රය - සංයුක්ත නිකාය, සලායතන වග්ගය, සලායතන සංයුක්තය, ආසිච්ඡ වර්ගය.

ඕක සංසාරයේ දිගින් දිගට යන්න පුළුවන්. ආයතන නැවත නැවත හදනවා. ඒකයි කියන්නේ ආයතන වල යථාභූත ස්වභාවය දැනගන්න, දකින්න. එහෙම කෙනාට සම්මා දිට්ඨිය එනවා. සම්මා දිට්ඨිය තියෙන කෙනා ඒවායින් මිඳෙන මාර්ගය තමයි වඩන්නේ. මේ මෝඩකමට නේ අල්ලගත්තේ කියලා නුවණක් එයාට තියෙනවා.

ඉතින් මේ කියන ඒවා ගැඹුරැයි කියලා හිතන්න එපා. අපි හිතෙන් හදපු දේ නේද එළියේ තියන්නේ කියලා දැක්කොත්, ඒ පිරිසිදු දැකීම තුළ මේවා උපාදාන කරන එකයි නවතින්නේ. බාහිර රූප උපාදාන කරන්නෙන් නැහැ, අජ්ඣන්ත රූප උපාදාන කරන්නෙන් නැහැ. එතකොට මේ ආයතන වලින් ක්‍රම ක්‍රමයෙන් මිඳෙනවා.

ප්‍රශ්නයක්: දැන් අපි හිතෙන් හදන එක කොහොමද කඩන්නේ?

පිළිතුර: මොකටද හිතෙන් හදන එක කඩන්නේ? අපි එළියේ තියෙන එකටද තණ්හා කරන්නේ, පස්සෙන් එළවන්නේ, නැත්නම් හිතේ හදපු එකටද? දැන් අපි තණ්හාවෙන් එළවන්නේ එළියේ තියෙන දේවල් පසුපස නම්, එළියේ තියෙන දේවල් හැඳුවේ නැත්නම් තණ්හා කරන්න දෙයක් තියෙයිද? ඒ කියන්නේ අපි දැන් හීනයක් දකිනවා. හීනය දකින බව දන්නේ නැහැ. එතකොට ඇහැරුණු ගමන් අරවා තියෙනවාද කියලා වටපිට බලනවා නේ. ඕක හීනයක් කියලා දැනගන්න තාක්කල් ඔය ටික බාහිරයෙන් හොයනවා නේද? හැබැයි හීනයක් කියලා දැනගත්ත මොහොතේ මොකද වෙන්නේ? එතකොට ඒවා එළියෙන් හොයන්නේ නැහැ නේද? එතකොට හීනය දකින එකද නවත්වන්න ඕනේ, ඒවා එළියට සම්බන්ධ කරන එකද? හීනයක් කියලා තේරුම් ගත්තොත් කොච්චර හීන පෙනුණත් කමක් නැහැ. එතකොට බාහිරයෙන් අල්ලගන්න යන්නේ නැහැ නේ. ලෝකයකට තණ්හා කරන්න යන්නේ නැහැ හීනය හීනයක් බව දන්නවා නම්. එතකොට හීනයේ රස වින්දා කියලා ගැටළුවකුත් නැහැ. එතකොට උපාදානයක් නැහැ නේ.

එහෙනම් කොහෙද වැරැද්ද තියෙන්නේ? හීනය හීනයක් බව නොදන්නකම. හීනය හීනයක් බව දැනගෙන හීන බැලුවා කියලා

වරදක් නැහැ නේ. දැන් අපි ටී.වී එක බලනවා ටී.වී බලනවා කියලා දැනගෙන. එළියේ රූප හැඳුවේ නැත්නම් ඒකේ කිසි ගැටළුවක් නැහැ. උදාහරණයක් වශයෙන් හිතන්න ප්‍රවෘත්ති බලනකොටයි, කාටුන් එකක් බලන කොටයි වෙනසක් තියෙනවා නේද? කාටුන් එකක් බලන කොට හොඳටම දන්නවා ඒක කාටුන් එකක් විතරයි කියලා. රස විඳින්න අපි ඇත්ත ඒවා සම්බන්ධ කලාට ඒක බලලා ඉවර වුණ ගමන් ඒක ඉවරයි. එතකොට නුවණ පිහිටලා බලන කොට - මේ විත්‍ර ගොඩක් නේ, අපි නේ කතාව හදන්නේ කියලා දැක්කොත්? ප්‍රඥාව වැඩෙන්න වැඩෙන්න මේ සේරම කාටුන් ගොඩක් කියලා පෙනෙයි. අපි මේ virtual reality එකක ජීවත්වෙන්නේ කියලා දැන ගනියි.

එතකොට ලෝකය තමන් තුළයි කියන අවබෝධය එයි. එදාට බාහිරයෙන් හොයන්න යන එකක් නැහැ. ලෝකය තමන් තුළින්, සලායත තුළින් දකින්න කියලා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. නමුත් අපි එළියෙන් දකින්න උත්සාහ කරන එකයි ප්‍රශ්නය. දැන් පෙනෙනවා නේද ආයතන විදියට බලන එකේ වටිනාකම? හිතෙන් හදපු එක නේ එළියේ තිබ්බේ කියලා.

උදායි සූත්‍රයට නැවත ගියොත් - අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩන කොට තමයි උදායි භාමුදුරුවන්ට බොජ්ඣංගීග ධර්ම පහළවුණේ. අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩන කොට චතුරායඝී සත්‍යයන් අවබෝධ වුණා කියනවා. අනිච්ච සඤ්ඤාව කියන වචනය එතනැ නැහැ. අනිච්ච සඤ්ඤා සූත්‍රය දන්න කෙනා දන්නවා මේ කියන්නේ ඒක කියලා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ සූත්‍රවල අරගෙන තියෙන උපමා හරිම වැදගත්. අපි ඒවා එව්වර බලන්නේ නැති හින්දා ඒවා වැටහෙන්නේ නැහැ. නන්දකොවාද සූත්‍රයේ තියෙන උපමාව අහලා පළවෙනි වතාවේ කවුරුවත් අවබෝධ කරන්නේ නැහැ, නමුත් දෙවෙනි වතාවේ පන්සියයක් මෙහෙණින් වහන්සේලා මගඵල ලබනවා කියලා දේශනා කරලා තියෙනවා. සමහර විට පළවෙනි වතාවේ අහපු ඒවා ටිකක් පුහුණු කරලා එන්නත් ඇති. එතකොට ඒකම කිහිප වතාවක් ඇහෙන කොට වෙනසක් වෙනවා. අපි සූත්‍ර ඇහුවට

ඒවා අපට ගැළපිලා නැහැ. නමුත් විදර්ශනයක් එක්ක පෙනෙනවා ඇයි මෙහෙම කියලා තියෙන්නේ කියලා. තව තව මේවා බලන්න බලන්න, තව තව ගැඹුරට පෙනෙයි. මේ උපමාවේ වුණත් අපි කතා නොකරපු පැතිත් සමහර විට පෙනෙයි තව ටිකක් විදර්ශනය කරලා බැලුවොත්. මීට වඩා තවත් සියුම් කරුණු තියෙන්න පුළුවන්.

කොහොම හරි අවබෝධ වෙන්න ඕනේ පටිච්ච සමුප්පාදය, චතුරායඪී සත්‍යය, ඊළඟට ලෝකයෙන් එතෙර වීම. මේ විදියට බලන කොට මම හිතන්නේ සක්කාය දිට්ඨිය ගැන ප්‍රශ්න කරන්නවත් හිතෙන්නේ නැහැ. දහම අවබෝධ වෙන කොට ඒකත් අදාළ නැහැ.

හැම දෙනාටම තෙරුවන් සරණයි!

2017-02-11 දින සුභදාරාමයේ දී පැවැත්වූ ධර්ම සාකච්ඡාව

මේ දෙතිස් කුණප භාවනාව තමයි කායානුපස්සනාවේ සාමාන්‍ය ලෝකයාට දීපු ආරම්භය. කොටස් වෙන් කරලා ඒවායේ පිළිකුල් ස්වභාවය මෙනෙහි කරනවා. ඇයි එහෙම මෙනෙහි කරන්නේ? අපේ තියෙන අනවශ්‍ය ඇලීම් අඩු කරගන්න. කාමච්ඡන්දය අඩු කරගන්න. මනස පිරිසිදු කරගන්න ඕනේ නීවරණ යටපත් කරලා. නීවරණ ගොඩේ ඉඳන් දහම දකින්න බැහැ. එතකොට දෙතිස් කුණප භාවනාව නීවරණ යටපත් කරන්න දීපු උපක්‍රමයක් විතරයි. තවම ඇත්ත දකින්න පටන්ගත්තේ නැහැ. තවම ලෝකෝත්තර දර්ශනය නෙවෙයි. මේ ලෝකයට අයිති දේවල් වලට අපේ තියෙන ඇලීම් අඩු කරගන්න දීපු උපක්‍රමයක්. ඉතින් මේ භාවනාවත් කායානුපස්සනාව යටතේ තියෙනවා. මේක කය ගැන මෙනෙහි කරන එක් විදියක්.

හැබැයි මෙතන දී අපි සමුදය බැලූවෙත් නැහැ, වය බැලූවෙත් නැහැ. තියෙන කය හැදිලා තියෙන්නේ කොහොමද? මොන වගේ කොටස් වලින්ද? ඒවායේ තියෙන පිළිකුල්, දුගඳ, අසාර බව විතරයි මෙනෙහි කළේ. අනිත්‍යයි කියලා ඒ තියෙන කය වෙනස්වෙන ගතියත් මෙනෙහි කළා. මේ කය වෙනස්වෙන කොට අපට දුකයි, වයසට යන කොට දුකයි. ඒකත් මෙනෙහි කරනවා. ඒක අපට නවත්වන්න පාලනයකුත් නැහැ. අනාත්මයි. ඒ ඔක්කෝම බලන්නේ මේ 'තියෙන' කයක් ගැන.

එතකොට තියෙන කයට මම කියන්නත් බැහැ, මගේ කියන්නත් බැහැ, මට ඕනේ විදියට තියාගන්නත් බැහැ. ඒ හින්දා මේකට අනවශ්‍ය විදියට ඇලෙන්න ඕනේ නැහැ. එතකොට ඒක ලෝකයට අයිති දෙයක්. ලෝකෝත්තර දර්ශනය නෙවෙයි. ලෝකෝත්තර දර්ශනයට යන්න දැන් අපි හිත සකස් කරනවා. මනස සුදානම් කරනවා. ඒ සුදානම් කිරීම තමයි නීවරණ යටපත් කිරීම. ඒ සදහායි පූර්ව ප්‍රතිපදාවක් වශයෙන් දෙතිස් කුණප භාවනාව කරන්නේ.

ඒකෙන් සාප්පුවම මග එල ලබන්න පුළුවන් කියලා හිතන්න එපා. මෙතන දී ලෝකයට අයිති විදියට තියෙන දෙයක් අරගෙන ඊටපස්සේ ඇලීම් අඩු කරගන්න විදියක් බලනවා. ඇලීම් ගැටීම් අඩු කරගෙන ඊළඟට අනිත් නිවරණ පහත් යටපත් කරගන්න තමයි කැමති අරමුණක් අරගෙන හිත එකඟ කරන්නේ. සමාධිය වඩන්නේ. සමාධිය කියන කොට තවම ලෝකෝත්තර දර්ශනයට ආවේ නැහැ. නිවරණ යටපත් වුණා. මනස පිරිසිදු වුණා. හිත දියුණු වුණා. දැන් සමාධිමත් හිතකට කරන්න තව වැඩක් තියෙනවා. බුදු දහම දකින්න පුඥාව වඩන්න ඕනේ.

එතකොට බුදු දහම කියන්නේ පටිච්ච සමුප්පාදය, චතුරායඝී සත්‍යය. දුක කියන්නේ මොකක්ද? දුක හටගත්තේ කොහොමද? නිරෝධය මොකක්ද? නිරෝධ කරන මාර්ගය මොකක්ද? හටගත්ත හැටි බලන එකට කියනවා සමුදය බලනවා කියලා. දුක කියන එක හටගත්තේ දුක්ඛ සමුදය නිසායි. සමුදයක් තියෙන නිසා තමයි දුක තියෙන්නේ.

එතකොට දුක කියන එක කොහොමද බුදුරජාණන් වහන්සේ කෙටියෙන් දේශනා කරන්නේ? සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා. මොනවද පඤ්චුපාදානස්කන්ධය කියන්නේ? රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ. රූප කියන්නේ මොනවද? සතර මහා ධාතුව. බුදුරජාණන් වහන්සේ එහෙමත් දේශනා කරලා තියෙනවා. සතර මහා ධාතුව සහ උපාදාය රූප. එතකොට ඒවා තියෙන්නේ කොහෙද? අපි හිතන්නේ බාහිරයේ කියලා. රූපය හැදිලා තියෙන්නේ මොනවා හරි දේවල් වලින් - පඨවි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ - වලින් කියලයි අපි හිතන්නේ.

එතකොට ඒ දේවල් තියෙනවා කියලා දැනගත්තේ කොහොමද? එක විදියක් තමයි අභලා දැනගත්තා. අපි අත්දකින්නේ කොහොමද? ආයතන තුළින්. කාය ස්පර්ශයටයි සතර මහා ධාතුව අනුවෙන්. තද ගතිය, මොලොක් ගතිය අනුවෙන් කාය ස්පර්ශයට. රස්නය ගතිය, සීතල ගතිය අනුවෙන් කාය ස්පර්ශයට. වායෝමය ස්වභාවය අනුවෙන්, සුළඟ වදින ගතියක් වගේ දැනෙන්නේ

කයට. වතුර වගේ ගතියක් දැනෙන්නේ කාය ස්පර්ශයටම තමයි, ඒක ප්‍රකට නොවුණාට. එහෙම හිතාගන්න වෙනවා.

එතකොට තද ගතිය යමක තියෙනවා කියලා අපි දන්නේ කොහොමද? අල්ලො බලලො, නැත්නම් ශරීරයේ හැපෙන ඕනේ. ඒ ගැටීමේ දී වැඩකරන්නේ කායායතනය. ඒක කාය ස්පර්ශයෙන් ඇතිවෙන දැනීමක්. කායායතනයට දෙන්න පුළුවන් දැනීමක් විතරයි. ඇහැට දෙන්න පුළුවන් පෙනීම. කනට දෙන්න පුළුවන් ඇසීම. ඒ වගේ කයට දෙන්න පුළුවන් දැනීම. නාසයට සහ දිවටත් දෙන්න පුළුවන් දැනීම. මේ දැනීම කියන එක තමයි කාය ස්පර්ශයෙන් දෙන්නේ. වෙන දෙයක් දෙන්න බැහැ. කාය ස්පර්ශයට මොන පාටද, මොන රසයද, මොන සුවදද කියන ඒවා දෙන්න බැහැ.

දැනෙන්නේ මොනවද කියලා දැනගන්නේ කාය ස්පර්ශයෙන් නෙවෙයි, මනායතනයෙන්. දැනෙන බව දැනගන්නේ කාය විඤ්ඤාණයෙන්. දැනුණේ මොකක්ද කියලා දැනගන්නේ මනසෙන්. දැනීමේ දී වර්ග, ලක්ෂණ, පාට, හැඩ මොකක්වත් නැහැ. දැනීමක් විතරයි තියෙන්නේ. කාය සම්ප්ප්සයෙන් අපට දෙන්නේ දැනීමක් - ඒකට පාලියෙන් කියන්නේ මුත කියලා.

දැනෙන එකේ විස්තර ටික කියන්නේ මනායතනයෙන් - ඒක ගැන කල්පනා කරන්න ගිහිල්ලා. මේක ප්‍රායෝගිකව කරන්න ඕනේ දෙයක්. දැන් කයට මේ මොහොතේ මොනවා හරි දැනෙනවා නම්, ඒ දැනීම කායායතනයේ වැඩක්. දැනෙන්නේ මොකක්ද? යමක් සීතලද, රස්නෙද, තද වෙලාද, කකුලේද, අතේද කියලා විස්තර ටික කියන්නේ කවුද? ඒක මනායතනයේ වැඩක්. දැනීමට තැනක්, හැඩයක්, වර්ණයක් ආදී ගතිගුණ මොකවත් නැහැ. ඒක ගැන හිතුවේ නැත්නම් විස්තර ටික නැහැ. දැනෙන ගතියක් විතරයි තියෙන්නේ. දැනෙන්නේ කොහෙද කියන එක දැනෙන ගතියේ නැහැ. තව විදියකට කිව්වොත් දැනෙන ගතියේ තැනක් නැහැ. හිතාගන්න පුළුවන් ද? දැනෙන ගතිය දිහා තමන් ටිකවෙලාවක් බලාගෙන ඉන්න තැනක් තියෙනවද කියලා. තැන කොහෙද කියන්නේ හිතෙන් - කල්පනා කරන්න ගිහින්. දැනෙන ගතියට තැනක් නැහැ.

වේදනා ගතියක් තියෙනවා කාය ස්පර්ශයෙන්. වේදනාව කියන්නේ ඊදෙන එකට නෙවෙයි, මුත කියන ස්වභාවයට - දැනීම. එතකොට දූනෙන බව දැනගන්නවා - හඳුනාගන්නවා. හඳුනාගන්නවා කියන්නේ කකුල ද, අත ද කියන එක නෙවෙයි. දූනෙනවා කියලා වේදනාව හඳුනාගන්නවා. මේ කියන්නේ මූලික මට්ටමක්. දූනෙන බව දැනගන්නවා. නමක් දෙනවා නෙවෙයි. යං වෙදෙති තං සඤ්ජානාති. එතන තවම වැඩි විස්තර දාලා නැහැ. කාය ස්පර්ශයෙන් මොකක් දෝ දැනීමක් තියෙන බව හඳුනාගන්නවා. එව්වරයි.

දැන් ඒ හඳුනාගත්ත දෙය ගැන කල්පනා කරනවා - මොකක් ද, කොහේ ද ඔය දූනෙන්නේ කියලා. මොන වගේ දැනීමක් ද කියලා. කල්පනා කරන්න දූනෙන දෙය විතරක් මදි. තව ටිකක් එකතු කරන්න වෙනවා. එකතු කිරීම මයි කල්පනා කිරීම කියන්නේ. දූනන ස්වභාවයෙන් නවත්වන එක නෙවෙයි. ඒකට විස්තර එකතු කරනවා. විස්තර එකතු කරන්න නම් තව කොහෙන් හරි ගන්න ඕනේ. ඒ ගන්නේ පෙර ඇසුරෙන්. තමන් කලින් අත්දැකලා තියෙන දේවල් වලින් ගන්නවා. කලින් අත්දැකපු දේවල් දැන් මතක් කරනවා.

තද ගතිය කිව්වොත් තද ගතිය කලින් අත්දැකලා තියෙන්න ඕනේ. ලෝකයට අයිති නමක් දාගන්නවා. මෙහෙම දූනෙන්නේ නම් රස්නය, සීතල කියලා කලින් ඉගෙන ගත්ත අත්දැකීම් තමයි ඇදලා ගන්නේ. කලින් අත්දැකලා නැත්නම් නමක් දමන්න බැහැ. යම්කිසි දැනීමක් නම් තියෙයි. නමුත් ඒ මොකක් ද කියලා කියන්න බැරිවෙනවා. ඒක 'දෙයක්' බවට පත්කරන්න බැහැ. පෙර ඇසුර ආවේ නැත්නම් දැනීම 'දෙයක්' බවට පත්කරන්න බැහැ.

දූනෙන ගතිය පඨවිය බවට පත් කරන්නේ තව මොනවා දෝ ටිකක් එකතු කරලා යි. දැනීම 'දෙයක්' බවට පත්කරන්නේ කල්පනා කරලා. දැනීමේ විතරක් සිහිය පිහිටියා නම් දෙයක් ඇතිවෙන්න බැහැ. දූනෙන බවක් නම් දූන ගතියි. 'දෙයක්' බවට පත් කළොත් තමයි අපට එතැනින් එහාට ඒක ගැන වැඩ කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ. දැනීමෙන් විතරක් නැවතුණොත්? දැනුණා, ඉවරයි! 'මට මෙහෙම

දැනුණා' කියන්න වත් මතක තියාගන්න බැරි වෙනවා. මෙහෙම කියන එක පිහිටන්නේ නැහැ.

එහෙනම් දැනීම කියන එකේ විස්තර මොකුත් නැහැ. විස්තර නැත්නම් 'මෙහෙම දැනුණා' කියලා කියන්න වත් බැහැ. දෙයක් තිබුණොත් අපට නැවත මතක් කරගන්න පුළුවන් වෙනවා. තව කෙනෙකුට කියන්න පුළුවන් වෙනවා. 'දෙයක්' දැමීමේ නැත්නම් කතා කරන්න දෙයක් නැති වෙනවා.

එතකොට ඔය දනෙන ස්වභාවයට 'දෙයක්' දාන එක අපේ පුරුද්දක්. ඒක ලෝකයට අයිති පුරුද්දක්. මතක තියාගන්න 'දෙයක්' එකතු කරන්නේ කල්පනා කරන්න ගිහිල්ලා යි.

දැනීමේ රිදෙනවා කියලා එකක් නැහැ. රිදෙන එක දිහා හොඳට බලාගෙන ඉන්න. දනෙන ගතියක් නම් තියෙනවා. 'රිදෙනවා' කියන එක හිතෙන් කරන වැඩක්. දනෙන ස්වභාවයේ කැමති, අකමැති ගතියකුත් නැහැ. ඒවා දාලා තියෙන්නේ අපි නේ ද?

එතකොට තේරුම් ගන්න දැනීම කියන තැනට සිහිය නුවණ පිහිටියා නම් ඒකට මොකුත් විස්තර දමන්න බැහැ. දනෙන්නේ කොහේ ද, කාට ද අයිති, ඒ විස්තර මොනවත් නැහැ. කකුල රිදෙනවා කියපු ටික එකතු කරපු දෙයක්. දැනීමේ එහෙම එකක් නැහැ. දැනීම තුළ ශරීර කොටස් මොකක්වත් නැහැ. තියෙන තැනකුත් නැහැ. දනෙන එක ගැන කල්පනා කරන්න ගිහිල්ලා තමයි විස්තර මතක් වෙන්නේ.

එහෙනම් ඒ ශරීර කොටස කල්පනා කරලා හදපු එකක්. කල්පනා කරලා හදන දේවල් වලට කියනවා ප්‍රපඤ්ච කියලා. දැනීම හඳුනා ගන්නවා, ඊටපස්සේ හඳුනාගැනීම ගැන කල්පනා කරනවා. කල්පනා කරන කොට ප්‍රපඤ්ච සකස් වෙනවා. ප්‍රපඤ්ච කියන්නේ අර උපමාවේ වතුරට එබ්ලා වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්නවා කිව්වා වගේ දෙයක්. හිතෙන් හදපු දෙයක් එළියේ තියෙනවා කියලා භාරගන්න ගතියටයි ප්‍රපඤ්ච කියන්නේ. එතකොට කල්පනා කරන දෙය තමයි ප්‍රපඤ්චයක් බවට පත්වෙන්නේ.

කල්පනා කරන දෙය අපි හිතනවා තියෙන දෙයක් කියලා. 'දෙයක්' කියන කොට මතක තියාගන්න හැම තිස්සේම තියෙන බවක් පිළිගන්නවා. නිත්‍ය සංඥාවක්. ඇති බවක් පිළිගන්නවා. නිත්‍ය කියන්නේ සදාකාලික කියන එක නෙවෙයි. මේ මොහොතේ මේක තියෙනවා කියලා අපි නිත්‍ය සංඥාවෙන් ගන්නවා නේ. නිත්‍ය කළේ නැත්නම් අපට දෙයක් ගැන කතා කරන්න බැහැ. මොහොතකට හරි ඒක නිත්‍ය සංඥාවෙන් ගන්න ඕනේ. නිත්‍ය සංඥාවෙන් ගත්තොත් තමයි කතා කරන්න දෙයක් තියෙන්නේ. 'දෙයක්' පනවලා ඒක ඒ මොහොතේ හරි තියෙන්න ඕනේ.

දැනීම කියන එකේ කිසිම විස්තරයක් නැහැ. විස්තරයක් දැම්මොත් දෙයක් කරලා ඉවරයි. විදීම කියන එකත් සුබ, දුක්බ මට්ටමට වත් පනවලා නැහැ. දැනීමක් විතරයි. දැනීම සැපයී කියන කොට 'දෙයක්' කරලා ඉවරයි. දැනෙන බව දැනගන්නවා - යං වෙදෙති තං සඤ්ජානාති - වෙදෙති කියන්නේ දැනෙන ගතිය විතරයි.

ඊටපස්සේ දැනගත්ත දෙය ගැන කල්පනා කරනවා. යං සඤ්ජානාති තං විතක්කෙති. කල්පනා කරන නිසා තමයි දෙයක් බවට පත් කරන්නේ. ප්‍රපඤ්චයක් බවට පත් කරන්නේ. ඔතන සිහිය නුවණ නැති හින්දා අපට හිතෙන්නේ ඉබේ වෙනවා කියලා. ඉබේ වෙනවා නෙවෙයි, මේක අපි හිතෙන්නේ කරන දෙයක්. 'දැනීම' කියන එක විතරයි ස්වභාවය. එතනින් එහාට සියල්ලම අපේ පෙර අත්දැකීම් මත මතසිත් හඳුනා දේවල්.

සාමාන්‍ය කෙනාට රූප පැනෙව්වා කියන නුවණ නැහැ. තියෙන රූපය තමයි අපි වෙනස් කරන්න හදන්නේ. ඒ ලෝකයා ඉන්න පැත්ත. ලෝකයට අයිති හැම දෙයක් ම හේතුප්‍රත්‍ය නිසා තියෙන දේවල්. හේතූන්ගෙන් තොරව ලෝකයට අයිති දේවල් පවතින්නේ නැහැ. ඒකයි ඒවාට සංඛත ධර්ම කියලා කියන්නේ. හේතුප්‍රත්‍ය නිසාම සකස් වුණ - සංඛතයි. හේතුප්‍රත්‍ය නිසාම හටගත්ත ඵලයක්.

එතකොට හේතූන්ගෙන් තොරව ඵලය ගැන කතා කරන්න බැහැ. ඵලයට හේතූන්ගෙන් තොරව ඉන්නත් බැහැ. එහෙනම් දෙයක්

කිව්වහම ඒකට හැම තිස්සේම සමුදයක් තියෙනවා. සමුදයක් මතයි දෙයක් පැනවෙන්නේ. එතකොට රූපය කියන එක දෙයක්. සමුදයකින් තොරව රූපයක් ගැන කතා කරන්න බැහැ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්න්නවා රූපයේ ඇත්ත දකින්න නම් ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො කියන එක බලන්න කියලා. රූපය මේකයි, රූපය හටගත්තේ මෙන්න මෙහෙමයි කියලා බලන්න කියනවා. හැම රූපයකටම හටගත්ත විදියක් තියෙනවා. සමුදයක් තියෙනවා. සමුදයකින් තොරව රූපයක් හටගන්න බැහැ. එතකොට ඔන්න ඔය සමුදය දකින්න දක්ෂ වුණොත් තමන්ට පෙනෙනවා සමුදය යෙදෙනකම් විතරයි රූපය තියෙන්නේ කියලා. සමුදයෙන් තොරව රූපයක් ගැන කතා කරන්න බැහැ.

එහෙනම් ශරීර රූපය කියන එකටත් සමුදයක් තියෙනවා. ඒ සමුදය මත ඉඳන් මයි ශරීරය ගැන කතා කරන්නේ. සමුදය යෙදෙන තාක් විතරයි ශරීර රූපය තියෙන්නේ. ඒක ලෝකයේ තියෙන ඕනෑම රූපයකට පොදුයි.

රූපය හටගත්තේ කොහොම ද කියන එකට අපට ලෝකයට අයිති පැත්තෙහුත් කරුණු හොයාගන්න පුළුවන්. මේ ශරීරය හටගත්තේ කෙස්, ලොම්, නිය, දත් වලින් කියලා. කෙස්, ලොම් හැදුණේ සතරමහා ධාතුව එකතු වෙලා කියලා. නැත්නම් විද්‍යාවෙන් වචන ටිකක් දාලා පරමානු, රූප කලාප එකතු වෙලා කියලා කියන්න පුළුවන්. එතකොට තියෙන දෙයක් හැදුණු හැටියි මේ කියන්නේ.

මෙතන හේතු හොයන්නේ බාහිරයෙන්ම නේද? බාහිර තියෙන දෙය හැදුණු හැටි බාහිරයෙන්ම අපි හොයනවා. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ කියනවා බාහිරයෙන් හොයලා කවදාවත් ලෝකයේ ඇත්ත දකින්න බැහැ කියලා. ලෝකය දකින්නත් බැහැ, සමුදය දකින්නත් බැහැ, නිරෝධය දකින්නත් බැහැ, ඒකට මාර්ගය හම්බවෙන්නේත් නැහැ කියලා.

එතකොට කොහෙන් ද මේ ඇත්ත හොයන්න කියන්නේ? තමන් තුළින් - බඹයක් පමණ මේ ශරීරය තුළින්. අපි එළියේ තියෙනවා

කියලා හිතුවාට මේ ඔක්කෝම තියෙන්නේ බඹයක් පමණ මේ ශරීරය තුළයි මේ සියල්ලම තියෙන්නේ. එහෙනම් තමන් තුළින් සමුදය භොයාගන්න වෙනවා. අපි රූපය කියන කොට ඒක එළියේ වෙන්නක් පුළුවන්, ඇතුළේ වෙන්නක් පුළුවන්. ඒ කියන්නේ ශරීර රූපය වෙන්න පුළුවන්, බාහිර රූප වෙන්න පුළුවන්. එතකොට අප්පකාරක රූපත් අපට තියෙනවා, බහිද්ධ රූපත් අපට තියෙනවා - ලෝකයාට තියෙනවා. අප්පකාරක ශරීරයකුත් තියෙනවා, ශරීරයට අයිති නැති බාහිර රූපත් රාශියක් තියෙනවා.

ඔය ටිකට තමයි අපි ලෝකය කියලා කියන්නේ. එතකොට ලෝකයට අයිති ඕනෑම රූපයක් ගත්තොත් ඒක අප්පකාරක වෙන්න පුළුවන්, බහිද්ධ වෙන්න පුළුවන්. ඊළඟට ඒකේ ඇත්ත දකින්න නම් සමුදය - ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො කියලා බලන්න. සමුදය හරියට හඳුනා ගත්තොත් නුවණක් එනවා සමුදය තියෙනකල් විතරයි ඔය රූපය තියෙන්නේ, සමුදය නැති වුණ දවසට රූපයක් නැහැ කියලා. රූපයක් හටගන්න විදියක් නැහැ කියන නුවණක් එනවා.

මේ විදියේ හේතුඵල ධර්මතාවයක් - පටිච්චසමුප්පාද ධර්මතාවයක් තියෙන්නේ. ඉමස්මිං සති ඉදං භොති - මේ හේතු තියෙනකල් ඵලය තියෙනවා. ඉමස්මිං අසති ඉදං න භොති. මේ සමුදය නැත්නම් ඵලය හටගෙන නැහැ. උපදින්නේ නැහැ කියන නුවණක් එනවා.

උපදින්නේ නැහැ කිව්වහම තියෙනවා ද, නැත් ද කියන කතාවක් නැහැ. ඉපදුණ දෙයක් තියෙනවා ද, නැත් ද කියලා අපට කතා කරන්න පුළුවන්. නමුත් ඉපදිලා නැත්නම්? ඒක යෙදෙන්නේ නැහැ. ඕකට තමයි නිරෝධය කියලා කියන්නේ. නිරෝධයේ දී ඇත-නැත කතාවක් නැහැ. ඉපදිලා නැහැ, හටගෙන නැහැ. හටගෙන නැත්නම් තියෙනවා ද, නැත් ද කතාවක් දමන්න බැහැ නේ.

එතකොට දැන් අපට හටගත්ත ඕනෑම දෙයක සමුදය බලන්න කියනවා. සමුදය හඳුනාගන්නා නම් තියෙන ප්‍රයෝජනය මොකක් ද? සමුදය තියෙනකල් විතරයි ඕක තියෙන්නේ. සමුදය නැති දවසට හටගන්නේ නැහැ, උපදින්නේ නැහැ.

එහෙනම් කිසියම් ම දෙයක් සමුදයකින් නම් හටගත්තේ, හේතූන් නිසා නම් හටගත්තේ, සමුදය නැති වුණ දවසට? ඒ ගැන කතා කරන්නවත් බැහැ නේ ද? ඔන්න ඕක තමයි ලෝකයේ ඇත්ත තත්ත්වය. නිරෝධය - යං කිඤ්චි සමුදය ධම්මං සබ්බං තං නිරොධ ධම්මං - ඒ සියල්ල, එකක් වත් ඉතුරු කරලා නැහැ. සමුදයක් නිසා හටගත්තා නම්, ඔය සියල්ලේ ඇත්ත තත්ත්වය ඒවා නිරෝධ ධම්ම.

එතකොට නිරෝධ කියන්නේ ඉපදිලා නැහැ. අපේ මෝඩකමට තමයි උපද්දිලා තියෙන්නේ. මෝඩකම තියෙනකල් තියෙනවා. අවිද්‍යාව තියෙනකල් ඉපදිලා - හටගෙන. අවිද්‍යාව උපදින්න ප්‍රත්‍යයක්, සමුදයේ එක කොටසක් අවිද්‍යාව. අවිද්‍යාව නැත්නම් උපදින්න බැහැ. උපදින්න බැරි නම් ඒක නිරෝධ ධම්මයක්.

ඕනෑම 'දෙයක්' ගැන කතා කරද්දී ඒකේ සමුදයක් තියෙනවා. සමුදය තුළ අවිද්‍යාව යෙදිලා. මේ ලෝකයේ ඕනෑම දෙයක සමුදය විදියට අවිද්‍යාව යෙදිලා. එහෙනම් අවිද්‍යාව නැති වුණ දවසට ඔය සියල්ලම - අපි ලෝකය කියලා කියපු සියල්ලම නිරෝධයි නේ ද? නිරෝධ කියන්නේ නැති වුණා නෙවෙයි, උපදින්නේ නැහැ. උපදින්න හේතු නැති හින්දා උපදින්නේ නැහැ.

එතකොට රහතන් වහන්සේ කියන්නේ ඉපදීම ක්ෂය කලා කියලා නේ ද? ජාතිය නැවැත්කුවා, ජාතිය ක්ෂය වුණා. උපදින ස්වභාවය නැති කලා. රහත්වෙන මොහොතේයි ජාතිය ක්ෂය කරන්නේ. තවත් ජාතියක්, තවත් ඉපදීමක් නැහැ කියලා උදාන වාක්‍යයක් කියනවා.

සෝවාන් වෙන කොටත් අවබෝධ කරන්නේ ඔය ධර්මතාවය මයි. යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං. කොණ්ඩඤ්ඤ භාමුදුරුවෝ මේ ධර්මතාවය අවබෝධ කළ නිසා සෝවාන් වුණා.

ඔය සබ්බං තං කියන එක හරිම වැදගත්. ඒ සියල්ලම - දැන් හටගත්ත දෙය විතරක් නෙවෙයි, හේතූන්ගෙන් හටගන්න ඕනෑම දෙයකට මේ ධර්මතාවය පොදුයි. අපි භාවනා කරනවා කියලා කරන්නේ මොකක් ද? හේතු අමතක කරලා එලය අල්ලගෙන ඒක ඇති වෙනවා නැතිවෙනවා, වෙනස් වෙනවා කියලා කියනවා. ඒක

තමයි වැරද්ද. ඒක බුද්ධ දේශනාව නෙවෙයි. තියෙන දෙය වෙනස්වෙනවා, කඩලා බිඳලා බලනවා, රූප කලාප, විත්තක්ෂණ, විත්ත විචි බලනවා - නමුත් සමුදය දකින්නේ නැහැ. සමුදයක් නිසායි මේ ධර්මතාවය හටගන්නේ කියලා දකින්නේ නැහැ. මේ සියල්ලම නිරෝධ ධර්ම කියලා අවබෝධ කළොත් සෝවාන් වෙයි. සමුදය දකින්නේ නැතුව ඵලය නැති වෙනවා කියලා විතරක් බලලා සෝවාන් වුණොත් තමයි පුදුමය!

බුදුරජාණන් වහන්සේ හැම තිස්සේම කියන්නේ සමුදය දකින්න කියලා යි. අනිච්ච සඤ්ඤා සූත්‍රයේ⁴ පැහැදිලිව කියනවා අනිච්ච සඤ්ඤාව මෙන්න මේ විදියට වැඩුවොත් තමයි කෙලෙස් දුරු වෙන්නේ කියලා. කෙසේ වඩන අනිච්ච සඤ්ඤාව ද? මේ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයේ අනිච්ච සඤ්ඤාව. රූපයේ අනිච්ච සඤ්ඤාව මෙහෙම වඩන්න. ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඛිගමො. එහෙම අනිච්ච සඤ්ඤාව වැඩුවොත් එයාගේ කෙලෙස් දුරු වෙනවා. සබ්බං කාමරාගං පරියාදියති - සියලු කාමරාග කැඩිලා යනවා. සබ්බං භවරාගං පරියාදියති - සියලු භවරාග දුරු වෙනවා.

සමුදය කියන එක භොයන්නත් බුදුරජාණන් වහන්සේ උදව් කරනවා. මේක ආයතන විදියට බලන්න කියනවා. මේ 'සියල්ල' කියන්නේ මොකක් ද? සබ්බං කියලා කියන්නේ මේ ආයතන දොළහට. ඇහැ-රූප, කන-ශබ්ද, නාසය-ගන්ධ, දිව-රස, කය-ස්පර්ශ, මනස-ධම්ම. සබ්බං⁵ කියලා සූත්‍රයක් තියෙනවා. අජ්ඣන්ත සහ බහිද්ධ ආයතන ටික. ඔය දොළහ මත ඉඳන් තමයි අපි ඕනේ දෙයක් ගැන කතා කරන්නේ. ඔය දොළහෙන් තොරව කිසිම දෙයක් හදන්න බැහැ. මන-ධම්ම කියන දෙකත් ඒ දොළහේ තියෙනවා. හිතෙන් මොනවා හරි හිතුවා කියන්නෙත් සබ්බං කියන එකට අයිතිවෙලා.

⁴ අනිච්ච සඤ්ඤා සූත්‍රය - සංයුක්ත නිකාය, බන්ධ වග්ගය, බන්ධ සංයුත්තය, පුප්ඵ වග්ගය.

⁵ සබ්බං සූත්‍රය - සංයුක්ත නිකාය, සලායතන වර්ගය, සලායතන සංයුත්තය, සබ්බ වර්ගය.

එතකොට සබ්බං කං නිරොධ ධම්මං කියලායි දේශනා කරලා තියෙන්නේ. සමුදය තියෙනකල් ඔය දොළහ තියෙනවා. සමුදය නැත්නම් නිරෝධයි. නො හටගැනීම, නූපදීම. නිරෝධ කියන්නේ ඇතිවෙලා නැතිවෙන කතාවක් නෙවෙයි කියන කරුණ හොඳට නුවණින් දකින්න ඕනේ. කොහේවත් ඇතිවෙලා නැතිවෙන කතාවක් දේශනා කරලා නැහැ. ඒක අපි හදාගත්ත එකක්. බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නලා තියෙන්නේ නිරෝධයක් ගැන. සමුදය බලන්න කියලායි මේ කියන්නේ. හේතු තියෙනකල් එලය තියෙනවා. සමුදය නැත්නම් හටගන්න විදියක් නැහැ. ඔව්වරයි ධර්මතාවය - ඒක තමයි පටිච්ච සමුප්පාදය කියන්නේ. ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති.

සිහිය නුවණ පිහිටලා මේක දකින එක ලේසි නැත්තේ අපි සමුදය හඳුනාගෙන නැති නිසා. අපි එලය ගැන විතරක් බලලා, ඒක ඇති වෙනවා නැතිවෙනවා, අනිත්‍යයි කිය කියා ඉන්නවා. සමුදය කියන ධර්මතාවය ආයතන පැත්තෙයි - තමන් තුළයි - මේ බඹයක් පමණ ශරීරය තුළයි තියෙන්නේ. මේ බඹයක් පමණ ශරීරය තුළින් තමයි ඕක හටගෙන තියෙන්නේ - සමුදය තියෙන්නේ. එහෙනම් ඉතින් නිරෝධයත් එතනම තමයි තියෙන්න ඕනේ. සමුදය යෙදුණ තැනමයි. සමුදය යෙදුණේ නැත්නම් හටගන්න බැහැ. ඒක තමයි ධර්මතාවය. ඉතින් අපි දක්ෂ වෙන්න ඕනේ සමුදය හොයාගන්න.

අපි ලෝකයට අයිති සමුදයත් හොයනවා, ලෝකයෙන් එතරවෙන සමුදයත් සමහර විට දකිනවා. තමන් දක්ෂ වෙන්න ඕනේ ලෝකයෙන් එතරවෙන සමුදය හොයාගන්න. දුකයි, දුක්ඛ සමුදයයි බලන කොට ලෝකයෙන් එතරවෙන පැත්තෙන් සමුදය හොයාගත්තොත් තමයි නිරෝධය සාක්ෂාත් වෙන්නේ.

දැන් අපි අහලා තියෙන්නේ දුකට සමුදය තණ්හාව කියලා විතරයි. තණ්හාව කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ නවත්වලා නැහැ. තණ්හාවෙන් සමුදයක් තියෙනවා. ඒ තමයි වේදනාව. විදින නිසා තමයි තණ්හාව ඇතිවෙන්නේ. වේදනාව ඇතිවෙන්නේ ඇයි? ස්පර්ශය නිසා - එස්ස පච්චයා වෙදනා, වෙදනා පච්චයා තණ්හා.

එහෙනම් ස්පර්ශය තියෙන තාක් කල් වේදනාව තියෙනවා. වේදනාව තියෙන තාක් කල් තණ්හාව තියෙනවා. වෙදනා නිරෝධා තණ්හා නිරෝධො කියලා දේශනා කරලා තියෙනවා.

සතරමහා ධාතුවත් පිහිටන්නේ සමුදයක් තුළයි. කායායතනය නැති දවසට පයවියට තේරුමක් තියෙයි ද? න ගාධනි - පිහිටන්න විදියක් නැති කරන්න පුළුවන්. පිහිටන්නේ සමුදය මත. සතරමහා ධාතුව නැතිවෙන්නේ කොහෙද කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් ප්‍රශ්න කරන කොට උන්වහන්සේ කියනවා ඔය ප්‍රශ්නය වැරදියි⁶ නො පිහිටන්නේ කොහෙද කියලා අහන්න කියනවා.

ඒකත් අර වතුරේ ඉන්න බල්ලා නැතිවෙන්නේ කොහෙද කියලා අහනවා වගේ තමයි. බල්ලා නැතිවෙන්නේ කොහෙද කියලා ඇහුවොත් අපටත් කියන්න වෙන්නේ ඔය ප්‍රශ්නය වැරදියි, ඔය බල්ලා නො පිහිටන්නේ කොහෙද කියලා ඇහුවා නම් ප්‍රශ්නයත් හරි, උත්තරයකුත් තියෙනවා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරනවා සතරමහා ධාතුව නැතිවෙන්නේ කොහෙද කියලා අහන්න එපා, ඔය ප්‍රශ්නය වැරදියි, සතරමහා ධාතුව නො පිහිටන්නේ, ප්‍රතිෂ්ඨාවක් නො ලබන්නේ, පිහිටීමක් නො ලබන්නේ කොහෙද කියලා අහන්න. එක්ඵ ආපො ච පයවි තෙජො වායො නගාධනි - නගාධනි කියන්නේ පිහිටීමක් ලබන්නේ නැහැ. ප්‍රතිෂ්ඨාවක් ලබන්නේ නැහැ. එතකොට නිත්‍ය සංඥාවෙන් කතා කරන්න බැරි වෙනවා. පිහිටන්නේ නැහැ. එහෙම නො පිහිටන්නේ මේ විඤ්ඤාණයට මොනවත් දර්ශනය කරන්න බැරිවුණ දවසට. විඤ්ඤාණං අනිදස්සනං චුණ දවසට තමයි සතරමහා ධාතුව පිහිටන්නේ නැත්තේ.

සතරමහා ධාතුව ගැන කියලා තියෙන්නෙත් විඤ්ඤාණයෙන් නේද? පයවිය තියෙනවා කියලා දැනගත්තේ මොකෙන්ද? විඤ්ඤාණයෙන්. දැනෙන ගතියට පයවියක් (තද ගතියක්) දැමීමේ විඤ්ඤාණයෙන්

⁶ කෙවඩ්ඞ සුත්‍රය, දීඝනිකාය, සීලක්ඛන්ධ වග්ගය.

නේද? දැනෙන ගතිය දර්ශනය කරන්න පුළුවන් දෙයක් බවට පත්කළේ විඤ්ඤාණයෙන්. 'දෙයක්' කළේ නැත්නම් විඤ්ඤාණයට දර්ශනය කරන්න කිසිවක් නැතිවෙනවා. එදාට කතා කරන්න දෙයක් නැතිවෙනවා. අපේ මට්ටම අභිනන්දනි, අභිවදනි - අපට කතා කරන්න දේවල් හුඟක් තියෙනවා. 'දෙයක්' කියලා කැමැත්තෙන් භාරගන්න දේවල් හුඟක් තියෙනවා. ඒ 'දෙය' ගැන තව කෙනෙක්ට කියන්නත් පුළුවන්. ඊටපස්සේ ඒක එහෙමමයි කියලා ඒකෙම බැසගන්නවා - අප්ප්ඤාසාය තිට්ඨති. අපි මේ මට්ටමේ ඉන්නකම් ඒ ඒ දේවල් උපාදානය කරලා තියෙන්නේ.

එතකොට ඒ 'දෙය' හැදෑරෙන්න කොහොමද කියන එකෙන් තමයි අපි අන්තිමට ගිහිල්ලා සතරමහා ධාතුව අල්ලගන්නේ. ඒ 'දෙය' හැදෑරුණු එක එක විධි භෝයලා භෝයලා අන්තිමට යනවා සතරමහා ධාතුවට. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ සතරමහා ධාතුව ගැන මෙහෙම පෙන්වනවා - පඨවිං පඨවිකො මඤ්ඤති⁷ - පඨවිය පඨවිය කියලා පෘතග්ජනයා මඤ්ඤණා කරනවා. රහතත්වහන්සේ පඨවිං පඨවිකො න මඤ්ඤති - මඤ්ඤණා කරන්නේ නැහැ. මඤ්ඤණා වෙන්ව හේතු නැති නිසා මඤ්ඤණා වෙන්වේ නැහැ. පෘතග්ජනයාට සමුදය තියෙනවා, රහතත් වහන්සේගේ සමුදය යෙදෙන්නේ නැහැ.

ඇයි ඒ? අවිද්‍යාව ශේෂයක් නැතුවම දුරු කළ නිසා. අවිජ්ජා යත්වෙව - අවිද්‍යාවෙන් මෙහෙම කිව්වාට - අසෙස විරාග නිරෝධො - ශේෂයක් නැතුවම, ඇලීමක් නැතුවම නිරුද්ධ වුණා නම් - සංඛාර නිරෝධයි. දැන් සකස් කරන දේවල් නැහැ. අවිද්‍යාව නැත්නම් සංස්කාර නැහැ. සංස්කාර නැති වුණොත් විඤ්ඤාණයට දැන් දර්ශනය වෙන්ව දෙයක් නැති වෙනවා - දෙයක් පැනව්වේ නැත්නම්. සංස්කාර නැත්නම් විඤ්ඤාණයට දැනගන්න දෙයක් නැතිවෙනවා. අවිද්‍යාවෙන් සංස්කාර කළේ නැත්නම් විඤ්ඤාණයට කරන්න වැඩක් නැතිවෙනවා. එදාට වැඩ නැවැත්තුවා - විඤ්ඤාණං.

⁷ මූලපරියාය සුත්තය - මජ්ඣිම නිකාය, මූල පණ්ණාසයකය, මූලපරියාය වග්ගය.

අනිදස්සනං අනන්තං සබ්බතොපභං - අනන්තය දක්වා ප්‍රභාස්වරයි,
දූන් විඤ්ඤාණයට කරන්න වැඩක් නැති වෙනවා.

ප්‍රශ්නයක්: ක්‍රම ක්‍රමයෙන් ද අඩුවෙන්නේ?

පිළිතුර: සකස් කරන එක දෙයක සමුදය ඉස්සෙල්ලා බලන්න - මේ හේතුව නිසායි මේක සකස්වුණේ කියලා. මේ හේතු යෙදුණේ නැත්නම් සකස්වෙන්නේ නැහැ. ඒක හිතට ප්‍රත්‍යක්ෂ වුණොත් ඒ දෙය නැවත හදන්නේ නැහැ. ඊටපස්සේ ඒ විදියට තව දෙයකක් සමුදය පෙන්නන්න. හිත හරියට ඒක දක්කොත්, ඒ දෙය නැවත හදන එකක් නැහැ. ඔහොම දෙකක් තුනක් ප්‍රායෝගිකව පෙන්නන්න පටන්ගන්න.

මුහුදේ එක තැනකින් රස බලන කොට ලුණු රසයි. තව තැනකින් බැලුවහමත් ඒත් ලුණු රසයි. ඒ වගේ අරමුණු වල ඇත්ත දකින්න දකින්න - ඒ සමුදය තියෙන හැම එකටම මේ ගුණය නේද යෙදෙන්නේ කියලා පෙනෙන්න පටන් ගන්නවා. සබ්බං තං නිරොධධම්මං - මේක නිරෝධ ධර්මයක් නම් අරකත් නිරෝධ ධර්මයක් නේ කියලා නුවණක් එන දවසක් තියෙයි.

සබ්බං කියන්නේ සියල්ල. සියල්ල කියන්නේ ඇහැයි-රූපයි, කන්ධි-ගබ්දයි, නාසයයි-ගන්ධයි, දිවයි-රසයි, කයයි-පොට්ඨබ්බයි, මනසයි-ධම්මයි. සබ්බං සූත්‍රය බලන්න.⁸ සියල්ල කියන්නේ ආයතන දොළහ. ආයතන දොළහම ඉබේ හටගත්තා නෙවෙයි, සමුදයක් නිසායි පැනවෙන්නේ. එතකොට ආයතන දොළහට ප්‍රත්‍යවෙන දේවල් පිළිබඳව අපි අහලා තියෙනවා - අවිද්‍යා, කර්ම, තණ්හා, ආහාර. ආයතන දොළහට අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍යය නම් - අජ්ඣන්ත ආයතන වලටත් අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍යය නම්, බහිද්ධ ආයතන වලටත් අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍යය නම්, අවිද්‍යාව නැති තැනක ඒ එලය හටගනියි ද? එතකොට සබ්බං තං නිරොධධම්මං කියලා නුවණක් එයි. යං කිඤ්චි

⁸ සබ්බං සූත්‍රය - සංයුක්ත නිකාය, සළායතන වර්ගය, සළායතන සංයුත්තය, සබ්බ වග්ගය.

සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං - ඒක ඉතාමත් ම ගැඹුරු අවබෝධයක්.

එතකොට සාමාන්‍යයෙන් කියන විදියට 'ඇතිවෙලා නැතිවෙනවා' කියන ක්‍රමයට මේ දහම අවබෝධ කරගන්න බැහැ කියලා නුවණින් පෙනෙන්න ඕනේ.

පච්චයා කියන කොට එක පැත්තක තියෙන්නේ සමුදය, අනිත් පැත්තේ තියෙන්නේ ඵලය. පච්චය ධර්ම - හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් හටගන්න දේවල්. එතකොට එක පැත්තක හේතු ප්‍රත්‍යය, අනිත් පැත්තේ ඵලය. පච්චයා කියන්නේම මේ ධර්මතාවය. ඒ හැම ධර්මතාවයේම සමුදය හඳුනාගන්න දක්ෂ වෙන්න වෙනවා.

එතකොට තණ්හාවට සමුදය වේදනාව, වේදනාවට සමුදය එස්සය. එස්සයට සමුදය සළායතන. සළායතන කියන තැන දැන් සබ්බං කියන එක තියෙනවා. සළායතන පච්චයා එස්සො. සළායතනයට සමුදය නාමරූපය. නාමරූපයට සමුදය විඤ්ඤාණය. විඤ්ඤාණයට සමුදය සංඛාරය. සංඛාරයට සමුදය අවිද්‍යාව⁹. එහෙනම් අවිද්‍යාව මේ සියල්ලටම ප්‍රත්‍යය වෙලා. අවිද්‍යාව දුරු වුණු දවසට මේ එකක්වත් හටගන්නේ නැහැ. එතකොට සබ්බං තං නිරොධධම්මං කියලා නුවණක් එයි.

මේ නුවණ ආවොත් ලේසි නැහැ - නැවත අපාගත වෙන්නේ නැහැ. සෝවාන් වෙනවා. ඒ සදහා සබ්බං තං නිරොධධම්මං කියන එක හොඳට නුවණින් බලන්න වෙනවා. නිරෝධ කියන එකට අපට ඕනේ ඕනේ තේරුම් දාගෙන හරියන්නේ නැහැ. නිරෝධය සමුදයත් එක්කමයි බලන්න ඕනේ. පටිච්ච සමුප්පාදයට අනුවම බලන්න වෙනවා. ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති - නිරෝධ පැත්ත පෙන්න්නේ එහෙමයි. ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති පැත්තෙන්. අවිද්‍යාව නැත්නම් සංඛාර තියෙන්නේ නැහැ. අවිජ්ජානිරොධා සඛිඛාරනිරොධො - සඛිඛාරනිරොධා

⁹ තිත්ථායතන සූත්‍රය - අංගුත්තර නිකාය, තික නිපාක, මහාවග්ගය.

විඤ්ඤාණනිරෝධො - එහෙමයි දකින්න තියෙන්නේ. විඤ්ඤාණනිරෝධා නාමරූපනිරෝධො - නාමරූපනිරෝධා සළායතනනිරෝධො. එතකොට සමුදය නැත්නම් ඵලය නැහැ - ඉමස්මිං අසති ඉදං න භොති. සළායතනනිරෝධා එස්සනිරෝධො. අපි කරන්න හදන්නේ සළායතන තියාගෙන එස්සය නිරෝධ කරන්න. පුළුවන් වෙයිද? සළායතන නිරෝධ වුණොත් නම් එස්ස නිරෝධය පෙනෙයි.

කොහොමද නිරෝධය දකින්නේ? ඒ සඳහා සමුදය භොයාගන්නම වෙනවා. සළායතන වල සමුදය භොයාගන්නොත් නිරෝධය දකියි. නිරෝධය දකිනවා කියන්නේ පටිච්ච සමුප්පාදය දකිනවා. වෙන විදියකට නිරෝධය දකින්න බැහැ. ක්ෂණයකට හටගෙන නැතිවුණා කිව්වාට, හටගත්ත මොහොතේ මොකක්ද වෙලා තියෙන්නේ? එතන අවිද්‍යාව යෙදිලා නැත්ද? එතකොට පෙර නොතිබීම හටගත්තා, ඉතුරු නැතුවම නිරුද්ධ වුණා කියලා මේ ධර්මතාවය අහුවෙන්නේ නැහැ. ඇයි අහුවෙන්නේ නැත්තේ? පෙර නොතිබීම කියලා කියන කොට එතන ඵලය නැහැ. හටගත්ත මොහොතේ ඵලය තියෙනවා. නැවත මොහොතකට පසුව ඵලය නැහැ. එහෙනම් මේ 'නැත' 'ඇත' 'නැත' කියන මට්ටමක් නේද? මේවා ලෝකයට අයිති දෘෂ්ටි නේද?

ඇත කියන එක දෘෂ්ටියක්. නැත කියන එකක් දෘෂ්ටියක්. එතකොට ඒ දෘෂ්ටි දෙකටම නොවැටී බුදුරජාණන් වහන්සේ මැදින් ධර්මය දේශනා කරනවා¹⁰ - ඉමස්මිං සති ඉදං භොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න භොති කියලා - පටිච්ච සමුප්පාදය. පටිච්ච සමුප්පාදය දකින කෙනාට දෙපැත්තක් නැහැ, මැදක් නැහැ. අල්ලගන්න මැදකුත් නැතිවෙනවා. 'ඇත' 'නැත' කියන දෙකටම අහුවෙන්නෙත් නැහැ, මැද්දේ මේ මුළා කරන විඤ්ඤාණය අල්ලගන්නෙත් නැහැ. එදාට තණ්හාව දුරුවෙනවා.¹¹

¹⁰ කච්චානගොත්ත සුත්‍රය - සංයුක්ත නිකාය, නිදාන වග්ගය, ආභාර වග්ගය.

¹¹ මජ්ඣිම නිකාය - අංගුත්තර නිකාය, ඡක්ක නිපාතය, මහාවග්ගය.

එතකොට තණ්හාව දුරුවෙන්නේ අසුභය දැකලා නෙවෙයි. සමුදය දැකලයි. පටිච්ච සමුප්පන්න බව දැකලයි. මේ සමුදය තියෙනකල් ඵලය තියෙනවා, සමුදය නැති දවසට ඵලය උපදින්නේ නැහැ කියන ධර්මතාවය දැකලා. එහෙනම් ශරීරය ඇතිවෙනවා, නැතිවෙනවා, ඇතිවෙනවා, නැති වෙනවා කියලා වේගය වැඩි කළාට මේක හරියන්නේ නැහැ. අපි මේක දකින වේගය මදියි කියලා හිතා ගත්තාට වේගය කොච්චර වැඩි කළත් තණ්හාව දුරුවෙන්න විදියක් නැහැ. ඒ ක්ෂණයට හෝ චිත්තක්ෂණයට හෝ ශරීරය හටගන්නවා නම් අපට අහන්න වෙනවා මොකක් මතද හටගත්තේ කියලා. අවිද්‍යාව මතයි හටගත්තේ. ඒ ක්ෂණයට හෝ හටගත්තා නම් අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍යාවෙලා තියෙනවා. අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වුණේ නැත්නම් හටගන්න බැහැ. අවිද්‍යාව යෙදුණේ නැත්නම් සමුදය යෙදෙන්නේ නැහැ. එහෙනම් හටගන්න බැහැ.

ඕන්න ඕය දර්ශනය ආවොත් සබ්බං තං නිරොධධම්මං කියන එක වැටහෙයි. සබ්බං කියන්නේ මේ සියල්ල - ආයතන දොළහම - මන-ධම්මත් ඇතුළත්. ඒවත් නිරොධධම්මං කියන අවබෝධයක් එයි සමුදය බලන්න පුරුදු වුණොත්.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ ඕය හැම එකේම ඇත්ත දකින්න නම් අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩන්න කියලා. අනිච්ච සඤ්ඤාව අනිත් හැම එකකටම වඩා ප්‍රබලයි. අනිච්ච සඤ්ඤාව කියන්නේ මොකක්ද? ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථභිගමො, රූපය මේකයි, රූප සමුදය මේකයි, රූපයේ අත්ථභිගමය මේකයි. වේදනාව මේකයි, වේදනාවේ සමුදය මේකයි, වේදනාවේ අත්ථභිගමය මේකයි. සංඥාව මේකයි, සංඥාවේ සමුදය මේකයි, සංඥාවේ අත්ථභිගමය මේකයි. සංඥාව ඇතිවෙලා නැති වෙනවා කියලා බලන්න නෙවෙයි පෙනන්නේ. සංඥාව මේකයි, සංඥාවේ සමුදය මේකයි, එතකොට අත්ථභිගමය පෙනෙයි. සංඛාරය මේකයි, සංඛාරයේ සමුදය මේකයි, සංඛාරයේ අත්ථභිගමය මේකයි.

විඤ්ඤාණය මේකයි, විඤ්ඤාණයේ සමුදය මේකයි, විඤ්ඤාණයේ අත්ථච්චගමය මේකයි.¹²

මෙන්න මෙහෙම බලන කෙනා පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයේ අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩනවා කියනවා. ඒ අනිච්ච සඤ්ඤාව වැඩුවොත් සියලු කාමරාග දුරුවෙනවා, සියලු භවරාග දුරුවෙනවා, සියලු අස්මිමාන දුරුවෙනවා, අවිද්‍යාව දුරුවෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ එහෙමයි දේශනා කරන්නේ. කෙසේ වඩන අනිච්ච සඤ්ඤාවද? රූපය මේකයි, රූප සමුදය මේකයි, රූපයේ අත්ථච්චගමය මේකයි... -පෙ-... ඒ වැඩීමටයි අනිච්ච සඤ්ඤාව කියන්නේ. ක්ෂණයකට ඇතිවෙලා නැතිවෙන කතාවක් කොහේවත් කියලා නැහැ. චිත්තක්ෂණයකට ඇතිවෙලා නැතිවෙන කතාවක් කොහේවත් කියලා නැහැ.

සමුදය තියෙනවා නම් හටගන්නවා, සමුදය නැත්නම් හටගන්නේ නැහැ. ඉමස්මිං සති ඉදං භොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න භොති කියලයි ධර්මයේ දේශනා කරලා තියෙන්නේ.

ප්‍රශ්නයක්: එතකොට උත්පාද, ධීති, භංග සිදුවෙන්නේ නැත්ද?

පිළිතුර: සිදුවෙනවා ලෝකයාට. 'දෙයක්' තියෙන කෙනාට සිදුවෙනවා.

ඉතින් තමන් මොන භාවනාව කළත්, මම වඩන්නේ සතර සතිපට්ඨානය කිව්වාටම මදි. සතර සතිපට්ඨානය ගැන දන්න දකින කෙනාටයි සතර සතිපට්ඨානය වඩන්න තියෙන්නේ. ජානං එස්සං යථාභුතං - කුමකද ජානං එස්සං යථාභුතං වෙන්න ඕනේ? වක්ඛුං භික්ඛවෙ ජානං එස්සං යථාභුතං. රූපෙ ජානං එස්සං යථාභුතං. ඇස ගැන, රූපය ගැන. වක්ඛු විඤ්ඤාණෙ ජානං එස්සං යථාභුතං. වක්ඛු විඤ්ඤාණය ගැන ඇත්ත ඇතිහැටි දැනගන්න. වක්ඛු සම්ඵස්සෙ ජානං එස්සං යථාභුතං. වක්ඛු සම්ඵස්සජා වෙදනා තම්පි ජානං එස්සං යථාභුතං. යම්කිසි වේදනාවක් තියෙනවාද ස්පර්ශයෙන්

¹² අනිච්ච සඤ්ඤා සුත්‍රය - සංයුත්ත නිකාය, බන්ධක වග්ගය, බන්ධසංයුත්තය, පුළුඵ වග්ගය.

හටගන්න - සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වානි, තමපි ජානං එස්සං යථාභුතං.¹³ ඒකෙන් ඇත්ත ඇතිහැටි දන්න දකින කෙනෙක් වෙන්න.

එයාට තමයි සම්මාදිට්ඨිය තියෙනවා කියන්නේ. සම්මාදිට්ඨිය තියෙන කෙනා තමයි මාර්ගය වඩන්න සුදුසුකම ලබන්නේ - ආර්ය මාර්ගය. එයා සතර සතිපට්ඨානය වැඩුවොත් එයාට ආර්ය මාර්ගයේ එල ලැබෙයි. එයාට ධර්මයේ පෙන්නන ආකාරයට අප්ප්ඤ්ඤා රූපය, බහිද්ධ රූපය, අප්ප්ඤ්ඤා බහිද්ධ රූපය බලන්න පුළුවන් වෙයි. සමුදය-වය එකට බලන්නත් පුළුවන් වෙයි. එතකොට නුවණක් එයි අත්ථි කායොති'වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති කියන එක. අත්ථි කායොති'වා පනස්ස - කයක් තියෙනවා කියලා පනවගත්තා කියලා එළඹ සිටි සිහියක් එයි - සති පච්චුපට්ඨිතා හොති - එතකොට පනවගත්තා නම් පනවගත්තේ සමුදයක් එක්කමයි. සමුදය නැත්නම් පනවා ගනියිද? කියලා නුවණක් එයි. එතකොට සමුදය වය නුවණින් පෙනෙයි.

එදාට ඤාණයක් පහළවෙයි - යාවදෙව ඤාණමත්තාය පටිස්සතිමත්තාය - එළඹ සිටි සිහියක් පිහිටයි (වතුරට එබ්ලා ක්ෂණිකව වත් බල්ලෙක් උපද්දන එකක් නැහැ). එළඹ සිටි නුවණ කියන කොට නැවත මතක් කරන්න ඕනේ නැහැ. 'එළඹ සිටි' කියන්නේ ඒකයි. එළඹ සිටි නුවණ තියෙන කොට සිහිය යොදන්නවත් අවශ්‍ය නැහැ.

එතකොට මනසට පිළිසරණ වෙන්නේ ඔන්න ඔය සතිය. මනසින් අපව රවට්ටන එකෙන් බේරෙන්න සතිය පිහිටන්න වෙනවා. උණ්ණාභ බ්‍රාහ්මණ සූත්‍රය¹⁴ මතක් කරගන්න. සතියට පිළිසරණ වෙන්නේ විමුක්තිය. එළඹ සිටි සිහිය ආපු දවසට විමුක්තිය ලැබෙයි.

¹³ මහාසලායතනික සූත්‍රය - මජ්ඣිම නිකාය, උපට්ඨපණ්ණාසයක, සලායතන වග්ගය.

¹⁴ උණ්ණාභ බ්‍රාහ්මණ සූත්‍රය - සංයුක්ත නිකාය, මහාවග්ගපාළි, ඉන්ද්‍රිය සංයුක්තය, ජරා වර්ගය. .

අත්වී කායොති'වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති කියන කොට විමුක්තියක්. නිදහස් වෙනවා. එතකොට ආයෙ බලන්න ඕනේ නැහැ. සතියටත් දැන් පිළිසරණක් තියෙනවා. විමුක්තියටත් පිළිසරණ තියෙනවා - නිවන. එතකොට අපට නිවන් දැකින තාක් කල් වඩන්න මාර්ගයක් තියෙනවා.

ප්‍රශ්නයක්: විඤ්ඤාණයේ සමුදය මොකක්ද?

පිළිතුර: සමුදය හොයන්න කලින් අපි මොකක්ද කරන්න ඕනේ? ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො - සමුදය හොයන්න කලින් රූපය මොකක්ද කියලා දැනගන්න ඕනේ. එහෙනම් විඤ්ඤාණයේ සමුදය හොයන්න කලින් විඤ්ඤාණය මොකක්ද කියලා දැනගන්න ඕනේ. ඉති විඤ්ඤාණං කියන එක හොයන්න ඕනේ.

විඤ්ඤාණය කියන්නේ මොකක්ද කියලා දැනගත්තොත් තමයි සමුදය හොයාගන්න පුළුවන්. විඤ්ඤාණය කියලා තවත් විඤ්ඤාණයකින් මොකක් හරි ගැන කල්පනා කරගෙන හොයලා හරියන්නේ නැහැ.

එතකොට විඤ්ඤාණය කියන්නේ - දැනගැනීම - විඤ්ඤාණයේ කෘත්‍ය දැනගන්න ගතිය. දැනගන්න ස්වභාවය. විඤ්ඤාණය හඳුනාගන්නා නම් ඊළඟට විඤ්ඤාණයේ සමුදය හොයාගන්න ඕනේ. වෙන ගොඩ එන්න විදියක් නැහැ. හැම එකකම සමුදය බලන්න කියලා නේ බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. මේ අනිච්ච සඤ්ඤාව විඤ්ඤාණයටත් යොදලා බලන්න. ඉති විඤ්ඤාණං, ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො කියලා බලන්න තියෙනවා. එතකොට ඉස්සෙල්ලා විඤ්ඤාණය හඳුනාගන්න තියෙනවා. විඤ්ඤාණයෙන් කරන්නේ මොකක්ද කියලා හොඳට හඳුනාගන්න වෙනවා.

විඤ්ඤාණයෙන් දැනුවත් කරනවා. මොනවා ගැනද දැනුවත් කරන්නේ? 'දෙයක්' ගැන - ඒ 'දෙයට' තමයි අපි නාමරූප කියන්නේ. විඤ්ඤාණය දැනගන්නේ නාමරූප ගැන. ධර්මානුකූලව බැලුවොත් විඤ්ඤාණයට වෙන දැනගන්න දෙයක් නැහැ. නමුත් අපි සාමාන්‍යයෙන් විඤ්ඤාණයෙන් දැනගන්නවා ඇහැක් තියෙනවා කියලා, රූප තියෙනවා කියලා, කතා කියෙනවා, ශබ්ද තියෙනවා -

අර සබ්බං කියපු ඔක්කෝම තියෙනවා කියලා දැනගන්නේ විඤ්ඤාණයෙන්. ආයතන දොළහම තියෙනවා කියලා දැනගන්නේ විඤ්ඤාණයෙන්. ලෝකය ගැන දැනගන්නේ විඤ්ඤාණයෙන්.

එතකොට ඔය දැනගන්න දේවල්වල ඇත්ත භොයාගෙන ගියොත් බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරනවා විඤ්ඤාණයෙන් දැනගන්නේ නාමරූප කියලා. නාමරූපය නිසායි විඤ්ඤාණය. විඤ්ඤාණය නිසායි නාමරූපය. නාමරූප පච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපං කියලා ධර්මතාවයක් තියෙනවා. ඒ දෙක අඤ්ඤමඤ්ඤ ප්‍රත්‍යයෙන් තියෙන්නේ. එකකට එකක් උපකාරීවෙනවා, ප්‍රත්‍යය වෙනවා. එකකට එකක් උදව්වෙලා තමයි ඒ දෙක තියෙන්නේ. බටමිටි දෙකක් එකට හේත්තු කළා වගේ. අත්‍යන්‍යෝන්‍ය උපකාරයක් තියෙනවා. විඤ්ඤාණයට ඉන්න බැහැ නාමරූපය නැතුව. නාමරූපයට ඉන්න බැහැ විඤ්ඤාණය නැතුව.

පච්චයා කියන කොට හැදෙන්න උපකාරයකුත් තියෙනවා. ප්‍රත්‍යවීමකුත් තියෙනවා. කොහොමද ඒක වෙන්නේ?

විඤ්ඤාණය නිසා නාමරූපයක් සකස්වෙනවා, නාමරූපය නිසා විඤ්ඤාණයක් සකස්වෙනවා. තව පැහැදිලි වෙන්න මෙහෙම උපමාවක් ගනිමු. ඉස්සෙල්ලා මේ සම්බන්ධව නිකම් අදහසක් ගන්න ඕනේ - විඤ්ඤාණය කියන්නේ මොකක්ද, නාමරූපය කියන්නේ මොකක්ද කියලා. විඤ්ඤාණය කියන්නේ දැනගන්න ගතිය. දැනගන්නේ නාමරූපය ගැන. එහෙම වෙන්න ඕන නේ?

එතකොට නාමරූපය කියන්නේ විඤ්ඤාණය මත පිළිබිඹුවක් වගෙයි. විඤ්ඤාණය තුළ ඇතිවෙන පිළිබිඹුවක් තමයි නාමරූපය කියන්නේ. කණ්ණාඩියේ ඇතිවෙන ප්‍රතිබිම්බය වගේ. කණ්ණාඩියේ පිළිබිඹුවක් නේ ප්‍රතිබිම්බය කියන්නේ. දැන් කණ්ණාඩියේ ප්‍රතිබිම්බය ඇතිවෙන්නේ කොහොමද? කණ්ණාඩියයි ප්‍රතිබිම්බයයි වෙන්කරන්න බැහැ. ප්‍රතිබිම්බය වෙන් කළොත් ඉතුරුවෙන එකට කණ්ණාඩිය කියන්න පුළුවන් ද? ප්‍රතිබිම්බය නැති දවසට කණ්ණාඩිය තියෙයි ද?

තියෙන්න බැහැ නේද? අන්න ඒ වගේ දෙයක් මෙතන තියෙන්නේ. කණ්ණාඩිය විඤ්ඤාණය නම්, පිළිබිඹුව නාමරූපය.

අපි සාමාන්‍යයෙන් බිත්තියකට කණ්ණාඩිය කියන්නේ නැහැ නේ. නමුත් ඒක කණ්ණාඩියක් කරන්න පුළුවන්. ඒ කොහොමද? ප්‍රතිබිම්බ හැදෙන විදියට හදාගන්න ඕනේ. ඒකේ ප්‍රතිබිම්බ සකස් වුණොත්, එදාට ඒකට කණ්ණාඩියක් කියලා කියන්න පුළුවන්. නිකම්ම තිබුණ බිත්තිය කණ්ණාඩියක් වෙන්නේ පිළිබිඹු හැදෙන අවස්ථාවෙදි. එතකොට කණ්ණාඩිය උපදින්නේ ප්‍රතිබිම්බ තියෙනකල් විතරයි. ප්‍රතිබිම්බ උපදින්නේ කණ්ණාඩිය තියෙනකල් විතරයි. ප්‍රතිබිම්බ නැත්නම් ඒකට කණ්ණාඩියක් කියලා කියන්නේ නැහැ. ප්‍රතිබිම්බ නිසා තමයි කණ්ණාඩිය කියලා කියන්නේ. ප්‍රතිබිම්බ මොකක් නිසා ද? කණ්ණාඩිය නිසා. ඒ දෙක වෙන්කරන්න බැහැ. එකකට එකක් උදව්වෙලා. කණ්ණාඩිය උපදින්න ප්‍රතිබිම්බ උදව්වෙලා. ප්‍රතිබිම්බ තියෙන හින්දා නේ කණ්ණාඩියක් කියලා කිව්වේ. ප්‍රතිබිම්බ උපදින්න කණ්ණාඩිය උදව්වෙලා.

ඒ සම්බන්ධතාවයට තමයි අඤ්ඤාමඤ්ඤා ප්‍රත්‍යය කියලා කියන්නේ. එකකට එකක් උපකාරී වෙනවා. බට්ටි දෙකක් එකට හේත්තු කළා වගෙයි. එතකොට තමයි දෙන්නාටම කෙලින් ඉන්න පුළුවන්. එකක් නැත්නම් අනිත් එකට තියෙන්න බැහැ, වැටෙනවා. එතකොට විඤ්ඤාණ නාමරූප, නාමරූප විඤ්ඤාණ කියන එක තේරුම්ගන්න ලේසියි විඤ්ඤාණය කණ්ණාඩිය. කණ්ණාඩියේ පිළිබිඹුව තමයි නාමරූපය. එතකොට විඤ්ඤාණය නමැති කණ්ණාඩිය මත වැටෙන පිළිබිඹු තමයි නාමරූප.

දූන් ඔය දෙක වෙන් කරන්න පුළුවන් ද? වෙන් කළොත් වෙන් කරන්නේ මෝඩකමටමයි, අවිද්‍යාවටමයි, ඇත්ත ඇතිහැටි නොදන්නකමටමයි. කණ්ණාඩියෙන් ප්‍රතිබිම්බ වෙන් කරන්නේ, දෙපැත්තක ගිහින් තියන්නේ මෝඩකමට. කරන්න බැරි දෙයක්මයි ඔය කරලා තියෙන්නේ. අවිද්‍යාවෙන්මයි ඒක කළා නම් කරන්නේ. එතකොට විඤ්ඤාණය ඇතුළේ පිළිබිඹුවක් විතරයි නාමරූපය.

දැන් ඔතනින් ඔය ටික වෙන් කරලා, අපි එළියෙන් ගිහිල්ලා තියලා, ලෝකයක් හදනවා. විඤ්ඤාණයේ පිළිබිඹුවක් නාමරූපය කියන එක අමතක කරලා 'නැහැ, නැහැ, ඔය විඤ්ඤාණයෙන් දැනගත්තේ අර එළියේ තියෙන ඒවා නේ' කියලා අපි ඇත්ත විදියට භාරගන්නවා. අර වතුරට එබෙන බල්ලා කරන්නෙත් මේ දෙයම නේද? විඤ්ඤාණයේ ඇතිවෙන පිළිබිඹුව ගිහිල්ලා එළියෙන් තියනවා. ඊටපස්සේ ඔය බල්ලා ඉන්නේ වතුරේ කියලා විශ්වාස කරලා ඒකට ඇලෙනවා ගැටෙනවා.

මේ තමයි රූපයේ හටගැනීම. රූප උපද්දන්නේ නාමරූපය කියන එක විඤ්ඤාණයේ පිළිබිඹුවක් කියලා නො දන්නා තාක් කල් විතරයි. අවිද්‍යාවෙන් තමයි ඒක කරන්නේ. එතකොට නාමරූප මතයි සළායතන. නාමරූප පච්චයා සළායතනං. ප්‍රතිබිම්බය දිහා බලලා දෙපැත්තකට බෙදීම මයි සළායතන කියන්නේ. අජ්ඣන්ත බහිද්ධ ආයතන. විඤ්ඤාණය තුළ පිළිබිඹුවක් කියන නුවණ යෙදිලා නැහැ. විඤ්ඤාණ-නාමරූප ක්‍රියාකාරීත්වයක් කියන නුවණ නැහැ. මෙහෙ ඇහැ තියෙනවා, අරෙහෙ රූප තියෙනවා. මෙහෙ කන තියෙනවා, අරෙහෙ ශබ්ද තියෙනවා. එතකොට සළායතන ටික හදනවා - සබ්බං. අජ්ඣන්ත බහිද්ධ ආයතන ටික හදනවා. දැන් සළායතන තියෙනවා. සළායතන සමුදය යෙදුණා. සළායතන සමුදය වෙන්තේ නාමරූප පිළිබඳ අවිද්‍යාව මතයි. සළායතන හැඳුනු ගමන් එස්සය වෙනවාමයි. සළායතන තියාගෙන ස්පර්ශය නවත්වන්න බැහැ. සළායතන පච්චයා එස්සො. එස්සය තියාගෙන වේදනාව නවත්වන්න බැහැ. එස්ස පච්චයා වේදනා. වේදනාව තියාගෙන තණ්හාව නවත්වන්න බැහැ. වේදනා පච්චයා තණ්හා.

නමුත් අපි නවත්වන්න හදන්නේ වේදනාව තියාගෙන තණ්හාව. ඒ විතරක් නෙවෙයි රහතන් වහන්සේන් ඒ විදියයි කියලා අපි කියන්න හදනවා. රහතන් වහන්සේට වේදනාව තිබුණා, තණ්හාව නැහැ කියලා අපි කියන්න හදනවා. මම දන්නේ නැහැ මේ කොහෙන් ඉගෙන ගත්ත ධර්මයක්ද කියලා! ඒක ලෝකයාට ඇත්තක් මිසක් ආර්ය දර්ශනයට මුසාවක්!

අත්ඵභිගමය පෙනෙන්නේ සමුදය දැක්කහම. සමුදය තියෙන තාක් කල් තමයි ඵලය තියෙන්නේ. සමුදය නැත්නම්? දැන් ප්‍රතිබිම්බය නැත්නම් කණ්ණාඩිය තියෙනවා ද? කණ්ණාඩිය කියන එකට අර්ථයක් තියෙනවාද ප්‍රතිබිම්බ නැත්නම්? උපදින්න බැහැ, නිරෝධයි. කණ්ණාඩිය උපදින්නේ ප්‍රතිබිම්බ තියෙන තාක් කල්. ප්‍රතිබිම්බ නැත්නම් නිරෝධයි කියලා තමයි කියන්න තියෙන්නේ. හටගන්නේ නැහැ. සමුදය නැත්නම් ඵලය නැහැ. සමුදය හඳුනාගන්න ඕනේ.

දැන් ලෝකයාට අයිති විඤ්ඤාණය හටගන්නේ කොහොමද? ඇහැයි, රූපයි නිසා වක්ඛු විඤ්ඤාණය. වක්ඛුඤ්ඤ ව පටිච්ච රූපෙ ව උප්පජ්ජති වක්ඛු විඤ්ඤාණං තිණ්ණං සඛිගති එස්සො - මධුපිණ්ඩික සුත්‍රය¹⁵.

මධුපිණ්ඩික සුත්‍රයේ ඊළඟ කොටස මොකක්ද? වක්ඛුස්මිං සති රූපෙ සති වක්ඛුවිඤ්ඤාණෙ සති - ඇහැ ඇති කල්හි, රූප ඇති කල්හි, වක්ඛු විඤ්ඤාණය ඇති කල්හි, එස්සපඤ්ඤන්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති - එස්සය කියලා ප්‍රඥප්තියක් පනවා ගන්නවා කියන කරුණක් - ධානමෙනං විජ්ජති - විද්‍යමාන වෙනවා. කොයි වෙලාවේ ද? ඇහැ ඇති කල්හි, රූප ඇති කල්හි, වක්ඛු විඤ්ඤාණය ඇති කල්හි.

වක්ඛුස්මිං අසති රූපෙ අසති වක්ඛුවිඤ්ඤාණෙ අසති - මේවා නැති කල්හි? එස්සපඤ්ඤන්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති කියන කරුණ - නෙතං ධානං විජ්ජති - විද්‍යමාන වෙන්නේ නැහැ. දකින්න බැහැ. ඇහැ නැති කල්හි, රූප නැති කල්හි, වක්ඛු විඤ්ඤාණය නැති කල්හි, එස්සය කියලා ප්‍රඥප්තියක් පනවා ගන්නවා කියන කරුණක් විද්‍යමාන වෙන්නේ නැහැ.

එහෙනම් ස්පර්ශය ඇතිවෙන්නේ මේ කරුණු තියෙන කොට. විඤ්ඤාණය ඇතිවෙන්නේ? ඇහැ ඇති කල්හි, රූප ඇති කල්හි. එතැනින් විඤ්ඤාණයට සමුදය හොයාගන්න පුළුවන්. ඇසයි

¹⁵ මධුපිණ්ඩික සුත්‍රය - මජ්ඣිම නිකාය, මූල පන්තාසකය, සීහනාද වර්ගය.

රූපයි නිසායි විඤ්ඤාණය. චක්ඛුඤ්ඤ ව පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛු විඤ්ඤාණං - උපදිනවා. ඇසයි රූපයි ප්‍රත්‍ය වෙලා තමයි විඤ්ඤාණය උපදින්නේ. ඇසයි රූපයි නැත්නම්? විඤ්ඤාණයක් උපදින්න විදියක් නැහැ. චක්ඛු විඤ්ඤාණය උපදින්න බැහැ. කනයි ශබ්දයි නැත්නම් සොත විඤ්ඤාණය උපදින්න බැහැ. විඤ්ඤාණ හයටම ඔහොම කියන්න පුළුවන්. එතකොට විඤ්ඤාණ හය උපදින්නේ අජ්ඣත්ත බහිද්ධ ආයතන නිසා. ඒ කියන්නේ අර සබ්බං කියපු ටික. සබ්බං කියපු ටික ප්‍රත්‍යයෙන් තමයි විඤ්ඤාණය කියලා කියන්න පුළුවන් නේද? ආයතන නිසායි විඤ්ඤාණය.

දූන් නිකම් ආපහු කැරකිලා මුල් තැනනටම එනවා වගේ නේද? දූන් වෙනසක් තියෙනවා - ආයතන නිසායි විඤ්ඤාණය. මුලින් කතා කළේ විඤ්ඤාණය නිසා නාමරූපය, නාමරූප නිසා සලායතන කියලා. දූන් කියනවා සලායතන නිසා විඤ්ඤාණය කියලා. ඇසයි රූපයි නිසා චක්ඛු විඤ්ඤාණය. කනයි ශබ්දයි නිසා සොත විඤ්ඤාණය. දූන් මෙතන ගැටළුව විසඳන්නේ කොහොමද? මේ දෙකම ධර්මයේ සඳහන් වෙනවා.

ඔතන තමයි මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය හොඳට තේරුම්ගන්න වෙන්නේ. චක්ඛුඤ්ඤ ව පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛු විඤ්ඤාණං තිණ්ණං සඛිගති එස්සො. එස්සපච්චයා වෙදනා, යං වෙදෙති තං සඤ්ජානාති, යං සඤ්ජානාති තං විතක්කෙති, යං විතක්කෙති තං පපඤ්චෙති. ඔය පෙන්නන්නේ ප්‍රපඤ්ච ඇතිවෙන හැටි.

ඊළඟට කියනවා ඇහැ ඇති කල්හි, රූප ඇති කල්හි, චක්ඛු විඤ්ඤාණය ඇති කල්හි, එස්සපඤ්ඤත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සනීති ධානමෙතං විජ්ජති. මේ තුන්දෙනා ඇති කල්හි එස්ස ප්‍රඥප්තියක් පනවනවා කියන එකක් විද්‍යාමාන වෙනවා - ධානමෙතං විජ්ජති. එස්සපඤ්ඤත්තියා සති වෙදනාපඤ්ඤත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සනීති ධානමෙතං විජ්ජති. එස්ස ප්‍රඥප්තිය තියෙන කොට වෙදනා ප්‍රඥප්තියක් පනවනවා කියන කරුණක් විද්‍යාමාන වෙනවා.

එතැනින්ම තේරෙනවා ඒ ප්‍රඥප්තිය නැත්නම් අනිත් එක විද්‍යාමාන වෙන්න බැහැ කියලා. ඒකත් ඒ සූත්‍රයේම තියෙනවා. ඇහැ නැති කල්හි, රූප නැති කල්හි, වක්ඛු විඤ්ඤාණය නැති කල්හි එස්සයක් පනවනවා කියන කරුණක් දකින්න බැහැ. එස්සය පැනෙව්වේ නැත්නම් වේදනාව පනවන එකත් දකින්න බැහැ. එහෙම එහෙම ප්‍රපඤ්ච දක්වාම යනවා.

එහෙනම් මේ ඇති කල්හි කියන එකයි, නැති කල්හි කියන එකයි මොකක්ද? ඉමස්මිං සති ඉදං භොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න භොති. ඔතන තමයි පටිච්ච සමුප්පාදය තියෙන්නේ. එතකොට ඔය ප්‍රශ්න ලිහෙන්නේ පටිච්ච සමුප්පාදය දැක්කොත්. හේතු ඇති කල්හි එලය. සමුදය ඇති කල්හි එලය.

එතකොට ඕනෑම එකක ඇත්ත භායාගන්න නම් සමුදය භායාගන්න වෙනවා. ඇහැයි රූපයි ප්‍රත්‍යවෙලාමයි විඤ්ඤාණය - එක පැත්තකින්. හැබැයි අපි ඇහේ ඇත්ත බැලුවොත්? දැන් ඇහේ 'සති' කියන්නේ මොකක්ද? ඇහේ 'අසති' කියන්නේ මොකක්ද? රූපයේ 'සති' කියන්නේ මොකක්ද? රූපයේ 'අසති' කියන්නේ මොකක්ද කියලා බලන්න නම් ඇහැ ගැන, රූප ගැන වෙනම භායාගන්න වෙනවා. ඒක කොභොමද භායාගන්නේ? නැවතත් ඒවායේ සමුදය බලන්න වෙනවා.

ඇහේ සමුදය මොකක්ද? රූපයේ සමුදය මොකක්ද? අපි රූපයේ සමුදය ගැන කලින් කතා කළා. දැන් ඇහෙන්න දකින රූප එළියේ තියෙනවා කියලා අපි හිතනවා. ඒ තියෙන්නේ මොකක් හින්දා ද? අවිද්‍යාව නිසා. ඒ තමයි සමුදය. එතකොට එළියේ රූප තියෙන තාක් කල් තියෙන්නේ අවිද්‍යාව නිසා. අර උපමාවේ වතුරේ බල්ලා ඉන්නේ අවිද්‍යාව නිසා වගේ. වතුරට එබෙන බල්ලාට බාහිර බල්ලා ඉන්නේ අවිද්‍යාව නිසා. එහෙනම් අපිත් ඇහෙන්න දැකලා මොනවා හරි එළියේ පැනෙව්වා නම්, ඒ අවිද්‍යාව නිසාමයි. එතකොට ඇහැට අරමුණු වෙන රූප එළියේ තියෙනවා නම් තියෙන්නේ අවිද්‍යාව මත. අවිද්‍යාව සමුදය වෙලා.

අවිද්‍යාව යෙදුණේ නැත්නම් එළියේ රූප එකක්වත් තියෙයි ද? නැහැ. සබ්බං තං නිරොධධම්මං. එළියේ රූප එකක්වත් නැත්නම් ඇහැක් මොකටද? මොනවා දකින්න ද? දැන් ඇහැ උපදින්න හේතු නැහැ. දකින්න රූප නැත්නම්, අපට දකින්න ඕනේකමක් නැත්නම් දැන් ඇහැක් ඕනේ වෙයිද?

එහෙනම් එළියේ රූප තියෙනකම්, ඒවාට තණ්හා කරනකම් තමයි අපට ඇහැක් ඕන වෙන්නේ. එළියේ රූපයේ ඇත්ත දැක්ක දවසට - අවිද්‍යා සමුදයෙන් නම් රූපය පනවලා තියෙන්නේ, එදාට ඇහැක් උපද්දන්න ඕන වෙන්නේ නැහැ. ඇහැක් උපද්දන්න හේතු - ඕනකමක් නැහැ. තණ්හාවත් නැහැ - අනිත් ප්‍රත්‍යය. තණ්හාව නැත්නම් රූප උපද්දන්න කර්ම හැදෙන්නෙත් නැහැ. එතකොට ඒකට ආහාර හොයන්නෙත් නැහැ. කර්ම, තණ්හා, ආහාර නැතිවෙන්නේ අවිද්‍යාව නැති වුණහම. දැන් දකිනවා මෝඩකමට නේ ඇහැ උපද්දන්නේ කියලා. දකින්න දෙයක් නැත්නම් ඇහැක් උපද්දන්නේ මොකටද?

එතකොට ඇහේ සමුදය යෙදෙන්නේ නැහැ. ඇහැක් උපද්දන්න හේතු යෙදෙන්නේ නැහැ. ඇහේ සමුදය යෙදුණේ නැත්නම් එතකොට 'ඇහැත් අසති' වෙනවා. වක්ඛුස්මීං අසති, රූපෙ අසති මට්ටම. ඇහැයි, රූපයි පිහිටියේ නැත්නම් දැන් විඤ්ඤාණය උපදියි ද? නැහැ. දැන් විඤ්ඤාණයේ සමුදය නැහැ.

විඤ්ඤාණයේ සමුදය නැහැ කියන්නේ විඤ්ඤාණයට දර්ශනය කරන්න ඇහැක්වත්, රූපවත් නැහැ. අනිදස්සනයි. ඇහැ, රූප තියෙනකල් තමයි විඤ්ඤාණයට දර්ශනය කරන්න 'දෙයක්' තියෙන්නේ. තියෙනවා කියලා කියන්න. දැන් වක්ඛු විඤ්ඤාණයෙන් කියන්නේ ඇහැ තියෙනවා, රූප තියෙනවා කියලා නේ. සොත විඤ්ඤාණයෙන් කියන්නේ කත තියෙනවා, ශබ්ද තියෙනවා කියලා.

එහෙම තියෙනවා කියලා කියන්න 'දෙයක්' පිහිටියේ නැත්නම්? එතකොට ඒකට අදාළ විඤ්ඤාණයක් හටගන්න විදියක් නැහැ. එතකොට කියන්න වෙන්නේ අනිදස්සනං කියලා. දනුවත් කරන්න

දෙයක් නැහැ. දැනුවත් කරන්න දෙයක් නැත්නම් දැනුවත් කිරීම කියන එක උපදියි ද? විඤ්ඤාණය කියන්නේ දැනුවත් කරන ගතියට.

දැන් අපි හිතාගෙන ඉන්නේ අපි ඔක්කෝම දන්නවා, තව දැනගන්න දෙයක් නැහැ කියලා. ඒ දැනගන්න ඔක්කෝම අවිද්‍යාවෙන් දැනගන්න දැනුමක් විතරයි. ඒ දැනුම අයිත් කරලා 'මම කිසිවක් දන්නේ නැහැ' කියන මට්ටමට ආව දවසට ඔන්න දහම දකියි, පටිච්ච සමුප්පාදය දකියි. සබ්බං තං නිරොධධම්මං කියන එක දකින කොට ඔය පාඩම් කරපු ඔක්කෝම වැඩක් නැති වෙනවා. බොරු ගොඩක් නේ, වචන ගොඩක් නේ එකතු කරගෙන තියෙන්නේ කියලා පෙනෙන්න ගන්නවා.

මේ සමුදයෙන් උපද්දපු ලෝකයක්. මේ දර්ශනය පිරිසිදු දැකීම තුළ තමයි අපි තුළ තියන මත ඔක්කෝම කඩා වැටෙන්නේ. සමුදය නිසායි ඵලය, සමුදය නැත්නම් ඵලයක් නැහැ. ඉමස්මිං සති ඉදං භොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න භොති කියන ධර්මතාවය දකිනවා.

එතකොට ඒ ධර්මතාවය ඇහැටත් පොදුයි, වක්ඛු විඤ්ඤාණයටත් පොදුයි. ඕනෑම විඤ්ඤාණයකට ඔය ධර්මතාවය පොදුයි. එතකොට අපි විඤ්ඤාණයේත් සමුදය දකින්න ඕනේ. සමුදය දැක්ක දවසට නිරෝධය ගැන අදහසක් එනවා. දැනුවත් කරන්න දේවල් තියෙනකල් විතර නේ දැනුවත් කරන්නේ. දැනුවත් කරන්න දෙයක් නැති වුණ දවසට විඤ්ඤාණයට කරන්න වැඩක් නැති වෙනවා නේ. ඵදාට ඉතිං අනිදස්සනං කියලා තමයි කියන්න වෙන්නේ. විඤ්ඤාණයට දර්ශනය කරන්න නාමරූප නැතිවෙනවා.

නාමරූප දර්ශනය කරන්න පුළුවන් නාමරූපයේ මූලාව මත පිහිටලා. නාමරූපයේ තියෙන්නේ නාම ධර්ම වලින් කියන රූපයක් විතරයි. නාමරූපයේ තියෙන්නේ සිතුවිලි වලින් කියන රූපයක්. වේදනා, සංඥා, චේතනා කියන ධර්මතා තමයි නාම ධර්ම. ඒවායින් රූපයක් ගැන කියනවා. රූපයක් මවාගෙන ඒ රූපය ගැන කියනවා. නාම මාත්‍ර රූපයක්!

දැන් අපි ඒ රූපය ඇත්ත කිරීම තුළ තමයි ආයතන පිහිටන්නේ. ‘ආ, එළියේ රූපයක් තියෙනවා නේ, ඒ රූපය බලන්න ඕනේ’ කියලා ඕනෑන ඇහැක් උපද්දවනවා. ඇහැයි, රූපයි උපද්දනවා. දැන් මෙතන නාමරූපයේ ඇත්ත දැක්කොත්, නාමයි රූපයි කියන ජාති දෙකක් පිහිටන්නේ නැහැ. නාමරූප කියන කතාවත් නැතිවෙනවා. නාමරූප කපා හරිනවා - එන්ඵ නාමඤ්ච රූපඤ්ච, අසෙසං උපරුප්ඤ්ඤි.¹⁶ නාමරූප කියන ජාතිය ශේෂයක් නැතුවම කපා හැරෙනවා.

නාමයයි, රූපයයි ඉතුරුවක් නැතුව උපරෝධනය කරනවා. ඒවාට හටගන්න දෙන්නේ නැහැ. වළක්වනවා. ඒවාට තේරුමක් නැහැ. නාමය ගැනවත්, රූපය ගැනවත් කතාකරන්න ඒවා උපදින්නේ නැහැ. කපා හැරෙනවා.

දැන් රූපය කියන්නේ සංකල්පයක් කියලා පෙනෙනවා නේද? එතකොට රූපය කපා හැරෙනවා. නාමය කියන්නේ සංකල්පයක්. ඒකත් කපා හැරෙනවා. එන්ඵ නාමඤ්ච රූපඤ්ච, අසෙසං උපරුප්ඤ්ඤි වෙන්නේ කවදාටද? විඤ්ඤාණං අනිදස්සනං වුණ දවසට. විඤ්ඤාණං අනිදස්සනං වුණ දවසට නාමරූප ගැන කතාවක් නැහැ. සතරමහා ධාතු කතාවකුත් නැහැ. එන්ඵ ආපො ව පය්චි, තෙජො වායො න ගාධනි - සතරමහා ධාතුව කියලා දෙයක් පිහිටන්නේ නැහැ. ඒවා ප්‍රතිෂ්ඨාවක් ලබන්නේ නැහැ. රූප කපා හැරියාට පස්සේ සතරමහා ධාතුවක් උපදියි ද? සතරමහා ධාතුව හටගන්න විදියක් නැහැ. සතරමහා ධාතුව කියන එකට තේරුමක් නැති වෙනවා. උපදින්නේ නැහැ. රූප තියෙනකල් නේ සතරමහා ධාතුව ගැන කතා කරන්න වෙන්නේ. රූපය කපා හැරියාට පස්සේ සතරමහා ධාතුවක් පිටින්නේ නැහැ.

රූප නැති වුණ දවසට නාම වලටත් ඉතින් වැඩක් නැතිවෙනවා. රූපයක් ගැන නේ මෙව්වර කල් නාම ධර්ම වලින් කේලම් කීව්වේ නේද? එතකොට රූප ටික නැති වුණ දවසට මොනවා ගැන

¹⁶ කෙවඩ්ඵ සුත්‍රය, දීඝනිකාය, සීලක්ඛකවග්ගය.

කියන්නද? ඒකත් කපා හරිනවා. එත්ඵ නාමඤ්ච රූපඤ්ච, අසෙසං උපරුජ්ඣකි.

එදාට දිග-පළල, මහත-සියුම්, සුභ අසුභ කියන ඒවා නැතිවෙනවා. විඤ්ඤාණං අනිදස්සනං අනන්තං සබ්බතො පහං කියලා තමයි එදාට කියන්න තියෙන්නේ. දර්ශනය කරන්න දේවල් තියෙන හින්දා තමයි අපට ඔය ප්‍රභාස්වරභාවය නැතිවෙලා තියෙන්නේ. කෙලෙස් මත නේ ඒවා පෙන්නන්නේ. සිත කියන එක ප්‍රභාස්වර දෙයක්, ආගන්තුකව ආපු උපක්ලේශ හින්දා තමයි කිඵටුවෙලා තියෙන්නේ. කෙලෙස් ටික තමයි ඔය සබ්බං කියලා කියන්නේ. බාහිර ආයතන, අජ්ඣන්ත ආයතන.

විඤ්ඤාණං අනිදස්සනං අනන්තං සබ්බතො පහං
එත්ඵ ආපො ච පඨවි තෙජො වායො න ගාධති
එත්ඵ දීඝඤ්ච රස්සඤ්ච අණුං ථූලං සුභාසුභං
එත්ඵ නාමඤ්ච රූපඤ්ච, අසෙසං උපරුජ්ඣකි
විඤ්ඤාණස්ස නිරොධෙන එත්ඵෙතං උපරුජ්ඣකි'ති.¹⁷

දීඝඤ්ච - දිග ගතිය, රස්සඤ්ච - පළල ගතිය, අණුං - සියුම් ගතිය, ථූලං - මහත ගතිය, සුභාසුභං - සුභ අසුභ ගතිය - ඒවාත් පිහිටන්නේ නැහැ. එත්ඵ නාමඤ්ච රූපඤ්ච, අසෙසං උපරුජ්ඣකි - එතන නාමරූප ඉතුරුවක් නැතුවම කපා හැරෙනවා, උපරෝධනය වෙනවා, ඒවා වළක්වනවා. නාම කියලා වත්, රූප කියලා වත් දෙයක් එතන යෙදෙන්නේ නැහැ. ඒවා සම්පූර්ණයෙන්ම ඉවරයි. එත්ඵ ආපො ච පඨවි තෙජො වායො න ගාධති - එතන තමයි පඨවි, ආපෝ, තේජෝ වායෝ නොපිහිටන්නේ. දැන් ප්‍රතිෂ්ඨාවක් ලබන්න විදියක් නැහැ.

අන්න එහෙම ධර්මතාවයක් මේ නිරෝධය කියන එක. එතකොට පච්චයා-නිරෝධා කියන දෙකේ ඔන්න ඔහොම වෙනසක් තියෙනවා. මෙතන තේරුම් ගන්න ඕනේ හටගන්නවා නම් පච්චයා - සමුදයක්

¹⁷ කෙවච්ච සුත්‍රය, දීඝනිකාය, සීලක්ඛණ්ඩග්ගය.

තුළමයි හටගන්නේ. නිරෝධා කියන්නේ හටගන්නේ නැහැ. ඇයි ඒ? සමුදය සකස්වෙන්නේ නැති නිසා. සමුදයක් යෙදෙන්නේ නැහැ.

එතකොට හටගෙන නැති වුණා කිව්වොත් එතන හටගන්න සමුදය යෙදිලා. හටගන්නා කියන කොටම අවිද්‍යාව යෙදිලා. ඒක ක්ෂණිකව වුණත්, එක විත්තක්ෂණයකට වුණත් හටගන්නා නම් එතන සමුදය යෙදෙන්න ඕනේ. සමුදය නැත්නම් හටගන්න විදියක් නැහැ. එහෙනම් ඇතිවෙලා නැතිවෙන්න නම් ලෝකයට අනුවෙන්නව වෙනවා. සමුදය යෙදිලාමයි ඇතිවෙලා තියෙන්නේ.

අන්න ඒ නුවණ ඇති කරගන්න. සමුදය යෙදිලාමයි හටගන්නේ. එතකොට හටගෙන නැතිවීමක්ද බලන්න තියෙන්නේ, සමුදය තියෙන කොට හටගන්නවා, සමුදය යෙදෙන්නේ නැත්නම් හටගන්නේ නැහැ - නිරෝධයි කියන ධර්මතාවයද? හොඳට නුවණින් විමසන්න. ඔය දෙකේ වෙනසක් තියෙනවා. ඒ වෙනස තමයි අපි හඳුනාගන්න ඕනේ. අපි හඳුනාගෙන නැත්තෙත් ඔය වෙනස. ඒ වෙනස දක්ක දවසට පටිච්ච සමුප්පාදය කියන්නේ මොකක්ද කියලා තේරුම් යයි.

එතකොට පටිච්චසමුප්පාදය ගැන අවබෝධය තමයි චතුරායඝී සත්‍යය ගැන අවබෝධය වෙන්නේ. හේතු තියෙන කොට ඵලය තියෙනවා. සමුදය යෙදෙන කොට ඵලය. සමුදය යෙදෙන කොට සකස්වෙන්නේ ලෝකය. දුක. තව විදියකට කිව්වොත් සමුදය යෙදෙන තාක් කල් පඤ්චඋපාදානස්කන්ධ ටික තමයි සකස්වෙන්නේ. රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ - ඔය පහ තමයි සකස්වෙන්නේ. සකස්වෙන්න හේතු යෙදෙන නිසායි ඒවා සකස්වෙන්නේ. හේතු යෙදුණේ නැත්නම් ඒවා හටගන්න විදියක් නැහැ. ඒ හට නොගැනීම මයි නිරෝධ කියන්නේ. උපදින්නේ නැති ගතිය. ඇතිවෙලා නැතිවෙන ගතියට නිරෝධ කියන්නේ නැහැ. පැහැදිලි ද?

ප්‍රශ්නයකට පිළිතුර: තෙල් සහ තිරය නිසා දූල්ල හටගන්නවා. දූල්ල නිසා ආලෝකය හටගන්නවා. තෙල් බිත්දුව ඉවරයි කියන්නේ ඒ

තෙල් බින්දුවට අදාළ දූලේක් දැන් නැහැ. තෙල් තිබුනේ නැත්නම්? තෙල් බින්දුව ඉවරවුණ කතාවක් නෙවෙයි, තෙල් තිබුනොත් දූලේල තියෙනවා. තෙල් තිබුනේ නැත්නම්? දූලේල නැති වුණාද? හටගත්තේ නැත්ද? හටගත්තේ නැහැ. දූලේල උපදින්නේ නැහැ කියලයි කියන්න වෙන්නේ. තෙල් තිබුනා නම්, තිරය තිබුනා නම්, දූලේල තියෙනවා. ඔන්න ඕකයි ධර්මතාවය. අර තියෙන දූලේල නැතිවුණු කතාවක් නෙවෙයි. හේතු යෙදෙනවා නම් ඵලය තියෙනවා. හේතු යෙදුණේ නැත්නම් ඵලය සකස් නො වුණ බව. දැන් දූලේලක් හැදෙන්නේ නැති එක මිසක් අර පරණ දූලේල නැතිවුණ කතාවක් නෙවෙයි මේ කියන්නේ. අපට හිතෙන්නේ අර දූලේල නැතිවුණා කියලා. තව තෙල් ටිකකුයි තිරයයි පත්තු වුණා නම් දැන් අර දූලේල නැති වුණා ද? දැන් එතකොට ඒ කතාව මතක නැහැ. ඒ දූලේලත් තියෙනවා, තව දූලේලකුත් තියෙනවා.

ඇයි ඒ? අපි ඵලය විතරයි අල්ලගන්නේ. සමුදය පැත්ත අමතක කරනවා. දූලේල තියෙනවාද නැත්ද කියන කතාව විතරයි අපි අල්ලගන්නේ. සමුදය අමතක කරනවා. මෙතන ගන්න ඕනේ ධර්මතාවය තමයි දූලේල ගැන කතා කරන්න පුළුවන් තෙල් සහ තිරය එක්කමයි. තෙල් සහ තිරය යෙදුණොත් දූලේල තියෙනවා. තෙල් සහ තිරය යෙදුණේ නැත්නම් දූලේල නැත්ද? උපදින්නේ නැත්ද? උපදින්නේ නැහැ.

තේරෙනවාද මේ ධර්මතාවය. ඕකේ ලොකු වෙනසක් තියෙනවා. හටගෙන නැතිවුණා කියන එකේ දී මේ ධර්මතාවය නැහැ. ඉපදුණේ හේතු නිසායි, හේතු නැත්නම් උපදින්නේ නැහැ. එතනයි පටිච්ච සමුප්පාදය තියෙන්නේ. අර හටගෙන නැතිවුණ එකේ තියෙන්නේ ලෝකයා දන්න දෙය. දූලේලක් තිබුණා, ඒක නිව්ලා ගියා කියලා. දැන් ඊට වඩා නුවණින් දකින කෙනා දන්නවා දූලේල තිබුණේ හේතු යෙදුණ හින්දා. හේතු යෙදෙන්නේ නැති හින්දා දූලේලක් ගැන කතා කරන්න බැහැ. ඉපදිලා නැහැ.

මේ ධර්මතාවය නොදක තමයි අර ප්‍රශ්න අහන්නේ. දූලේල ගියේ කොහෙද දන්නේ නැහැ කියලා. කොහේ ඉඳලාද දන්නේ නැහැ ඔය

දූල්ල ආවේ කියලා. එහෙම අහන්න පුළුවන් නේ? දූල්ල නැතිවුණා කිව්වහම කොහේ හරි ගිහිල්ලා ඇති, ගිහින් භොයාගන්න පුළුවන් කියන අදහස තියෙනවා. එහෙම කියන හින්දා තමයි අපි ගිහින් උපදින්නේ. මෙතන නැතිවෙන කොට ගිහින් තව තැනක උපදිනවා. ඇයි ඒ? දැන් දූල්ල කියලා දෙයක් පනවාගෙන. හේතු ගැන කතාවක් නැහැ. දැන් දූල්ල කියලා වෙනම දෙයක් තියෙනවා. එයා ඉන්නවාද නැන්ද කියලා කතා කරන්න පුළුවන්. ඔය ඉන්නවාද නැන්ද කියන එක තමයි 'ඇත' 'නැත' කියන මත දෙක. දෘෂ්ටි දෙක.

ඇයි 'ඇත' 'නැත' දෙකට අනුවෙන්නේ? දූල්ලක් තියෙනවාද, දූල්ලක් නැන්ද කියන එකට අනුවෙන්නේ ඇයි? මේවායේ සමුදය ගැන නෙවෙයි කතා කරන්නේ. සමුදය යෙදෙන කම් දූල්ල තියෙනවා කිව්වා නම් 'ඇත' 'නැත' කතාවක් එතෙන්නට අදාළ නැහැ, යෙදෙන්නේ නැහැ.

පට්ඨව සමුප්පාදය පෙන්නන්නම තමයි ඔය දූල්ලේ උපමාව ගන්නේ. නන්දක භාමුදුරුවෝ මෙහෙණින් වහන්සේලාට කරපු දේශනාව - නන්දකොවාද සූත්‍රය¹⁸. තෙල්, තිරය, දූල්ල, ආලෝකය ගැන. එතන දී අහන්නේ තෙල් අනිත්‍ය ද, නිත්‍ය ද? අනිත්‍යයි කියනවා. තිරය නිත්‍ය ද? අනිත්‍ය ද? අනිත්‍යයි කියනවා. දූල්ල නිත්‍ය ද? අනිත්‍ය ද? අනිත්‍යයි කියනවා. එහෙනම් තෙල්, තිරය, දූල්ල නිසා හටගන්න ආලෝකය නිත්‍ය වෙන්න පුළුවන් ද කියලා අහනවා? එතකොට මෙහෙණින් වහන්සේලා කියනවා අනිත්‍යයි කියලා.

ඇයි අනිත්‍යයි කියන්නේ කියලාත් නන්දක භාමුදුරුවෝ අහනවා. එතකොට මෙහෙණින් වහන්සේලා කියනවා මේ ඇත්ත ඇති හැටි යථාභූත ස්වභාවය සමයක් ප්‍රඥාවෙන් දැකලාමයි අනිත්‍යයි කියන්නේ කියලා. අපි කියනවා වගේ නිකම් කිව්වා නෙවෙයි. මේ අනිත්‍ය ස්වභාවය, සමුදය නිසා හටගත් ස්වභාවය නුවණින් ඇත්ත ඇති හැටි දැකලාමයි, අවබෝධ කරලාමයි අනිත්‍යයි කියලා මෙහෙණින් වහන්සේලා කිව්වේ.

¹⁸ නන්දකොවාද සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය, උපරිපණ්ණාසයක, සළායතන වග්ගය.

එතන තේරුම්ගන්න ඕනේ සමුදය දැකලාමයි මේ එලය නැහැ කියන්නේ. නිකම්ම බලාගෙන ඉඳලා නෙවෙයි. ඇහැට පෙනෙන්නේ ඇත්ත නෙවෙයි. ඇහැට පෙනෙන්නේ ලෝකයට අයිති දේවල්. එතකොට ප්‍රඥාවෙන් දැකලාමයි මේ කියන්නේ. ඇයි තිරය අනිත්‍යයි කියන්නේ? එතනදීත් මෙහෙණින් වහන්සේලා කියනවා - අපි මේකේ ඇති හැටි යථාභූත ස්වභාවය ප්‍රඥාවෙන් දැකලාමයි අනිත්‍යයි කියන්නේ කියලා.

පළවෙනි දවසේ පන්සියයක් මෙහෙණින් වහන්සේලාට මෙහෙම දේශනා කරනවා. ඊටපස්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරනවා නන්දක, හෙටත් ගිහින් ඔය දේශනාව එහෙම්මම කරන්න කියලා. එතකොට නන්දක හාමුදුරුවෝ දෙවෙනි දවසෙත් ඒ විදියටම ඔය ප්‍රශ්න ටිකම අහනවා. එතකොට දෙවෙනි දවසේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරනවා අද ඔතන ගිටිය පන්සියයක් නමගෙන් අඩුම එලය ලබපු කෙනාත් සෝවාන් වුණා කියලා.

එතකොට තේරෙනවා භාවිතා බහුලීකතා කිව්වේ ඇයි කියලා. දහම දැනගත්තාටම මදි. මේක දැක්මක් වෙන්න නම් නැවත නැවත බහුලව භාවිතා කරන්න තියෙනවා. නිකම් අහගත්තාට මදි, අහගත්ත දෙය නැවත නැවත යොදන්න තියෙනවා. ඒ නිසා තමයි මේ ආයතන වලින් රැවටෙන හැම වෙලාවේම මේක නැවත නැවත මතක් කරලා දෙන්න. ඔය එළියේ තියෙන දෙය ද දැනගත්තේ, හිතෙන් හදපු දෙය එළියේ තිබ්බාද කියලා. සමුදය පෙන්නලා දෙන්න. එතකොට පෙනෙයි හිතෙන් හදපු දෙය නේ එළියෙන් තිබ්බේ කියලා.

මේ ශරීරය ඇත්තටම එළියේ තිබුණාද නැත්නම් හිතෙන් හදලා මේ මොහොතේ එළියෙන් තිබ්බාද? එතකොට පෙනෙයි මේ මොහොතේ හදලායි මුළාවෙන් එළියෙන් තිබ්බේ කියලා. ඔය දැනුම දැක්මක් කරගන්න භාවිතා බහුලීකතා කරන්න ඕනේ. ශරීරය හදලා එළියෙන් තියෙන හැටි අදවත් පටන් අරගෙන කරලා බලන්න කො. එතකොට කායානුපස්සනාව වැඩෙයි. ආර්ය දර්ශනය එත විදියට කායානුපස්සනාව වැඩෙයි. ඥානය පහළවෙන විදියට කායානුපස්සනාව වැඩෙයි.

2017-02-17 අන්තර්ජාල කණ්ඩායම් ධර්ම සාකච්ඡාව

ආයතන වෙන් කරලා බැලීම තුළ දිටියේ දිටියමත්තං කියන තැනට සමීප වීමක් තියෙනවා කියලා මට හිතෙනවා.

විණාවේ උපමාවේ දී - එතන ආසා කරපු දෙයකුත් තියෙනවා, උපාදාන කරපු දේවලක් තියෙනවා. ආසා කළේ ශබ්දයට. රජතුමා ගේන්න කිව්වේ ශබ්දය. ඔහුට කැමැත්තක් ඇති වුණේ, තණ්හා කළේ ශබ්දයට. නමුත් සේවකයෝ ගෙනාවේ ශබ්දය හටගන්න යෙදුණු හේතු- විණාව, දණ්ඩ සහ වාදන ශිල්පියා කියන හේතු තුන.

ඒක හරියට අපේ ආයතන පරිහරණය කරන කොට අපි ඒ සිද්ධියේ හේතු ටික සෙවීමේ දී තමයි ඇහැයි, රූපයයි, වක්ඛු විඤ්ඤාණයයි කියන ජාති තුන අහුවෙන්නේ. දැකීමක් හෝ ඇසීමක් වෙත අවස්ථාවේ දී, ඒ දැකීම හෝ ඇසීම කියන සිද්ධිය ද අපි උපාදාන කරගන්නේ? නැත්නම් ඒක නැවත උපද්දවා ගන්න පුළුවන් කියලා හිතන දේවල් ටිකද රැස්කරන්නේ, අල්ලගන්නේ? හේතු ටික තමයි අපි ගොඩගහගන්නේ. අපේ ගෙවල්වල වටපිට බැලුවොත් ගෙදර තියෙන ඔක්කෝම දේවල් ඒ වගේ ඒවා නේද? මේ මේ දේවල් තිබුණොත් අපි ආසා කරන දේවල් උපද්දවාගන්න පුළුවන් වෙයි කියලා අපට හිතෙනවා. සංගීතයට කැමති කෙනා රැස්කරන්නේ සංගීත භාණ්ඩ ටික නේද?

ප්‍රශ්ණය: දේවල් රැස්කරන්නේ නැතුව නිකම් භුක්ති විදින්න විතරක් පුළුවන් ද? අහුවෙන්නේ නැතුව භුක්ති විදින්න පුළුවන් ද?

පිළිතුර: තණ්හාවෙයි උපාදානයෙයි වෙනස හඳුනාගන්න ඕනේ. තණ්හාව තමයි මුල් වෙන්නේ. මූලික හේතුව. තණ්හාවටත් කලින් තියෙන්නේ ඡන්දය - කැමැත්ත. කැමැත්ත තමයි තණ්හාව බවට පත්වෙන්නේ. තණ්හාව නිසා තමයි උපාදානය වෙන්නේ. තණ්හා පව්වයා උපාදානං. එතකොට තණ්හාව ඇති වුණේ මොකටද,

උපාදානය කළේ ඒ දෙයමද නැත්නම් වෙන දේවල්ද කියලා අපට නුවණින් බලන්න වෙනවා.

උදාහරණයකට - ප්‍රවෘත්ති අහන්න අපට කැමැත්ත තියෙනවා නම් අපි උපාදානය කරන්නේ, අල්ලගන්නේ ටී.වී එක, නැත්නම් රේඩියෝ එක. නමුත් කැමැත්ත තියෙන්නේ ඒකේ පෙන්නන දේවල් බලන්න, නැත්නම් අහන්න මිසක් ඒ ඒ උපකරණ හදලා තියෙන කොටස් වලට නෙවෙයි. එතකොට තණ්හාවෙයි උපාදානයෙයි වෙනසක් පෙනෙනවා ද? අපට තණ්හාව තියෙනවා කියලා හොයාගන්න වෙන්නේ උපාදාන කරපු දේවල් වලින්. දේවල් තමයි උපාදාන කරන්නේ. තණ්හාව තියෙන්නේ වෙන එකකට.

සුදස්සන ස්වාමීන් වහන්සේ මේ සම්බන්ධව හොඳ උපමාවක් දීලා තියෙනවා - වතුරේ ගිලෙන්න යන කොට ළඟ පාවෙන ටයර් එකක් හෝ ලෑලි කැල්ලක් ගිලෙන්න යන කෙනා දැඩිව අල්ලගන්නවා. දැඩිව අල්ලගැනීම තමයි උපාදානය. ටයර් එක හෝ ලෑල්ල දැඩිව අල්ලගන්නේ ඒවාට ආසා නිසා නෙවෙයි නේද? එතකොට තණ්හා කරන්නේ, කැමැත්ත ඇතිවෙන්නේ වෙන දෙයකට - මෙතන ජීවිත ආසාව තියෙන්නේ. නමුත් ජීවිත ආසාව තියෙනවා කියලා පෙනෙන්නේ ටයර් එක අල්ලගන්න එකෙන්. තණ්හා කරලා තියෙන්නේ ජීවිතයට.

දැඩිව ගන්න දේවල් හින්දා තමයි තණ්හාව ප්‍රකටව දකින්න පුළුවන් වෙන්නේ. තණ්හාව ප්‍රකට නැහැ, හැංගිලා තියෙන්නේ. නුවණ තියෙන කෙනාට මෙයා ටයර් එකතු කරන්නේ මොකටද කියලා හෙව්වොත්, අර හැංගිලා තියෙන තණ්හාව දකින්න පුළුවන්. උපාදාන කරන දේවල් තමයි අපට බාහිරව පෙනෙන්නේ. අපි රැස්කරලා තියෙන දේවල් තියෙන්නේ වෙන මොකකට හරි තියෙන තණ්හාවක් නිසා. තණ්හා කරන දෙය උපදවා ගන්න අවශ්‍ය වෙයි කියලා හිතන දේවල් තමයි අපි උපාදානය කරලා රැස්කරන්නේ.

උපාදාන කරන ටිකෙන් පෙනෙනවා තමන්ගේ ආස්වාදයට රැස් කරන දේවල්. තණ්හාව දකින්න පුළුවන් නුවණ තියෙන කෙනාට යි.

මෙව්වර ගෙවල් හදන්නේ, බඩුමුට්ටු එකතු කරන්නේ, දරුවෝ හදන්නේ, උගන්වන්නේ, නොයෙක් දේවල් කරන්නේ මොකද? උපාදානය කරන ටික තමයි දර්ශනය වෙන්නේ. විද්‍යාමාන වෙන්නේ. තණ්හාව නුවණින් දකින්න වෙනවා.

විණාවේ උපමාවේ දී රජ්ජුරුවෝ ශබ්දයට ආසා කළාට ඒක පවත්වන්න බැහැ, ඒක ගෙනෙන්න බැහැ. ඒ නිසා අනිත් අය අරගෙන ආවේ ඵලය නැවත උපද්දන්න උදව්වෙන හේතුප්‍රත්‍ය ටික. ඒකෙන් හඳුනාගන්න පුළුවන් විණාව, දණ්ඩ සහ වාදන ශිල්පියා වගේ තමයි අපි උපාදාන කරන දේවල්. නමුත් ඒවාට වෙන වෙනම අපේ ආශාවක් නැහැ. ඒවාට ආශාවක් නැති වුණාට උපාදාන කරන්නේ ඒ ටික. ශබ්දය ඕනේ වුණාට ශබ්දය සල්ලි දීලා ගන්න බැහැ. උපකරණ ටික විතරයි ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ. වටිනාකමක් දෙන්නේ ඒවාට. වටිනාකමක් දෙන දෙය තමයි අපි දැඩිව අල්ලගන්නේ. උපාදාන කරන්නේ. වටිනාකමක් තියෙන දෙය තමයි අපි සල්ලි දීලා අරන් එන්නේ. උපාදාන කරන්නේ අපි ආසා කරන දෙය නැවත උපද්දවාගන්න පුළුවන් කියලා හිතන දේවල් ටිකක්. ඒ දේවල් ටික ඇත්තටම අපි තණ්හා කරපු දෙය නෙවෙයි. ඒ දේවල් ටික අර තණ්හා කරපු දෙය උපද්දන්න උදව් වුණ හේතු ටික.

දැකීමට තණ්හා කළාට අපි දැකීම ඉපැද්දවීම සඳහා උපාදාන කරන්නේ ඇහැයි, රූපයි. ඇසීමට තණ්හා කළාට උපාදාන කරන්නේ කනයි, ශබ්දයි. උපාදාන කරන්නේ මූලිකව අප්පිකත්ත සහ බහිද්ධ ආයතන දෙක. ඒවාට තමයි රූප ස්කන්ධය කියලා කියන්නේ. එතකොට අපි උපාදාන කරලා තියෙන්නේ රූපය. අපි ආසා කරලා තියෙන්නේ හිතේ ඇති කරගන්න විදින ස්වභාවයකට. ඒ වුණාට අල්ලගෙන තියෙන්නේ රූපයක්. එතකොට උපාදානය කරන දේවල් තමයි කෙටි කරලා කියන්නේ ඔය ජාති පහ. රූපය වගේම වේදනාව වෙන්න පුළුවන්, සංඥාව, සංඛාරය, විඤ්ඤාණය වෙන්න පුළුවන්. ඒ නිසායි ඒවාට පඤ්චඋපාදානස්කන්ධ කියන්නේ.

ප්‍රශ්නයකට පිළිතුර: දැන් ජාති තුනක් හම්බවුණා නේ. එතකොට මේ ජාති තුනක් තිබුණොත් මෙහෙම දෙයක් හටගන්න පැත්තක් දැන්

පෙනුනා. ඒ ජාති තුන ගෙනාවා කියන්නේ එස්ස පව්වයා වේදනා කියන අවබෝධයක් එනවා වගේ තැනක්. එතන තියෙන අවබෝධය වේදනාව ස්පර්ශය ප්‍රත්‍යයෙන් කියන මට්ටම විතරයි. තවම එතනින් එහාට ගිහිල්ලා නැහැ.

මූලින්ම පෙනෙන්නේ ලෝකයට අයිති හේතු ටික. අපි ජීවත්වෙන සාමාන්‍ය මට්ටම. සාමාන්‍ය ලෝකයා දකින විදිය. එතැනින් තමයි පටන්ගන්න ඕනේ. යම්කිසි ඵලයක් ඇති වුණේ නිකම් නෙවෙයි, මෙන්න මේ හේතු යෙදෙන නිසා යි. තවම ලෝකයට අයිති හේතු ටිකක් තමයි ඒ අහුවුණේ. ඇසයි, රූපයි, විඤ්ඤාණය නිසා තමයි මේ දැකීමයි, වේදනාවයි ඇතිවුණේ.

උපමාවත් එක්ක සුඛ වේදනාව පැත්තෙන් හිතලා බලන්න. කැමති වෙන්න මිහිරි ශබ්දයක් තිබුණා. එතකොට ඒ සුඛ වේදනාව ඇති වුණේ ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන්. ස්පර්ශය කියන්නේ මේ ජාති තුනේ එකතුව. එතකොට සේවකයින් ගෙන් ඇහුවහම 'ඔය මොනවද ගෙනාවේ' කියලා මෙන්න මේ ජාති තුන එකතුවීමෙන් තමයි මිහිරි ශබ්දය හටගන්නේ කියලා නේ විස්තර කරන්නේ.

මේ තමයි මූලින්ම භොයන කෙනෙකුට පෙනෙන ටික. ඒකම තමයි මධුපිණ්ඩික සුත්‍රයේත් පෙන්න්නේ. වක්ඛුඤ්ඤා ච, පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති වක්ඛුච්ඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සඛිගති එස්සො... ඒ ටික නේද මූලින්ම සිද්ධ වුණේ? අපි උපමාව ටිකෙන් ටික ගලපන්න ඕනේ. දැන් රජතුමා අහගෙන හිටියා සේවකයෝ මොකක්ද කියන්නේ කියලා.

මේ තමයි සාමාන්‍ය කෙනෙකුට මූලින්ම විස්තර කරගන්න පුළුවන් මට්ටම. මෙතන තමයි සාමාන්‍ය ලෝකයා ඉන්නේ. එස්ස පව්වයා වේදනා. ඔතනින් තමයි අපි දහම භොයන්න පටන්ගන්නේ. නමුත් ඒක තවම ලෝකයට අයිති මට්ටම. ලෝකයට අයිති හේතු ටික තමයි ඔය අහුවුණේ. ස්පර්ශය මතයි දැන් ඉන්නේ. ස්පර්ශය පිළිඅරගෙන. ස්පර්ශය තිබුණහම වින්දනයක් හටගන්නවා කියන තැන. ස්පර්ශ වෙන්නේ මොනවද? ලෝකයට අයිති ජාති තුනක්. ඇහැයි, රූපයි,

විඤ්ඤාණයයි. එතකොට ඔය කතාව කියන්නේ ඒ තුන භාර අරගෙන නේද?

අර විණාවේ උපමාවේ දී සේවකයෝ ඒවා ගෙනාවා කියන්නේ ඒවා දැඩිව පිළිඅරගෙන - උපාදානය කරලා ඉවරයි. ඊටපස්සේ රජතුමාට වැඩක් තියෙනවා, සේවකයෝ කියපු එක පිළිගන්නවා ද නැත්නම් තව ටිකක් හොයලා බලනවා ද කියන කරුණ.

එතකොට ඇත්ත හොයන්න නම් මොකක් හරි ප්‍රතිපදාවක යෙදෙන්න වෙනවා. මේ ජාති තුනම වෙන වෙනම කඩලා විශ්ලේෂණය කරලා බලන්න වෙනවා.

ප්‍රශ්නය: එතැනදී සේවකයෝ ඒවා ගැන හෙවිවේ බාහිරයෙන් නේද?

පිළිතුර: ඒක තමයි පූර්ව ප්‍රතිපදාව වෙන්නේ. පූර්ව ප්‍රතිපදාවෙන් තමයි අපට පටන්ගන්න තියෙන්නේ. උදාහරණයකට අපේ අත මදුරුවෙක් කැවා කියලා හිතුවොත්, ශරීරය කියන්නේ මොකක් ද කියලා අපට වෙනම බලන්න වෙනවා. ශරීරය කඩලා බිඳලා බලනවා - කෙස්, ලොම්, නිය, දත්, සම්, මස්, නහර... කියලා දෙතිස් කුණපයක් බලන්න පුළුවන්. ඒක අර විණාව කැලි කැලි වලට කඩලා බැලුවා වගේ වැඩක් නේද? හේතුවක් අරගෙන ඒක කඩලා, කඩලා බලනවා. රජතුමා පරීක්ෂණය කරනවා වගේ අපිත් පර්යේෂණයක යෙදෙන්න වෙනවා.

එතකොට ආර්ය පර්යේෂණයක් කරන්න නම් මුලින් ම අපි දන්න මට්ටමින් පටන්ගන්න වෙනවා. මෙහෙම කඩලා බිඳලා බලන කොට එන එක අවබෝධයක් තමයි මේ හේතුව තුළ එලය නැහැ කියන කරුණ. හේතු කඩලා බිඳලා ශබ්දය හොයාගන්න බැහැ. එතන ඒ කරුණ පෙන්නනවා. එලය කියන එක වෙනම ස්වභාවයක්. කවදාවත් හේතුවේ හෙවිවාට එලය හම්බවෙන්නේ නැහැ. හේතුවේ ප්‍රත්‍යයෙන් එලයක් ලැබෙනවා. එක හේතුවක් නෙවෙයි, ප්‍රත්‍යවෙන ධර්මයෝ යෙදුණහම ලැබෙන වෙනස් ධර්මතාවයක් තමයි එලය කියන එක. හේතුවයි එලයයි දෙකක් කියන ධර්මතාවයත් එතැනින්

පැහැදිලි වෙනවා. ඊළඟට හේතු නිසාමයි ඵලය හටගන්නේ කියන ධර්මතාවයත් පෙන්නනවා.

එතකොට හේතුඵල සම්බන්ධතාවයේ එක පැත්තක් පෙනෙනවා. ඒක විතරක් මදි, තව ඉදිරියට යන්න තියෙනවා. ඒකෙන් කියන්නේ පූර්ව ප්‍රතිපදාව අමතක නො කළ යුතුයි. ආර්ය දෑමට පූර්ව ප්‍රතිපදාව අනිවාර්යයෙන් උදව් වෙනවා. අපි දක්ෂ වෙන්න ඕනේ පූර්ව ප්‍රතිපදාවේ නතර නොවී ආර්ය ප්‍රතිපදාව වෙතට පිවිසෙන්න.

හේතු තියෙන විට ඵලය තියෙනවා, හේතු නැත්නම් ඵලය තියෙන්න බැහැ කියලා එක නුවණක් දැන් අපට ලැබුණා. නමුත් අපි ශබ්දයට තණ්හා කරන නිසා 'හේතු යෙදුණොත් ඵලය නැවත උපද්දන්න පුළුවන්' කියලා හිතාගෙන හේතු ටික උපාදාන කරගන්නවා. මේ හේතු යෙදුණොත් ඵලය ඇති වෙනවා කියලා දැනුමක් තිබුණාට එතන දී උපාදානය දුකයි කියන සිද්ධිය එකවරටම පෙනෙන්නේ නැහැ. ඒ නිසා එතැනින් එහාට යන්න තමයි චතුරාර්ය සත්‍ය පිළිබඳව ඥානය උපදවාගන්න වෙන්නේ. මේ උපාදානය තුළ දුක උපදිනවා කියන අවබෝධය ගන්න වෙනවා - සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා කියන අවබෝධය.

චතුරාර්ය සත්‍ය අවබෝධයත් සමගම, සම්මාදිට්ඨිය ලෝකයට අයිති පැත්තේ ඉඳලා ලෝකෝත්තර පැත්තට වෙනස්වීමක් වෙනවා. එතකොට පෙනෙනවා තණ්හා කරලා තියෙන්නේ එක දෙයකට, නමුත් අපි උපාදාන කරන්නේ තව දෙයක් බව. හැබැයි තණ්හාව තිබුණේ නැත්නම් උපාදානය සිදුවෙයි ද? නැහැ නේ ද? ශබ්දයට ආසා කළේ නැත්නම් අපි විණාවක් සල්ලි දීලා ගන්නේ නැහැ.

තණ්හාව නැති වුණොත් උපාදානයත් නැතිවෙන බව එතකොට එතනින් පෙනෙනවා. දුක නැති වෙනවා. දුකට හේතුවෙලා තියෙන්නේ තණ්හාව. මේවා උපාදාන කරලා තියෙන්නේ තණ්හාව යෙදුණු නිසා යි. තව පැත්තකින් ධර්මය විමසන විදියක් මම මේ කියන්නේ. එතකොට තණ්හාවෙයි, උපාදානයෙයි වෙනසකුත් ඔතන දැනගන්න පුළුවන් - තණ්හාව නිසායි උපාදානය වෙන්නේ කියන

එකක් තේරුම් ගන්න පුළුවන්. එහෙම නම් උපාදානය නැතිවෙන්න නම් තණ්හාව නැතිවෙන්නත් ඕනේ.

එහෙම නම් තණ්හාවටත් හේතු භාග්‍යන්ත වෙනවා. පටිච්ච සමුප්පාදය පැත්තෙන් පහළට ගියොත් - අවිද්‍යාවට යනකම් දිගටම යනවා කියලා පෙනෙනවා. පච්චයා පැත්තෙන් බැලූවහම අන්තිමට පෙනෙනවා මේවා යෙදෙන්නේ අවිද්‍යාව නිසා කියලා. එතකොට අවිද්‍යාව තියෙන තාක් ඉතුරු අංග යෙදෙනවා, අවිද්‍යාව නැත්නම් ඉතුරු අංග යෙදෙන්නේ නැහැ කියන නුවණ වැඩෙනවා.

උපමා තුළින් ගැඹුරු දහම් කරුණු දකින්න අපට පුළුවන් වෙනවා. හේතු ටික පවත්වා ගන්න පුළුවන් කියන මූලාවක අපි ඉන්න නිසා තමයි අපි ඒ දේවල් රැස්කරන්නේ. එලය තියාගන්න බැරි වුණත් හේතු ටික තියාගන්න පුළුවන් කියන දෘෂ්ටිගත වීමක් අපට තියෙනවා. ඒ නිසා තමයි හේතු ටික එක්රැස් කරන්නේ. එතකොට හේතු ගැනත් නුවණින් විමසන්න වෙනවා - ඒවායේත් පටිච්ච සමුප්පන්න බව - හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් හටගන්න බව නුවණින් දකින්න වෙනවා. එතකොට ඒවා උපාදානය නො වෙන තැනකට මතස යොදවන්න වෙනවා.

බුදුරජාණන්වහන්සේ මුලින් 'පච්චයා' පැත්ත මෙනෙහි කළා කියලා ධර්මයේ සඳහන් වෙනවා. එතකොට හේතූන් නිසාමයි හැම දෙයක්ම හටගන්නේ කියන නුවණක් ආවා කියනවා. ඊළඟට 'නිරෝධා' පැත්ත මෙනෙහි කරන කොට, මේ හේතු තියෙනකල් තමයි එලය තියෙන්නේ, හේතු නැත්නම් ඉතුරු අංග හටගන්න බැහැ කියලා - නිරෝධය පැත්ත අවබෝධ වුණා කියලා කියනවා. ලෝක සමුදයයි, ලෝක නිරෝධයයි කියන දෙපැත්ත. ඊළඟට සමුදය-නිරෝධය එකට මෙනෙහි කිරීමක් කරලා තියෙනවා.

ඒ විදියට අපි කතා කරපු කරුණු ගළපලා බලන්න. එහෙනම් සමුදය (හේතු) ගැනත් අපට බලන්න වෙනවා. නන්දකොවාද සූත්‍රයේ උපමාව නැවතත් මතක් කර ගත්තොත් - තෙල් සහ තිරය නිසා දූල්ල. ඊළඟට තෙල් නිත්‍ය ද, අනිත්‍ය ද, තිරය නිත්‍ය ද, අනිත්‍ය ද

කියලා බලනවා. හේතූන් නිසා නම් එලය, ඊළඟට හේතූන් ගැනත් බලනවා, හේතූන් නිත්‍ය කරන්න පුළුවන් ද කියලා. අපි උපාදාන කරපු දේවල් අරගෙන බලනවා ඒවා නිත්‍ය ද, අනිත්‍ය ද කියලා.

පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයේ ම අනිච්ච සඤ්ඤාව නේ වඩන්න කියන්නේ. එතකොට උපාදානය කරපු දේවල් ගැනත් හොයලා බලන්න වෙනවා. එක පැත්තකින් අපට නුවණ තියෙනවා උපාදානය කළේ තණ්හාව නිසායි කියන කරුණ. ඊළඟට උපාදාන කරපු දේවල් වල ඇත්ත මොකක් ද? ඒවා පවත්වගන්න පුළුවන් දේවල් ද? එතකොට අනිච්ච සඤ්ඤාව වැඩීම තුළ මේවා මොහොතකටවත් පිහිටන්න බැරි දේවල් කියලා පෙනෙනවා. ඉති රූපය, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ඵඛිගමො කියන පැත්තෙන්. එහෙම ගැලපීමක් අපට කරන්න වෙනවා.

හේතූන් ගැන ඔය විදියට මෙනෙහි කරන කොට, හේතූන් නිසා හටගත්ත යමක් ඇත් ද, හෙතුං පටිච්ච සම්භූතං, හෙතුහඛිගා නිරුප්ඤ්ඤානි - කියන ඥානයකුත් ඇති කරගන්න පුළුවන් වෙනවා.

ප්‍රශ්නය: ආදිනව දැකලා කළකිරෙනවා කියන සිද්ධිය පූර්ව සහ ආර්ය ප්‍රතිපදාවන් සමග ගළපන්නේ කොහොම ද?

පිළිතුර: පූර්ව ප්‍රතිපදාවයි, ආර්ය ප්‍රතිපදාවයි දෙකම වැදගත් වෙනවා මාර්ගය වැඩෙන්න, අවබෝධය දක්වා යන්න. යමක් පූර්ව ප්‍රතිපදාව කියලා අයිත් කරන්න එපා. නමුත් පූර්ව ප්‍රතිපදාව තුළ විතරක් ඇත්ත දකින්න පුළුවන් ද කියලා නුවණින් විමසන්න වෙනවා. ඉන් ඉදිරියට තව වැඩ පිළිවෙලක් තියෙනවා නේ ද කියලාත් නුවණින් විමසන්න වෙනවා.

පූර්ව ප්‍රතිපදාව කරන්න ම ඕනේ. ශරීරයේ දෙතිස් කුණපය, අසුභය වඩන්න ම ඕනේ. හැබැයි ඒක විතරක් ම කරලා දහම දකින්න බැහැ කියන අවබෝධයත් තියෙන්න ඕනේ. පූර්ව ප්‍රතිපදාව කියලා දැනගෙන පූර්ව ප්‍රතිපදාව කරන්න ඕනේ. පූර්ව ප්‍රතිපදාවෙන් කැඩෙන කෙළෙස් තවම අපේ කැඩිලා නැහැ, ඒවා බලවත්. අපේ නීවරණ බලවත්. ඒ නිසා පූර්ව ප්‍රතිපදාවත් මාර්ගයට අදාළ යි. පූර්ව

ප්‍රතිපදාව හරි වැදගත්. නමුත් නුවණ තියෙන්න ඕනේ පූර්ව ප්‍රතිපදාව වඩන්නේ ඊට එහා තැනකට යන්න කියලා.

ආස්වාදය ආදීනව කියන දෙක සාමාන්‍යයෙන් ලෝකය පැත්තෙන් තමයි අපට බලන්න වෙන්නේ. නිස්සරණයට යන කොට තමයි සමුදයයි, නිරෝධයයි කියන දෙක ගැන අවබෝධයක් එන්නේ. එතකොට ලෝකයට අයිති පැත්තේ ඉඳලා ලෝකෝත්තර පැත්තට හැරීමක් එන නියෙනවා.

එලයේ තියෙන ආස්වාදය නිසා නේ අපි හේතු ටික උපාදානය කරගන්නේ. එතකොට ආදීනව බැලීම තුළින් තමයි හේතු උපාදානය කිරීම දුකක් නේ කියන අවබෝධය ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ. මේ හේතු රැස්කෙරුවාට ඔය දුක නේ ගොඩගහ ගන්නේ කියලා නුවණක් එනවා. එතකොට ආදීනවය පෙනෙනවා. හැබැයි එලයේ ආස්වාදය තියෙනවා. ඒ වුණාට මේ හේතු රැස්කරන්න ගිහිල්ලා මහා ආදීනව ගොඩකට අනුවෙනවා.

එතකොට දෙපැත්තක් පෙනෙනවා - උපාදානය කරපු දේවල් රැස්කරන්න හිතුවේ මොකද? එලයට තණ්හාව තිබුණ හින්දා නේ කියලා එක පැත්තකින් දකිනවා.

ඊළඟ දෙය තමයි එහෙම පෙනුනාට, උපාදානය කරපු දේවල් එකපාරට ම නැති කරන්න අපට බැහැ. අපේ පුරුදු බලවත්. කාම ලෝකයේ අපේ කෙලෙස් බලවත්. ඒ නිසා උපාදාන කරපු ඒවායේ ලක්ෂණ බලන්න වෙනවා. ඒවායේ අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩන්න වෙනවා. ඒවා නිත්‍ය කරන්න හැදුවාට නිත්‍ය කරන්න බැහැ නේ කියන පැත්ත වඩන්න වෙනවා.

මේ විදියට ආස්වාදය සහ ආදීනවය දුක්කම නිස්සරණයට යි යන්නේ. උපාදාන කරපු හේතු ටික හංග වුණොත් එලය නිරුද්ධයි නේ කියලා නිරෝධය ගැන අවබෝධයක් එක්ක, ඊළඟට ඒ සඳහා මාර්ගය වැඩිමක් වෙනවා. ඒක සම්මා දිට්ඨිය තුළ යි එන්නේ. එතන දී පූර්ව ප්‍රතිපදාවේ ඉඳලා ලෝකෝත්තර ප්‍රතිපදාවට හැරෙනවා. හැබැයි පටන් ගන්න වෙන්නේ පූර්ව ප්‍රතිපදාවෙන් තමයි. නැත්නම්

ආදීනව ගැන එහෙම කතා කරන්න බැහැ නේ. ආස්වාදය සහ ආදීනවය කියන දෙකම ලෝකයේ තියෙන දේවල්. ඒ දෙක දැකීම තුළ තමයි නිස්සරණයක් හොයන්නේ - ලෝකයෙන් එතරවීමක් හොයන්නේ. ඒකයි ලෝකෝත්තර ප්‍රතිපදාව කියන්නේ.

ප්‍රශ්නය: කබලිංකාරාභාරය පිරිසිදු දැකීමක් මෙතනට සම්බන්ධ කරගන්න පුළුවන් ද?

පිළිතුර: ඒකත් ඔය වගේම හිතන්න. දැන් ශරීරය ඵලය කියලා ගත්තොත්, ශරීරයට හේතුව කබලිංකාරාභාරය කියලා ගත්තොත්, ආභාරයේ ඇත්ත තත්වය දකින්න නේ ආභාරයේ පිළිකුල් බව මෙනෙහි කරන්නේ? එතකොට එතනත් බලන්නේ ඇලෙන්න දෙයක් මෙතන තියෙනවා ද කියන මට්ටමෙන්. ලෝකයට අයිති මට්ටමෙන් පටන් ගත්තට ඊළඟට ලෝකෝත්තර දර්ශනයට යන්න වෙනවා. ඒ යෑම තුළ තමයි ලෝකෝත්තර ඵල පැත්තට එන්නේ.

මේ කියන්නේ පටන්ගැන්ම විතරයි. ආභාරයේ ආදීනව දැකලා ඊළඟට ආභාරයේ නිස්සරණයට යන්න වෙනවා. නිස්සරණය කියන කොට ලෝකෝත්තර යි. ආභාරය ලෝකයට අයිතියි. නිස්සරණය බලන කොට හැම තිසේසේම සමුදය බලලා තමයි නිස්සරණ කරන්න වෙන්නේ. එතකොට එතනින් නැවතත් ලෝකෝත්තර දර්ශනයට හැරෙනවා.

ඒ නිසායි මම කියන්නේ 'මේක පූර්ව ප්‍රතිපදාව' කියලා කිසි විටක වත් ඒක නො කර ඉන්න එපා. පූර්ව ප්‍රතිපදාව තුළින් ම යි ලෝකෝත්තර දර්ශනයට හැරෙන්නේ. කෙලින් ම ලෝකෝත්තර දර්ශනයෙන් ම පටන් අරගෙන යන්න අපට බැහැ. ඒ තැනට වැටෙන්න කලින් ලොකු ගමනක් අපට යන්න තියෙනවා. ඒ නිසා ප්‍රතිපදා දෙකම අවශ්‍ය යි. දහම විමසලා නුවණ කියාගෙන අපි වඩන්න ඕනේ පූර්ව ප්‍රතිපදාව යි. පූර්ව ප්‍රතිපදාව වැඩීම තුළ තමයි නීවරණ යටපත් වෙන්නේ. ඒ තුළ තමයි ලෝකෝත්තර දර්ශනය මත ආර්ය මාර්ගය වඩන්න පුළුවන් වෙන්නේ. පූර්ව ප්‍රතිපදාවේ හුඟ වෙලාවට පෙන්නන්නේ ආස්වාදය විතරක් නෙවෙයි, ආස්වාදයේ

මහා ආදීනව ගොඩක් කියෙනවා කියන එකත් පෙනෙනවා. ඒ ආදීනව බොහෝ වෙලාවට ලෝකයට අයිති ඒවා. ලෝකයට අයිති ආදීනව වලින් තමයි අපට ලෝකයට අයිති දේ ගැන කලකිරීම ඇති කරගන්න පුළුවන් වෙන්නේ.

ආහාර සමුදයා රූප සමුදයෝ - ආහාර නිසා රූප හටගන්නවා කියන පැත්තෙන් විමසලාත් සම්මා දිට්ඨිය ඇති කරගන්න පුළුවන්. සම්මා දිට්ඨිය කියන කොට නිස්සරණය පැත්ත ගැඹුරින් දකින්න වෙනවා. එතකොට ලෝකෝත්තර දර්ශනයට එන්න වෙනවා.

බ්‍රහ්ම මට්ටමේ දී කබලිංකාරාහාරයෙන් බලන්න බැහැ. නමුත් අපේ කාම ලෝක මට්ටමේ දී ඒක කරන්න පුළුවන්. අපි බලන්න ඕනේ අපි දැන් ඉන්න මට්ටමේ ඉඳන් මිඳෙන ක්‍රමය යි. දෙවියෝ, බ්‍රහ්මයෝ නිවන් දකින විදිය අපට වැඩක් වෙන්නේ නැහැ. නිකම් දැනුමක් වශයෙන් ඒක හොඳයි.

සතර ආහාරයම ආහාර කියලායි ගන්නේ. ඒ නිසා ආහාර ගැන විමසලාත් ලෝකෝත්තර පැත්තෙන් සම්මා දිට්ඨිය ඇති කරගන්න පුළුවන්. ආහාර කියන එකේ ගැඹුරු අර්ථය තමයි 'යමක් ගෙන එනවා' - 'යමක් උපද්දෙනවා' කියන එක. එහෙම තමයි ආහාර වලට තේරුම දීලා තියෙන්නේ. 'එලය ගෙන එනවා' වගේ අර්ථයක්. යමකින් මොනවා හරි තව දෙයක් ගෙන එනවා නම් ඒක ආහාරයක් විදියට ගන්න පුළුවන්. ඒ නිසා තමයි විඤ්ඤාණය, එස්සය, මනෝ සංවේතනාවක් ආහාර වශයෙන් ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ. ඒවායින් දෙයක් ගෙන එන නිසා යි. සකස් කරන නිසා යි.

හැම දෙනාටම තෙරුවන් සරණයි!

2017-02-18 දින සුභදාරාමයේ දී පැවැත්වූ ධර්ම සාකච්ඡාව

තමන් ගැන මිසක් අනුන් ගැන වත්, පොතක හෝ සී. ඩී. එකක තියෙන දෙයක් ගැන වත් නෙවෙයි මේ කතා කරන්නේ. තමන් ප්‍රායෝගිකව කළ යුතු දෙයක් මිසක් දැනුමක් ගොඩගන්න නෙවෙයි අපි සාකච්ඡා කරන්නේ.

මනසට රූප සටහනක් එන්නේ කොහොම ද කියලා ප්‍රශ්නයක් අහනවා. දැන් තමන්ගේ අම්මා සිහිවෙන කොට රූප සටහනක් මතක් වුණා. ජීවතුන් අතර හිටියත් නැතත්, දැන් ඇත්තට පෙනෙනවා වගේ හිතට රූප සටහනක් පෙනෙනවා. අතීතයේ දී කොයි වෙලාවක හරි ඇහෙන් දැක්ක විදියක් තමයි දැන් සිහිවෙන්නේ. එතකොට අපට දැන් පෙනෙන්නේ හිතේ තියෙන ගතියක් විතරයි. ඒකට නිමිත්තක් කියලා කියනවා. අම්මා කියලා සිහි කරන කොට අතීතයේ අපේ ඉතුරුවෙලා තිබුණ නිමිත්ත තමයි දැන් ඔය සිහි වුණේ.

දැන් නිමිත්තක් සිහි කරගන්න කොට ම ආයතන හයෙන්ම අත්දැකින්න පුළුවන් ගති ස්වභාව ටිකක් ඒකේ තියෙනවා. ඒවා සකස් කරලා තියෙන්නේ කොයි වෙලාවේ ද? මේ මොහොතේ ද, අතීතයේ ද? අතීතයේ නිමිත්තක් හදන කොට සකස් කරපු ටිකක් තමයි දැන් යෙදිලා තියෙන්නේ. අතීතයේ නිමිති තමයි දැන් මේ මොහොතේ සිහි කරගන්නේ. සිහි කරගත්තේ අතීතයේ සකස් කරපු දෙයක්. නිමිත්තක් සකස් වෙන්නේ ආයතනයක් වැඩකරන වෙලාවේ දී. එක මොහොතක වැඩ කරන්නේ එක ආයතනයක් පමණයි.

ප්‍රශ්නය: නිමිත්තේ තියෙන්න පුළුවන් එක ආයතනයක දේවල් විතර ද? නිමිත්තට ජාති හයක්ම එකතු වෙන්නේ කොහොම ද?

අපට දැන් අතීතයට ගිහින් මොකුත් කරන්න බැහැ කියන එක තේරුම් ගන්න ඕනේ. වර්තමානයේ නිමිති හදන කොට මොකක්ද වෙන්නේ කියන එක තේරුම් ගන්නයි අපි උත්සාහ කරන්න ඕනේ. වර්තමානයේ නිමිති හැදුවොත් අනාගතයට ඒවා ඉතුරු වෙනවා.

ඒවා මතක් කරගන්න පුළුවන්. දැන් අම්මා, දරුවා මතක් වුණා වගේ. දැන් මේ මොහොතේ නිමිති හැදූවොත් අනාගතයේ දී නැවත නැවත ඒවා මතක් කර කර ආස්වාද විඳිනවා. අපි ආස්වාද විඳින්න හරි කැමතියි, නමුත් ආස්වාද විඳිනවා කියන්නේ සසරේ යනවා කියන එකයි. මුළාව නිසා ආස්වාදය පෙනෙනවා මිසක් අපට ආදීනවය පෙනෙන්නේ නැහැ.

බුදුරජාණන්වහන්සේ දේශනා කරනවා ආදීනවය දකින්න කියලා. ආදීනව පැත්ත දකින කොට තමයි හොඳයි, සැපයි කියලා හිතුවත් ඕය දුක ම නේ සකස් කරලා තියෙන්නේ කියලා පෙනෙන්නේ. ආස්වාදයෙන් හැංගිලා තියෙන්නේ දුක - ආදීනවය. එතකොට නුවණක් එනවා යමක් හොඳයි කිව්වත්, නරකයි කිව්වත් පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය සකස් වුණා නම් ඒ දුක ම තමයි කියලා. ආයේ දුකෙන් බේරෙන්න විදියක් නැහැ. ආස්වාදය විතරක් විඳලා බේරෙන්න විදියක් නැහැ.

එහෙම දුක ගැන අවබෝධ වෙන කොට දුක තව තවත් සකස් කරන්න තමන්ට හිතෙන්නේ නැහැ. දුක නැති වුණොත් හොඳයි කියලා හිතෙනවා. මේ දුකෙන් මිදුනොත් හොඳයි කියලා හිතෙනවා. ඒ තමයි නිස්සරණය සඳහා කැමැත්ත. ආදීනවය තිබුණොත් කොහොමත් දුකයි, ආස්වාදය තිබුණත් පෙනෙනවා ඒකේත් හැංගිලා තියෙන්නේ දුක කියලා. එහෙනම් ගැලවුම තියෙන්නේ නිස්සරණය මතයි කියන නුවණක් පිහිටනවා.

නිස්සරණය කියන්නේ ආයේ උපද්දනේ නැති විදියට අතහැරෙන්න ඕනේ. නිරෝධය සඳහා අවශ්‍ය වෙන්නේ එතකොට නිස්සරණය. නිස්සරණය දකින කෙනාට ටිකක් වත් ඇලෙන්න බැහැ. නිස්සරණය අවබෝධ කළොත් විතරයි මේ මොහොතේ ආයතනයක් පාවිච්චි කරන කොට නිමිති හදන්නේ නැති වෙන්නේ. ආස්වාදයයි, ආදීනවයයි අපි තේරුම් ගන්නේ නිස්සරණයේ අවශ්‍යතාවය ඇති කරගන්න. නිස්සරණයේ අවශ්‍යතාවයක් පෙනෙන්න ඕනේ. කළකිරීම ඇති කරගන්න තමයි ආස්වාදයයි, ආදීනවයයි ගැන හොඳට හොයන්න වෙන්නේ. ඇත්ත ඇති හැටි දකින්න ඕනේ.

දුක ගැන අවබෝධය මතමයි නිස්සරණය ගැන කෙනෙක් හිතන්නේ. නැත්නම් ඉතින් ආයෙ ඉපදුණත් ඔය කරපු වැඩ ටිකම ඔහොම ම ඊළඟ ජීවිත වලදීත් නැවත නැවතත් කරනවා. අන්තිමට වයසට ගියහම, බැරිවෙන කොට තමයි ධර්මය හොයන්න එන්නේ. එයා ආස්වාදය, ආදීනවය දෙකේ එහාට මෙහාට පැන පැන ඉන්නවා. නිස්සරණයක් ගැන හිතන්න පෙළඹෙන්නේ නැහැ. නිස්සරණය ගැන හිතන්න නම් ලොකු නුවණක් එන්න ඕනේ. දුක්බෙ ඤාණං වෙන්න ඕනේ.

දරුවා ඉන්න කොට හොඳයි, අකීකරු වුණහම එපා කියලා හිතලා බැහැ. උපදින්නෙත් දුක, පවතින්නෙත් දුක, නැතිවෙන්නෙත් දුක කියන නුවණක් එන්න ඕනේ. එදාට තමයි දුක්බෙ ඤාණං කියන්න පුළුවන් වෙන්නේ. එහෙම කෙනා විතරයි නිස්සරණයක් ගැන හිතන්නේ.

නැත්නම් ඉතින් කොච්චර ධර්මය කතා කළත් ගෙදර ගිහිල්ලා ආයෙත් නොයෙකුත් දේවල් අල්ලගන්නවා, රැස්කරනවා. කළකිරීම තුළ තමයි නිස්සරණය තියෙන්නේ. කළකිරීම එන්න තමයි ආස්වාදය, ආදීනවය ගැන හොඳට තේරුම් ගන්න ඕනේ. ආස්වාදයක් තියෙනවා තමයි. හැබැයි ඒකේ ආදීනවය ගැන හොඳට නුවණින් බැලුවොත් තමයි ආස්වාදය තුළත් හැංගිලා තියෙන්නේ දුක නේ, අපි මේ රැවටිලා නේ ඔතන ආස්වාදය කියලා කිව්වේ කියලා නුවණින් දකින්නේ. එදාට තමයි නිස්සරණයක් ගැන හිතන්නවත් හිතෙන්නේ. නිස්සරණය කරන එක පැත්තකින් තියලා නිස්සරණයක් ගැන කල්පනා කරන්නවත් හිතෙන්නේ ආස්වාදයයි, ආදීනවයයි දකින කෙනාට.

යමක් කරගන්න බැරිවෙන කොට එන කළකිරීම ගැන නෙවෙයි මේ කියන්නේ. අවශ්‍ය දෙය හම්බවෙන්නේ නැතිවෙන කොට කළකිරෙන්නේ ලබාගන්න බැරි කමට. ඒ ආස්වාදයයි, ආදීනවයයි දැකලා නෙවෙයි. ආයෙත් ඒවා ලබාගන්න පුළුවන් කියලා දැක්කොත් එහෙම කෙනා ආයෙත් ඒවා පසුපස යනවා. ඒ කළකිරීම තියෙන්නේ ආස්වාදය නැති කමට කළකිරිලා. තව තවත් ආස්වාදය හොයා

ගන්න උත්සාහ කරනවා. හුඟ දෙනෙක් අහන්නේ ආස්වාදය නැවත ලබාගන්නේ කොහොමද කියලා යි. නිස්සරණය ගැන නෙවෙයි.

දරුවාට ආදරයේ කියලා බොරුවට දාගත්තාට තමන්ට ආස්වාදයක් ලබන්නයි මේ ඔක්කොම කරන්නේ. තමන්ට ආස්වාදය නැතිවෙනවාට යි මේ රට වටේ දුවන්නේ. දරුවා වෙනුවෙන් මේවා කරන්නේ කියලා තමන්ව ම රවට්ට ගන්නවා. දරුවා නැති වුණා කියලා අඬන්නේ දරුවාට තියෙන ආදරයකට නෙවෙයි. දරුවා තුළින් තමන් ලබන ආස්වාදය නැති වුණ එකයි වුණේ. එහෙමයි නුවණින් දකින්න වෙන්නේ.

අපේ ඇලීම බලවත් නිසා තමයි නැවත නැවත තණ්හාව මතුවෙන්නේ. නුවණින් බැලුවොත් තමයි නිස්සරණයට යන්නේ. අනුවණින් බැලුවොත් ආයෙත් අර දේවල්ම ගිහින් අල්ලගන්නවා. ඒ දරුවා නැති වුණොත් තව දරුවෙක් හරි අල්ලගන්නවා. ඒකයි සංසාරයේ යනවා කියන්නේ. ආස්වාදය ලබන්න මොනවා හරි හේතු අපි යොදාගන්නවා. ඔය පොඩි දුකක් ආවාට මේක දුක නෙවෙයි කියලා ලෝකයට අයිති පැත්තෙන් මොකක් හරි හේතුවක් දාලා ආයෙත් අල්ලගන්නවා. නැවත නැවතත් ඇලෙනවා. ඒ නිසා තමයි ඇත්ත නො දෑක මේ සසරේ ආපු පුරුද්ද බලවත් කියන්නේ. ඒකට තමයි දුක්බෙ අඤ්ඤාණං කියලා කියන්නේ.

ඇත්ත ඇති හැටි නම් දුක දුක මයි. ඔය දරුවාට ආදරේට නෙවෙයි. තමන්ගේ ආස්වාදය නැතිවෙන එකේ ප්‍රශ්නයක් මෙතන තියෙන්නේ. ආස්වාදය තියෙන කම් නිස්සරණය පෙනෙන්නේ නැහැ. අපට වෙලා තියෙන්නේ ජීවත් වෙන්නත් ඕනේ, නිවත් දකින්නත් ඕනේ. ලෝකයේ දේවල් තියාගන්නත් ඕනේ, එතෙර වෙන්නත් ඕනේ. එහෙම නේ අපි දහම හොයන්නේ? එහෙම හොයන තාක් කල් සසරෙන් ගැලවෙන්න බැහැ. ලෝකයට අයිති මොනවා හරි දෙයක් නම් ඉතින් කරයි. හුඟ දෙනෙක් පින් කරන්නේ, දාන දෙන්නේ තව ටිකක් හම්බවෙයි කියලා හිතාගෙන. මේවා කියන්නේ නුවණින් හිතන අයට විතරයි. පින් කරන්න එපා, දාන දෙන්න එපා කියලා කියනවා කියලා වරදවා තේරුම් ගන්න එපා. එහෙම දෙයක්

නෙවෙයි මේ කියන්නේ. මේක හොඳට නුවණින් තේරුම් ගන්න ඕනේ.

ලෝකෝත්තර දර්ශනයත් එක්ක බලන කොට - ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨියේ දී ලෝකයට අයිති සම්මා දිට්ඨිය මිථ්‍යා දෘෂ්ටියක් වෙනවා. එහෙම ගැඹුරු තැනක් මේ කතා කරන්නේ කියලා තේරුම් ගන්න ඕනේ. ලෝකයට අයිති පැත්තෙන් හිතලා වරදවා තේරුම් ගන්න එපා.

අපි පින් කරන්න ඕනේ, දාන දෙන්න ඕනේ, ඒවා හොඳ දේවල්. ආර්ය මාර්ගයේ යන කෙනාට දන් දෙන්නත් පුළුවන්, දන් නො දී ඉන්නත් පුළුවන්. හැබැයි මේ දෙකටම වඩා උසස් දෙයක් එයා දන්නවා. නිස්සරණය ඊට වඩා උසස් කියලා නුවණින් දකිනවා. හැබැයි ඒ පැත්ත එක වරම අල්ලගන්න ගියොත් පූර්ව ප්‍රතිපදාවත් මග ඇරිලා දෙකම නැති වෙන්නත් පුළුවන්. ඒ නිසා බොහොම ප්‍රවේසමින් තේරුම් ගන්න ඕනේ දේවල් ටිකක් තමයි මම මේ කියන්නේ. ලොකු ගැඹුරකින් මම මේ ටික කියන්නේ. ඒක තේරුම් ගන්න පුළුවන් අය ඉන්න හින්දා ඒ මට්ටමේ මනසටයි මේ කතා කරන්නේ. සම්මා දිට්ඨිය ඇති කරගන්න හැටියි මේ කියන්නේ.

හිත පැත්තෙන් අපි දකින කොට මේ ඇති කරගන්න හිතක් පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයක් කියලා දකින්න තමන් දක්ෂ නම් ඒක වඩන කෙනාට දාන දී දී ඉන්න කල්පනා කරන්න වෙලාවක් නැහැ. එහෙම දෙයක් වෙනවා. තවම 'කෙනෙක්' ඉන්නවා හැබැයි ඒ ඉන්න කෙනා ලෝකයට අයිති දේවල් කර කර ඉඳලා දුකෙන් ගැලවෙන්න බැහැ කියන එක නුවණින් දකිනවා. නිස්සරණය ගැන නුවණ තියෙන කෙනා නිස්සරණයට තමයි උත්සාහ කරන්නේ. ඒ නුවණ නැති කෙනා ලෝකයට අයිති දේවල් කළාට ප්‍රශ්නයක් නැහැ. නමුත් මේක දකින කෙනා අප්‍රමාද වෙන්නේ ලෝකයෙන් එතෙර වෙන්න. එයාට ලොකු කාර්යභාරයක් තියෙනවා. එයාට අනිත් දේවල් වලට වෙලාව නැහැ. ඒ අතර තුර ඕනේ නම් දානයක් දෙන්න පුළුවන්. ඒකේ ගැටළුවක් නැහැ. මුල් තැන දෙන්න ඕනේ සසරින් මිදීමට - නිස්සරණයට කියලා එයා හොඳින් දකිනවා.

නිවන් මාර්ගයේ ගැඹුරින් එක්ක කතා කරන කොට, ඒකට අදාළ නො වෙන ඔක්කොම වැරදියි කියන එකයි මේ පෙන්න්නේ. යමක් කරන්න ද, එපා ද කියන එක නෙවෙයි මේ කියන්නේ. නමුත් අපි මුල් තැන දෙන්න ඕනේ නිවන් මාර්ගයට යි කියන නුවණ ඇති කරගන්න වෙනවා. ඒක කරන්න බැරි නම් ඉතින් ඊට මෙහා දේවල් කරන්න වෙනවා නේ? එතකොට ඒවා ගැන හොඳ නරක තමන්ගේ නුවණ අනුව තමන් තෝරගන්න. නමුත් මුල් තැන දෙන්න ඕනේ සසරින් ගැලවීමට - නිස්සරණයට යි. ටිකක් එහා මෙහා වුණොත් වෙනත් පාරකින් යන්නේ. මේ කියන කරුණුත් වැරදි විදියට ගන්නවා. එතකොට සම්මා දිට්ඨිය මිථ්‍යා දෘෂ්ටියක් කරගෙන තමයි නවතින්නේ. පින් කරන්න එපා කියන එක මිථ්‍යා දෘෂ්ටියක් - පින් කරන්න ඕනේ.

තමන්ගේ ප්‍රඥාව දියුණු වෙන කොට හරි වැරදි මොනව ද කියලා තීරණය වෙනවා. මාර්ගය වැඩිම තමයි අවශ්‍ය වෙන්නේ, එතකොට එලය ලැබෙනවා.

ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාව ගැන ප්‍රශ්නයක්: ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාව තියෙන්න ඕනේ කෑම කන්න ඉස්සෙල්ලා නෙවෙයි, කන වෙලාවේ දී. පිඟානේ තියෙන කෑම වල ද, කට්ටි තියෙන කෑම වල ද, බඩේ තියෙන කෑම වල ද රස තියෙන්නේ? දිවේ ගැවෙන මොහොතේ තමයි ඇත්තටම රස දනෙන්නේ. එහෙනම් ඒ වේලාවේ දී තමයි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන්න ඕනේ. ඒ වේලාවේ තමයි ඇත්තටම රසයට ඇලෙන්නේ. දැන් නුවණින් බලන්න දිවේ ගැටෙන කෑම මොන වගේ ද කියලා. පිඟානේ තියෙනවා වගේ ලස්සණට නැහැ. කෙල සමග මිශ්‍ර වෙලා, ඇඹරිලා, තලපයක් වගේ දෙයක් තමයි දිවේ ගැටෙන්නේ. ඒ කෑම ටිකේ රසද දැනිලා තියෙන්නේ, නැත්නම් අර පිඟානේ ලස්සනට තිබුණ කෑම වලින් ද? හොඳට බලන්න. දිවේ ගැටෙන මිශ්‍රණයෙන් තමයි රස ආවේ.

එතකොට ඒ රස නැවත විදින්න නම් අපි නැවතත් එවැනි දේවල් කාලා, ඒ වගේ මිශ්‍රණයක් කට්ටි හදාගන්න වෙනවා. හරි විදියට ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරනවා නම් ඒ කට්ටි තියෙන කෑම දිහා බලලා තමයි

ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන්න වෙන්නේ. පිගාන දිහා බලාගෙන ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන්නේ කොහොමද? පිගානේ රස නැහැ නේ. නියම ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාව මොකක් ද කියලා තේරුම් ගන්න. එහෙම කරන කොට ආසාවට නෙවෙයි, අවශ්‍ය ප්‍රමාණයට විතරක් කන්න පුරුදු වෙනවා.

අපි මෙව්වර කල් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කළාට තවමත් නිස්සරණයක් ලැබිලා තියෙනවා ද කියලා තමන්ම නුවණින් විමසලා බලන්න. මොන නිස්සරණයක් ද? දවල්ට කන්නෙ කොහෙන් ද, මොනව ද කියලා තමයි අපි කල්පනා කරන්නේ! නමුත් ආස්වාදයයි, ආදීනවයි නම් ලැබිලා තියෙනවා.

ජීවිභායතනය වැඩ කරන විදිය හොඳට නුවණින් දකින්න ඕනේ. ජාති තුනක් එකතුවීම නිසා - ස්පර්ශය නිසා නේද මේ වේදනාව? එස්සපව්වයා වෙදනා. ඒ වේදනාව නේද මේ සුඛ, දුක්ඛ කියලා බෙදලා තියෙන්නේ. වචන ටිකක් පාඩම් කළාට හරියන්නේ නැහැ. ප්‍රායෝගික වෙන්න නම් ආයතන වැඩකරන වෙලාවේ නුවණ යෙදුවොත් තමයි මේ නිමිති හදන එක නවත්වන්නේ. නැත්නම් කෑම හදන හැටිත් අහගන්නවා. එතකොට උපාදාන කරලා ඉවරයි.

ඇත්ත දකින කොට ප්‍රතිරෝධයක් නෙවෙයි කළකිරීමක් එන්නේ. කළකිරීම මත තමයි නිස්සරණය තියෙන්නේ. ඒ කළකිරීම නැවත කවදාවත් තමන් කෑම කන්නේ නැහැ කියලා හිතන මට්ටමකට යන්නේ නැහැ. ඒ කළකිරීම තුළ ඇලීමත් නැහැ, ගැටීමත් නැහැ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ආහාර ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාවට දීලා තියෙන උපමාව මොකක් ද? පුත්ත මාංශය. අපි කෙහෙද පුත්ත මාංශයක් ගැන හිතන්නේ, මේ කටේ තියෙන එක ගැනවත් හිතා ගන්න බැරි කොට? කෙළ එක්ක මිශ්‍ර වුණු කෑමත් අපට පිළිකුල් නම්, අපි නිකම් වචන කතා කළාට ඒක ප්‍රායෝගික මට්ටමක් නෙවෙයි. ප්‍රායෝගික වෙන්න නම් තමන්ට දූනෙන විදියට බලන්න ඕනේ. පිගානේ කෑම ගැන, කටේ තියෙන, බඩේ තියෙන, වැසිකිළි ගියහම කෑම තියෙන්නේ කොහොමද කියලා දකින්න වෙනවා. ඒ සේරම එකම ජාතිය.

එතකොට හරියට ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන කෙනා වැසිකිළි ගිහින් මෙනෙහි කරන්න ඕනේ කෑම පිඟාන ගැන!

ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාව නියම ආකාරයට කරන කොට කළකිරීම ඇතිවෙන්න ඕනේ. කළකිරීම ඇතිවෙන කොට නිස්සරණය එනවා. හැම දෙයකම ඕය තත්ත්වයයි තියෙන්නේ.

සතර මහා ධාතුව විතරක් බලලා නිස්සරණයට යන්න බැහැ. ඒකෙනුත් එහාට යන්න වෙනවා. ඒකෙනුත් නිදහස් වෙන්න වෙනවා. අපි සතර මහා ධාතුවත් උපාදාන කරලා තියෙන්නේ. ඒකත් රූප උපාදානයක්. එතකොට අපි තේරුම් ගන්න ඕනේ මේ හැම තැනම තියෙන්නේ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය පිරිසිදු දැකීමක් කියලා. එතන රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ කියලා ජාති පහක් තිබුණාට, අපි දැඩිවම අනුවෙලා ඉන්නේ රූපයට යි. අපේ කෙලෙස් වැඩිපුරම තියෙන්නේ රූපයට යි. ඒක තමයි මේ කාම ලෝකයේ ස්වභාවය. තනි තනිවම ගත්තහම ඒක කාමගෙවත් වරදක් නෙවෙයි. රූප වලට ඇලෙන එක තමයි මේ කාම ලෝකයේ ස්වභාවය.

එතකොට මේ කාම ලෝකයේ තියෙන කෙලෙස් මට්ටමෙන් මිදෙන්න තමයි අපි ඉස්සෙල්ලා උත්සාහ කරන්න ඕනේ. කාම ලෝකයේ තියෙන රූප තමයි මේ ඇහැට, කනට, නාසයට, දිවට, ශරීරයට අරමුණු වෙන දේවල්. ඒවා බාහිරයේ තියෙනවා කියලා තමයි අපි විශ්වාස කරන්නේ. අපට හිතෙනවා ඒවායින් තමයි මේ ආස්වාදය ලැබෙන්නේ කියලා. ඕක තමයි කාම ලෝකයේ මානසික මට්ටම. එහෙම බලන කොට අපේ මානසික මට්ටමෙයි, බල්ලාගේ මානසික මට්ටමෙයි වැඩි වෙනසක් නැහැ නේද? දෙන්නාම කාම ලෝකයේ ඉන්නේ. දෙවියන්ගේ මට්ටමෙත් වැඩි වෙනසක් නැහැ. අපි ඔක්කෝම ආයතන වලට අනුවෙලා ඉන්නේ. ඒවායින් ගන්න අරමුණු වලට බැඳිලා ඉන්නේ. ආස්වාදයට අනුවෙලා ඉන්නේ. ඒකයි කාම ලෝකය කියන්නේ. එහෙම මානසික මට්ටමක තමයි අපි ඉන්නේ. ඒක අමතක කරන්න එපා.

එකකොට ඒ මට්ටමට අදාළ තැන් වලින් තමයි අපි දහම වටහා ගන්න ඕනේ, වටහලා දෙන්න ඕනේ. ආස්වාදය, ආදීනවය, නිස්සරණය තේරුම් ගන්න ඕනේ. ඒවා නිකම් වචන මට්ටමෙන් නෙවෙයි, හිතට දූනෙන මට්ටමට ආවොත් තමයි මාර්ගය වඩන්න පුළුවන් වෙන්නේ.

ආස්වාදය, ආදීනවය, නිස්සරණය කියන තුනම අපි හිතට මතක් කරගන්න නිමිත්තේ තියෙනවා. අම්මා, දරුවා, කෑම පිඟාන, ගේදොර කියලා සිහි කරගන්න කොට ඔය තුනම තියෙනවා. ඒ සිහි කර ගැනීම තුළ ඒක එළියේ දෙයක් කියලා කියන කොටම ඔය ලක්ෂණ තුනම තියෙනවා නේද? තරහා කාරයා මතක් කරන කොටත් ඔය ටික තියෙනවා. වැඩි වෙනසක් නැහැ. අපට ඕවායේ වෙනසක් පෙනෙනවා - අම්මා/දරුවා මතක් කරගන්න කොට හොඳයි, තරහා කාරයා මතක් කරන කොට හොඳ නැහැ කියලා සමහර ඒවා හොඳයි, සමහර ඒවා නරකයි.

නමුත් නුවණින් දකින කෙනාට ඔය ඔක්කෝම එක වගේ, ධර්මතාවය එකම යි. ඔය හැම තැනම යෙදෙන්නේ මොනවද? පඤ්චලපාදානස්කන්ධ. ඔය මොකක් මතක් කරගත්තත් 'ඔන්න පඤ්චලපාදානස්කන්ධයක් හැදුවා' කියන එක දකින්න නුවණ ඕනේ. වචන කටපාඩම් කරලා බැහැ. පොතේ ලියලා පාඩම් කරගත්තාට හරි යන්නේ නැහැ. සිහි වෙන කොටම දකින්න ඕනේ 'ඔන්න පඤ්චලපාදානස්කන්ධයක් හැදුවා' කියලා. හිතේ හදන කොටම නො වුණත්, ඊට පස්සේ හරි මතක් වුණ දෙයෙහි මොකක්ද සිද්ධ වුණේ කියලා නුවණින් බලන්න පුළුවන් නම් ඒක ලොකු දැක්මක්.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ කෙටියෙන් කියනවා නම් - සංඛින්නෙන පඤ්චපාදානස්කන්ධා දුක්ඛා - මේ තමයි දුක කියලා. අපට මේ දේවල් දුක විදියට නො පෙනුණාට , අපට ඕවායේ ආස්වාදයක් තිබුණාට, ඔය උපද්දලා තියෙන්නේ දුකක් කියලා තමන්ට හේතු ඇතුළු පෙන්නන්න පුළුවන් වෙන්න ඕනේ.

අපි දේවල් වලට ඇලෙනවා වගේම ගැටෙනවා. ඇලීමයි, ගැටීමයි දෙකම තණ්හාවේ ස්වරූප දෙකක්. දෙකම තණ්හාව. තණ්හාව නිසා තමයි උපාදානය. තණ්හා පව්වයා උපාදානං. උපාදානය කියන්නේ දැඩිව අල්ල ගන්නවා. හිතෙන් තමයි මේ වැඩේ කරලා තියෙන්නේ. භාර ගන්නවා, පිළිගන්නවා, බැස ගන්නවා, ඒක එහෙමමයි කියලා විශ්වාස කරනවා.

මතක ද රජ්ජුරුවන් සහ විණාවේ කතාව? රජකෙනෙකුට මිහිරි ශබ්දයක් ඇහිලා ඒ ශබ්දය අරන් එන්න කියනවා. එතකොට සේවකයෝ හිහිල්ලා විණාවකුයි, දණ්ඩයි, වාදන ශිල්පියයි අරන් එනවා. මේ තුන වෙන වෙනම ගත්තහම ඒවායින් ශබ්දය ලැබෙන්නේ නැහැ. මේවා උපමා කරන්නේ අපේ ආයතන වලට - ඇහෙන් දැකීම, කනෙන් ඇසීම, නාසයෙන් ගඳ සුවඳ දැනීම, දිවෙන් රස දැනීම, කයෙන් පහස ලැබීම.

රජතුමා මුලින් ශබ්දයට ඇලුණා, තණ්හා කලා. කැමැත්ත නිසා ශබ්දය නැවත නැවත විදින්න ඕනේ නිසා ශබ්දය ගේන්න කිව්වා. සේවකයෝ කියනවා ශබ්දය නැවත නැවත විදින්න ඕනේ නම් මේ ජාති තුන තියාගන්න කියලා. එතකොට ඕනේ වෙලාවට ආයෙන් ශබ්දය උපද්දන්න පුළුවන් කියලා. නමුත් පසුව රජතුමා නුවණින් විමසනවා. සේවකයෝ කියන එක නිකම් පිළිගන්නේ නැහැ.

අපිත් මොකද කරන්නේ? මිහිරි අත්දැකීම් විදින්න ඕනේ නම් ජාති තුනක් රැස්කරගන්න වෙනවා. ඇහැයි, රූපයයි, චක්ඛු විඤ්ඤාණයයි තිබුණොත් තමයි දකින දෙය විදින්න පුළුවන්. කනයි, ශබ්දයයි, සෝත විඤ්ඤාණයයි තිබුණොත් තමයි මිහිරි ශබ්දය නැවත අහන්න පුළුවන්. ආයතන හයටම මේක යොදන්න. මිහිරි ශබ්දයට තමයි තණ්හාව ඇති වුණේ. උපාදානය කරන්නේ ඒ ශබ්දය උපද්දන්න අවශ්‍ය දේවල් ටික. රැස් කරන්නේ ඒ දේවල් ටික.

ඒ වගේ රසට තමයි අපේ තණ්හාව. ඒ රස ලබාගන්න නැවත නැවත අපට කෑම උයන්න වෙනවා. කෑම වල රසය විතරක් නෙවෙයි, පාට, හැඩය - ඒවාත් අපි වෙනස් කරනවා. අපි උපාදාන

කරලා තියෙන්නේ පිගානට බෙදපු කෑම ටික, රූප ටික. නමුත් තණ්හා කරලා තියෙන්නේ රසයට.

අපේ ගෙවල් වල වටපිට බැලුවොත් උපාදානය කරපු දේවල් මහා ගොඩක් දකින්න ලැබෙයි. තණ්හා කරපු දෙය උපද්දන්න මේ බඩුමුට්ටු තියෙන්න ඕනේ කියලා ඒවා රැස්කරනවා. අපිත් නිකම් රජ්ජුරුවන්ගේ සේවකයෝ වගේ තමයි. ගෙවල් වල රැස්කරලා තියෙන්නේ තණ්හාව උපද්දවන්න උවමනා බඩු ටික. තණ්හාව තියෙන්නේ එකකට, නමුත් රැස්කරලා තියෙන්නේ වෙන ජාති ගොඩක්. රැස් කරලා තියෙන්නේ හේතු ටික, උපාදානය කරලා තියෙන්නේ හේතු ටික. තණ්හා කරලා තියෙන්නේ එලයට. හැබැයි එලය තියාගන්න බැහැ. ගෙදර ගෙනැල්ලා තියාගන්න බැහැ. තියාගන්නේ හේතු ටික.

අපි හේතු ටික භොයාගෙන තියෙන්නේ මෝඩකමින් අර සේවකයෝ වගේ. නමුත් අපි කැමති නැහැ මෝඩකමින් රැස්කරනවා කියලා කියන්න. ඒකට තමයි අයෝනිසෝමනසිකාරය කියලා කියන්නේ. නමුත් රජතුමාට නුවණ තියෙනවා සේවකයෝ කිව්වාටම පිළිගත්තේ නැහැ. විණාව කඩන්න කියනවා. ඒ කියන්නේ උපාදාන කරපු දේවල් නුවණින් විමසනවා. විදර්ශනා කරනවා.

එතකොට ඇහැයි, රූපයි, විඤ්ඤාණයයි නිසා මිහිරි දෑක්ම ආවාට, ඇත්තටම ඒක ඇහේ තියෙනවා ද කියලා බලනවා. ඇත්තටම රූපයේ, විඤ්ඤාණයේ මිහිරි දෑක්ම තියෙනවා ද කියලා බලනවා. අපිත් ඒ වගේ නුවණින් කඩලා බිඳලා බලන්න ඕනේ. අපි දැකීමෙන් එන මිහිරි වේදනාවට ආසා කරලා උපාදානය කරගත්තේ ඇහැයි, රූපයි, ඒක දැනගන්න විඤ්ඤාණය යි. ඒ තමයි ලෝකයාගේ තත්ත්වය. ලෝකයා ඉන්න මට්ටම. වතුරට එබෙන බල්ලා ඉන්න මට්ටම. අයෝනිසෝ මනසිකාරයෙන් කරන ක්‍රියාවන් ටික.

මේ සිද්ධිය තියෙනකල් තමයි අපි මේ ආයතන නැවත නැවත උපද්දන්න තණ්හා කරන්නේ - ආයතන වලට වටිනාකමක් දීලා තියෙන්නේ. ආයතන උපාදාන කරලා තියෙනවා. එතකොට

තණ්හාව, උපාදානය තියෙනකල් නැවත උපදිනවා. ඒකෙන් බේරුනු දවසට තමයි නැවත උපදින්නේ නැහැ කියලා කියන්න පුළුවන් වෙන්නේ.

එතකොට ගෙදර තියෙන ඉන්න සියලුම - පන ඇති, පන නැති දේවල් සලායතන වගේ තමයි - උපාදානය කරපු දේවල්. උපාදානය කරලා තියෙන්නේ තණ්හාව නිසා අර මිහිරි වේදනාව විදින්න. ආස්වාදය නිසා එකතු කරනවා, එකතු කරනවා ඉවරයක් නැහැ. ඔය දේවල් අරන් යන්න බැරිකම තමයි තියෙන්නේ. බැරි නිසා ආයෙත් ප්‍රතිසන්ධියක් ලබලා යන තැනක ගිහින් උපාදානය කරපු සලායතන ටික ආයෙත් හදාගන්නවා.

මේ වැඩේ නවත්තපු දවසට තමයි මේ සසරේ යන එක නවතින්නේ. ඒක කරන්න නම් මේ මොහොතේ ඇත්ත දකින්න වෙනවා. මේ මොහොතේ කරන මෝඩකම නවත්වන්න වෙනවා. අර වතුරේ බල්ලෝ හදලා බුරන එක නවත්වනවා වගේ.

එතකොට එලයට තණ්හා කරලා හේතු ටික උපාදාන කරන එක නවත්වන්න වෙනවා. ඒක නවත්වන්න එක විදියයි තියෙන්නේ - ඒවායේ ඇත්ත ඇති හැටි දකින්න වෙනවා. යථාභූත ස්වභාවය දකින්න වෙනවා. යථාභූත ස්වභාවය අපට දකින්න බැරි හින්දා බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් අහගන්න වෙනවා. ජානං එස්සං යථාභූතං වෙන්න වෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මේ සසරේ යන සත්ත්වයා අජානං අඵස්සං යථාභූතං කියලා. මොනවා ගැන ද? ඇහැ ගැන, රූප ගැන, වක්ඛු විඤ්ඤාණය ගැන. වක්ඛු සම්ඵස්සය ගැන, ඒ නිසා හටගන්න වේදනාව ගැන අජානං අඵස්සං යථාභූතං කියලා. එහෙනම් අපට මේවායේ ඇත්ත ඇති හැටි දහම විමසලා හොයාගන්න වෙනවා. ඊටපස්සේ ඒක තමන්ගේ දැක්මක් කරගන්න වෙනවා. ජානං එස්සං යථාභූතං වෙන්න වෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා එහෙම කෙනා සාස්ස හොති සම්මාදිට්ඨි¹⁹ - එයාට සම්මා දිට්ඨිය ඇති වෙනවා කියලා.

¹⁹ මහා සලායතනික සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය, උපරිපණ්ණාසපාළි, සලායතන වග්ගය.

එතකොට සම්මා දිට්ඨිය කියන දෙය නිකම් එන්නේ නැහැ. ඇතිවෙනවා, නැති වෙනවා කියලා බල බලා හිටියාට එන අවබෝධයක් නෙවෙයි සම්මා දිට්ඨිය. ජානං එස්සං යථාභූතං කියලා දෙයක් තියෙනවා. ඇත්ත ඇති හැටි නුවණින් දැනගන්න ඕනේ, දකින්න ඕනේ. මේ නුවණ නිකම් ඇතිවෙන්නේ නැහැ. නුවණ ඇතිවෙන්නේ බුදුදහම අහලා ඒක තමන්ගේ දැක්මක් කරගත්තොත් විතරයි. ආයතන වල ඇත්ත ස්වභාවය දකින්න ඕනේ.

විණාව කඩලා බිඳලා බලනවා වගේ අපටත් සළායතන කඩලා බිඳලා බලන්න වෙනවා. සුඛ වේදනාව ඇති වුණේ ජාති තුනක ස්පර්ශය මතම යි. එස්සය නිසායි වේදනාව - එස්ස පච්චයා වේදනා. එතකොට ඒ වේදනාව තියෙන්නේ ස්පර්ශය තියෙන මොහොතේ විතරයි. ඒ තුන් දෙනාගේ එකතුවක් තියෙන මොහොතේ විතරයි සුඛ වේදනාව තියෙන්නේ. එහෙම දෙයකින් තමයි අපි ආස්වාදය විඳලා තියෙන්නේ, තණ්හා කරලා තියෙන්නේ.

සාමාන්‍ය ලෝකයා හිතන්නේ ඒ සුඛ වේදනාව නැවතත් උපද්දන්න පුළුවන් කියලා. ඇහැයි, රූපයි, විඤ්ඤාණයයි තියෙනවා නම් සුඛ වේදනාව නැවතත් උපද්දන්න පුළුවන් කියලා. නැවතත් විදින්න පුළුවන්, ඒ නිසා තණ්හා කළාට ප්‍රශ්නයක් නැහැ කියලා. උපද්දන්න උදව්වෙන භාණ්ඩ ටික තමයි ලෝකයා එකතු කරගන්නේ.

එතකොට තණ්හාවෙයි උපාදානයෙයි වෙනස තේරුම්ගන්න ඕනේ. තණ්හාව තියෙන දෙය නෙවෙයි උපාදාන කරන්නේ. හේතු ටික තමයි උපාදාන කරන්නේ. දැන් මේ නුවණ තමන් ඇති කරගන්න ඕනේ. තමන් උපාදානය කරපු දේවල් දිහා හොඳට බලලා තමන්ගේ තණ්හාව දකින්න උත්සාහ කරන්න. මෙව්වර කල් අපි බොරු හේතු දාලා තියෙනවා. සම්මා දිට්ඨිය තියෙන කෙනා ඇත්ත හේතුව හොයාගන්න ඕනේ. එහෙම හොයා ගත්තොත් තමයි කළකිරිලා එන නිස්සරණයට එන්නේ. නැතුව බැහැ. දහම තියෙන්නේ ප්‍රඥාවන්තයින්ට යි. නුවණ තියෙන කෙනාට හැඟිලා තියෙන තණ්හාව අල්ලගන්න පුළුවන්.

එතකොට විණාව ගෙන එන සේවකයින් වගේ වෙන්වේ නැතුව, විණාව කඩලා බිඳලා බලන රජ්ජුරුවෝ වගේ වෙන්වන ඕනේ. තණ්හාව දකින එක පහසු නැහැ. තණ්හාව හොයා ගන්න පුළුවන් තමන් කරන දේවල් වලින්. එකතු කරන දේවල් වලින්. අපට මෙව්වර වැඩ තියෙන්නේ තණ්හාව නිසා. තණ්හාව වැඩි වෙන්න වැඩි වෙන්න වැඩ වැඩි යි. තණ්හාව අඩු වුණොත් වැඩ අඩු වෙයි. විවේකය එයි. විවේක නිස්සිතං පීතිසුඛං - නුවණ මත, සම්මා දිට්ඨිය මත මේවා ලැබෙයි. එකපාරට ම නෙවෙයි, මේක දැක්ම මත එන දෙයක්. එතකොට සම්මා දිට්ඨිය කියන්නේ හිත රවට්ටගෙන කරන්න පුළුවන් දෙයක් නෙවෙයි. ඇත්ත ඇත්ත විදියටම පෙන්නන්න තමන්ට නුවණ, දක්ෂකම තියෙන්න වෙනවා. ආතාපී කියන එක ඕනේ වෙනවා. නුවණත් එක්කයි වීර්ය එන්නේ. එතකොට අනිත් ඒවා ඔක්කෝම ඒකට යට යි. සම්මා දිට්ඨිය නැතුව සෝවාන් වෙන්න බැහැ. වෙනත් පහසු ක්‍රම නැහැ. සම්මා දිට්ඨිය නැතුව ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය පටන් ගන්නෙවත් නැහැ. රහත්වීම ගැන නෙවෙයි, මාර්ගය පටන් ගන්න අවශ්‍ය කරුණු ගැනයි අපි මේ සාකච්ඡා කරන්නේ - සම්මා දිට්ඨිය.

මේ රූපය මොකක්ද කියන කාරණාව හොඳට තේරුම් ගන්න ඕනේ. රූපය තේරුම් ගන්න හොඳ තැනක් තමයි නිමිති. හිතට දෙයක් මතක් වෙන කොට, නුවණින් විමසන්න - ඔය මතක් වුණ දෙය තුළ පඤ්චලපාදානස්කන්ධයම තියෙනවා නේද? ඇයි ඒ දෙය තියෙන්නේ? මේ හිතට අරමුණු වුණ දෙයක් නේ? ඒකේ කොහොමද ඇහෙන්න දකින්න පුළුවන් දේවල් තියෙන්නේ? ඒකේ කොහොමද කනෙන්න අහන්න පුළුවන් දේවල් තියෙන්නේ? එහෙම නුවණින් විමසන්න වෙනවා.

දැන් 'අම්මා' කියලා සිහිවෙන කොට අනිත් ආයතන වලිනුත් අත්දකින්න පුළුවන් ටික ඒ සිහිවීම තුළ තියෙනවා නේ? හිතට මතක් වුණා නම්, මතසින් හදපු දෙයක් මතසින් දැනගත්තා විතර නේ. ඒකේ කොහොමද ඇහෙන්න දකින්න පුළුවන් බාහිර දේවල් තියෙන්නේ? කනෙන්න අහන්න පුළුවන් බාහිර දේවල් තියෙන්නේ? කියලා හොඳට විමසන්න.

ආයතන වලින් අත්දකින්න පුළුවන් කියන්නේ බාහිර ලෝකයක් නේ. හිත ඇතුළේ දෙයක් ද, බාහිර දෙයක් ද? ආයතන වලින් අත්දකින්න පුළුවන් කියන ගතිය තියෙනවා නම් අනිවාර්යයෙන් ඒ දේවල් බාහිරයේ තියෙන්නේ.

එහෙනම් අපි මේ සිහි කරගන්න දෙය බාහිරයට ගැට ගහලා නේද? ඒ නිසා තමයි අනිත් ආයතන ඉපැද්දීමේ හැකියාව ඒ තුළ තියෙන්නේ. එතකොට අපට ඇත්ත ඇති හැටියට දකින නුවණක් ආවොත් මේ හිතෙන් හදපු දෙය හිත දැනගන්නා නේද කියලා, ඒක නැවතත් බාහිරයට සම්බන්ධ කළේ නැත්නම්... (ඒක නේ ඇත්ත ඇති හැටි කියන්නේ - මන, ධම්ම, මනෝ විඤ්ඤාණ - ධම්ම කියන්නේ හිතේ නිර්මාණයක් නේ).

උපාදානය කරගන්න දේවල් තමයි බාහිරයේ තියෙන්නේ. විණාව සල්ලි දීලා ගෙනෙනවා වගේ. ඒවායේ ශබ්දය නැහැ, තණ්හා කරපු දෙය ඔය එකකවත් නැහැ කියන නුවණක් තියෙන්න වෙනවා. ඒවා මෝඩකමට අවිද්‍යාවෙන් අල්ලගත්තු දේවල්. ලෝකයාට ඒක ඇත්තක්. ඒ දේවල් තිබුණොත් තමයි ශබ්දය උපද්දන්න පුළුවන් කියන දූක්ම ලෝකයාට ඇත්තක්.

හැබැයි ඇත්ත ඇති හැටි දකින මනසට - මේ ආර්ය දර්ශනයට - ඒක බොරුවක් වෙනවා. තමන් දුක් ටිකක් එක්රැස් කරගෙන නේද කියලා ඒ විදියට නුවණින් දකින්න ඕනේ.

බොහොම සුළු දෙයයි කරන්න තියෙන්නේ. මොනවා හරි දුක්කොත් මොන ආයතනය හරහා ද දැනගත්තේ කියලා බලන්න. ඇහෙන්න දුකලා හිතෙන් හිතුවා ද? කනෙන් අහලා හිතෙන් හිතුවා ද? නාසයෙන් දැනිලා හිතෙන් හිතුවා ද? දිවෙන් දැනිලා හිතෙන් හිතුවා ද? කයෙන් දැනිලා හිතෙන් හිතුවා ද? මනසින් මතක් වෙලා ඒක ගැන හිතෙන් හිතුවා ද?

දැන් 'අම්මා' කියලා මතක් වුණහම ඒ ගැන හිතෙන් හිතන්න ගිහින් තමයි ඉතුරු විස්තර ටික දුම්මේ. මතක් වුණා කියන්නේ හිතට යමක් අරමුණු වුණා. එව්වරයි. ඒක හිත ඇතුළේ වැඩක්. ආයේ බාහිර

ලෝකයට කිසිම සම්බන්ධයක් නැහැ. සම්බන්ධ කළේ අපේ මෝඩකමට. ඔය ටික පෙන්නන්න දක්ෂ වුණොත් වැඩිපුර කරුණු එකක්වත් අවශ්‍ය නැහැ. මම මේ වැඩිපුර කරුණු විස්තර කරන්නේ අපි ඉන්න තත්වය තේරුම් ගන්න. එතකොට ඒ ඉන්න තත්වයෙන් මිඳෙන්න බොහොම සුළු දෙයයි දැනගන්න ඕනේ. ආයතන පිරිසිදු දකින්න විතරයි තියෙන්නේ. එව්වරයි බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නන්නේ. ආයතන වලට පුළුවන් මොකක්ද, ආයතන අපව රවට්ටන්නේ කොයි විදියට ද? ඔන්න ඔය දෙක නුවණින් දකින්න ඒරිය කරන්න.

෫වටිමේ තමයි අපි දැනට ඉන්නේ. අපි ඇත්ත ඇති හැටි පෙන්නන්න ඕනේ. ආයතන වල කෘත්‍ය පෙන්නලා දෙන්න. හිතට පුළුවන් හිතෙන් හදන දෙයක් හිතෙන් දැනගන්න විතරයි. ඔය ටික මතක් කරලා දීම තමයි මාර්ගය වැඩිම වෙන්නේ. අමාරු නැහැ. එහෙම කරන කොට ලෝකය ටික ටික සකස් කරන බව අඩු වෙනවා. ඔහොම නුවණ වඩන්න වඩන්න ලෝකය පටු වෙනවා. බලන්න තියෙන දේවල් අඩු වෙනවා. මුලින් එකක් දෙකක් හොඳට බලන්න. ඇහෙන ශබ්ද කීපයක් ගැන බලන්න. 'ඇහුණේ ශබ්දයක්, ශබ්දයේ රූප නැහැ. ඒක ගැන කල්පනා කරලා මනායතනයෙන් තමයි රූප ටික හැඳුවේ. ඒක හිත ඇතුළේ වැඩක්. ඒක එළියේ තිබ්බේ මෝඩකමට' කියන එක පෙන්නන්න පටන් ගන්න කො.

දුක හටගන්නේ කොහෙද, ඒක මොකක්ද කියලා තේරුම් ගන්න උත්සාහවත් වෙන්න.

හැම දෙනාටම තෙරුවන් සරණයි!

2017-02-24 දින සවනට සිසිලස අන්තර්ජාල ධර්ම සාකච්ඡාව

අද මම විණොපම සූත්‍රය සාකච්ඡා කරන්න කල්පනා කළා. විණොවක් උපමා කොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ සූත්‍ර දේශනාවක්. (සංයුක්ත නිකාය, සළායතන වගීය, සළායතන සංයුත්තය, ආසිච්ඡ වර්ගය.)

බුදුරජාණන් වහන්සේ ජේතවනයේ වැඩවසන සමයක හික්ෂුන් අමතලා මෙසේ වදාරණවා: 'මහණෙනි, යම්කිසි හික්ෂුවකගේ හෝ හික්ෂුණියකගේ හෝ සිතට ඇසින් දැක්කයුතු රූපයන් කෙරෙහි ඡන්දයක් හෝ රාගයක් හෝ ද්වේෂයක් හෝ මොහයක් හෝ සිතේ ගැටීමක් හෝ උපදීද, මේ මාර්ගය කෙළෙස් සොරුන් නිසා හය සහිතය. වධ බන්ධනාදී හය සහිතය. රාගාදී කටු සහිතය. රාගාදියෙන් ගහණය. සුගති ගමනට නොමගය, අපාය ගමනට මගය, දුක් ඉරියව් ඇත්තේය. මේ මාර්ගය අසත්පුරුෂයන් විසින් සේවනය කරණ ලදී. මේ මාර්ගය සත්පුරුෂයන් විසින් සේවනය නොකරණ ලදී. තොපට නුසුදුසුයයි ඇසින් දකයුතු රූපයන් කෙරෙන් සිත වලක්වන්නේය'. ඔය විදියට ඇසෙන් දක යුතු රූපයන් ගැන දේශනා කරනවා.

පාළියෙන් - යස්ස කස්සවි, හික්ඛවෙ, හික්ඛුස්ස වා හික්ඛුනියා වා වක්ඛුච්ඤ්ඤෙයොසු රූපෙසු (ඇහෙන් දක යුතු රූපයක්) උප්පජ්ජෙය්‍ය ඡන්දො වා රාගො වා දොසො වා මොහො වා පටිසං වාපි වෙතසො, තතො චිත්තං නිවාරෙය්‍ය (ඒ සිතුවිල්ලෙන් මිඳෙන්න ඕනේ). සහයො වෙසො මග්ගො සප්පට්ඨයො ච සකණ්ටකො ච සගහනො ච උම්මග්ගො ච කුම්මග්ගො ච දුහිතීකො ච. අසප්පුරිසසෙවිතො වෙසො මග්ගො, න වෙසො මග්ගො සප්පුරිසෙහි සෙවිතො (සත්පුරුෂයින් විසින් මේ කියන දේවල් සේවනය නො කරන ලදී.) න ත්වං එතං අරහසීති.

මේ ඇහෙන් දකින රූප ගැන ඒ විදියට ඡන්ද, රාග, දොස, මෝහ, පටිස ඇතිවෙන්නේ නැතුව වළකින්න කියලා තමයි බුදුරජාණන්

වහන්සේ උපදෙස් දෙන්නේ. ඒ වගේම දිවෙන් දැනගත යුතු රස ගැන...-පෙ- මනෝවිඤ්ඤායොසු ධම්මෙසු. මේ විදියට ආයතන හය ගැනම දේශනා කරනවා.

ඊළඟට උපමා දෙනවා - 'මහණෙනි, වැවුණ පැළ ගොයම් ඇති ගොවිපළක් ඇත්තේය. ගොයම් රකින්නාද ප්‍රමාදවෙයි. ගොයම් කන ගොනෙක්ද වෙයි. ඒ ගොනා කුඹුරට බැස ඇතිතාක් සෑහීමට පැමිණෙන්නේය. මහණෙනි, එසේම අශ්‍රතවත් පෘථග්ජනතෙම සවැදෑරුම් ස්පර්ශායතනයන්හි අසංවර වූයේ පස්කම් ගුණයන්හි ඇතිතාක් සෑහීමට පත්වෙයි. මහණෙනි, පැළ ගොයම් කුඹුරක් වෙයි. අප්‍රමාදවූ ගොවියෙක්ද වෙයි. ගොයම් කන ගොනෙක්ද වෙයි. ගොයම් කන ගොනා ඒ කුඹුරට බසින්නේය. ගොවියා ඒ ගොනා නාස්ලඤ්චෙන් දැඩි කොට අල්වා ගන්නේය. අල්වාගෙන නාස් ලඤ්ච අංදෙක අතරට ගෙන තදකරන්නේය. තද කොට දණ්ඩක් ගෙන හොඳින් තලන්නේය.

මහණෙනි, තුන්වෙනුවත් ගොයම් කන ගොනා මේ කුඹුරට බසින්නේය. කුඹුර රකින්නා නහයෙන් අල්ලා ගන්නේය. අල්ලාගෙන අංදෙක අතරෙන් තදකරන්නේය. තද කොට දණ්ඩෙන් තලන්නේය, තලා අතහරින්නේය.

මහණෙනි, මේ අන්දමින් ගමට වැදුණා වූ හෝ වනයට වැදුණා වූ හෝ ඒ ගොනා ඉදිම් සිටිම් බහුලවූ පළමු ගසන ලද පොලු පහරවල් සිහිකරමින් ඒ කුඹුරට නැවත නො බසින්නේය. (ඒ ගොනාට සිහිවෙනවා ලු ඒ දීප්‍ර දඬුවම්. ඒ හින්දා අර කුඹුරට නැවත එන්නේ නැහැ. තුන්සැරයක්ම එහෙම දඬුවම් කළොත්).

මහණෙනි, එසේම යම් කලෙක පටන් හික්ෂුවගේ සිත ස්පර්ශායතන සයදෙනා කෙරෙහි සෘජු වූයේ වේද මනාව සෘජු වූයේ ඇතුළත සිටියි හිදියි එක් අරමුණක් ඇතිව සමාධියට පැමිණේ.'

එතකොට ඒ උපමාවෙන් මේ ආයතන හය ගැන සිහියෙන් ඉන්න කියනවා. එහෙම ඉන්න කෙනාගේ හිත සමාධියට පැමිණෙනවා කියනවා.

ඊළඟ උපමාව - මහණෙනි, යම්සේ රජෙකු විසින් හෝ රාජමහාමාත්‍යයෙකු විසින් හෝ විණාවක ශබ්දය පෙර නො අසන ලද්දේවේද, (මේ කොටස වැදගත් - ඒ විණා ශබ්දය කලින් අහලා නැහැ) හෙතෙම විණා ශබ්දය අසන්නේය. (කලින් අහලා නැති ශබ්දයක් අහනවා). 'පින්වත, මෙසේ සිත ඇදෙන කැමතිවන මත්වන මුසපත්වන බැඳෙන මේ ශබ්දය කවරකුගේද?' ඔහුට මෙසේ කියන්නාහුය. 'ස්වාමීනි, මේ සිත ඇදෙන කැමතිවන මත්වන මුසපත්වන බැඳෙන ශබ්දය විණාවකගේය. රජතුමා කියනවා 'යව මට ඒ විණාවක් ගෙනෙවයි' කියන්නේය. ඔහුට ඒ විණාවක් ගෙනෙන්නාහුය. ඔහුට මෙසේ කියන්නාහුය. 'ස්වාමීනි, මෙසේ සිත ඇදෙන කැමතිවන මත්වන මුසපත්වන බැඳෙන ශබ්දය යමකගේද, ඒ මේ විණාවේය.' හෙතෙම 'පින්වත, මේ විණාවෙන් මට කම් නැත. ඒ ශබ්දය ගෙනෙවයි' කියන්නේය. 'ස්වාමීනි, මේ විණාව නම් නොයෙක් උපකරණ වලින් යුක්තය. මහා උපකරණ වලින් යුක්තය. නොයෙක් උපකරණ වලින් කරණ ලද්දේ වෙයි. එනම් විණා ඔරුව නිසාද, සම නිසාද, දණ්ඩ නිසාද, උප විණාව නිසාද, තත් නිසාද, සතරැස් දණ්ඩ නිසාද, පුරුෂයාගේ ඊට සුදුසු උත්සාහය නිසාද යනුවෙනි. ස්වාමීනි, මෙසේ විණාව නොයෙක් උපකරණ ඇත්තිය. බොහෝ උපකරණ ඇත්තී නොයෙක් උපකරණ වලින් යුක්තවූ කල නාද කෙරේයයි' (ශබ්දය නිකුත්වන්නේය) කියන්නාහුය. හෙතෙම ඒ විණාව දසකඩ කොට හෝ සත්කඩ කොට හෝ පලන්නේය. දසකඩ කොට හෝ සත්කඩ කොට හෝ පලා කැබලි කරන්නේය. කැබලි කොට ගින්නෙන් දවන්නේය. ගින්නෙන් දවා අළු කරන්නේය. අළු කොට මහා වාතයෙහි පාකර හරින්නේය. සැඩපහරක් ඇති ගඟක හෝ පා කර හරින්නේය. හෙතෙම (ශබ්දය නොදැක) 'පින්වත, විණාව නම් ලාමකය, යමක් විණාව නම් ඒ සියල්ලම ලාමකය, මෙහි මේ ජනතෙමේ බොහෝ වේලා ප්‍රමාදවූයේ හිස් වූයේය.'

'මහණෙනි, මහණතෙම රූපයාගේ ගති සියල්ල සොයයි.

එසේම වේදනාවගේ ගති සියල්ල සොයයි. සඤ්ඤාවගේ ගති සියල්ල සොයයි.

සංස්කාරයන්ගේ ගති සියල්ල සොයයි. විඤ්ඤාණයාගේ ගති සියල්ල සොයයි.

රූපය මටය කියා හෝ මගේය කියා හෝ මම වෙමි කියා හෝ යම් ගතියක් වේ නම් එය ඔහුට නොවේ.

රූපය සොයන්නාවූ ඔහුට රූපය මටය කියා හෝ මගේය කියා හෝ මම වෙමි කියා හෝ යම් ගතියක් වේ නම් එය ඔහුට නොවේ.

වේදනාව සොයන්නාවූ ඔහුට වේදනාව මටය කියා හෝ මගේය කියා හෝ මම වෙමි කියා හෝ යම් ගතියක් වේ නම් එය ඔහුට නොවේ. සඤ්ඤාව සොයන ඔහුට සඤ්ඤාව මටය කියා හෝ මගේය කියා හෝ මම වෙමි කියා හෝ යම් ගතියක් වේ නම් එය ඔහුට නොවේ.

සංස්කාර සොයන ඔහුට සංස්කාර මටය කියා හෝ මගේය කියා හෝ මම වෙමි කියා හෝ යම් ගතියක් වේ නම් එය ඔහුට නොවේ.

විඤ්ඤාණය සොයන ඔහුට විඤ්ඤාණය මටය කියා හෝ මගේය කියා හෝ මම වෙමි කියා හෝ යම් ගතියක් වේ නම් එය ඔහුට නොවේ'යි, වදාළේය.

එතකොට සුත්‍රයේ අවසානයේ දී කියවෙන්නේ පඤ්චලපාදානස්කන්ධය පිළිබඳව යි. පඤ්චලපාදානස්කන්ධය මගේය, මමය, මම වෙමි කියලා භාරගන්න ගතියක් තියෙනවා නම් එසේ නො වෙන තත්ත්වයකට පත්වෙන්නේ කොහොමද කියන එක තමයි මෙතන පෙන්නලා දෙන්නේ. විණාවේ උපමාවත්, කුඹුරකට බහින ගොනෙකුගේ උපමාවත් යෙදෙනවා. ඒවාට එන්න කලින් මුලින්ම පෙන්නන්නේ මේ ආයතන හයෙන් අරමුණු වලට ඇලුණොත් - ඡන්දයක්, රාගයක්, ද්වේෂයක්, මෝහයක්, පටිඝයක් ඇති වුණොත්, ඒවා මේ මාර්ගයේ යන කෙනාට සුදුසු නැහැ, ඒවා අසත්පුරුෂයන් විසින් සේවනය කරන ලදී කියලා කියනවා. මේ මාර්ගය සත්පුරුෂයන් විසින් සේවනය නො කරන ලදී කියන එක දැකලා, ඒවා නුසුදුසු යි, ඇසින් දත යුතු රූපයන් කෙරෙහි සිත

වළක්වනවා කියනවා. කණෙන් ඇහෙන ශබ්දයන් කෙරෙහි සිත වළක්වනවා. ඒ වගේම නාසයට දූනෙන ගඳ සුවඳ, දිවට දූනෙන රස, කයට දූනෙන ස්පර්ශ, හිතට අරමුණු වෙන ධර්ම වලින් සිත වළක්වනවා. ඒවා නුසුදුසු යි කියනවා.

මන්න ඔය විදියට තමයි කෙටියෙන් මේ සූත්‍රයේ තියෙන්නේ. අපි මේ ගැන තව දුරටත් සූත්‍රය අනුසාරයෙන් ම සාකච්ඡා කරමු. ආයතන වැඩ කරන හැටි ගැන අදහස් ඉදිරිපත් වුණා. වෙනත් සූත්‍රයක තියෙනවා අන්‍ය තීර්තකයෙක් බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් ප්‍රශ්න ඇහුවා මේ ශාසනයේ ආයතන සංවරය මොකක් ද කියලා. ඊටපස්සේ කියනවා ඒ අයගේ ශාසනයේ ආයතන සංවර කරන්නේ ඇහෙන්නේ රූප දකින්නේ නැතුව, කනෙන් ශබ්ද අහන්නේ නැතුව ඉන්නවා ආදී වශයෙන් කියලා. එතන දී බුදුරජාණන් වහන්සේ තවත් උපමාවකින් පෙන්වනවා එහෙනම් ජාති අන්ධ කෙනෙකුට හෝ කුඩා දරුවෙකුට ඔය කියන ආයතන සංවරය හොඳට තියෙනවා නේ, එහෙනම් ඒ අයට ඉක්මනට රහත්වෙන්න පුළුවන් නේ කියලා. බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලිව දේශනා කරනවා මේ ශාසනය එහෙම එකක් නෙවෙයි කියලා.

කෙටියෙන් කිව්වොත් ආයතන වහගෙන ඉන්න කියලා නෙවෙයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. රූප වලට අහු නොවී ඇහැ පාවිච්චි කරන්න කියනවා. නිමිති ඉතුරු කරගන්න එපා කියලා දේශනා කරනවා.

මේ සූත්‍රයේ දී අන්තිමට කියනවා ඒ විදියට හික්මෙන කෙනා පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයෙන් මිදෙනවා කියලා. එතකොට ඇහැට මුළු වුණොත් පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයට අහුවෙනවා නමුත් ඇහෙන්නේ මිදෙන මාර්ගයක හිටියොත් පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයෙන් මිදෙනවා කියලා කියනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන උපමා හරි ම වැදගත්. උපමාවකින් අපට දහම් කරුණ තේරුම් ගන්න පහසු වෙනවා. අපේ හිතේ තියෙන අදහස් උපමාවට ගළපන්නේ නැතුව බුදුරජාණන් වහන්සේ යම්කිසි සූත්‍රයකින් දේශනා කරන්නේ

මොකක්ද කියන කරුණ හිතේ තියාගෙන ධර්ම සාකච්ඡා ඉදිරියට ගියොත් ප්‍රයෝජන වෙයි කියලා මට හිතෙනවා.

ප්‍රශ්නය: ස්පර්ශය නවත්වන්න පුළුවන් ද, ස්පර්ශය නිසා දුක එනවා ද, එහෙම නැත්නම් ඊට වඩා වෙනස් දෙයක් ද තියෙන්නේ?

පිළිතුර: මේ සූත්‍රයේ තියෙන උපමා දෙකම වැදගත් වෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ නිකම් ම උපමා ඉදිරිපත් කරන්නේ නැහැ. දහම තේරුම් කරන්නයි උපමා දෙන්නේ. එතකොට ගොතෙක් කුඹුරට බහින උපමාවේ දී කියනවා හොඳට දඬුවම් දෙන්න කියලා. ඔළුවට දණ්ඩකින් පහරදෙන්න කියනවා - එක වතාවක්, දෙවතාවක් නෙවෙයි, තුන් වතාවක් ම. එතකොට ඒ ගොනා නැවත ඒ ගොයම් දැක්කාට කුඹුරට බහින්නේ නැහැ කියනවා. අප්‍රමාද වූ ගොවියෙක් තමයි එහෙම කරන්නේ කියලා දේශනා කරනවා. කිහිප වතාවක්ම දඬුවම් කළොත් තමයි ගොනා නැවත කුඹුරට එන්නේ නැත්තේ. ආයතන සංවරය සඳහා කුමක් ද කරන්න ඕනේ කියලා අපට මෙතනින් තේරුම් ගන්න පුළුවන්. මේ ගැන තව දුරටත් විමසුවොත් අපට ප්‍රායෝගික මාර්ගයට බොහොම උපකාරී වෙයි.

දෙවෙනි උපමාවත් නැවත විමසුවොත් - රජතුමාට මුලින්ම ඇහෙන්නේ මිහිරි ශබ්දයක් විතරයි. ඊට කලින් එහෙම ශබ්දයක් අහලාත් නැහැ, ශබ්දය කොහෙන්ද ආවේ කියලා දන්නෙත් නැහැ. මේ ශබ්දය මොකක් ද කියලා සේවකයන්ගෙන් අහලා ඒ ශබ්දය අරන් එන්න කියනවා. එතකොට සේවකයෝ අරන් එනවා විණාවකුයි, දණ්ඩයි, වාදන ශිල්පිය යි. රජතුමා කියනවා මේ ගෙනාවේ ශබ්දය නෙවෙයි නේ කියලා. එතකොට සේවකයෝ විස්තර කරනවා රජතුමෙහි, ඔය ශබ්දය ඇති කරන්න පුළුවන් මේ දේවල් වලින් කියලා ජාති තුන ඉදිරිපත් කරනවා. මේ තුන එකතු වුණොත් තමයි ශබ්දය එන්නේ කියන අදහස සේවකයෝ රජතුමාට කියලා දෙනවා.

මෙතන දී හිතන්න කරුණු දෙකක් තියෙනවා. එකක් තමයි රජතුමා මුලින් දන්නේ නැහැ මේ තුනේ එකතුවෙන් තමයි ශබ්දය ආවේ

කියලා. සේවකයෝ තමයි ඒ පිළිබඳව පෙන්නලා දෙන්නේ. එහෙම වුණේ ඇයි කියලාත් ආයතන වලට සම්බන්ධ කරලා අපට විමසන්න වෙනවා.

දෙවෙනි කරුණ තමයි - ඔය විණාව නිසා ශබ්දය එනවා කියන නිසා රජතුමා විණාව කඩනවා. කඩලා, පලලා, කැබලි කරලා, ගින්නෙන් දවලා, අළු කරලා, අළු වාතයෙහි පා කරලා හරිනවා, ගඟක පා කරලා හරිනවා. මේ ඔක්කෝම කරලාත් රජතුමා ශබ්දය දකින්නේ නැහැ. අන්න එතනයි වැදගත් තැන. ඊටපස්සේ රජතුමා කියනවා 'පින්වත, යමක් විණාව නම් ඒ සියල්ල ළාමකය. මේ ජන තෙමේ බොහෝ ප්‍රමාද වූයේ, හිස් වූයේ' කියනවා. ඒ කියන්නේ විණාවක් අල්ලගෙන කොච්චර ප්‍රමාද වුණා ද, හිස් වුණා ද කියලා. ශබ්දයක් නැති දෙයක් අල්ලගෙන.

එහෙම කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා 'මහණ තෙම රූපයාගේ ගති සියල්ල සොයයි'. එතකොට අර විණාව කඩලා, බිඳලා, අළු කරලා දාපු එක වගේ නේද මේ රූප වල ගති සියල්ල සොයන එක? ඒ වගේ මේ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයම වෙන වෙනම ගත්තොත් අර විණාව වගේ කියලා තේරුම් ගන්න. රූපයත් උපමා වෙන්නේ විණාවට. වේදනාව, සංඥාව, සංඛාරය, විඤ්ඤාණයත් උපමා වෙන්නේ විණාවට.

රජතුමා කරන්නේ විණාව කඩලා, බිඳලා බලනවා. එතකොට පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය පිරිසිදු දකින්න මේ උපමාව යොදාගන්නේ කොහොම ද කියලා හොයන්න වෙනවා.

ඊළඟට එහෙම හොයන කෙනාට මොකද වෙන්නේ කියලා බුදුරජාණන්වහන්සේ දේශනා කරනවා. රූපය මගේය, මමය, මම වෙමි කියා හෝ යම් ගතියක් වේ නම් එය ඔහුට නොවේ කියලා. එහෙම වෙන්නේ මේ විදියට හොයලා බලනා කෙනාට යි. එහෙනම් මේ ඇහෙන් රූපයක් දකින කොට කරන්න ඕනේ වැඩ පිළිවෙල ගැන අදහසක් තමයි මේ සූත්‍රයෙන් පෙන්නන්නේ. මේක තේරුම් ගත්තොත් අපට මාර්ගය වඩන්න බොහෝම ප්‍රයෝජනවත් වෙයි.

එතකොට උපමාවේ පෙන්නන ගොනා සහ විණාව සම්බන්ධ වෙන්නේ කොහොමද? අපේ ආයතන පැත්තෙන් බැලුවොත් මේ සූත්‍රයෙන් දෙන අදහස තේරුම් අරගෙන ඒක ප්‍රායෝගික පැත්තකින් යොදාගන්න අපට උපකාර වෙයි කියලා මට හිතෙනවා.

පළවෙනි උපමාවෙන් පෙන්වන්නේ දඬුවමක් දීම විතරයි. ඊට වඩා හේතු කාරණා භාග්‍යයන්ගේ යන්නේ නැහැ. එතකොට ඒක සමථ කමටහනක හිත එකඟ කරනවා වගේ අවස්ථාවක් ද කියලා විමසලා බලමු. විණාවේ උපමාවේ දී දඬුවමක් දීලා නවත්වන්නේ නැතුව ඊට වඩා එහාට යනවා. එතන ප්‍රඥාවට සම්බන්ධතාවයක් තියෙන බවක්, විදර්ශනය කිරීමක් කියලා අපට අදහසක් ගන්න පුළුවන්.

ඒ වගේම උපමාව ආයතනයට සම්බන්ධ කිරීමේනුත් අපට වැදගත් පැත්තක් දකින්න පුළුවන් වේවි. අපි මේවා ආයතනයන්ට සම්බන්ධ කරගන්නේ කොහොම ද? ඇහැ කියන එක විණාවටත්, රූපය කියන එක දණ්ඩටත්, වක්ඛු විඤ්ඤාණය කියන එක වාදන ශිල්පියාටත් උපමා කරන්න පුළුවන්.

ඊළඟට ඒ තුනේ ස්පර්ශය නිසා මතු වුණ ශබ්දය තමයි අර මූලින්ම ඇහුන ස්වභාවය. රජතුමාට ඉස්සෙල්ලා ඇහෙන්නේ ශබ්දයක් විතරයි. ඔහුට ඒ ශබ්දය මිහිරි යි. ඒ ශබ්දයට ඇලීමක්, තණ්හාවක් ඇති වුණ හින්දා නේද ඉතුරු කොටස් වලට ගියේ? එතැනත් ආයතන ගැන බලන කොට අපට තේරුම් ගන්න දෙයක් තියෙනවා.

යම්කිසි දෙයකට අපේ තණ්හාවක් ඇති වුණා. තණ්හාව වුණේ ශබ්දයට. ඒ කියන්නේ ස්පර්ශයෙන් හටගත්ත දෙයකට කියලා හිතන්න පුළුවන්. දැන් මූලින්ම දන්නේ නැහැ ශබ්දය කොහෙන් ද ආවේ කියලා. ඒකේ විස්තර ටික භාග්‍යන කොට තමයි ජාති තුනක් සේවකයෝ ගෙනාවේ. එතකොට නුවණින් ටිකක් විමසන කොට පෙනෙනවා ශබ්දය නිකම් නෙවෙයි, මේ ජාති තුනේ ස්පර්ශය මතමයි හටගත්තේ කියලා. ස්පර්ශය නො වුණොත් ශබ්දය හටගන්න බැහැ කියන ධර්මතාවයකුත් එතන දකින්න පුළුවන් වෙනවා. එතකොට ඒක පටිච්ච සමුප්පාදයටත් ගැළපෙනවා. සමුදය නිසා

තමයි ශබ්දය හටගත්තේ, සමුදය යෙදුණේ නැත්නම් ශබ්දය හටගන්න බැහැ නේද කියන නුවණකුත් එනවා.

ඊළඟට තව කරුණක් මෙතන මතු වෙනවා - සේවකයෝ අරන් ආවේ විණාව, දණ්ඩ, වාදන ශිල්පියා. දැන් මේ වගේ දේවල් නේද ඇත්තටම අපි ලෝකයේ උපාදානය කරන්නේ? සංගීතයට කැමති ගෙවල් වල බැලුවොත් සමහර විට නොයෙකුත් වාදන භාණ්ඩ තියෙනවා. ඒ විතරක් නෙවෙයි, අපේ ගෙවල් වල එකතු කරගත්ත හැම දෙයක්ම මට හිතෙනවා විණා වගෙයි කියලා. ඇත්තටම අපි ඒ බඩු වලට තණ්හාවට ද ගෙනාවේ, නැත්නම් ඒවා නිසා උපද්දන ආස්වාදය නිසා ද? අර විණාව වාදනය කිරීමේ දී උපද්දන හඬ වගේ, ඒ මොහොතේ දී උපදින දෙයෙහි ඇති ආස්වාදය නිසා තියෙන තණ්හාව නිසා තමයි අපි මේ නොයෙකුත් බඩු එකතු කරගෙන තියෙන්නේ. මෙතනත් සිතිය යුතු තැනක්.

උපමාවේ රජතුමා ආසා කළේ, තණ්හා කළේ ශබ්දයට යි. හැබැයි ශබ්දය අරන් එන්න කිව්වාට සේවකයන්ට ශබ්දය ගෙන එන්න බැහැ. ශබ්දය තියාගැනීමේ හැකියාවක් නැහැ. හැබැයි ඒ ගැන බලන කොට කෙනෙකුට හිතන්න පුළුවන් මේ ජාති තුන තිබුණොත් නම් නැවත ශබ්දය උපද්දවා ගන්න පුළුවන් නේ කියලා. එතකොට අපි ශබ්දයට තණ්හා කළාට රැස්කරන්නේ වෙන දේවල් ටිකක්. ඒ රැස් කරන දේවල් තමයි අපි රැස්කරන බඩු භාණ්ඩ කියලා නුවණින් බැලුවොත් පෙනෙයි. ඒවා තමයි උපාදානය කරන්නේ. මෙතන තණ්හාවෙයි උපාදානයෙයි වෙනස දකින්න හොඳ තැනක්.

තණ්හාව කෙළින්ම විද්‍යමාන වෙන්නේ නැහැ. තණ්හාව තියෙනවා කියලා පෙනෙන්නේ උපාදාන කරලා රැස් කරගත්ත බඩු දිහා බැලුවහම යි. එතකොට තමන්ට කොච්චර තණ්හාවක් තියෙනවා ද කියලා හොයාගන්න පුළුවන් වෙයි. එතකොට තණ්හාව ඇති වුණේ එක දෙයකට, නමුත් උපාදානය කළේ තවත් දෙයක් කියන කරුණ දකින්න පුළුවන්.

ඊළඟට අපි මේ ගැන නුවණින් දකිනවා නම්, විදර්ශනයක් කරනවා නම්, කරන්නේ ඕනේ මොකක් ගැන ද? අර ශබ්දය ගැන ද, නැත්නම් උපාදානය කරපු දේවල් ගැන ද? එතකොට අපට පෙනෙනවා උපාදාන කරපු දේවල් ගැන තමයි නුවණින් දකින්න වෙන්නේ කියලා. ඒ උපාදාන කරපු දේවල් ගැන තමයි සූත්‍රයේ අන්තිමට කියන්නේ - රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ කියලා. උපමාවේ විණාව වගෙ යි.

අපි තේරුම් ගන්න ඕනේ රජතුමා විණාව කඩලා බැලුවා වගේ, අනිත් ඒවාත් - දණ්ඩයි, වාදන ශිල්පියා ගැනත් ඒ විදියටම නුවණින් විමසන්න ඇති කියලා. විණාව පැත්තෙන් බැලුවොත් ඒක උපාදාන කරපු දෙයක්. ඒක අපි උපාදාන කරන ඇහැ වෙන්න පුළුවන්, නැත්නම් ඇහෙන් දකින රූපය වෙන්නත් පුළුවන්. ඒක රූප උපාදානය නම් දැන් මේ රූපය නුවණින් විමසන්න විදියක් තමයි මේ පෙන්නන්නේ. මූලින් මේක කඩලා කඩලා බලන්න. ශරීරයක් උපාදාන කරලා නම් ඒක හැදිලා තියෙන්නේ කෙස්, ලොම්, නිය, දත් වගේ කොටස් ගොඩකින් නේද කියලා දකින්න පුළුවන්. තව ටිකක් කුඩු කරලා බලනවා වගේ තමයි ඒවාත් සතර මහා ධාතුවෙන් හැඳුනු දේවල් නේ කියන මට්ටමින් බලන්න පුළුවන්. හැබැයි උපමාවේ දී එතනින් නවතින්නේ නැහැ, ඒක වාතයේ පා කරලා යවන්න, ගගේ පා කරලා යවන්න කියන ටිකකුත් තියෙනවා. එහෙම චුණොත් තමයි නැවත උපාදාන කරන මට්ටමකට එන්නේ නැති වෙන්නේ. ඒක තම තමන් නුවණින් විමසලා බලන්න.

ඒ වගේ සම්බන්ධයකුත් මෙතන දකින්න පුළුවන්. විශේෂයෙන් සමථයයි, විදර්ශනාවයි දෙකට මේ උපමා දෙක බොහෝ දුරට ගැළපෙනවා කියලා මට හිතෙනවා. මූලිකව කරන්නේ දඬුවමක් දීලා නවත්වනවා වගේ ඒක අරමුණකට - ආනාපානසතිය වගේ නම් හුස්මට අවධානය යොමු කරලා අනිත් ආයතන වලට උපදින්න දෙන්නේ නැහැ වගේ දෙයක් කරනවා. එතකොට ඒක සමථයක්. නමුත් ඒකේ යෙදෙනකම් ඒක එහෙම තියෙයි, යෙදෙන්නේ නැතිවෙන කොට ආයතන නැවතත් වැඩ පටන් ගන්නවා. එහෙනම් අපට සමථය විතරක් කරලා බැහැ, විදර්ශනාවකින් නැවත මේ

ආයතන වලට අනු නොවෙන මට්ටමකට යන්න ඊට වඩා නුවණින් විමසන පැත්තකුත් තියෙනවා කියලා මට හිතෙනවා.

අදහසක්: ශබ්දය ඇත්තටම නැතිවෙලා ගියා, ආයෙත් ඒක ගන්න බැහැ. එහෙම නැත්නම් අපි සිත් ගැන ඉගෙන ගෙන හොඳට දන්නවා ඔය හිත ඇතිවෙලා නැති වුණා. ආයේ කවදාවත් ඒ සිත උපදින්නේ නැහැ, ඉපදුණොත් ඒ අලුත් සිතක්මයි කියලා කෙනෙක් අදහසක් මතු කළා.

පිළිතුර: මගේ පැත්තෙන් මම දකින්නේ මෙතන තියෙන ප්‍රායෝගික ගැටළුව තමයි අපි නුවණින් දන්නවා කිසිම සිතක් විත්තක්ෂණයකට වඩා තියෙන්න බැහැ, ඇතිවෙලා නැති වෙනවා කියලා. මේ දැනුම අපට හොඳටම තියෙනවා. හැබැයි තමන්ගෙන් අහලා බලන්න දැන් මෙහෙම තිබුණාට අපි ඇලෙන්නේ ගැටෙන්නේ නැත් ද? ඒ ඇලෙනවා නම් ඇලෙන්නේ මොනවාට ද? කියන එක තමයි මේ ප්‍රායෝගික පැත්තේ දී විමසන්න වෙන්නේ.

මේ දේවල් අපි දැනුමකින් දැනගත්තාට මේ තණ්හා කරන එක, ඇලෙන ගැටෙන එක නැති වෙනවා ද? කියන මට්ටම විමසන්න වෙනවා. අපි හොඳටම දන්නවා මේවා ඇතිවෙලා නැති වෙනවා කියලා. විශේෂයෙන් ශබ්දයේ උදාහරණය ගත්තොත් අපි ශබ්ද වලට ඇලෙන්නේ නැත් ද? ඔතන තමයි නුවණින් අල්ලන්න ඕනේ තැන. අපි මේ ඇලෙන්නේ ඒක ඇතිවෙලා නැති වෙනවා කියලා නො දන්න නිසා ද? මට නම් ඔතන ප්‍රායෝගික ගැටළුවක් තියෙනවා. ඇතිවෙලා නැතිවෙන බව දැකලා ඇලීම, උපාදානය නැති වෙනවා කියන එකට මම නම් එකඟ වෙන්නේ නැහැ. මේ ගැන නුවණින් විමසුවොත් ඒක තමන්ගේ ප්‍රායෝගිකව මාර්ගය වැඩිමට හුඟාක් උපකාරී වෙන තැනක් කියලා මට හිතෙනවා.

නැවතත් රජතුමාගේ උපමාවම ගත්තොත් - කැමැත්තක්, රාගයක් ඇති වුණේ ශබ්දයට. රජතුමා සේවකයන්ට කිව්වේ ඒ ශබ්දය අරන් එන්න කියලා. එතනින් ම පෙනෙනවා ශබ්දයට තමයි තණ්හාව තියෙන්නේ කියලා. හැබැයි සේවකයන්ට හැකියාවක් නැහැ ශබ්දය

අරන් එන්න. තණ්හා කරපු දෙය අරන් එන්න හැකියාවක් නැහැ. ඒ අය ගෙනෙන්නේ ඒ වෙනුවට උපාදානය කරන්න පුළුවන් දේවල් ටික. තණ්හාව එකක්, උපාදානය තව එකක් නමුත් තණ්හාව නිසා තමයි උපාදානය කරන්නේ - තණ්හා පව්වයා උපාදානං.

අපි උපාදානය කරන්නේ බඩුමුට්ටු වුණාට එතන තණ්හාව හැංගිලා තියනවා. තමන් දක්ෂ වුණොත් ඒක දකින්න පුළුවන්. රජතුමා විණා ශබ්දයට තණ්හා කළාට උපාදානය කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ ශබ්දය ඇති කරන්න පුළුවන් කියලා හිතන දේවල් ටික. ඔහොම දේවල් ටිකක් තමයි අපිත් එක්රැස් කරන්නේ, අල්ලගන්නේ, උපාදානය කරන්නේ. එතන තවත් අපි නො දූකපු පැත්තක් ගැන අදහසක් තියෙනවා. ඔතන කරුණු දෙකක් තියෙනවා. එකක් තමයි ඇතිවෙලා නැති වෙනවා කියලා දැනගන්නාටම උපාදාන කරන එක නවත්වයි ද? අපි මේ එක්රැස් කරන එක නවත්වයි ද?

කැමති නම් මේක තමන්ගේ ශරීරය පැත්තෙනුත් කෙනෙකුට බලන්න පුළුවන්. මේ ශරීරය වෙනස් වෙනවා, වෙනස් වෙනවා කියලා අපි බලන්න පුරුදුවෙලා ඉන්නවා. මුලින් බලනවා පොඩි කාලයේ හිටපු හැටි. ඒ විදියට කෙටි කරලා බලලා එහෙනම් මේ වෙනස් වෙන්නේ මොන මොහොතේ ද? මොහොතක් පාසා වෙනස් වීමක්. එතකොට ඔය වෙනස්වීම දන්නේ නැති හින්දයි අපි මේ ශරීරය අල්ලගෙන ඉන්නේ කියලා අපට අදහසක් තියෙනවා. හැබැයි ඔය වෙනස් වෙනවා කියලා බලන කොට වෙනස්වෙන බව නො දන්න කෙනෙකුත් නැහැ. හැබැයි කොච්චර වෙනස් වුණත් ශරීරයට ඇලෙන්නේ නැති කෙනෙකුත් නැහැ. අපි අන්‍යාගමිකයෙකුගෙන් ඇහුවත් ඒ අයත් කියනවා ශරීරය වෙනස් වෙනවා කියලා. විද්‍යාඥයින්ගෙන් ඇහුවොත් ඊටත් වඩා හොඳට ඒ අය වෙනස්වීම අත්දැකලා තියෙනවා. පරමානු, ශක්ති, කොන්ටම් මට්ටම් වලට ගිහිල්ලා මේවා මොහොතක්වත් පවතින්නේ නැති වෙනස්වෙන දේවල් කියලා හොඳට දන්නවා. හැබැයි ප්‍රශ්නය තියෙන්නේ මේ අය මේවා අල්ලගන්නේ නැත් ද? ඔතන නුවණින් විමසන්න ඕනේ තැනක්. මේ අදහස මතු වුණ නිසා මෙතන කිව්වාට ඒකක් මෙතෙක්ට අදාළයි.

ප්‍රශ්නයක්: විණාව කුඩු කරලා පා කරලා ඇරියාට පස්සෙත් ඒ ශබ්දය ඇහුණා ද?

පිළිතුර: නැහැ. මුලින්ම ශබ්දය ඇහිලා ඒකට ඇලුණා. නමුත් රජතුමා දන්නේ නැහැ මේ මොකකින් එන ශබ්දයක් ද කියලා. ඔහු ඒ ගැන නුවණින් විමසනවා. දැන් අපි ආයතනයකින් ලැබෙන එස්ස පච්චයා වේදනා, සංඥා, චේතනා ආදියට ඇලුණාට මේ ශබ්දය හටගත්තේ මේ ආයතන - මේ ජාති තුනක එකතුවක් නිසා කියලා පෙනෙනවා. ඇහැ, රූපය සහ වක්ඛු විඤ්ඤාණය. එහෙනම් මේ තුන නැවත එකතු වුණොත් ඔය අත්දැකීම එනවා කියලා හිතෙනවා.

සාකච්ඡාවේ කලින් අවස්ථාවක දී උදාහරණයකුත් මතු වුණා. අපි යම් කෑමකට ආසා වුණහම, අපි ඇත්තටම ආසා කරලා තියෙන්නේ රසට. හැබැයි අපි උපාදාන කරන්නේ කඩේ තියෙන කෑම. ඔය අදහස තේරුම් ගන්න ඕනේ. අපිට ලෝකයට අයිති නුවණක් තියෙනවා (ප්‍රඥාව නෙවෙයි) 'ඔය රස ආයෙත් ඇති කරගන්න නම් මේ ජාති කෑවහම හරි කියන එක. ඒ නිසා නෙවෙයි ද අපි කෑම වලට ඇලෙන්නේ? ඔතන තේරුම් ගත යුතු ධර්මතාවයක් තියෙනවා.

මේ කෑම වෙනස්වෙලා යෑම හෝ රස වෙනස්වෙලා යෑමක් නෙවෙයි. එතැනින් එහාට ගිය සමුදයක් බලන්න වෙනවා. රස හටගන්නේ කොහොමද කියලා බලන්න තියෙනවා. එහෙම බැලුවොත් තමයි පටිච්ච සමුප්පාදය කියන ධර්මතාවය පෙනෙන්නේ. නැත්නම් ශබ්දය ඇතිවෙලා නැති වුණා කියලා එලයක් ගැන විතරයි කතා කරන්නේ. එලය ඇතිවෙලා නැති වුණා කියනවා. සමුදය පැත්තට යන්නේ නැහැ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ හැම විටම දේශනා කරන්නේ මේ හැම තැනකම සමුදය බලන්න කියලා. හටගත්තේ කොහොමද කියලා බලන්න. එතනින් ලොකු නුවණක් එනවා. හටගත්තේ මේ හේතූන් නිසා නම්, ඒ හේතූන් නො යෙදුණොත් එලය හටගන්න බැහැ නේ කියන නුවණක් එනවා. එතන තමයි නිරෝධය තියෙන්නේ. සමුදය

තියෙනවා නම් එලය තියෙනවා, සමුදය නැත්නම් එලය නැහැ කියන නුවණ ඇති කරගන්න පැත්ත දකින්න ඕනේ.

එතකොට විණාව කුඩු කරලා දවලා අළු වාතයේ හැරියාට පස්සේ නැවතත් ශබ්දය ඇහුනේ නැහැ. ඒකමයි වැදගත් වෙන්නේ. ප්‍රඥාවෙන් මේක දකින කෙනාට ශබ්දයක් නැවතත් ඇහෙන්න විදියක් නැහැ. මුල උපමාවේ දී ගොනාට දඬුවම් දුන්නාට උග්‍ර නැවත නැවතත් එනවා නේ. දැන් එහෙම අවස්ථාවක් යෙදෙන්නේ නැහැ හරියට විදර්ශනා පැත්තෙන් සමුදය හොයලා, සමුදය හරියට තේරුම් ගත්තොත්. එතකොට නුවණක් එනවා සමුදය නැත්නම් එලය හටගන්න බැහැ කියලා. එතනයි නිරෝධය තියෙන්නේ. නිරෝධය දැක්ක කෙනාට ඇලෙන්න දෙයක් ඉතුරු වෙන්නේ නැහැ. ඇතිවෙලා නැතිවීම දැක්ක කෙනාට ආයෙත් ඕවා උපද්දවා ගන්න, උපාදානය කරන්න දේවල් ඉතුරුවෙලා තියෙනවා. ඒ උපාදානය කරපු දේවල් හොඳට කඩලා, බිඳලා බලන්න වෙනවා. කුඩු කරලා, අළු කරලාත් බලන්නේ අන්තිමට ඉතුරු වෙන ටිකක් තියෙන්න පුළුවන් දෙයක් ද කියලා යි. ඒකත් මුළාවෙන්ම හදපු දෙයක් නේද කියන පැත්තට ප්‍රඥාව වැඩෙනවා කියන දැක්මක් තමයි මට නම් මෙතන ගැඹුරට බලන කොට පෙනෙන්නේ.

මෙතනින් කරුණු දෙකක් ගැන අපට හිතන්න වෙනවා. එකක් තමයි ඇතිවෙලා නැති වෙනවා කියලා දැනගත්තාටම උපාදාන කරන ගතිය අපි නවත්වයි ද? මේ එක්රැස් කරන එක නවත්වයි ද? මේ අදහසම තමන්ගේ ශරීරය පැත්තෙනුත් කෙනෙකුට බලන්න පුළුවන්. මේ ශරීරය වෙනස් වෙනවා, වෙනස් වෙනවා කියලා බලන්න අපි පුරුදුවෙලා ඉන්නවා. මුලින් බලනවා පොඩි කාලයේ හිටිය හැටි. මොහොතක් පාසා වෙනස් වීමක් තියෙනවා. ඔය වෙනස් වීම දන්නේ නැති හින්දයි අපි මේ ශරීරය අල්ලගෙන ඉන්නේ කියන අදහසක් අපට තියෙනවා. හැබැයි ඇත්තටම බලන කොට මේ වෙනස් වීම ගැන නො දන්න කෙනෙකුත් නැහැ. කොච්චර වෙනස් වීම ගැන දැනගත්තත් ශරීරයට ඇලෙන්නේ නැති කෙනෙකුත් නැහැ. අපි අන්‍යාගමිකයෙකුගෙන් ඇහුවත් ඒ අයත් කියනවා වෙනස් වෙනවා කියලා. විද්‍යාඥයන්ගෙන් ඇහුවොත් ඒ අය හොඳට ඒක

අත්දැකලාත් තියෙනවා. පරමානු, ශක්ති, කොන්ටම් මට්ටම් වලට ගිහින් වෙනස් වීම ගැන හොඳටම දන්නවා. හැබැයි ප්‍රශ්නය තියෙන්නේ මේ අය ශරීරය අල්ලගන්නේ නැත් ද? ඔතන නුවණින් විමසිය යුතු තැනක්.

පිළිතුරක්: ඇහෙන්න රූප දැකලා රාග, ද්වේෂ, පටිස වගේ ආවොත් නේ ද අපි බලන්න ඕනේ, නැත්නම් ඒකේ අපට ගැටළුවක් නැහැ නේ ද? කියලා ප්‍රශ්නයක් ඉදිරිපත් වුණා.

අපට හොඳටම පෙනෙන්නේ රාග, ද්වේෂ අවස්ථායි. කරහ ගියොත්, රාගයක් ආවොත් ඒ අවස්ථා හොඳට ප්‍රකටයි. මේක ආයතන හයටම යොදලා හිතන්න - දැන් ඇහෙන්න දකින වෙලාවේ දැඩි රාගයක්, ද්වේෂයක් ආවොත් ඒක අඩු කරන්න අපට මූලික ප්‍රතිකර්මයක් යොදාගන්න වෙනවා. ඒක අනිවාර්යයෙන් කරන්න ඕනේ. හැබැයි එතැනින් ඉවරයි කියලාත් හිතන්න එපා. මේ සූත්‍රයේම තියෙනවා ඡන්දො වා, රාගො වා, දොසො වා, මොහො වා කියන එක. මෝහය කියන එක අපට ප්‍රකට නැහැ. ඇලීම, ගැටීම ප්‍රකට වුණාට, මූළාව කියන එක ප්‍රකට නැහැ. මූළාව තේරුම් ගන්න විද්‍යාව පහළ වෙන්නම ඕනේ. අවිද්‍යාව තේරුම් ගන්නේ විද්‍යාව තුළම යි.

අපට මූලිකව, දැඩිව තියෙන්නේ නීවරණ ධර්ම. අපි ජීවත් වෙන්නේ නීවරණ ගොඩේ. එතකොට ඒ නීවරණ යටපත් කරන්න උපක්‍රමය තමයි සමථය. උපමාවේ දී ගොනා කුඹුරට එන කොට දඬුවමක් දීලා තාවකාලිකව හරි බේරගන්න ඕනේ. එතන තියෙන්නේ තාවකාලික යටපත් කර ගැනීමක් විතරයි. ඒක අවශ්‍ය යි. අවශ්‍ය නැතුව නෙවෙයි. දැඩිව තියෙන කෙලෙස් තුනී කරගන්න ඕනේ. හැබැයි එතැනින් නවතින මාර්ගයක් නෙවෙයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. ඊළඟට මෝහය දුරු කරගන්න වෙනවා. මෝහය ඇතිවෙන්නේ ඇයි? අවිද්‍යාව නිසා - ඇත්ත ඇති හැටි නො දන්නකම නිසා යි.

අපි දුකට හේතුව තණ්හාව කිව්වාට මේ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය තියෙන්නේ තණ්හාව හින්දා කියන්න අපට බොහොම පහසු යි.

හැබැයි බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නනවා ද තණ්හාව නැති කරන්න කියලා? නැහැ. දුකට හේතුව තණ්හාව කිව්වාට මාර්ගය දෙන්නේ ඇත්ත දකින්න. සම්මා දිට්ඨියෙන් පටන් අරගෙන ආර්යාෂ්ඨාංගික මාර්ගය පෙන්නනවා. ඒ කියන්නේ ඇත්ත දැකීමක්. තණ්හාව නැති කරන මාර්ගයක් කියලා නෙවෙයි සඳහන් වෙන්නේ. ඇත්ත දකින මාර්ගයක්. එතකොට තණ්හාව නිසා මේක ඇති වෙනවා කියලා ආසන්න හේතුව දැක්කාට, කාටවත් තණ්හාව නැති කරන්න බැහැ ඊට හේතුවෙන ඊළඟ කරුණ කියාගෙන - වෙදනා පච්චයා තණ්හා.

ඊළඟට වෙදනාව නැති කරන්න බැහැ ඊට ආසන්න හේතුව කියාගෙන - එස්සපච්චයා වෙදනා. එස්සය නැති කරන්න බැහැ ඊට ආසන්න හේතුව කියාගෙන - සළායතනපච්චයා එස්සො. එහෙම නැත්නම් නාමරූපපච්චයා එස්සො. ඒ දෙකෙන්ම. ඊළඟට නාමරූප නැති කරන්න බැහැ විඤ්ඤාණය කියාගෙන. විඤ්ඤාණය නැති කරන්න බැහැ සංඛාර කියාගෙන. සංඛාර නැති කරන්න බැහැ අවිද්‍යාව කියාගෙන.

ඔය ධර්මතාවය නේ පටිච්ච සමුප්පාදයෙන් පෙන්නන්නේ. තණ්හාව දුකට හේතුව කියලා ගොඩක් තැන්වල තිබුණාට, සමහර සූත්‍ර කියෙනවා - විශේෂයෙන් කියවලා බලන්න තිත්ථායතන සූත්‍රය²⁰ වගේ තැන් - තණ්හාව විතරක් නෙවෙයි, අවිද්‍යාව දක්වාම බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නනවා - මේ අවිද්‍යාව නිසායි මේ ටික කියලා. එතකොට අවිද්‍යාව කියෙනකල් මෝහය කියෙනවා. එතකොට අවිද්‍යාවෙන් කරන සංඛාර ටික කියෙනවා. ඒවා කියාගෙන කොච්චර මොනවා කළත් අර ගොනාට දඬුවමක් දීලා එලවනවා වගේ වැඩක් විතරයි කරන්නේ. නැවත නැවත මතුවෙන්න හැකියාව නැති කිරීම පැත්තට යන්නේ නැහැ.

උපමාවේ වීණාව කඩලා, බිඳලා, කුඩු කරලා, අළු කරලා, පා කරලා බලනවා වගේ - මුළාව දුරු වෙනකම්ම අපටත් මේක කඩලා, බිඳලා

²⁰ තිත්ථායතන සූත්‍රය - අංගුත්තර නිකාය, තික නිපාක, මහාවග්ගය.

විමසලා බලන්න තියෙනවා. ඒක හරියටම දැක්ක දවසට තමයි විණාවට තණ්හා, උපාදාන කරන ගතිය - විණාවක් අල්ලගන්න ගතිය දුරුවෙන්නේ. අපි කඩයකට ගිහිල්ලා සල්ලි දීලා ගෙනෙන්නේ ශබ්දය නෙවෙයි. ශබ්දය උපද්දන විණාව. වටිනාකමක් දීලා අල්ලගෙන තියෙන්නේ විණාව. විණාව අල්ලගත්තේ ඔය ලෑලි කෑලි ගොඩට තියෙන ආසාව හින්දා නෙවෙයි. අපි යටින් තණ්හා කරනවා ශබ්දයට. එතකොට තණ්හාව මත තමයි මේ එක එක දේවල් උපාදානය කරලා තියෙන්නේ.

ප්‍රශ්නයකට පිළිතුර: රජ්ජුරුවන්ට ඇහෙන්නේ මිහිරි ශබ්දයක්. එතකොට මිහිරි ශබ්දයට තමයි ආසාව ඇතිවෙන්නේ. එතකොට සේවකයන්ට කියන්නේ ඒ ශබ්දය අරගෙන එන්න කියලා යි. සේවකයන්ට ශබ්දය අරන් එන්න විදියක් නැති නිසායි ඔවුන් විණාවයි, දණ්ඩයි, වාදන ශිල්පියායි අරගෙන එන්නේ. දැන් රජතුමා ආසා කරන්නේ විණාවට නෙවෙයි. ඔහු ආසා කරන්නේ ශබ්දයට. ඒ නිසා තමයි විණාව කඩලා, බිඳලා, කුඩුකරලා බලන්න කියන්නේ, ඒකේ ශබ්දයක් තියෙනවා ද කියලා.

ප්‍රඥාවෙන් විමසීම, විදර්ශනය කිරීම ගැන තමයි මේ උපමාවෙන් මම දකින්නේ. මෙතන දකින්න පුළුවන් ඇත්තටම තණ්හාව ඇතිවෙලා තියෙන්නේ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයට - රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණයට. ඒවාට ඇලුණේ නිකම් නෙවෙයි. එතන සැඟවුණු තණ්හාවක් තියෙනවා. රූපයක් උපාදාන කළාට රූපයටම නෙවෙයි තණ්හාව තියෙන්නේ. රූපය නිසා අපට ලැබෙන යම්කිසි ස්වභාවයකට තමයි තණ්හා කරලා තියෙන්නේ. ඒ තණ්හාව නිසා තමයි අපි රූපය උපාදාන කරන්නේ. අපේ ගෙවල් වල එක එක්කෙනාගේ ආචාරය තියෙනවා. දැන් ආචාරය එකට නෙවෙයි අපි තණ්හා කරන්නේ. ඒක උපාදාන කරනවා, රැස් කරලා තියෙන්නේ ඒක. ඇයි එහෙම රැස් කරන්නේ? ඒක බලලා 'ආ, මේ මගේ පුතා' කියලා තණ්හාව උපද්දවා ගන්න පුළුවන්. එතකොට දැන් පුතාට තියෙන තණ්හාව මත පින්තුර එකතු කරනවා.

එතකොට ශරීරයක් ඒ වගේ දෙයක්. රූපය තමයි අපි උපාදාන කරන්නේ. රූපය උපාදාන කරන්න හේතුව අපි රූපය පිරිසිදු දැකලා නැහැ. රූපයේ ඇත්ත ඇති හැටි දැකලා නැහැ. වේදනාව උපාදාන කරන්න හේතුව වේදනාවේ ඇත්ත ඇති හැටි, යථාභූත ස්වභාවය දැකලා නැහැ. පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයම ඒ විදියට බලන්න. මම නිතරම රූපය ගැන වැඩියෙන් කතා කරන්නේ, රූපයෙන් මීදෙන්නේ නැතුව අනිත් ඒවා ගැන කතා කළාට වැඩිය තේරුමක් නැහැ. අපි අනුවෙලා ඉන්නේ රූපයට. රූපයක් උපාදාන කරන කොට අපි විමසලා බලන්න ඕනේ රූපය ගැන. හැබැයි හොඳට නුවණින් බැලුවොත් පෙනෙයි මේ රූපයට තියෙන කැමැත්ත නිසා නෙවෙයි අපි රූපය අල්ලගෙන තියෙන්නේ. රූපය නිසා ලබාගන්න යම්කිසි ආස්වාද කරන වෙන දෙයක් තියෙනවා. අපි තණ්හා කරලා තියෙන්නේ වෙන දෙයකට (මේ ලැබෙන වින්දනයට/ආස්වාදයට).

කෑමක් ගැන හිතුවත් ඔය සිද්ධියමයි වෙන්නේ. ඇත්ත ඇති හැටි බැලුවොත් කේක් කැල්ලකට නෙවෙයි අපේ ආසාව තියෙන්නේ. ඒ නිසා උපද්දවා ගන්න පුළුවන් රසටයි අපේ ආසාව තියෙන්නේ. එතකොට ඒ රසයට තණ්හාව තියෙනකල් අපි බඩු ටික එක්රැස් කරනවා. සල්ලි දීලා ගන්නවා, වටිනාකමක් දෙනවා. රස වැඩිවෙන කොට අපි වටිනාකමත් වැඩි කරනවා. එහෙම වෙන්නේ රස තණ්හාව නිසා යි. රසට ඇලුම් කළාට - විණාවේ ශබ්දයට ඇලුම් කළාට - අපි මුදල් ගෙවන්නේ ශබ්දයට නෙවෙයි. ඒක උපද්දවා ගන්න පුළුවන් කියලා අපි හිතන දේවල් වලට.

එතකොට යම් දෙයකින් අපට ආස්වාදය වැඩියි කියලා හිතෙන කොට අපි ඒකට වැඩිපුර ගණනක් ගෙවනවා - වටිනාකමක් දෙනවා. ඒ වටිනාකම දීම මත ඒවා උපාදානය කරනවා. ඒ අවස්ථාවේ දී මේ තණ්හාවයි, උපාදානයයි ගැන නුවණ නැහැ. ඒක දකින්න අමාරු නිසා තමයි අපි උපාදාන කරන ටිකෙන් පටන්ගන්න කියන්නේ. රූපය උපාදාන කරන නිසා රූපය ගැන හොඳට හොයන්න. උපමාවේ විණාව රූපය විදියට ගන්න පුළුවන්. රූපය කිව්වහම අපේ ඇහැ වෙන්නත් පුළුවන්, ඇහෙන් දැනගන්න බාහිර රූපය වෙන්නත් පුළුවන්. දැන් අපි ඇහැට ඇලුම් කළේ ඇහැ ලස්සණ හින්දා

නෙවෙයි. ඇහෙන්න කරන ක්‍රියාවටයි අපි තණ්හා කරන්නේ. දකින්න පුළුවන් නිසා තමයි අපි ඇහැක් කියාගන්නේ. අපි ටී.වී එකක් ගෙනත් කියාගන්නේ ටී.වී එකේ තියෙන කැලි වලට ආසාව හින්දා නෙවෙයි. ඒකෙන් පෙන්නන දේවල් බලන්නයි ආසාව තියෙන්නේ.

තණ්හාව හැංගිලා තියෙන්නේ. ප්‍රකට නැහැ. ඒ නිසා තණ්හාව නැති කරන්න ගියාට ඒක කරන්න බැහැ. මෙතන අපට වැරදුණ තැනක් කියලායි මම දකින්නේ. අපි හිතන්නේ ඒ තණ්හා කරපු දෙය ඇතිවෙලා නැති වෙනවා නේ කියලා බැලුවහම හරියි කියලා. ඒකේ වරදක් නැහැ, හැබැයි එහෙම බලන කොට අපට හිතෙනවා නම් 'ඒක ඇතිවෙලා නැති වුණාට, මේ දේවල් තියෙනවා නම් අපට ඒක නැවත නැවතත් උපද්දන්න පුළුවන්' කියලා. එතකොට අපට හිතෙන්නේ ඒක නැති වුණාට කමක් නැහැ, අපට ඒක නැවත උපද්දන්න පුළුවන්', ඒ දේවල් වලට ආසා කරනවා කියලා.

නිකම් හිතන්න රසවත් කෑම වෙලක් කොච්චර වෙලා තියාගන්න පුළුවන් ද? වැඩිම වුණොත් දවසක්, දෙකක් තියෙයි. මේ කෑම වෙනස් වෙනවා කියලා නො දන්න කෙනෙකුත් නැහැ. හැබැයි ඔය වෙනස් වෙන බව දැනගත්තාට ඒකට තියෙන ඇලීම නැති වෙනවා ද කියලා නුවණින් විමසන්න. ඒ නිසා තමයි මම කියන්නේ මේක ප්‍රායෝගික පැත්තෙන් නුවණින් බලන්න කියලා. එහෙම නම් අපි කෑම වෙනස් වෙනවා, වෙනස් වෙනවා කියලා කොච්චර බලාගෙන හිටියත් ඔය කෑමට තියෙන තණ්හාව නැතිවෙන්නේ නැහැ. කරලා බලන්න නැති වෙනවා ද කියලා.

ඒ නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත වෙන උපාය මාර්ග දීලා තියෙන්නේ. ආහාරයේ පිළිකුල් ගතිය, එහෙම නැත්නම් මේවා හැදුනේ කොහොමද කියලා බලන්න කියනවා. ඔය භාවනා ක්‍රම හැම එකේම තියෙන්නේ ඔය වගේ යෑමක්. එතකොට උපමාවේ දී මේ රූපය හැදුනු හැටි තමයි රජතුමා හොයාගෙන යන්නේ. මම මේ උපමාවේ දී රජතුමාව දකින්නේ විදර්ශනා කරන කෙනා විදියට යි. සේවකයෝ තමයි ලෝකයට අයිති විදියට දකින අය. ඒ අය විණාව, දණ්ඩ, වාදන ශිල්පියා වගේ දේවල් එකතු කරනවා. මුලින් පටන්

ගන්න කොට ශබ්දයට ඇලුම් කිරීම දෙගොල්ලන්ගේම තියෙනවා. ඒක පොදුයි. මේ කාම ලෝකයේ ස්වභාවය තමයි අපේ මේ වස්තූන්ට ඇලෙන ගතිය තියෙනවා. ඒක ඉක්මවා යන්න නම් ඇලුම් කරන තැනින් හොයලා ඒක කරන්න බැහැ.

අපි ඊට කලින් උපාදාන කරන ටික අල්ලගන්න ඕනේ. උපාදාන කරන ටික විශ්ලේෂණය කරලා බැලීමක් කරන්න තියෙනවා. ඒ උපාදාන කරපු ටික තමයි මේ සූත්‍රයේ අන්තිමට පෙන්නන්නේ රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ කියලා ජාති පහක්. එතනදීත් අපේ බලවත් කෙලෙස් තියෙන්නේ රූපයට. ඒ නිසා විණාව කඩලා, බිඳලා බලනවා වගේ මේ රූපය ගැන නුවණින් විමස විමසා බලන්න වෙනවා. රූපය උපදින්න හේතුව හොයලා, අන්න ඒ හේතුව හොඳට නුවණින් දැක්ක දවසට - මේ හේතුව තිබුණොත් විතර නේ මේ රූපය තියෙන්නේ. මේ හේතුව නැත්නම් මේ රූපය හටගන්න බැහැ කියන නුවණක් එනවා. ඒ තමයි ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති කියන නුවණ.

ඉතින් ඒ නුවණ ගන්න මේ සූත්‍රය හුඟාක් වැදගත් වෙන්නේ, මේකේ පෙන්නන්නේම ආයතන හය නිසා උපදින දේවල් වීම යි. එහෙනම් රූපය හටගෙන තියෙන්නේ ආයතනයක් තුළින්. එතකොට විණාව උපාදාන කළාට විණාවට නෙවෙයි ආසා කරන්නේ. ඒ වගේ අපි ඇහැ උපාදාන කළාට ඇහැට නෙවෙයි ආසා කරන්නේ. ඒ ආසා කරන ස්වභාවය තේරුම් අරගෙන, ඒක හටගන්න නම් මේ දේවල් අවශ්‍යයි කියන ලෝකයට අයිති නුවණක් නිසා අපි උපාදාන කරන ටිකක් තියෙනවා. ඒ තමයි අපේ ඇහැයි, බාහිර රූපයයි - ඒ නිසා හටගන්න විඤ්ඤාණයයි, ඊටපස්සේ ස්පර්ශයෙන් හටගන්න ඉතුරු සියල්ලම.

අන්න ඒවායේ මූලාව තියෙන තාක් කල්, වෙන මොනවා කළත් මේ මූලාවෙන් මිඳෙන දැක්මකට යන්න බැරි වෙනවා. එතකොට අපි මූලිකව කරන භාවනා වලින් ඒවා යටපත් කරගෙන, මේවා මතු වෙන්න තියෙන හේතු ටික හඳුනා ගැනීම දක්වාම යන්න වෙනවා. ඒ කියන්නේ ඇහෙන් දැකලා රූපයක් උපද්දන එක තේරුම්

ගන්න වෙනවා. ඒක තේරුම් ගන්න තමයි මම අර වතුරට එබෙන බල්ලාගේ උපමාව නිතර මතක් කරන්නේ. වතුරේ බල්ලෙක් හැදුව නිසා නේ බල්ලාත් එක්ක තරහා ගන්නේ හෝ ඇලෙන්නේ. එතකොට අපට මූලික මට්ටමින් ඔය ඇලීම ගැටීම අඩු කරගන්න පුළුවන්. හැබැයි ඕක හරියටම නැතිවෙන්නේ මෙහේ (අප්කාන්ත) මුළාව නිසා අරෙහේ (බාහිරය) ඉපැද්දුවා නේද කියන ධර්මතාවය දැක්ක දවසට යි.

එතකොට රූපය ඉපැද්දුවා නම් ආයතන පැත්තෙන් රූපය හටගන්න හැටි දකින දවසට තමයි ආයතන වලට තණ්හා කරන, ආයතන නැවත නැවත උපද්දන ගතිය අඩුවෙන්නේ හෝ නැතිවෙන්නේ හෝ එහෙම වෙන මාර්ගයකට වැටෙන්නේ කියන ධර්මතාවය තමයි මට නම් මේකෙන් පැහැදිලි වෙන්නේ.

සාකච්ඡාවේ දී තව අදහසක් කියවුණා - දරුවා අකීකරු වුණු අවස්ථාවක සිදුවෙන මෙනෙහි කිරීම ගැන. ඔතනත් අනිත්‍ය හොඳට මෙනෙහි කරලා බලන්න. ඒ සිද්ධිය එතැනින් ඉවර වුණාට ඇයි භාවනා කරන කොට ඕක නැවත නැවතත් අපට ඔප්වට එන්නේ? එහෙම ඒම නේද මෙනත දුක වෙන්නේ? එහෙනම් එහෙම එන්න තියෙන හේතුව හොයාගෙන ඒ හේතුව නැති කරගත්ත දවසට ඕක හිතට එන්නේ නැති වෙයි. ඔය දුක එන්නේ නැති වෙයි. නැත්නම් එතෙක් අපි කරන්නේ ඕක තාවකාලිකව යටපත් කිරීමක් විතරයි.

ඒ තාවකාලික යටපත් කිරීම අවශ්‍ය යි. අවශ්‍ය නැතුව නෙවෙයි. එතැනින් නවතින්න එපා කියන එකයි මම මතු කරන්න හදන්නේ. මේක මතුවෙන්න හේතුව - සමුදය පැත්ත හොයන්න. සමුදය හරියට හඳුනාගෙන සමුදය නැති කළොත්, එලය එක්ක අපට කරන්න දෙයක් ඉතුරු වෙන්නේ නැහැ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ සූත්‍රයේ දී පැහැදිලි කරනවා - චක්ඛු විඤ්ඤායා රූපයක යම් ඡන්දයක්, රාගයක්, දෝසයක්, මෝහයක්, පටිඝයක් ඉපදුණා නම්, උපදෙස් දෙන්නේ 'ඒක නුසුදුසු යැයි ඇසින් දක යුතු රූපයත් කෙරෙත් සිත වළක්වන්නේය' කියලා තමයි

පිටකයේ සිංහල තේරුම තියෙන්නේ. වළක්වන්නේ කොහොමද කියන කාරණාව නුවණින් විමසන්න වෙනවා. සමථයෙන් වැළැක්වීමකුත් තියෙනවා, විදර්ශනයෙන් වැළැක්වීමකුත් තියෙනවා. සමථයෙන් වැළැක්වීම තාවකාලිකයි, විදර්ශනයෙන් වැළැක්වීම නැවත මතු නො වෙන විදියටම කරන්න හැකියාවක් තියෙනවා.

එතැන දී හේතුව ගැන විමසීමක් කරන්නම වෙනවා. දහමක් අහලා තේරුම් අරගෙන නො තිබුණොත් නිකම් අරමුණ දිනා බලාගෙන හිටියාට අපට හේතුව හඳුනාගන්න බැහැ. ඵලයට සිද්ධවෙන දේ විතරයි දකින්නේ. එතන තමයි සම්මා දිට්ඨිය අත්‍යවශ්‍යයි කියලා මට හිතෙන්නේ. යමක් හටගන්නේ මේ හේතූන් නිසායි, මේ හේතු නැති වුණා නම් ඒ දෙය හටගන්න විදියක් නැහැ නේ කියන නුවණක දැක්මකුත් අවශ්‍ය වෙනවා.

එතකොට විණාවේ උපමාවේ දී තාවකාලික මිදීමක් නෙවෙයි, ගැඹුරටම හේතු පැත්තෙන් උපාදානය කරපු එකක් අරගෙන ඒ ගැන දීර්ඝව හොයලා බලලා - මේකේ උපාදානය කරන්න කිසිම දෙයක් නැහැ නේ කියන ධර්මතාවය දකිනකම් යන්න වෙනවා. එතකොට රූපය ගැන මුලින් රළු විදියට බැලුවාට ඒකේ ගැඹුරටම යන්න වෙනවා - මේ රූපය හටගන්නේ කොහොමද කියන තැනට යනකම් ම යන්න වෙනවා. එහෙම යන හැටි තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ හැම තැනම දක්වන්නේ. පටිච්ච සමුප්පාදයෙන් නම් ඉමස්මිං සති ඉදං භොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න භොති කියලා හෝ වතුරායඝී සත්‍යයෙන් - රූප උපාදානය දුක, ඒක හටගන්නේ මේ සමුදය තියෙනකල් විතරයි. මේ සමුදය නැත්නම් ඕක හටගන්න බැහැ කියන ධර්මතාවය දකින නුවණක්. තව විදියකට කිව්වොත් වතුරායඝී සත්‍යය දකින හෝ පටිච්ච සමුප්පාදය දකින නුවණක් එක්ක අපි භාවනාවක් කළොත් මම හිතනවා තාවකාලික යටපත් කිරීමෙන් එහාට යාමේ හැකියාවක් එනවා කියලා. හැබැයි මේක කරන්න සිතේ යම්කිසි එකඟතාවයකුත් අවශ්‍ය යි. ඒක නැතුව බැහැ. නීවරණ යටපත් කිරීමක් අවශ්‍ය යි.

ඒකෙන් තේරුම් ගන්න එපා අපි හැමදාම නීවරණ යටපත් කර කර හිටියොත් හරියයි කියලා. ඒ හින්දා නුවණක් ඇති කරගන්න ඕනේ, අපි යන්න ඕනේ මෙතෙන්ටයි, මෙතෙන්ට යන්න බැරි නීවරණ ගොඩ හින්දා යි. ඒ සඳහායි නීවරණ යටපත් කරන්නේ. එතකොට නීවරණ යටපත් වුණ මනසින් කරන්න ඕනේ මොකක්ද කියලා නුවණක් තමන්ට ඇති කරගන්න පුළුවන්. එහෙම වුණ දවසට නැවත අපට එක එක්කෙනාගෙන් අහ අහා ඉන්න ඕනේ නැහැ 'දැන් මම මේක කළා, ඊළඟට මොකක්ද කරන්න ඕනේ' කියලා. ඒ ගැටළු නැතිවෙයි මේ දහම ගැන ගැඹුරු දැක්මක් ඇති කරගන්න දවසට.

මේක මහා අමාරු දෙයකුත් නෙවෙයි. හුඟාක් අය හිතන්නේ ඕක අන්තිම කෙළවරේ දී එන දැක්මක් කියලා. මම හැමකිස්සේම කියන්නේ මේක කෙළවරේ දී නෙවෙයි, මේක මාර්ගය පටන් ගැනීමේ දී එන එකක්. මේක ආපු කෙනාට තමයි මාර්ගයේ ගොඩාක් දේවල් කරන්න තියෙන්නේ, ආර්ය මාර්ගය වැඩෙන විදියට. එතෙන්ට එතකම් කරන වැඩ පිළිවෙල මට නම් හිතෙන්නේ පූර්ව ප්‍රතිපදාව කියලා. මම වැරදි වෙන්න පුළුවන්. ඒක තම තමන් නුවණින් දහමට අනුව විමසලා බලන්න.

ප්‍රශ්නය: නිරෝධය දැකීමට අවශ්‍යයි කියන තැන කරුණාකර පැහැදිලි කරන්න.

පිළිතුර: ඒක සම්මාදිට්ඨිය සඳහා අවශ්‍යම දෙයක්. දැකීම කියන කොට මේ ඇහෙන දකින ගතියක් කියලා හිතන්න එපා. මෙතන ප්‍රඥාවෙන්, නුවණින් තමයි දකින්නේ. දුක කියන්නේ මොකක් ද, සමුදය කියන්නේ මොකක් ද කියලා තේරුම් ගත්ත කෙනාට විතරයි ප්‍රඥාවෙන් නිරෝධය දකින්න පුළුවන් වෙන්නේ. සමුදය තියෙනවා නම් දුක තියෙනවා, සමුදය නැත්නම් දුකක් උපදින්න විදියක් නැහැ කියන ධර්මතාවය. ඒ නූපදින ගතියට තමයි මම නිරෝධය කියලා කියන්නේ. තියෙන දුක නැති වුණා නෙවෙයි. ඇතිවෙලා නැතිවෙන කතාවක් නෙවෙයි මේ කියන්නේ. හේතු නිසායි යමක් හටගන්නේ, ඒ හේතු යෙදුණේ නැත්නම් ඒ දෙය හටගන්න බැහැ කියලා නුවණින්, ප්‍රඥාවෙන් දකින නිරෝධයක් ගැනයි මේ කියන්නේ.

නැතුව සමාධියක ඉඳලා මොකුත් නැති වුණා කියන කතාව නම් නෙවෙයි මේ කියන්නේ. ඒක හොඳට තේරුම් ගන්න.

මේක විදර්ශනයක් තුළින්මයි දකින්නේ. මම විදර්ශනය කියලා අදහස් කරන්නේ ඇස් දෙක වහගෙන භාවනාවක් කරලා මොකක් හරි නැතිවෙලා ගියා කියන දැක්මක් නෙවෙයි. ඊට එහාට ගිය දෙයක්. මේ දැනුම ඇස් වහගෙන ඉන්න කොට එන්නත් පුළුවන්, ඇස් ඇරගෙන ඉන්න කොට එන්නත් පුළුවන්. මේ ආයතන භාවනාවේ යෙදෙන කෙනෙකුට ඒ නුවණ පහළ කරගන්න හැකියාව තියෙනවා. මම මූලික වශයෙන් ප්‍රායෝගික පැත්තෙන් පෙන්නලා දීලා තියෙනවා - ශබ්දයක් ඇහෙන කොට අපි එළියේ රූප හදනවා නේ. එතන ආයතන ගැන සිහිය, නුවණ පිහිටන දවසට 'ශබ්ද සංඥාවේ රූප තියෙන්න බැහැ නේ, එහෙනම් ඕක හිතෙන් හදපු දෙයක් මයි' කියන තැන පිහිටන නුවණක් එන දවසට එළියේ රූප නිරෝධයි. අපේ මූලාව නිසා හිතෙන් හදපු දෙය හිත දැනගත්තා කියන තැන සිහිය නුවණ නැති නිසායි අපි එළියේ රූපය භාර ගත්තේ. එතන සිහිය නුවණ තිබුණා නම් හීනයක් දැක්කා වගෙයි. හිතෙන් හදපු දෙය හිත දැනගත්තා. අපි බාහිරයෙන් රූප භායනත්ත යන්නේ නැහැ, මොකද ඒවා උපදින්නේ නැති හින්දා. ඒක සාපේක්ෂව ගන්න, බාහිර රූප නිරෝධයි. උපදින්න තියෙන හේතු තියෙනවා නම් තියෙනවා, උපදින්න තියෙන හේතු නැත්නම් හටගෙන නැහැ, උපදින්නේ නැහැ.

චතුරේ බල්ලෙක් උපදින්න හේතු තියෙනකල් බල්ලෙක් ඉන්නවා. ඒ හේතු නැති වුණ දවසට ඒ බල්ලා නිරෝධයි. ඉන්න බල්ලා නැති වුණා නෙවෙයි. ඇතිවෙලා නැති වුණාත් නෙවෙයි. ඔන්න ඔතන ඇති වුණා නැති වුණා කියන එකෙයි, නූපදිනවා කියන එකෙයි ලොකු වෙනසක් තියෙනවා කියලායි මම මේ පෙන්නන්න හදන්නේ. යමක් උපදින්න හේතු තියෙනවා නම්, ඒ හේතු නුවණින් දකින්න ඕනේ. එතකොට එදාට නුවණක් එනවා මේ හේතු නැත්නම් නිරෝධයි කියන ධර්මතාවය.

එතකොට ඒ නිරෝධය කියන එක ප්‍රඥාවෙන් දකින්න ඕනේ ධර්මතාවයක්. ඒ විදියටම දකින්න ඕනේ රූපයට, වේදනාවට, සංඥාවට, සංඛාරයට, විඤ්ඤාණයට. ඕක තමයි විදර්ශනාවකින් එන ප්‍රතිඵලය. ඒක කරන්න නම් ඔය නුවණ ඉස්සෙල්ලා ඇති කරගන්න ඕනේ. ඒක තමයි සත්‍යය ඥානය කියලා කියන්නේ. දුක මේකයි, සමුදය මේකයි, නිරෝධය මේකයි, මාර්ගය මේකයි කියන සත්‍යය ඥානය. සත්‍යය ඥානය කියන්නේ තවම නිරෝධ කළා නෙවෙයි. මාර්ගය පටන් ගන්න අවශ්‍ය මූලික සුදුසුකම ලැබුවා විතරයි. ඕකට තමයි සම්මා දිට්ඨිය කියන්නේ. එතකොට මේ දහම අහලා නුවණින් විමසලා කෙනෙකුට සම්මා දිට්ඨිය ඇති කරගන්න පුළුවන්. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒකට කියන්නේ ජානං එස්සං යථාභුතං කියලා. අහපු දෙය දැක්මක් කරගන්න ඕනේ. එහෙම කෙනා සාස්ස භොති සම්මාදිට්ඨී කියලා පෙන්නනවා. මහා සළායතන සූත්‍රය බලන්න. ජානං එස්සං යථාභුතං සාස්ස භොති සම්මාදිට්ඨී. ඒකේ තව කරුණු රාශියක් තියෙනවා, මෙනෙත්ට අදාළ කොටස විතරයි මම මතු කළේ.

එතකොට ඔන්න ඔය නිරෝධය ගැන ප්‍රඥාවෙන් දැකීමක් ඇති වෙන්නම ඕනේ මේ ලෝකයෙන් එතෙර වෙත මාර්ගයට ඇතුළු වෙන්න නම්. මම නැවතත් මතක් කරනවා, මේ මාර්ගයේ කෙළවර නෙවෙයි, මාර්ගයේ පටන් ගැනීම විතරයි. එතෙක් තමන් කරන්නේ ලෝකයට අයිති දෙයක එක්කෝ අනිත්‍ය බලනවා ඇතිවෙලා නැතිවෙන හැටි බලනවා. නැත්නම් ලෝකයට අයිති දෙයක් අරගෙන ඒක හැඳුනු හැටි බලනවා. ඊට වඩා වෙනස් පැත්තක් දැකීමේ හැකියාව තියෙනවා මේ දහම තව ටිකක් නුවණින් විමසලා බැලුවොත්. මම නැවතත් මතක් කරනවා - තියෙන දෙයක් නැති වුණා කියන එකට නෙවෙයි නිරෝධය කියන්නේ. හේතු ඇති තාක් කල් යමක් හටගන්නවා, හේතු නැත්නම් උපදින්නේ නැහැ, නැවත නූපදින ස්වභාවයක් තමයි නිරෝධය කියලා කියන්නේ.

හැම දෙනාටම තෙරුවන් සරණයි!

2017-02-27 සවනට සිසිලස අන්තර්ජාල ධර්ම සාකච්ඡාව
(අනිමිත්ත, අප්පණිහිත, සුඤ්ඤත)

මේ සම්බන්ධව අපට දෙපැත්තකින් කතා කරන්න වෙනවා - එකක් දැනුම පැත්තෙන්, අනිත් එක ප්‍රායෝගික පැත්තෙන්. දෙපැත්තෙන්ම අදහස් ඉදිරිපත් වුණා. අනිමිත්ත කියන කොට අපි වචනයේ තේරුම ගත්තොත් මූලිකව පෙනෙනවා නිමිත්ත කියන වචනයේ විරුද්ධ පැත්ත අනිමිත්ත. නිමිති නැති තත්වයක් කියන අදහස මූලිකව ගන්න පුළුවන්. චේතෝ විමුක්ති කියන්නේ විමුක්ති ද්වාර - අනිමිත්ත, අප්පණිහිත, සුඤ්ඤත - නිවනට තියෙන දොරටු තුනක්. අපි දැනට අනිමිත්ත ගැන කතා කරමු.

නිමිති පිළිබඳව අපට ප්‍රායෝගික පැත්තෙන් දකින්න වෙනවා. හිතට පෙනෙන යම්කිසි ස්වභාවයක් තමයි නිමිති කියන්නේ. මේ මොහොතේ නෙළුම් මලක් කිව්වොත් අපට මොනවදෝ හිතට පෙනෙන ගතියක් තියෙනවා නේ. ඒ සටහන තමයි නිමිත්ත කියලා කියන්නේ. නිමිති ඉතුරු කරගැනීම තමයි ප්‍රශ්නය වෙලා තියෙන්නේ. අපි සසරේ යන්නේ ඒ නිසා යි. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා සාමාන්‍ය කෙනා ඉන්නේ - වක්ඛුනා රූපං දිස්වා නිමිත්තග්ගාහි භොති. අපට වෙන්න කියන්නේ න නිමිත්තග්ගාහි භොති. ඇහෙන්න රූප දැකලා නිමිති අරගන්න එක තමයි සාමාන්‍ය කෙනාගේ ස්වභාවය. සසරේ යන කෙනාගේ ස්වභාවය. නමුත් ප්‍රඥාව වැඩීම තුළින්, මාර්ගය වැඩීම තුළින් බලාපොරොත්තු වෙන්න ඕනේ වක්ඛුනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තග්ගාහි භොති කියන මට්ටම. ඒක රහතන් වහන්සේගේ මට්ටම කියලා හිතන්න පුළුවන්. ඇහෙන්න රූප දැකීමේ දී නිමිති ඉතුරු කරගන්නේ නැහැ.

අපට නිමිති ඉතුරුවීම මතමයි යම්කිසි ස්වභාවයක් හිතට පෙනෙන්නේ. නෙළුම් මල කියන ශබ්දය ඇහෙන කොට ඒ ශබ්දය නිකම් වචන ගොඩක් විතරයි නේ. ශබ්ද සංඥා ගොඩක් විතරයි. ශබ්ද සංඥාවේ රූප ගතියක් නැහැ. කෙනෙකුට සුදු නෙළුම් මලක්

පෙනෙයි, කෙනෙකුට රතු නෙළුම් මලක් පෙනෙයි. ඒවායේ වර්ණයක් තියෙනවා නේ. ඇහැට පෙනෙන ගතික් දැන් අපට හිතට මතක්වෙලා තියෙනවා. වර්ණය දකින්න පුළුවන් ඇහෙන් විතරයි නේ. ඒ වුණාට දැන් නෙළුම් මල කියන කොටම අපට පාටකුත් හිතට පෙනෙන ස්වභාවයක් ඇවිල්ලා තියෙනවා.

ඒක කොහෙන් ද ආවේ? දැන් ආපු ශබ්ද සංඥාවේ එහෙම දෙයක් නැහැ. එහෙනම් කොහේ හරි හිතේ ඉතුරු කරගන්න දෙයක් නිසා නේද දැන් මේ පාටක්, හැඩයක්, විස්තර ටිකක් හිතට දර්ශනය වෙන්නේ? අන්න ඒ හිතට දර්ශනය වෙන ගතිය තියෙන්නේ අපි කළින් ආයතන පාවිච්චි කිරීමේ දී නිමිති ඉතුරු කරගැනීම නිසා යි. පෙර සලායතන භාවිතා කිරීමේ දී ඇත්ත ඇති හැටි දකින සිහිය නුවණ පිහිටියේ නැති නිසාම ඉතුරු කරගන්න නිමිති නිසායි මේ මොහොතේ දී හිතට මේ වගේ දෙයක් හදලා පෙන්න්න පුළුවන්කම තියෙන්නේ.

ඇහෙන් රූප දැකලා, කනෙන් ශබ්ද අහලා... නිමිති ඉතුරු කරගැනීම තමයි සසරේ යන කෙනාගේ ස්වභාවය. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙන උපදේශය තමයි වක්ඛුනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තග්ගාහි භොති. ආයතන හයටම මේ විදියට දේශනා කරනවා. එතැනට යෑම සඳහා තමයි මේ වේතෝ විමුක්ති තුන උදව් කරගන්න ඕනේ. මේ විමුක්තියට එන ක්‍රම තුනක් තියෙනවා. අනිමිත්ත වේතෝ විමුක්තියෙන් නිමිති පිහිටන්නේ නැති තැනකට එන්න පුළුවන් වෙනවා. නිමිති පිහිටන්නේ නැති ස්වභාවයෙන් එන ශුන්‍යතාවයක්. නිමිති වලින් හිස් බවක්. වචන පැත්තෙන් ගත්තොත් එහෙම තමයි අදහස ගන්න තියෙන්නේ.

එතැනට යන්න තියෙන ක්‍රමය තමයි අනිච්ච සඤ්ඤාව වැඩීම. අනිච්ච සඤ්ඤාව වැඩීම තුළින් තමයි අනිමිත්ත මට්ටමට යන්න පුළුවන් වෙන්නේ.

අනිමිත්ත කියන්නේ නිමිති නැති බවින් යන ශුන්‍යතාවය, නැත්නම් හිස් බව. පණිහිත - ප්‍රණිත කියන ස්වභාවය - සතුටුවෙන,

කැමතිවෙන ස්වභාවය. අප්පණිහිත කියන්නේ ඒකේ විරුද්ධ අර්ථය. දුක කියන පැත්ත. ත්‍රිලක්ෂණයේ දුක කියන පැත්ත ප්‍රකට වෙන වර්තයක් කෙනෙකුට තියෙන්න පුළුවන්. එවැනි කෙනාට දුක මෙනෙහි කිරීම තුළින්ම එන ශුන්‍යතාවයක් තියෙනවා. මේ ලෝකයේ ඕනෑම දෙයක් දුකයි, දුකයි, දුකයි කියන පැත්තෙන් ධර්මතාවයක් පහළ වෙනවා. ඒක ප්‍රකටවෙන කෙනාට ඒ පැත්තෙන් වඩන එක පහසුයි. ඒ ස්වභාවයට දුක මෙනෙහි කිරීමේනුත් කෙනෙකුට එන්න පුළුවන්. සුඤ්ඤත කියන පැත්තට යන්න පුළුවන් අනාත්ම ස්වභාවය ප්‍රකට වෙන කෙනෙකුට. කෙනෙකුට අනාත්ම ස්වභාවය පැත්තෙන් වැටහෙනවා නම් ඒ පැත්තෙන් වඩාගෙන ගිහිල්ලාක් විමුක්තියට එන්න පුළුවන්.

මේ විමුක්ති ද්වාර තුන ත්‍රිලක්ෂණයට සම්බන්ධයි. ත්‍රිලක්ෂණය කෙනා කෙනාගේ වර්ත ලක්ෂණ, ප්‍රඥා මට්ටම් අනුව වෙනස් වෙනවා. අපි අද වැඩිපුර සාකච්ඡා කරන්නේ අනිමිත්ත වේතෝ විමුක්තිය ගැන යි.

නිමිති වල අනිත්‍ය ස්වභාවය - අනිත්‍ය ස්වභාවය කියන කොට අපි මීට කලින් සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා - ලෝකයට අයිති විදියට හිතන මට්ටමේ අනිත්‍යකුත් තියෙනවා, ඊළඟට බුද්ධ දේශනාවට අනුව ලෝකයෙන් එතෙර වෙන විදියේ අනිත්‍ය සඤ්ඤාව විස්තර කරපු ක්‍රමයකුත් තියෙනවා. සාමාන්‍ය ලෝකයාට අනිත්‍ය කියලා හිතෙන්නේ 'තියෙන දෙයක් වෙනස් වෙනවා' නැතිනම් 'ඇතිවෙලා නැතිවෙනවා' කියන ස්වභාවය. ඒ වෙනස්වීම දැකීම පූර්ව ප්‍රතිපදාව වශයෙන් වැඩිම හොඳයි.

නිමිත්ත ගැන තව ටිකක් තේරුම් ගන්න ඕනේ. නිමිත්තක් කියන කොට අපි ඔය නිමිත්ත දිහා බලන්නේ ඒක ලෝකයට අයිති දෙයක් විදියට යි. තමන්ට ප්‍රායෝගිකව මේක බලන්න පුළුවන්. දැන් නෙළුම් මල කියන කොටම නෙළුම් මලක් සිහි වෙනවා නේ. අපේ සාමාන්‍ය ස්වභාවය තමයි මෙතන සිහිය නුවණ පිහිටන්නේ නැහැ මේ හිතෙන් හදපු දෙයක් නේ මේ දර්ශනය වුණේ කියලා. අපට හිතෙන්නේම අපි අතීතයේ දකපු, නැතිනම් පූජා කරපු නෙළුම්

මලක්. බාහිරයකට සම්බන්ධ කරලා බාහිර දෙයක් විදියටමයි, බාහිර නෙළුම් මලක් ගැන නේ කියන අදහසින් තමයි මල ගැන කල්පනා කරන්නේ. ඒක තමයි සාමාන්‍ය කෙනාගේ මට්ටම.

හැබැයි නුවණින් බලන කෙනාට පෙනෙනවා හිතෙන් හදපු දෙයක් නේ හිත දැනගත්තේ කියලා. ඕක මේ මොහොතේ එළියේ තියෙන දෙයක් වෙන්න බැහැ නේ කියන කරුණ. ඇත්ත තත්ත්වය ඒක වුණාට ඒක උත්සාහයක් අරන් බැලුවොත් මිසක් අපට ඒ ඇත්ත දකින තැන සිහිය නුවණ සාමාන්‍යයෙන් පිහිටලා නැහැ.

දැන් නිමිත්තක් උදව් වුණේ මොකකට ද? අපව ලෝකයට අහු කරන්න. ඒක තමයි සාමාන්‍ය කෙනාගේ තත්ත්වය. නිමිති මත තමයි අපි ලෝකයක් හදාගන්නේ. අභ්‍යන්තර වේවා, බාහිර වේවා, අපට ඕනෑම දෙයක් ගැන හිතෙන් කල්පනා කරන්න පුළුවන් වෙලා තියෙන්නේ මෙන්න මේ නිමිති නිසා. සාමාන්‍ය කෙනා ඒ නිමිති භාරගන්නේ බාහිරයේ තියෙන දෙයකට සම්බන්ධ කරලා මයි. ඒක තමයි ලෝකයාට අයිති ඇත්ත. ලෝකයා ඇත්ත විදියට පිළිගන්නේ ඒක. ලෝකයාට ඇත්ත ආර්ය දර්ශනයේ දී බොරුවක් බව දේශනා කරලා තියෙනවා. එතකොට බොරුව අවබෝධ කරගන්න නම් ඇත්ත මොකක්ද කියලා දැනගන්න වෙනවා.

ඇත්ත ඇති හැටි පෙනෙන විදිය තමයි අනිච්ච සඤ්ඤාව වැඩීම. එතන දී බුදුරජාණන් වහන්සේම ප්‍රශ්නයක් අහලා උන්වහන්සේම පිළිතුරු දෙනවා. ඒකයි අපි විශේෂයෙන් ඒ සූත්‍රය ගන්නේ. 'කෙසේ වඩන අනිච්ච සඤ්ඤාවෙන් මේ කෙලෙස් දුරුවෙයි ද' කියලා අහනවා.

අපේ සාකච්ඡාවේ දී අස්මිමානය ගැනත් සඳහන් වුණා. නිමිති නිසාමයි අස්මිමානය ඇති වෙන්නේ. සබ්බං අස්මිමානං පරියාදියති - සියලු අස්මිමාන දුරු වෙනවා මෙලෙස අනිච්ච සඤ්ඤාව වැඩුවොත්. එපමණක් නෙවෙයි අනෙක් කෙලෙසුන් දුරු වෙනවා කියලා සූත්‍රයේ සඳහන් වෙනවා. 'කෙසේ වඩන අනිච්ච සඤ්ඤාව ද' කියලා ඒක කොටස් පහකට බෙදලා - රූපයේ අනිච්ච සඤ්ඤාව,

වේදනාවේ, සංඥාවේ, සංඛාරයේ, විඤ්ඤාණයේ අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩන්නේ මෙහෙමයි කියලා පෙන්නනවා.

එතකොට අපි දැන් රූපය ගත්තොත් - රූපයේ කෙසේ වඩන අනිච්ච සඤ්ඤාවෙන් ද කෙලෙස් දුරුවෙන්නේ කියන කොට කරුණු තුනක් ගැන පෙන්නනවා. ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඛිගමො - මෙන්න මෙහෙම බලන කෙනා රූපයේ අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩනවා කියනවා.

එතකොට එතන දී තියෙන රූපයක් වෙනස්වෙන කතාවකට වඩා වෙන පැත්තක් පෙන්නනවා. රූපය මොකක් හරි කියලා ගත්තහම ඒකේ සමුදය බලන්න කියනවා. සමුදය කියන්නේ ඒ රූපය හටගත්තේ කොහොමද කියලා බලන එක. එහෙම බලන කොට හේතුඵල සම්බන්ධයක් පෙනෙනවා. මේ හේතූන් මතමයි, මේ ප්‍රත්‍යයන් යෙදීම මතමයි මෙහෙම ඵලයක් තියෙන්නේ. එහෙම සම්බන්ධයක් පෙනෙනවා - ඉමස්මිං සති ඉදං හොති. එහෙම දකින කෙනාට එතනම නුවණක් පහළ වෙනවා මේ හේතු ප්‍රත්‍යය නො යෙදුණා නම් මේ ඵලය හටගන්න බැහැ, පවතින්න බැහැ කියලා. ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති කියන ධර්මතාවය පෙනෙනවා. පටිච්ච සමුප්පාදය විදියට විස්තර වෙන්නෙත් ඒකමයි.

එතකොට අන්න ඒ විදියට පටිච්ච සමුප්පාදය දකින විදියට අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩන්න වෙනවා. තව පැත්තකින් ගත්තොත් චතුරාර්ය සත්‍යය දකින විදියේ අනිච්ච සඤ්ඤාව වැඩිමක් විය යුතු යි. චතුරාර්ය සත්‍යය විදියට දකින කොට සමුදය තියෙනකල් එළියේ රූපය තියෙනවා. එතකොට අපි රූපයක් උපාදානය කරලා. ඒකට තමයි දුක කියලා කියන්නේ. සමුදය කියන්නේ ඒක හටගන්න හේතුව බොහෝ වෙලාවට අපේ පැත්තේ යෙදෙන අවිද්‍යාව, මුළාව. ඒවා ප්‍රත්‍යය වෙලාමයි ඒ දෙය වෙන්නේ. ඒවා ප්‍රත්‍යය නො වුණා නම් එහෙම ඒක හටගන්න බැහැ. සමුදය නැත්නම් ඵලයක් හටගත්තේ නැති ස්වභාවයක් තියෙනවා. ඒ තමයි නිරෝධය.

එතකොට මේ විදියට වඩන අනිච්ච සඤ්ඤාව චතුරාර්ය සත්‍යයටත් සම්බන්ධ වීම එතන දී පෙනෙනවා. මේ අනිච්ච සඤ්ඤාව කියන එකෙන් මම හැමතීස්සේම අදහස් කරන්නේ 'මේක මොකක්ද, මේක හටගත්තේ කොහොමද, මේ හේතු නැත්නම් ඕක හටගන්න බැහැ නේ' කියන ධර්මතාවය දැකීම යි. එතකොට ඒ අනිත්‍ය ගැඹුරට වැඩීම තුළින් නිමිති පිහිටන්නේ නැති මට්ටමක් අවබෝධ කරන්න පුළුවන්. නිමිත්තක් පිහිටන්න යම්කිසි සමුදයක් තියෙනවා නම්, ඒ සමුදය හඳුනාගත්ත දවසට නුවණක් එයි මේ සමුදය තියෙනකල් විතර නේ ඔය නිමිත්ත පිහිටන්නේ, මේ සමුදය නැති වුණ දවසට එහෙම දෙයක් පිහිටන්න බැහැ කියන කාරණාව. ඒ නො පිහිටන ගතියක් තමයි මේ නිමිති වලින් තොර කියන ගතිය, නැත්නම් අනිමිත්ත කියන ස්වභාවය විදියට තමයි මට දැනට වැටහෙන්නේ.

ධ්‍යාන ගැන ප්‍රශ්නයකට පිළිතුර: මම මේ සම්බන්ධව දන්න ටික කියන්නම්. මගේ මතයට වඩා මම දනගත්ත ටික කියන්නම්. එතකොට තම තමන්ට මේ ගැන විමසලා බලන්න මේක උදව්වක් වෙයි. මම නොයෙක් ස්වාමීන් වහන්සේලා සමග මේවා සාකච්ඡා කරනවා, විශේෂයෙන් අපට උපකාරී වෙන භාවනා අත්දැකීම් පිළිබඳව. ධ්‍යාන සම්බන්ධව මේ දක්වා මත දෙකක් මට ලැබිලා තියෙනවා. එකක් තමයි බොහෝම ඉස්සර මමත් ධ්‍යාන වඩපු කාලයක් තිබුණා. ඒ නිසා මට ලොකු විශ්වාසයක් තිබුණා ධ්‍යාන කියන්නේ මේවායි කියලා. නමුත් පසු කාලයක දී මට සමහර ස්වාමීන් වහන්සේලාගෙන් අහන්න ලැබුණා අපි ධ්‍යාන කියන එකෙයි, ආර්ය මාර්ගයේ තියෙන ධ්‍යානය අතර වෙනසක් තියෙනවා කියලා. ඒක තමන් ම විමසලා බලන්න. මම මේ ගැන ඕනේ තරම් තර්ක විතර්ක කරලා හොයලා තියෙනවා.

එතන දී විශේෂයෙන් සඳහන් වුණා බුදු දහමක් නැති කාලයක දී හෝ දහමක් අහලා නැති අයගේ වැඩෙන ධ්‍යාන - විශේෂයෙන් සඳහන් කළොත්, ආළාරකාලාම, උද්දකාරාමපුත්ත වැනි අයත් ධ්‍යාන වැඩුවා අෂ්ඨසමාපත්ති දක්වා ම. නොයෙක් සෘද්ධි බල ලබපු අය ඒ කාලයේ හිටියා. ඒ ධ්‍යානයයි, මේ ශාසනය තුළ වඩන ධ්‍යාන එකක් ම ද, දෙකක් ද කියන මත දෙකේම ඉන්න අය ඉන්නවා.

එක පැත්තකින් ඒකට හේතුව ආර්ය මාර්ගයේ ධ්‍යාන (සම්මාසමාධිය) වැඩෙන්නේ ආර්යෂ්‍යාංගික මාර්ගයේ සම්මාදිට්ඨිය මුල් කරගෙන මයි. එතකොට සම්මාදිට්ඨිය නැත්නම් සම්මාසමාධිය එන්න විදියක් නැහැ කියන පැත්තෙන් තමයි අනිත් පැත්තට කරුණු බොහෝ වෙලාවට ඉදිරිපත් වෙන්නේ.

හැබැයි ධ්‍යානාංග විදියට ගත්තොත් එහෙම ප්‍රථම ධ්‍යානයේ දී විතක්ක, විචාර, ප්‍රීති, සුඛ, ඒකග්ගතා කියන පැත්තෙන් බැලුවොත් මාර්ග දෙකේම වඩා ධ්‍යාන වල ඔය අංග ටික තිබ්ලා තියෙනවා. ඒ වගේ යම්කිසි සමානකමකුත් තියෙනවා. හැබැයි ඒ වචන වලින් අදහස් කරන දෙය එකම ද කියන එකත් විමසිය යුතු තැනක්.

මේ විමුක්ති කියන්නේ මනසේ ඉතා ඉහළ තත්ත්වයන්. අනිමිත්ත, අප්පණ්ණික, සුඤ්ඤත කියන්නේ සාමාන්‍ය මට්ටමක් නෙවෙයි. මනස හුඟාක් ඉහළට වැඩුවහම අත්දකින්න පුළුවන් තත්ත්වයන් කියලා දහමට අනුව පෙනෙනවා. තවත් කරුණක් තමයි විමුක්තිය කියන්නේ නිවන නෙවෙයි කියන කාරණාව. මේවා විමුක්ති ද්වාර - නිවන් දොරටු මිසක් නිවන නෙවෙයි. ඒක පැහැදිලිව සූත්‍ර කිහිපයක් තියෙනවා - වූළවෙදල්ල සූත්‍රයේ²¹ වේදනාව සම්බන්ධව සඳහන් වෙන තැන. වේදනා තුන ගැන අහලා, ඒවායේ අනුශය ගැන අහලා, ඊළඟට ඒවායේ පටිභාගය කියන වචනය තුළින් පැහැදිලි කිරීමක් වෙනවා. සුඛ වේදනාවට පටිභාගය දුක්ඛ වේදනාව, දුක්ඛ වේදනාවට පටිභාගය සුඛ වේදනාව, අදුක්ඛමසුඛ වේදනාවේ පටිභාගය අවිද්‍යාව කියනවා. අවිද්‍යාවේ පටිභාගය විද්‍යාව කියනවා. විද්‍යාවේ පටිභාගය මොකක්ද කියලා ඇහුවහම 'විමුක්තිය' කියන වචනය යෙදෙනවා. විමුක්තියේ පටිභාගය මොකක්ද කියලා ඇහුවහම නිවන කියනවා. එතනත් පැහැදිලිව විමුක්තියයි, නිවනයයි අවස්ථා දෙකක් විදියට සඳහන් වෙනවා.

²¹ වූළවෙදල්ල සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය, මූලපණ්ණාසකය, වූළයමක වග්ගය.

එසේම උණ්ණාහඬුන්මණ සූත්‍රයේ²² ආයතන වලින් පටන් අරගෙන නිවන දක්වා විස්තර වෙනවා. කෙටියෙන් ඒ ගැන මතක් කළොත් මෙහෙම සඳහන් වෙනවා - මේ ඉන්ද්‍රිය පහට පිළිසරණ (පාළියෙන් පටිසරණ) කවුද? මනස කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ පිළිතුරු දෙනවා. ඊළඟට මනසට පිළිසරණ සිතිය. සිතියට පිළිසරණ මොකක්ද කියලා ඇහුවහම විමුක්තිය කියනවා. විමුක්තියට පටිසරණ මොකක්ද කියලා ඇහුවහම එතන දී නිවන කියලා සඳහන් වෙනවා.

මේ සූත්‍ර දෙකෙන්ම දකින්න පුළුවන් තව පැත්තක් තමයි නිවනට ආසන්නම ස්වභාවය තමයි විමුක්තිය කියන්නේ. අනිත් තත්ත්ව ඊට කලින් තියෙන්නේ. ඒ නිසා වෙනත් පුළුවන් විමුක්ති ද්වාර කියලාත් කියන්නේ. නිවනට තියෙන දොරවල් කියන අර්ථයෙන්. ඉතින් විමුක්තිය කියන්නේ ඉතාමත්ම දියුණු අවස්ථාවක්.

මම ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් සමග කළ සාකච්ඡාවක දී විමුක්තිය කියන්නේ මොකක්ද කියලා (විශේෂයෙන් උණ්ණාහඬුන්මණ සූත්‍රය ඇසුරෙන්) අපට අදහස් දෙකක් ආවා. මම තේරුම් ගත්ත විදියට ඒ ගැන ටිකක් විස්තර කරන්නම්. විමුක්තිය කියන්නේ යමකින් මිදීමක්, නිදහස් වීමක් වැනි ස්වභාවයක්.

ධ්‍යාන වලට යනකොටත් යම්කිසි විමුක්තියක් තියෙනවා. පැහැදිලිවම කාමයන්ගෙන් වෙන්ව, අකුසලයන්ගෙන් වෙන්වම තමයි ධ්‍යානයකට සමවදින්න පුළුවන් වෙන්නේ. විච්චිවෙව කාමෙහි විච්චිව අකුසලෙහි ධම්මෙහි සචිතක්කං සච්චාරං... ආදී වශයෙන් සඳහන් වෙනවා. එතකොට කාමයන්ගෙන් වෙන්වමයි, අකුසල ධර්මයන්ගෙන් වෙන්වමයි ධ්‍යානයකට සමවදින්න වෙන්නේ. එතන දී ඒ පැත්තෙන් විමුක්තියක්. ඒ තේරුම තුළම තියෙනවා ධ්‍යානයක් කියන්නේ තාවකාලික ස්වභාවයක් බව. තව විදියකට කිව්වොත් යටපත් කිරීමේ ස්වභාවයක්. ධ්‍යානයට සමවදිලා ඉන්න වෙලාවේ කාමය සහ අකුසල ධර්ම යටපත්වෙලා. ඒ ධ්‍යානයට සමවදිලා ඉන්න කාලය තුළ පමණයි. නමුත් යටපත්වීම කියන්නේ

²² උණ්ණාහඬුන්මණ සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය, මහාවග්ග පාළිය, ඉන්ද්‍රිය සංයුත්තය, ජරාවග්ගය.

සම්පූර්ණයෙන් ඉවත්වීම නෙවෙයි. අනුශය විදියට ඉතුරුවෙලා කෙලෙස් තියෙන්න පුළුවන්. සමුච්ඡේද වශයෙන් නැති කිරීමක් නෙවෙයි.

අපි අනිච්ච සඤ්ඤාවේ දීත් රූපය ගැන හෝ පඤ්චලපාදානස්කන්ධයේ සමුදය බලන්න කියනවා. සමුදය දැක්ක කෙනාට තමයි සමුදය නැති කිරීමේ හැකියාව තියෙන්නේ. නැත්නම් අපි ඵලය පැත්තෙන් විතරයි මේකෙන් මිඳෙන්න උත්සාහ කරන්නේ. ඒ උත්සාහ කිරීම මම දකින්නේ තාවකාලික යටපත් කිරීමක් විදියට යි. සමුදය පැත්ත හඳුනාගෙන සමුදය නැති කළොත් ඵලය නැති වෙනවා කියන ධර්මතාවය - පටිච්ච සමුප්පාදය දැකීම තුළින් ඒකෙන් අයින් වුණොත් නැවත මතු නො වෙන විදියට මිදීමේ හැකියාවක් තියෙනවා.

ඊට අමතරව ධ්‍යාන සම්බන්ධව මගේ ප්‍රායෝගික අත්දැකීම් සහ අහලා තියෙන ඒවා එක්ක බැලුවොත්, රූපාවචර ධ්‍යාන හතරෙන් මේ කියන විමුක්ති - අනිමිත්ත, අප්පණ්හිත, සුඤ්ඤත කියන මට්ටම නෙවෙයි අදහස් වෙන්නේ කියන කාරණාව තමයි මගේ පෞද්ගලික අදහස. මගේ දැනුමක් නිසා ඒක වැරදි වෙන්න පුළුවන්. ධ්‍යාන වල යම්කිසි විමුක්තියක් තියෙනවා, නමුත් මේ කියන මට්ටමට කලින් අවස්ථාවක් කියන එක තමයි මට දැනට තියෙන අදහස.

ආර්ය මාර්ගයේ තියෙන ධ්‍යාන වලට එන්න නම් අනිච්චයෙන් සම්මා දිට්ඨිය ඇති කරගත යුතුම යි. ලෝකික සම්මා දිට්ඨිය නෙවෙයි, ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨිය කියන එක. වතුසච්ච සම්මා දිට්ඨිය නැතිනම් පටිච්ච සමුප්පාදය ගැන ඇතිවෙන දැක්ම. සම්මා දිට්ඨිය නැතුවත් සමාධි ධ්‍යාන වඩන්න පුළුවන්. එතන දී ශුන්‍යතාවය තමන්ගේ අත්දැකීම් තුළින් එන්න පුළුවන්. මෙතනත් ධ්‍යාන වඩපු අය ඉන්නවා නම් අත්දැකීම් ඇති, විශේෂයෙන් අරූපාවචර ධ්‍යාන වල දී ආකාසඤ්ඤායතනයෙන් පසුව යන ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය. එතනින් එහාට ටික ඔක්කෝම එහෙමයි. ඒවායේ දී නත්ථි කිඤ්චි, නත්ථි කිඤ්චි - කිසිවක් නැත, කිසිවක් නැත කියන එක මෙතෙහි කිරීම තුළින් ශුන්‍යතාවයක් දකින්න පුළුවන්. ඒක ඇත්තටම අත්දකින්න

පුළුවන් ස්වභාවයක්. ඔය ගැටළුව තවත් ගැඹුරට යෙදෙනවා මේ කියන්නේ අර වේතෝ විමුක්ති අවස්ථාවන් ද කියලා. ඒ නිසාම හිතන්න පුළුවන් ඒ කාලයේ හුඟ දෙනෙක් රහත් වුණා කියලා රැවටිලා හිටිය තැන් මේවා. විශේෂයෙන් ආලාරකාලාම වගේ අය හිතන් හිටියේ ඒක තමයි කෙළවර කියලා.

ඉතින් ඒවායේ දී ඇත්තටම ඒ අය විතරක් නෙවෙයි අපිත් ඔතෙන්ට අනුවෙන්න පුළුවන්. ඊට හේතුව තමයි හිත සමාධි කරගෙන සමහර විට නො දැනුවත්වම ඒ ධ්‍යාන මට්ටම් වලට හිත වැඩෙනවා හුඟක් වෙලා ඉන්න කොට නැතිනම් තමන්ගේ සමාධිය දියුණු වෙන කොට. ඒ නිසා තමයි දහමේ මේ වගේ දේවලක් කියලා තියෙනවා නේ කියන අදහස හිතේ තියාගෙන ඉන්න කියන්නේ. සමහර විට හරියටම මේ කියන්නේ මොකක්ද කියලා නො තේරෙන්න පුළුවන්. එතකොට ඒ වගේ තත්ත්වයකට පත් වුණත් ආපහු එතැනින් හිර නොවී තව එහාට යන්න දෙයක් තියෙනවා නේ කියන පැත්ත තේරුම් ගන්න උදව් වෙනවා.

එතකොට මම නැවතත් මතක් කරනවා - ආර්ය මාර්ගයේ ධ්‍යානයයි, සාමාන්‍යයෙන් අපි හිත එකඟ කරගෙන ගිහිල්ලා එන ධ්‍යානයයි අතර පැහැදිලි වෙනසක් තියෙනවා කියන කරුණත් ටිකක් ඔළුවේ තියාගත්තොත් හොඳයි. දැන් වචන ගොඩක් කතා කර කර ඉන්නවාට වඩා මේකේ ප්‍රායෝගික පැත්තට යන්න අනිමිත්ත ගැන මම තව ටිකක් විස්තර කරන්නම්.

අනිමිත්ත ගැන දළ අවබෝධයක් තමයි නිමිති නැති ස්වභාවය. එතකොට මේ නිමිත්ත කියන එක තව ටිකක් අපි තේරුම් ගත්තොත් හොඳයි. නිමිති සකස්වෙන ගතිය දුරු කිරීම තුළින් තමයි අනිමිත්ත පැත්තකට යන්න වෙන්නේ. ඒ නිසා නිමිත්ත කියන එක ගැන ටිකක් හඳුනාගත්තොත් ඒක ආර්ය මාර්ගය වටහා ගැනීමට උදව්වක් වෙන්න පුළුවන් කියලා මට හිතෙන නිසා මම ඒ ගැන තව කරුණු ටිකක් මතක් කරන්නම්.

අපට නිමිත්තක් සකස් වෙන්නේ කොහොමද? ඒක වෙත ආකාරය පැහැදිලිව තියෙනවා. ඇහෙන්න රූප දූකලා නිමිති සකස් වෙනවා. කනෙන් ශබ්ද අහලා නිමිති සකස් වෙනවා. ඒ තමයි සාමාන්‍ය කෙනාගේ ස්වභාවය. අපි නිමිත්තක් සකස් කරපු ගමන්ම සිදුවෙන දේවල් ටිකක් තියෙනවා. ඒවා අපට ප්‍රායෝගිකව අත්දකින්න පුළුවන්. අපි ඇහෙන්න රූප දූකලා බාහිර දෙයකට සම්බන්ධ කළ ගමන්ම නිමිත්තක් තියෙනවා. කනෙන් ශබ්ද අහලා බාහිර දෙයකට සම්බන්ධ කළ ගමන්ම නිමිත්තක් තියෙනවා. එහෙම සම්බන්ධ නො කළොත් ඒ ගැන එව්වර මතක හිටින ගතියකට එන්නේ නැහැ.

මේ ගැන උපමාවක් ගත්තොත් - හීනයක් දැකීමේ සිද්ධිය අපට ඒ තරම් මතක හිටින්නේ නැහැ. මොකද අපි ඒක බාහිර දෙයකට සම්බන්ධ කරලා භාරගන්නේ නැහැ. අවදි වෙලා හීනයක් බව දැනගත්ත ගමන් ඒ දෙය කොහෙද තියෙන්නේ කියලා ඒ ගැන බාහිරයෙන් භොයන්න යන්නේ නැහැ. කනෙන් අහන එක තේරුම් ගන්න පහසු නිසා ඒ ගැන බලමු - ඕනෑම ආයතනයකට මේක පොදුයි - මේ ශබ්දය ආවේ මේ රූපයෙන් කියලා බාහිරයට සම්බන්ධ කිරීම තුළ සිද්ධවෙන කරුණක් තමයි නිමිති සකස් වීම. අපි එතකොට විශ්වාස කරන්නේ ඒක බාහිරයේ තියෙන රූපයක් විදියට යි. කාර් එකක ශබ්දයක් ඇහෙන කොට 'අන්න කාර් එකක්' කියලා එළියේ තියෙන කාර් එකකට ඒ ශබ්දය සම්බන්ධ කරලා ඉවරයි. එතකොට ඒ සම්බන්ධ කිරීම තුළ අපි නො දැනුවත්වම වෙන සිද්ධි ටිකක් තියෙනවා. එකක් තමයි කනෙන් ආපු සංඥාව මත තමයි මේ නිමිත්ත හැදුනේ. නිමිත්ත හැදුනහම අපට ඒ නිමිත්ත නැවතත් අත්දකින්න පුළුවන් කනෙන් විතරක් නෙවෙයි කියන ගතියකට එනවා. ඒ ශබ්දය ඇහිලා දැනගත්ත කාර් එක අපට ඕනේ නම් ඇහෙන්න දකින්න පුළුවන්. අතින් අල්ලලා බලන්න පුළුවන්. ඒ කියන්නේ වෙන ආයතනයකින් අත්දකින්න පුළුවන් මට්ටමකට පත්කරන ස්වභාවයක් තියෙනවා. එතකොට ඒ නිමිත්ත කියන එකේ තියෙනවා මේ ආයතන හයෙන්ම අත්දකීමේ හැකියාවක්. ඒකට තමයි ආයතන හය ගැටගැහුවා කියලා කියන්නේ.

නිමිත්තකට පත්වෙන්නට කලින් තියෙන්නේ අපට එක ආයතනයකින් ආපු සංඥාවක් විතරයි. ශබ්ද සංඥාව කියලා උදාහරණයට ගත්තොත්, ශබ්ද සංඥාව නැවත අත් දකිනවා නම් (අපි නිකමට හිතමු පුළුවන් කියලා) - පුළුවන් නම් ඒ හැකියාව තියෙන්නේ කනෙන් විතරමයි. ඇහෙන්, නාසයෙන්, දිවෙන්, කයෙන් අත්දැකීමේ හැකියාවක් නැහැ. එතකොට තේරුම් ගන්න ඒක ඉතුරුකරගන්න නිමිති බවට පත්වෙලා නැහැ කියන කාරණාව. නිමිත්තක් හැදුනාද කියලා හඳුනාගන්න තව විදියක් තමයි වෙන ඕනෑ ආයතනයකින් ඒක අපට සිහිපත් කරගැනීමේ හැකියාව තියෙන බව. ඒ නිසා තමයි මම නෙළුම් මල කියන කොට යම්කිසි ස්වභාවයක් සිහි වුණේ. අහන ශබ්දයකින් නිමිත්ත මතු කරගන්න පුළුවන්. නැත්නම් සුවදක් ආවත් ඇති ඒක මතු කරගන්න. නැත්නම් නෙළුම් පෙත්තක් අතගැම තුළ අර මුළු නිමිත්තම ගන්න පුළුවන්. මේ නිමිති වල මේ විදියේ ලක්ෂණයක් තියෙනවා. එතකොට අපට දළ අදහසක් ගන්න පුළුවන් ඇහෙන් දකලා නිමිත්තක් හැදුවා ද, කනෙන් අහලා නිමිත්තක් හැදුවා ද කියන කාරණාව. මේ බව දැකීමත් ප්‍රායෝගිකව මාර්ගය වඩන කොට උපකාරයක් වෙයි කියලා මට හිතෙනවා.

ප්‍රශ්නයකට පිළිතුර: අනිමිත්ත, අප්පණිහිත, සුඤ්ඤත කියන එක මොන විදියට වර්ග කළත් අපට මේ විදියේ දැක්මක් ඇති කරගන්න පුළුවන් නිමිත්තේ අනිත්‍ය පැත්ත, දුක්ඛ පැත්ත, සුඤ්ඤත පැත්ත මොකක්ද කියලා දළ අදහසක් ඇති කරගත්තොත්. මේක මගේ අදහසක් විතරක් බවත් මතක තියාගන්න. ඇහෙන් දකලා, කනෙන් අහලා නිමිත්තක් ඉතුරු කරගන්නවා කියන කාරණාව ආයතන හයටම දාලා බලන්න පුළුවන්. නිමිත්තක ලක්ෂණයක් බලන්නේ එතන ආයතන හයම ගැටගැහිලා තියෙනවාද කියලා යි. එතකොට ඒ මට්ටමට ආවොත් ආයතන ගැටගැසීම සිද්ධ වුණ නිසා මුළාවෙලා ඉවරයි කියන එක අපට පිළිගන්න වෙනවා. මම දකින්නේ ඒ මුළාවෙන් මිදෙන ක්‍රම තුනක් තමයි මේ අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම කියන එක.

එතකොට එතන දී අනිත්‍යය පැත්තෙන් බලලා මුළාවෙන් මිඳෙන්නේ කොහොම ද? එතන දී ලෝකෝත්තර මට්ටමින් අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩන ආකාරය මම කලින් පැහැදිලි කරලා ඇති. තියෙන දෙයක් වෙනස් වෙනවා කියලා බලනවාට වඩා, ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථච්චගමො කියන පැත්තෙන් වැඩෙන අනිච්ච සඤ්ඤාව බලන්න වෙනවා. එතකොට දැන් මේ නිමිත්ත මුළා වුණු මනසකින් අපි සිහි කරන්නේ ඵලියේ තියෙන දෙයකට සම්බන්ධ කරලාම යි. අනිත්‍ය වැඩීම තුළින් ඔය මුළාව කැඩෙන්න ඕනේ. එතන අපි මුළා වුණා නම් තේරුම් ගන්න ඒක නිත්‍ය සංඥාවකින් අරගෙන තමයි සම්බන්ධ කරලා තියෙන්නේ. ඒ කියන්නේ මොහොතකට හරි පවතින දෙයකට තමයි අපි මේ හිතට පෙනෙන ස්වභාවය සම්බන්ධ කිරීමක් කරලා තියෙන්නේ. දැන් හිතට පෙනෙන මට්ටම අවශ්‍ය නම් කෙනෙකුට සංඥාව කියලා ගන්න පුළුවන්. මම දන්නේ නැහැ ඒ වචනයේ තේරුම ඒක ද කියලා. කෙසේ වෙතත් ඒ ස්වභාවය අපි මොනවායින් හරි හැදිවිච්ච දෙයකට සම්බන්ධ කරලා තියෙනවා.

උදාහරණයක් හැටියට සතරමහා ධාතුවෙන් හෝ රූප කලාප වලින් හෝ මොනවායින් හරි අල්ලන්න පුළුවන් වගේ ගතියකට, යම්කිසි රූපය කියන මට්ටමකට මේක සම්බන්ධ කරලා තියෙනවා. දැන් හිතට පෙනෙන ස්වභාවය, හිතට අරමුණු වෙන ගතිය රූපයක් නෙවෙයි කියලාත් පැහැදිලියි නේ. එතකොට ඒක රූපයකට සම්බන්ධ කරලා තියෙනවා. ඒක තමයි ඒ මුළාවේ ස්වභාවය. මේක නාමරූප ගැටගහනවා කියලාත් සඳහන් වෙනවා. අනිච්ච සඤ්ඤාව තුළින් මේ සම්බන්ධ කිරීම කැඩෙන්න ඕනේ.

එතකොට මේ පෙනෙන දෙය ඵලියේ තියෙනවා කියන එක තමයි මුළාව කියලා කිව්වා නේ. එහෙනම් ඵලියේ මොහොතකට වත් මේක පිහිටන්න බැරි වෙන්න ඕනේ. පිහිටනවා කියන්නේ නිත්‍ය බවක්, ප්‍රතිෂ්ඨාවක් ලබනවා කියන එක යි. නිත්‍ය ස්වභාවයකට පත් වෙනවා. එතකොට මොහොතකට වත් නිත්‍ය කරන්න බැරිකම තමයි අනිත්‍ය විදියට මම වචනයේ තේරුම දකින්නේ. නිත්‍ය කිරීමට බැරි අර්ථයෙන් අනිත්‍ය යි. අනිත්‍ය කියන ධර්මතාවය ගැඹුරින් බලන

කොට එළියේ මොහොතකට වත් යමක් පිහිටුවන්න බැහැ කියන මට්ටම දකිනවා.

එතකොට මෙන්න මේ මට්ටම බල බලා ගියොත් දළ අදහසක් ගන්න පුළුවන් රූප කියන ඒවාට මොහොතකටවත් බාහිර පිහිටීමක් දෙන්න බැරි බව. මොකද අනිත්‍ය සංඥාවෙන් ඒක කඩනවා. අනිත්‍ය නිසා නිත්‍ය විදියට මොහොතකටවත් මේක ගන්න විදියක් නැහැ. රූපයේ අනිච්ච සඤ්ඤාව වැඩීම තුළ බාහිර ස්වභාවයකට දමන්න බැරිවෙන කොට නිමිති මූලාවට සම්බන්ධ වෙන්න බැරි වෙනවා. මෙතන බාහිර කියන කොට තේරුම් ගන්න ඕනේ එළියේ තියෙන දේවල් විතරක් නෙවෙයි, තමන්ගේ අප්පිකත්ත කය කියන එකත් හිතට සාපේක්ෂව බාහිරයි. අපේ අත හෝ කකුල නම් නිමිත්ත, ඒක සතර මහා ධාතු, නැතිනම් ලේ, මස්, නහර වලින් හැදිවිච්ච රූපමය ගතියකට මේ හිතේ හැදුන එක දමනවා, සම්බන්ධ කරනවා. මේ අනිච්ච සඤ්ඤාව වැඩීම තුළින් අන්න එහෙමවත් නිත්‍ය කරන්න බැරි මට්ටමක් දක්වා මේක දියුණු කරන්න පුළුවන්. ඒ මට්ටමට දියුණු වුණොත් කිසිම නිමිත්තක් පිහිටන්නේ නැහැ. ඒ කියන්නේ මේ ලෝකයට අයිතියි කියන අප්පිකත්ත වේවා, බහිද්ධ වේවා, කිසිම දෙයක් ප්‍රතිෂ්ඨාවක් ලබන්නේ නැහැ, පිහිටීමක් ලබන්නේ නැහැ. අන්න ඒකෙන් එන සුඤ්ඤතාවයක් තියෙනවා. ඒක තමයි මම දකින්නේ අනිමිත්ත වේතෝ විමුක්තිය කියන මට්ටම. එතැනට එන්න පුළුවන් මේ අනිච්ච සඤ්ඤාව ප්‍රගුණ කිරීම තුළින්.

ඊළඟට දුක පැත්තෙන් ප්‍රගුණ කිරීම සඳහා ලොකු අවබෝධයක් තුළින් යන්න වෙනවා. දැන් අපි බාහිර දෙයක් පැනෙව්වා කියන සිද්ධියම දුක බව දකින්න ඕනේ. ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා කියන මට්ටමේ ඉඳන් අපට බලන්න වෙනවා. මොකද අපට පෙනෙන්නේ නැහැ බාහිරයේ දෙයක් තියෙනවා කියපු නිසාම ඒක දුකයි කියලා. හැබැයි අපි දැක්කොත් එතන රූප උපාදාන ස්කන්ධයක් නේ තියෙන්නේ, ඔය රූපයක් උපාදානය කරලා නේ කියලා එතකොට ඒ මට්ටමට එන්න පුළුවන්. නමුත් ඒක දකින්න අපේ මනස දියුණු නැහැ. ඒ නිසා තමයි සාමාන්‍යයෙන් අපි නිතර ගන්න උපමාව -

වතුරට එබෙන බල්ලා වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්නවා කියන සිද්ධිය - දැන් බල්ලාගේ මානසිකත්වයෙන් බැඳුවොත් වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්න එකේ දුකක් පෙනෙන්නේ නැහැ. නමුත් අපට තේරෙනවා - උපමාවට සාපේක්ෂව අපට ප්‍රඥාවෙන් පෙනෙනවා මේ මුළාවෙන් හදපු බල්ලෙක් නේ, වතුරේ කවදාවත් බල්ලෙක් ඉන්න බැහැ නේ, උගේ මෝඩකම නේ කියලා. එතකොට උගේ මෝඩකමට බල්ලෙක්ව හදලා, උපාදානය කරලා. ඔන්න රූපයක් උපාදානය කරලා. ඒ උපාදාන කිරීම තියෙන බව පිළිගැනීම, ප්‍රතිෂ්ඨාවක් දීම මතම - මේ හිතේ හදපු එක බාහිරයකට සම්බන්ධ කිරීම තුළම දුක එතන හටගෙන ඉවරයි.

එතන සියුම් විදියට බලන්න ඕනේ. එතකොට එතන රූප උපාදාන ස්කන්ධයක් ඇතිවෙලා. පුටුවක් තියනවා කියලා අපිත් ඇහෙන්න දැකලා එළියේ රූපයක් තියෙනවා, හැබැයි අපි ඒකට ඇලෙන්නෙත් නැහැ, ගැටෙන්නෙත් නැහැ ඔය රූපය තිබුණාවේ කියන මට්ටමෙන් අපි බේරෙන්න හදනවා. නමුත් එළියේ දෙයක් තියෙනවා කියන කොට, හිතේ හදපු මේ නිමිති, නැතිනම් සංඥා ස්වභාවය රූපයකට ගැට ගහලා ඉවරයි. කොච්චර ඇති වෙනවා නැති වෙනවා කිව්වත්, ඇතිවෙන මොහොතෙදී පුටුව බාහිරේ පිහිටුවල ඉවරයි. එතන දී අනිත්‍ය සංඥාව වැඩුවේ නැත්නම් නිත්‍ය සංඥාවට අහුවෙලා ඉවරයි. අනිත්‍ය සංඥාව වැඩුවොත් පෙනෙනවා මොහොතකටවත් එහෙම පිහිටන්න බැහැ - මේකේ පටිච්ච සමුප්පන්න ස්වභාවය - ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො කියන ධර්මතාවය දක්කොත්.

ඔය සිද්ධිය නො දැක්කොත් වෙන්නේ අපි එළියේ රූපය භාරගන්නවා. බල්ලා වතුරේ බල්ලා භාරගන්නා වගේ අපි එළියේ පුටුව භාරගන්නවා. එතකොට රූපයේ බැසගෙන ඉවරයි. රූපය උපාදානය කරලා ඉවරයි. ඔය සිද්ධියටම තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ කෙටියෙන් සංඛින්නෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා කියලා කිව්වේ. හැබැයි ඒ දුක දකින්න නම් මේ බුදු දහම අහලා ගන්න නුවණ තියෙන්නම වෙනවා. මේ කියන්නේ සාමාන්‍ය ලෝකයාට දකින්න පුළුවන් මට්ටමක් නෙවෙයි. දහමක් අහලා

තේරුම් අරගෙන ඒක භාවිතා කිරීම තුළින්ම එන්න ඕනේ දැක්මක් ගැනයි මේ කියන්නේ - රූපයක් පිහිටීමම දුකයි කියන ධර්මතාවය. ඒ රූපය අපි දැඩිව භාර ගැනීමම දුකයි.

හැබැයි නුවණින් බලන කෙනාට පෙනෙනවා නිමිත්තක් පිහිටන හැම මොහොතකම මේ දුකක් නේ හටගත්තේ කියන කාරණාව. එතකොට එයා දුක්ඛ සංඥාව වඩනවා. දුක විඳින්න අපි කැමති නැති හින්දා ඒක අතහැරෙනවා. දැන් දුක්ඛ සංඥාව මෙනෙහි කිරීම තුළ රූප ලෝකයෙන් මිඳෙන්න පුළුවන්. බාහිර දේවල් වලට වගේම අපේ ශරීරයටත් ඒක පොදුයි. එතකොට ශරීර රූපයත් දුකක්, බාහිර රූපත් දුකයි කියලා පෙනෙනවා. ඇයි ඒ? මේ රූප උපාදානයක් - පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයක් හටගෙන තියෙන්නේ.

අන්න ඒ දුක පැත්තෙන් මෙනෙහි කරන කෙනෙකුට රූප හට නොගන්න තත්වයකට පත්වෙන්න පුළුවන්. එතනින් දකින්න පුළුවන් මේ තියෙනවා කියන එකකින්වත් සතුටුවෙන්න පුළුවන් ගතියක් නැහැ කියලා. රූපයක් පිහිටුවන්න වත් බැහැ කියලා දකිනවා. වෙනදා තමන් මේ රූපයෙන් සුඛයක්, ආස්වාදයක් වින්දාට, අර වතුරට එබෙන බල්ලා වගේ මුළාවකින් නේ මේක විඳලා තියෙන්නේ. මොහොතකටවත් පිහිටුවන්න බැරි දුක් දෙයක් නේ මේ සැපයි කියලා භාර අරගෙන තියෙන්නේ. දුක් දෙය සැපයි කියන විපල්ලාසයට අනුවෙලා තියෙන්නේ.

එතකොට දුක්ඛ පැත්තෙන් පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයේ ඕනෑම එකක් වේවා, ඒකට අනුචුණා නම් ඒ දුකක් මයි. ඒකේ බැස ගත්තා නම් දුකයි. ඒක තමයි ගැඹුරෙන් උපාදානය කියලා කියන්නේ. සාමාන්‍ය අපි හිතන දැඩිව යමක් ගෙන ඇලුණා හෝ ගැටුණා කියන මට්ටමෙන් එහා ගිය දැක්මක් ගැනයි මේ කියන්නේ. ඒක පිහිටුවීම තුළම උපාදානය වෙලා නේ, ඒකේ බැසගෙන ඉවර නේ කියන මට්ටමක් දකින්න වෙනවා. අජ්ඣේදානාය නිව්දානී කියන මට්ටම. රූපය ගැන විතක්ක, විචාර කරන්න පුළුවන් මට්ටමකට දැන් ඇවිල්ලා නේ කියන දැක්ම.

එතකොට ඒ මට්ටමට ඒම සඳහායි බුදුරජාණන් වහන්සේ දුක කියලා පෙන්නලා තියෙන්නේ. එහෙනම් ඔය රූපය දුකයි, ඒක අතහරින්න ඕනේ කියලා රූප ලෝකයෙන්ම මිදිලා ශුන්‍යතාවයක් කරා යනවා. ඒක තමයි මම දකින්නේ අප්පණිහිත කියන මට්ටම. දුක මෙනෙහි කිරීම තුළින් ශුන්‍යතාවයකට යන්න පුළුවන්.

කලින් සමුදය පැත්තෙන් පෙන්නුවේ - රූපය පිහිටන්නේ නැහැ කියලා මෙනෙහි කිරීම තුළින් ශුන්‍යතාවයකට යෑමක් ගැන. අනිමිත්ත පැත්ත.

තුන්වෙනි එක හරි ගැඹුරැයි - වචන වලින් විස්තර කිරීමේ දී එක එක අර්ථ එනවා. මම නැවතත් මතක් කරනවා මේක මගේ අදහසක් විතරයි. ධම්ම කියන කොට සබ්බෙ ධම්මා අනත්තාති යදා පඤ්ඤාය පස්සති කියන තැනකින් ඕක දකින්න පුළුවන් - මේ ඇත්ත ස්වභාවය ප්‍රඥාවෙන් දකින්න ඕනේ දෙයක්. එතකොට තමයි මෝඩකමට හදාගත්ත දේවල් කලකිරිලා අතහරින්නේ - අප් නිබ්බන්දති දුක්ඛෙ.

සබ්බෙ ධම්මා කියන කොට මෙනෙදී හොඳට පැහැදිලි වෙයි නිමිත්තක් කියන්නේ ධම්ම ස්වභාවයක් විතරයි. නිමිත්තක් කියන්නේ මනසට අරමුණුවෙන ගතියක් විතරයි. ඒක බාහිරයට සම්බන්ධ කරලා අපට තියාගන්න, උපාදාන කරන්න පුළුවන් මට්ටමක ස්වභාවයක් නෙවෙයි. ඔන්න ඔතන තමයි මම ගැඹුරින් අනත්ත කියන ස්වභාවය දකින්නේ. මොහොතකට හරි බාහිරයේ පවත්වන්න පුළුවන් නම් තමයි අපට පාලනයක් තියෙන්නේ. ආත්ම ස්වභාවයක් දාගන්න පුළුවන් වෙන්නේ. එහෙම බැරි බව දැක්කහම ආත්ම සංඥාව කැඩෙනවා.

අන්න ඒ පැත්තෙන් මෙනෙහි කරන කෙනාටත් නිමිති - සංඥා - හිතට අරමුණු වෙන ධම්ම කියන මට්ටම ගැන අවබෝධයක් එනවා. හිතෙන් හදපු දෙයක් විතරයි නේ මේ ධම්ම කියන්නේ කියලා. ඒක මනෝමය දෙයක්, මනසේම නිර්මාණයක් කියලා දකිනවා. මනොපුබ්බිඛගමා ධම්මා මනොසෙට්ඨා මනොමයා - ඒක මේ

මොහොතෙ පවතින රූප ස්වභාවයකට කිසිම සම්බන්ධයක් නැහැ. එහෙම නම් එතන ආත්ම ස්වභාවයක් පිහිටන්න විදියක් නැහැ. අන්න එහෙම අනාත්ම පැත්තෙන් මෙනෙහි කරගෙන ගිහිනුන් බාහිර රූපයෙන් මිදෙන්න පුළුවන්.

එහෙම මිදුන දවසට නිමිති ඉතුරුවෙන්නේ නැහැ. මම අර මුලින් කිව්වා වගේ හීනයක් දැක්ක බව දැනගත්තා නම් ඉතුරුවෙන්න දෙයක් නැහැ. ඕනේ නම් දවසක් දෙකක් මතක තියෙයි. ඊටපස්සේ හීනයක් දැක්කාද කියලා මතකවත් නැහැ. අපි බැරිවෙලා වත් බාහිරයකට සම්බන්ධ කළොත් තමයි නිමිති විදියට කවදා හරි සිහිවෙන මට්ටමකට එන්නේ.

ඔන්න ඔය විදියට තමයි මම ප්‍රායෝගික පැත්තක් දැකින්නේ. නිමිති වලින් ලෝකයක් හදනවා. ඔන්න ඔය ලෝකය නො හදන මට්ටම තමයි විමුක්තිය කියන්නේ. ලෝකය හදන එකෙන් මිදෙනවා. ඒ මිදීම එන්න ක්‍රම තුනක් තමයි අනිත්‍ය වශයෙන් මෙනෙහි කිරීම, දුක්ඛ වශයෙන් මෙනෙහි කිරීම, අනාත්ම වශයෙන් මෙනෙහි කිරීම. හැබැයි කෙනෙක්ට ඔය තුනම ප්‍රකට වෙන්නේ නැහැ. කෙනා කෙනාට මේ තුනෙන් එකක් තමයි ප්‍රබලව වැටහෙන්නේ. මේ ඕනේ එකකින් විමුක්තියට යන්න පුළුවන්.

හැම දෙනාටම තෙරුවන් සරණයි!

2017-02-28 සවනට සිසිලස අන්තර්ජාල ධර්ම සාකච්ඡාව
(ආනන්ද සූත්‍රය)

අද අපි ආනන්ද සූත්‍රය²³ සාකච්ඡාවට ගන්න අදහස් කළා. බොහෝ විට අපි අහලා තියෙන්නේ ආනන්ද භාමුදුරුවෝ රහත් වුණු හැටි එ නමුත් සෝවාන් වුණු හැටි අහලා තියෙනවා අඩුයි. ඒ නිසායි මේ සූත්‍රය වැදගත් වෙන්නේ. මන්තාණීපුත්ත පුණ්ණ ස්වාමීන් වහන්සේ තමයි ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේට මේ සූත්‍රය දේශනා කරන්නේ. මේ සූත්‍රයේ දී ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ අතින් භික්ෂුන්ට දේශනා කරනවා - පුණ්ණො නාම, ආවුසො, ආයස්මා මන්තාණීපුත්තො අම්භාකං නවකානං සතං බහුපකාරො හොති. (මන්තාණීපුත්ත පුණ්ණ ස්වාමීන් වහන්සේ නවක අපට බොහෝ සෙයින් උපකාර වුණා) සො අමහෙ ඉමිනා ඔවාදෙන ඔවදති (ඔහු මට මෙන්න මේ වගේ ඔවදනක් දුන්නා) - 'උපාදාය, ආවුසො ආනන්ද, අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය' (ඕක තමයි කෙටියෙන් දෙන අවවාදය - උපාදාය නිසා තමයි අස්මිති කියන හැඟීම - මම වෙමි කියන හැඟීම තමයි අස්මිති කියන්නේ. අස්මි මානය). එතකොට ඒ මම වෙමි කියන හැඟීම එන්නේ උපාදාය නිසා. ඊළඟට අහනවා, කිඤ්ච උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය? මේ උපාදාය කිරීම නිසාමයි අස්මිය ඇතිවෙන්නේ, උපාදාය නො කර නෙවෙයි. එතකොට කුමක් උපාදාය කිරීමෙන් ද මේ විදියට අස්මිය, නැත්නම් මම වෙමි කියන හැඟීම ඇති වෙන්නේ? කුමක් උපාදාය නො කිරීමෙන් නො වෙයි ද?

ඊළඟට කියනවා - රූපං උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය. රූපය නිසාමයි, රූපය තදින් අල්ලා ගැනීම නිසාමයි, රූපය ඇසුරු කරගෙනමයි - රූපය ඇසුරු කර නො ගෙන නෙවෙයි. මම වෙමි

²³ ආනන්ද සූත්‍රය - සංයුත්ත නිකාය, බන්ධක වග්ගය, බන්ධසංයුත්තය, පෙරවග්ගය.

කියන හැඟීම ආවා නම්, ඇසුරු කරගෙනමයි - රූපය ඇසුරු කර නො කරගෙන නෙවෙයි කියනවා.

ඒ විදියටම වෙදනං උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය. සඤ්ඤං උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය. සඤ්ඤාං උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය, විඤ්ඤාණං උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය. මේ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය ගැනම සඳහන් කරනවා. මේවා උපාදාය කරගෙනමයි අස්මිය - මම වෙමි කියන හැඟීම ඇතිවෙන්නේ. ඒවා උපාදාය කර නො ගෙන නෙවෙයි කියලාත් විශේෂයෙන් සඳහන් වෙනවා. මේ දේශනාව හුඟක් වැදගත් දේශනාවක් - සෝවාන්වෙන්න උදව්වෙන දේශනාවක්.

ඊළඟට ඒ කියපු දෙය මොන වගේ ද කියලා උපමාවක් දෙනවා. සෙය්‍යථාපි, ආවුසො ආනන්ද, ඉත්ථි වා පුරිසො වා දහරො යුවා මණ්ඩනකජාතිකො ආදාසෙ වා පරිසුද්ධෙ පරියොදානෙ අවිජේ වා උදකපත්තෙ සකං මුඛනිමිත්තං පච්චවෙක්ඛමානො උපාදාය පස්සෙය්‍ය, නො අනුපාදාය. කවුරු හරි කෙනෙක් කණ්ණාඩියකින් මුහුණ බලන කොට, එහෙම නැත්නම් පිරිසිදු වතුරට එබ්ලා තමන්ගේ මුහුණ බලනවා නම්, බලන නිසා දක්නේ වේ ද, නො නිසා නො දක්නේ වේ ද, එසෙයින් ම රූපය නිසා වෙමියි වෙයි, නො නිසා නො වෙයි. වේදනාව, සංඥාව, සංඛාරය, විඤ්ඤාණය නිසා වෙමියි වෙයි, නො නිසා නො වෙයි කියනවා.

තං කි මඤ්ඤසි ආවුසො ආනන්ද, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා'ති? අනිච්චං ආවුසො. යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වාති? දුක්ඛං ආවුසො. යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතං 'එතං මම, එසො'හමස්මි, එසො මෙ අත්තා'ති?

මේ විදියට වේදනාව, සංඥාව, සංඛාරය, විඤ්ඤාණය ගැනත් අහනවා - නිත්‍ය ද, අනිත්‍ය ද කියලා. අනිත්‍යයි කියනවා. යමක් අනිත්‍ය නම් එය දුක් වේද, සැප වේද ඇහුවහම දුකයි කියනවා. යමක් අනිත්‍ය නම්, දුක් නම්, පෙරළෙන සුඵ නම් එය මගේ, මගේ

ආත්මය, මම වෙමි කියලා ගත යුතුද කියලා ඇහුවහම, එහෙම නොවේ කියලා කියනවා.

රූපය, වේදනාව, සංඥාව, සංඛාරය, විඤ්ඤාණය - අර එකොළොස් ආකාරයෙන්ම හටගත්තා නම් ඒවා මගේ නෙවෙයි, මම නෙවෙයි, මගේ ආත්මය නෙවෙයි කියලා ඇති තතු මනා සේ නුවණින් දකින්න ඕනේ කියනවා.

ඇවැත්නි, ආනන්ද, මෙසේ දකින ශ්‍රැතවත් ආර්ය ශ්‍රාවකයා රූපයෙහිත් කලකිරෙයි, වේදනාවේත් කලකිරෙයි, සංඥාවෙන් කලකිරෙයි, සංඛාරයෙන් කලකිරෙයි, විඤ්ඤාණයෙන් කලකිරෙයි. කලකිරෙනුයේ නො ඇලෙයි. නො ඇලීම හේතුවෙන් මිදෙයි. මේ රහත් බව පිණිස අනෙකක් නැතැයි දැන ගනියි.

එතකොට මේ විදියට ඒ පහ ගැන කලකිරෙන්න ඕනේ. කලකිරෙන කොට නො ඇලෙනවා. නො ඇලීම හේතුවෙන් මිදෙනවා. ඒක තමයි රහත්භාවය පිණිස තියෙන්නේ.

ආනන්ද භාමුදුරුවෝ කියනවා මන්තාණිපුත්ත භාමුදුරුවෝ නවක වූ අපට - ආධුනික කාලයේ අපට බොහෝ උපකාර ඇත්තෝ වෙති. උන්වහන්සේ මේ අවවාදයෙන් අපට අවවාද දෙති. මන්තාණිපුත්ත තෙරුන්ගේ මේ දහම් දෙසුම අසා මා විසින් දහම අවබෝධ කරන ලද්දේයි. (සෝතාපන්න වීම).

මේ දහම අහලා දහම අවබෝධ කළා කියන එක තමයි සූත්‍රයේ කෙටියෙන් කියන්නේ.

එතකොට උපාදාය කියන්නේ මොකක් ද? අස්මි මානය, මම වෙමි කියන හැඟීම ඇවිල්ලා තියෙන්නේ ස්කන්ධ පහ උපාදාය කිරීමෙන්ම යි. උපාදාය නො කිරීමෙන් නොවෙයි කියනවා. මේ කරුණයි, එතන දීපු උපමාවයි - මුහුණ බලද්දී පෙනෙනවා, බැලුවේ නැත්නම් පෙනෙන්නේ නැහැ කියන අදහස හොඳට විමසන්න ඕනේ. ඒක අපේ මාර්ගය වැඩිම පිණිස යම්කිසි අවබෝධයක් මතු කරගන්න උපකාර වෙයි කියලා මම හිතනවා.

චතුරථ එබිලා බලන නිසායි මුහුණ පෙනෙන්නේ කියන උපමාව දිහා බැලුවොත් - මේ කියන ස්කන්ධ පහ: රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ උපාදාය කිරීම නිසායි අස්මිය හටගන්නේ, උපාදාය නො කිරීමෙන් නොවෙයි කියලා පැහැදිලිව කියනවා. උපාදාය කියන මට්ටම එන්නේ මේ බලන නිසායි මේක ඇතිවෙන්නේ කියන අර්ථයක් මතුවෙනවා. බලන නිසා ජාති පහක් උපාදාය කරන්න තියෙනවා. ජාති පහක් නිසා 'මම' පිහිටනවා. 'මම' වෙමි කියලා යෙදෙනවා.

මොකක්ද මේ උපාදාය කරනවා කියන එකේ තේරුම ගැන අපි තව දීර්ඝ වශයෙන් විමසිය යුතුයි කියලා මට හිතෙනවා. එකොළොස් ආකාරයටම රූපය භාරගත්තා නම් රූපය උපාදාය කරලා තියෙන්නේ. බාහිර, අජීඤ්ඤා, අතීත, අනාගත, වර්තමාන, දුර, ළඟ, ඕලාරික, සියුම්, හීන, ප්‍රණීත, ආදී වශයෙන් භාරගත්තා නම් එතකොට උපාදාය කරලා අරගෙන තියෙන්නේ. ඒකේ මූලික මට්ටමට ගියොත් - ඇහැ, කන, නාසය, දිව, ශරීරය, මනස කියන අධ්‍යාත්මික ආයතන හයට රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොට්ඨබ්බ, ධම්ම කියන බාහිර ආයතන හය හමුවෙනවා. එහෙම හමුවෙන කොට තමයි ඊළඟට වෙන දෙය සිද්ධ වෙන්නේ.

ඔය හමුවීම තුළ දී උපාදාය කියන එක තමයි දැන් අපට හොයාගන්න තියෙන්නේ. රූපයක් උපාදාය කළොත් 'මම' ඉන්නවා ආදී වශයෙන් ඔය ජාති පහෙන්ම එකක් හරි උපාදාය වුණොත් 'මම' ඉන්නවා. එහෙම හමුවෙන කොට යම් රූප ස්වභාවයක් දැනගන්නවා නම්, නැත්නම් යම් වේදනා ස්වභාවයක් දැනගන්නවා නම්, ඒ වගේම සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ ස්වභාවයක් දැනගන්නවා නම් දැනගන්නේ කොහොම ද? අර එකොළොස් ආකාරයෙන් එකකට හෝ කිහිපයකට හෝ දාලා. ඒ මට්ටමට එතකොට මට හිතෙනවා මේ උපාදාය කියන එක යෙදිලා කියලා.

අපි බොහෝ දෙනෙක් තර්ක කරන, නැතිනම් ඉන්න මතයක් තමයි 'මේවා ඇතිවීම ප්‍රශ්නයක් නැහැ, ඊටපස්සේ ඕවායේ ඇලුණොත් ගැටුනොත් තමයි ප්‍රශ්නය තියෙන්නේ' කියන එක. රූප, වේදනා,

සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ අර එකොළොස් ආකාරයෙන් පිහිටනවා. අපි ඇහෙන් දකින කොට ඕවා ඇතිවෙනවා. ඒ ඇති වුණාට එතන නෙවෙයි ප්‍රශ්නය තියෙන්නේ ඊළඟට ඇතිවන මේවායේ ඇලීම ගැටීම නිසායි මේ ප්‍රශ්නය. ඒ හින්දා අපි ඔය ඇලීම් ගැටීම් පැත්ත අඩු කරගන්න තමයි භාවනා කරන්න ඕනේ, නැත්නම් සතිපට්ඨානය වඩන්න ඕනේ කියන අදහසක් ඇතැම් අය තුළ තියෙනවා. මේ සූත්‍රය නුවණින් බැලුවොත් ඒ අදහසටත් උත්තරයක් තියෙනවා.

අස්මි කියන වචනය අපි සාමාන්‍යයෙන් කතා කරනවා අඩුයි. ඊට මෙහා ඒවා ගැන තමයි බොහෝ වෙලාවට අපි කතා කරන්නේ - සක්කාය දිට්ඨිය වගේ තැන් වලින්. අස්මි කියන එක ඇත්තටම සංයෝජනයක් විදියට දුරුවෙන්නේ මම අහලා තියෙන විදියට නම් සෝවාන් වෙන කොට නෙවෙයි, රහත් වෙන කොට යි. හැබැයි මේ සූත්‍රයේ දී ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේට මේ දේශනාව කරලා තියෙන්නේ මේ අස්මි කියන එක ගැන යි. සක්කාය දිට්ඨිය කියන කතාවක් නෙවෙයි මෙතන යෙදිලා තියෙන්නේ.

ඒ වගේම මේ දේශනාව අහලා ආනන්ද ස්වාමීන්වහන්සේ රහත් වුණා කියලා නෙවෙයි කියන්නේ. අපි දන්නවා නේ උන්වහන්සේ රහත් වුණේ ඊට හුඟ කාලයකට පසුවයි, බුදුරජාණන් වහන්සේ පිරිනිවන් පෑවාටත් පසුව කියලා. එතකොට ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ මෙතන දී ධර්මය අවබෝධ කළා කියන එකෙන් තේරුම් ගන්න තියෙන්නේ සෝවාන් වුණා කියන එක යි. එතකොට සෝවාන් වෙන්න අස්මි කියන එක හටගන්න විදිය දැනගන්න එකයි, හට නො ගන්න විදිය දැනගන්න එකයි මෙතන කියනවා. උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය. ඒ කියන්නේ උපාදාය නො වුණොත් එහෙම අස්මි කියන එකක් පිහිටන්න බැහැ. උපාදාය වුණොත් මයි අස්මිය පිහිටන්නේ කියන ධර්මතාවයක් පෙන්නනවා.

ඉතින් මෙතන මම හිතනවා ලෝකෝත්තර දැක්මට, සම්මා දිට්ඨිය ඇති කර ගැනීමට, එහෙම නැත්නම් සත්‍ය ඥානය ඇති කර ගැනීමට - දුක කියන්නේ මොකක්ද, සමුදය මොකක්ද, නිරෝධය කියන්නේ මොකක්ද කියන එක ගැන පැහැදිලි දැක්මක් ඇති

කරගන්න අවශ්‍ය දෙය තියනවා. ඒක තමයි මම සම්මා දිවිය විදියට දකින්නේ.

එතකොට මේ ජාති පහ උපාදාය කෙරුවොත් එතන 'මම' ඉන්නවා. උපාදාය නො වුණොත් ඒකේ අනිත් පැත්ත වෙන්න ඕනේ. නො අනුපාදාය කියන මට්ටම. අස්මිති හොති කියන එක ඇතිවෙන්නේ උපාදාය කළොත්, උපාදාය නො කළොත් නෙවෙයි කියන එක තේරුම් ගන්න ඕනේ.

මම මෙතන තව මතු කරන්න හදන කරුණක් තමයි 'උපාදාය' කියන එකෙයි, 'උපාදානය' කියන එකෙයි වෙනස ගැන. යම්කිසි වචනයක තේරුම හොයන විට තවත් තැනක ඒ වචනය සඳහන් වෙන තැනකින් ගන්න උත්සාහ කළොත් ඒක සාර්ථකයි කියලා මම හිතනවා. උපාදාය කියන වචනය අපට හමුවෙන තව තැනක් තමයි රූපය ගැන කියන කොට සතරමහා ධාතුවත්, සතරමහා ධාතුවේ උපාදාය රූපත් කියන තැන. එතකොට උපාදාය රූප කියන කොට තේරුම එන්නේ 'ඇසුරු කරගෙන' වගේ අදහසක්. උපාදාන කියන කොට අපි හුඟ වෙලාවට භාවිතා කරනවා දැඩිව භාරගත්තා, අල්ලා ගත්තා, නැත්නම් බැසගත්තා වගේ අර්ථයක්. උපාදාය කියන කොට 'ඇසුරු කරන' අර්ථය තමයි මට නම් හැගෙන්නේ.

මේ සූත්‍රයේ විශේෂයෙන් 'උපාදාය' කියන වචනය තමයි යෙදිලා තියෙන්නේ. ඒ අර්ථයෙන් බැලුවොත් අපට පෙනෙනවා රූපය ඇසුරු කළොත් තමයි අස්මිය ඇතිවෙන්නේ. වේදනාව, සංඥාව, සංඛාරය, විඤ්ඤාණය ඇසුරු කළොත් තමයි අස්මිය ඇතිවෙන්නේ.

සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේත් උපාදාය කියන වචනය යෙදෙනවා. කායානුපස්සනාව වඩන විටත්, හැම භාවනාවකටම පොදුවේ කියන පාඨයක් තමයි න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති කියලා. එතනත් උපාදාය කියන වචනයට කිට්ටුවෙන් යන වචනයක් තමයි උපදියති කියන්නේ. උපාදාය, උපාදියති, උපාදාන - මේ වචන යෙදෙන තැන් විමසුවොත්, උපාදාය කියන එක ගැන තව තේරුම් ගන්න අපට

පුළුවන් වෙයි. එතකොට පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය ඇසුරු නො කරන තත්වයකට පත්වෙන්නේ කොහොම ද?

ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩ පිලිවෙළක් දීලා තියෙනවා මේ රූපය පිරිසිදු දකින්න කායානුපස්සනාව, වේදනාව පිරිසිදු දකින්න වේදනානුපස්සනාව වඩන්න කියලා. ඇයි මේ පිරිසිදු දකින්න, ඇත්ත ඇති හැටියේ දකින්න කියන්නේ? ඇයි අපට එහෙම දකින්න වෙලා තියෙන්නේ? අපි දැනට ඇත්ත ඇති හැටි නො දන්න නිසා කියන තැනින් බුදුරජාණන් වහන්සේ ගැන ශ්‍රද්ධාවෙන් අපට පිළිගන්න වෙනවා.

ඇත්ත ඇති හැටි නො දන්න නිසාමයි අස්මිය ඇතිවෙන්නේ. රූපයේ ඇත්ත ඇති හැටි නො දන්න නිසා. එතකොට රූපයේ ඇත්ත දකින්න විදියක් තමයි ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො වශයෙන් බලන්න කියලා බොහෝ තැන් වල දේශනා කරලා තියෙන්නේ. රූපය මොකක් ද, රූපය හටගත්තේ කොහොමද, ඒක නිරෝධවෙන්නේ කොහොමද කියන කාරණාව. එහෙම නැතිනම් නො හටගන්නේ කොහොමද? සමුදය තියෙනකල් රූපය තියෙනවා, සමුදය නැතිනම් එහෙම දෙයක් හටගෙන නැහැ නේද කියන ධර්මතාවය. ඒකම තමයි පටිච්ච සමුප්පාදය කියලාත් තමන්ට පැහැදිලි වෙයි. ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති.

එතකොට මේ සූත්‍රයේ දීත් අන්තිමට අහනවා රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා'ති? වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ ගැනත් ඒ විදියටම අහනවා. අපට ඕක අහලා හොඳට පුරුදුයි. එතකොට අනිච්චං ආවුසො කියලා උත්තරය දෙනවා. දැන් මෙතන හරි වැදගත් තැනක්. සමහර විට මතක ඇති නන්දක භාමුදුරුවෝ මෙහෙණින් වහන්සේලාට දේශනා කරද්දීත් අහන්නේ නිත්‍ය ද, අනිත්‍ය ද කියලා.²⁴ එතකොට අනිත්‍යයි කිව්වහම, ඇයි එහෙම අනිත්‍යයි කියන්නේ කියලාත් අහනවා. එතකොට මෙහෙණින් වහන්සේලා

²⁴ නන්දකොවාද සූත්‍රය - මජ්ඣිම නිකාය, උපරිපණ්ණාසකය, සළායතන වග්ගය.

කියනවා එහි යථාභූත ස්වභාවය සමයක් ප්‍රඥාවෙන් දැකලාමයි මෙහෙම කියන්නේ කියලා.

එතකොට අපි අනිත්‍යයි කියලා කියන කොට අපිත් ඒ වගේ නුවණකින් ද, යථාභූත ස්වභාවය සමයක් ප්‍රඥාවෙන් දැකලා ද මේ කියන්නේ කියන තැන තමන්ගේ පැත්තෙන් ප්‍රශ්න කළොත් තම තමන්ට උපකාරයක් වෙයි.

මේ ජාති පහේම උපාදාය කියන එක තේරුම් ගැනීමටයි, අනුපාදාය මට්ටමකට පත්වීමට මාර්ගය තමයි පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයේ අනිත්‍ය බව තේරුම් ගැනීම. අනිත්‍ය බව කියන කොට අපි කලින් (අනිච්ච සඤ්ඤා සූත්‍රයේ දී) දීර්ඝ වශයෙන් කතා කරලා තියෙනවා මේ තියෙන රූපය වෙනස් වෙන බව ද, එහෙම නැත්නම් රූපය හටගත්තේ කොහොම ද, හටගන්න හේතු නැත්නම් හටගන්න විදියක් නැහැ නේද කියලා පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මතාවය පැත්තෙන් විමසන එක ද කියලා.

ඊළඟට ආයතනයක් වැඩ කරන කොට - ඇහැට රූපයක් අරමුණු වෙන කොට හෝ කතට ශබ්දයක් අරමුණු වෙන කොට හෝ ඒ වගේ ඕනෑම ආයතනයක් ගත්තහම ඒකේ මූලික මට්ටමක් තියෙනවා. ශබ්ද සංඥාවක් ඇහෙනවා. ඒක තමයි කනේ ක්‍රියාකාරිත්වය. හැබැයි ශබ්ද සංඥාව කියන මට්ටම රූපයක් ද? නැත්නම් අපි එතන රූපයක් හදලා ඒ රූපය ඇසුරු කරනවා ද කියන කරුණ ටිකක් නුවණින් බැලුවොත් අපට පෙනෙයි මේ ගැන මනායතනයෙන් රූපයක් හදලා නේද ඔය රූපය ඇසුරු කරන මට්ටමකට ගන්නේ? උපාදාය කරන මට්ටමකට ගන්නේ.

තව විදියකට කිව්වොත්, අර එකොළොස් ආකාරයට දාලා ගන්නේ. රූපය දුර තියෙනවා ද, ළඟ තියෙනවා ද, අතීත ද, අනාගත ද, වර්තමාන ද, ආදී වශයෙන් ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ ශබ්ද සංඥාව නෙවෙයි. ශබ්දයට අදාළ රූපයක් හදලා ඒක නේද අපි දැන් ඇසුරු කරන්නේ? එතකොට ඒ රූපය බාහිරයේ තියෙනවා කිව්වොත් මේ පැත්තේ අස්මිති කියන මට්ටමට ඇවිල්ලා නේද?

ඒකට මම හැම තිස්සේම උදාහරණයක් වශයෙන් දෙන්නේ වතුරට එබෙන බල්ලා ඇහෙන්නේ දැකලා, ඒක ගැන කල්පනා කරලා දැනගන්නවා - ඔහොම පෙනෙන්නේ නම් බල්ලෙක් කියලා. ඊළඟට මේ බල්ලා බාහිරයේ ඉන්නේ, වතුරේ ඉන්නේ කියන කොට අස්මි කියන මට්ටම ඇවිල්ලා කියලා හොඳටම පැහැදිලි ඇති. මේ දැනගත්ත බල්ලා ඉන්නේ බාහිරයේ කියලා හිතන කොට අස්මිය පිහිටලා. එය දැනගන්න මම ඉන්නවා.

එහෙනම් අපි ඇහූ පාවිච්චි කරලා ඔය එළියේ තියෙන දෙයක් කියන කොට අපිත් අස්මිති කියන තැනට ඇවිල්ලා නේද? නුවණින් බැලුවොත් පෙනෙයි රූපං උපාදාය අස්මිති හොති කියන මට්ටම. ඒකම වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ වලටත් දාලා නුවණින් බලන්න.

එතකොට මේ එකොළොස් ආකාර රූපයක් ගැන දැනගැනීම තුළම - විඤ්ඤාණය - එතනත් අස්මිති ගතියක් ඇවිල්ලා නේද? එහෙනම් අපි මුළාවෙන් කියන කොට 'අර රූපය තිබුණාට කමක් නැහැ, එතන නෙවෙයි වැරැද්ද තියෙන්නේ, ඊට පස්සේ එන කෙලෙස් ටිකේ' - එහෙම නැත්නම් අතන රූපයක් තියෙනවා කියන කොටම තණ්හා, මාන, දිට්ඨි යෙදිලා ද කියලා හොඳට නුවණින් විමසන්න ඕනේ තැනක්.

මේ දැක්ම විදර්ශනයට නුගාක් වැදගත් වෙනවා. අපි ඇහෙන්නේ දැකලා රූප අරගන්නවා, නැත්නම් නිමිති ඉතුරු කරගන්නවා. කනෙත් අහලා නිමිති ඉතුරු කරගන්නවා. ඒ වගේ ආයතන හයටම යෙදෙනවා. නිමිති කියන කොට රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ කියන පහම හටගෙන ඉවරයි. එතකොට මේවා ඇසුරු කරන මට්ටමකට ඇවිල්ලා ඉවරයි. අපට නැවත මතක් කරගන්න නිමිති හදලා ඉවරයි.

මම කලින් මතක් කරලා ඇති නිමිති හදන කොට එතන ආයතන හයම ගැටගහලා ඉවරයි කියන එක. අපට ඇහෙන්නේ ශබ්දයක් වෙන්න පුළුවන්. ඒ ගැන කල්පනා කරලා රූපයක් කරලා භාරගන්න

කොට ඊට වඩා හුඟක් දේවල් වෙලා ඉවරයි. එතන හොඳට කල්පනා කළ යුතු තැනක්. නිමිත්තක් හැදෙන කොටම අස්මිය හැදිලා ඉවරයි. 'මම' කියන එක හැදිලා ඉවරයි. එතන අදහසක් තියෙනවා 'මගේ' ආයතන වලින් අත්දැක්කොත් මෙන්න මේ වගේ තමයි මේක අත්දකින්න පුළුවන් කියලා. ඒ කියන්නේ ඇහෙන් දැක්කොත් මේ වගේ පෙනෙයි, කනෙන් මේක අත්දකින්න ගියොත් මේ වගේ ඇහෙන ගතියක් තියෙයි, නාසයෙන් මේක අත්දකින්න ගියොත් ඒ රූපයට ආවේණික මේ වගේ ගඳ සුවඳ දූනෙන ගතියක් තියෙයි. ඒ වගේම මේකේ රස බැලුවොත් මේ වගේ රසක් තියෙයි (සමහර ඒවායේ රස තියෙනවා, සමහර ඒවායේ රස නැහැ. රස නැහැ කියලා දැනගන්නෙත් දිව කියන හැඟීමක් එක්ක). ඒ වගේම මේක ස්පර්ශ කළොත් මේ වගේ දූනෙයි කියන අදහසක් තියෙනවා. ඒ තමයි නිමිති හදන ගතිය.

වචනයේ තේරුමට වඩා වැදගත් වෙන්නේ ප්‍රායෝගිකව අර්ථය බැලීම යි. දැන් ඇහෙන් දැකීම තුළ - මෙහෙම දෙයක් නේ මේ දකින්නේ - කියන අදහස තුළ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයම තියෙනවා. අර උපමාවේ දී බල්ලා වතුරට එබ්ලා 'අන්න අරෙහේ ඉන්න බල්ලෙක් නේ දකින්නේ' කියන කොට අපි පිළිගත්තත් නැතත්, පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයම හටගෙන ඉවරයි. එතන තණ්හා, මාන, දිට්ඨි, අස්මි මානය - සියල්ලම හටගෙන ඉවරයි.

ඉතින් මෙහෙම කිව්වා කියලා කලබල වෙන්න එපා. එහෙම නො කර ඉන්න පුළුවන් ද කියන ප්‍රශ්නය අනිත් පැත්තට තමන්ට එයි. ඒක නෙවෙයි මෙතන ප්‍රශ්න කරන්න ඕනේ, අප තුළ අවිද්‍යාව යෙදුණොත් ඉන්න තැනයි, අවිද්‍යාව නො යෙදුණොත් මොන වගේ ස්වභාවයක් ද කියන එක ගැන යම්කිසි දළ අවබෝධයක් දහමට අනුව ගත්තොත් එතන සම්මා දිට්ඨිය තියෙනවා. සම්මා දිට්ඨිය ඇති වුණ කෙනා දන්නවා දැන් කොතැනට යන්න ද මේ වගේ වැඩපිළිවෙලක යෙදෙන්න ඕනේ කියලා.

සතිපට්ඨානයේ වචන වලින් ගත්තොත් න ව කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති කියන මට්ටම. ඊළඟට මෙතැනට වැදගත් වෙනවා

අනිස්සිතො ච විහරති කියන මට්ටම. මේ තමයි සතිපට්ඨාන වඩන කෙනාට එන ප්‍රතිඵලය. කායානුපස්සනාව සාර්ථකව වැඩුණොත්, සම්පූර්ණ වුණොත් එන ප්‍රතිඵලය තමයි අනිස්සිතො ච විහරති කියන මට්ටම. රූප කියන ලෝකය නිශ්‍රය කරගන්නේ නැහැ, ඇසුරු කරගන්නේ නැහැ. එතෙත්ටත් මේක ගැලපෙනවා. ඇසුරු කළොත් අස්මිය, ඇසුරු නොකර නොවෙයි කියන මට්ටම. ඒ ඇසුරු කිරීමේ දී රූපය වේවා, වේදනාව, සංඥාව, සංඛාරය, විඤ්ඤාණය වේවා ඒ සියල්ලටම එකම ධර්මතාවය යොදලා බලන්න පුළුවන්.

එතකොට මෙන්න මේ ධර්මතාවය ගැන අවබෝධයක් ගැනීමක් විතරයි මේ මට්ටමේ දී තියෙන්නේ. තවම මේ ඇසුරු නො කරන මට්ටමට පැමිණීම නෙවෙයි. පැමිණුණොත් රහත් වුණා වෙනවා. හැබැයි අපට අවබෝධයක් ගන්න පුළුවන් අපේ අවිද්‍යාවට මෙහෙම පෙනුනාට, රහතත් වහන්සේගේ මනස, අවිද්‍යාව නො යෙදෙන මනස මෙන්න මේ වගේ තත්ත්වයක් වෙන්න ඇති නේ කියලා.

බල්ලාගේ අවිද්‍යාවට වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා පෙනුනාට, හිතුණාට, අපට එහෙම වෙන්නේ නැහැ නේ. එහෙනම් අපි ඇහැට මුළා වෙලා මේ එළියේ තියෙන දෙයයි දකින්නේ කියලා අපට හිතුණාට, ඇහැ පිරිසිදු දෑකපු දවසටත් එහෙම වෙයි ද? බාහිර රූප පනවයි ද? බාහිර රූප පනවන්නේ නැති දවසට මේ අප්පිකත්ත රූපය, ඇහැ කියන එක පනවයි ද? කියන නුවණක් ගන්න පුළුවන්. දැන් මේක තේරුම් ගත්තා කියලා අස්මී කියන මට්ටම පිහිටන්නේ නැහැ නෙවෙයි. හැබැයි අස්මී කියන මට්ටම පිහිටන්නේ මෙන්න මේ හේතු නිසායි කියලා නුවණක් එනවා.

ඒ නුවණ තුළ තමයි සක්කාය දිට්ඨිය, මේ 'මම' ගැන තියෙන වැරදි දෘෂ්ටිය කැඩෙන්නේ. හැබැයි අස්මී කියන මට්ටම දුරුවෙලා නැහැ. ඒකට වැඩ පිළිවෙල තියෙනවා. ඒක තමයි ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය. සම්මා දිට්ඨියෙන් පටන් අරගෙන තව කරන්න කෘත්‍යයක් තියෙනවා නේ. එතකොට ඒ කෘත්‍යය තුළ අපි යන්න ඕනේ කොතැනට ද? අපි ඇහෙන්න දැකීම තුළ නිමිති හදනවා, කනෙත් ඇසීම තුළ නිමිති හදනවා. නිමිති හදනවා කියන කොට තේරුම්

ගන්න ආයතන හයම එතන ගැට ගහලා, මේ ආයතන වලින් අත්දකින්න පුළුවන් දෙයක් තියෙනවා කියන මට්ටමට යනවා. ඔය 'දෙය' තමයි අපි එකොලොස් ආකාරයෙන් අරගෙන තියෙන්නේ. ඒ 'දෙය' රූපයක් වෙන්න පුළුවන්, වේදනාවක්, සංඥාවක්, සංඛාරයක්, විඤ්ඤාණයක් වෙන්න පුළුවන්.

එතකොට ඒ 'දෙය' පැනවුණේ ඒක දිහා බලන නිසා. දැන් කතෙන් අරන් දීපු සංඥාව දිහා මනසෙන් බලන නිසා. ඇහෙන්න අරන් දීපු සංඥාව දිහා මනසෙන් බලන නිසා. සූත්‍රයේ කියපු උපමාව නැවත මතක් කර ගත්තොත් - මුහුණ බලන නිසායි පෙනෙන්නේ. නො බලන නිසා නො වෙයි කියන අර්ථය ගැළපෙනවා කියලා පෙනෙනවා නේද?

මෙන්න මේ වගේ දෙයක් අවබෝධ කිරීමෙන් ද ආනන්ද භාමුදුරුවෝ මේක අහලා සෝවාන් වුණා, නැත්නම් ධර්මය දැක්කා කියන්නේ. 'මා විසින් වතුසච්ච ධර්මය නුවණින් අවබෝධ කරන ලද්දේය' කියලා උන්වහන්සේට කියන්න පුළුවන් වුණේ? එහෙම කිව්වාට ආනන්ද භාමුදුරුවෝ රහත් වුණා නෙවෙයි. නිමිති හදන්නේ නැති මට්ටමට පත් වුණා නෙවෙයි. ඒ වැරද්ද කරන්නේ නැති මට්ටමට පත් වුණා නෙවෙයි. හැබැයි මෙහෙම වෙන්නේ මේ හේතු යෙදෙන නිසා. අවිද්‍යාව මත හටගන්න කෙලෙස් යෙදෙන හින්දා. මේ කෙලෙස් යෙදුණේ නැත්නම් මෙහෙමයි කියලා නුවණක් පහළවීම නෙවෙයි ද මෙතන වුණේ කියලා නුවණින් බලන්න. එහෙම නුවණක් පහළ වුණොත් මේ හේතු යෙදෙනකම් මේ පහ - රූපය, වේදනාව, සංඥාව, සංඛාරය, විඤ්ඤාණය තියෙයි. මේ හේතු යෙදුණේ නැත්නම් ඔය පහ හටගන්න පුළුවන් ද? අපි අර මනසින් දැනගන්න රූපය, වේදනාව, සංඥාව, සංඛාරය, විඤ්ඤාණය. අපි භාර අරගෙන තියෙන මට්ටමටම ඕවා පත් වෙයි ද කියන පැත්තට නුවණ මෙහෙයවන්න පුළුවන්.

මේක තේරුම් ගත්තොත් ඒ එක්කම අනිත් පැත්තට පෙනෙයි - මොකක්ද මේ දිට්ඨ, සුත, මුත, විඤ්ඤාත කියලා අදහස් කරන්න ඇත්තේ කියලා. සුතෙ සුතමත්තං කියන කොට ශබ්දය ඇහුණා, ඒක

මනසින් බලලා ඒකට අදාළ රූපයක් සකස් කළේ නැත්නම් අපට ඔය ජාති පහට අදාළ නිමිති ඉතුරු වෙයි ද? ඕක තේරුම් ගත්තොත් තමන්ට ඒකේ ප්‍රතිපදාවක් පෙනෙන්න ගන්නවා. මෙන්න මේ වගේ වැඩ පිළිවෙලක යෙදුණොත් අපි මුළාවෙන් කරන දෙය නවත්වන පැත්තකට යයි නේද කියන නුවණ පිහිටන්න පටන් ගන්නවා.

අර බල්ලා වතුරට එබ්ලා බල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා පනවන මට්ටමක් තියෙනවා. රූපයක් පනවන මට්ටමක් තියෙනවා. ඒ මට්ටමෙන් මිඳෙන මට්ටමකට යන වැඩ පිළිවෙල මොකක් ද කියලා අදහසක් වත් අපට ගන්න පුළුවන් වෙනවා. මේ මුළාව මතයි ඔය දෙය තියෙන්නේ, මුළාව නැති වුණොත් ඔය දෙය පිහිටන්න බැහැ කියන පැත්තක් දකින්න පුළුවන් වෙයි. එතන තමයි රූපං නිව්වං වා අනිව්වං වාහි? කියන එකට අවබෝධයකින් උත්තරයක් දෙන්න පුළුවන් වෙන්නේ කියන විදියටයි මම දකින්නේ. අනිව්ව සඤ්ඤාව කියන එකත් එතන තේරුම් අරගෙන තියෙන්න ඕනේ. ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඞගමො කියන පැත්ත. රූපය තියෙන්නේ මේ සමුදය හින්දායි, මේ සමුදය යෙදුණේ නැත්නම් රූපය පිහිටන්න බැහැ කියන පටිච්චසමුප්පාද නුවණ.

එතකොට ඇසීම තුළ, නැත්නම් කනෙන් ශබ්ද සංඥාවක් උපද්දලා දීම තුළ රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර හදලා ඇසුරු කරන්න පුළුවන් මට්ටමකට යන්නේ මනායතනයෙන් නේද කියන පැත්ත පෙනෙනවා. එතකොට ඒ හදපු දෙය රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර වේවා - ඔය ඕනේ එකක්, අර එකොළොස් ආකාරයකට පත් කරන්නේ මේ මනසින් බැලීම තුළ නේද? මනසින් ඒ විදියට බැලුවේ නැත්නම් එහෙම දෙයක් සිද්ධ වෙයි ද? කියන ධර්මතාවයක් මම මේ තුළ දකිනවා. මේ ගැන විමසලා බලන්න. අදහස් තියෙනවා නම් ඒ ගැන සාකච්ඡා කරමු.

ඉදිරිපත් කළ අදහස් වලට පිළිතුරක්: වෛතසික කියන්නේ සිතත් එක්කම හටගන්න, සිතත් එක්කම තියෙන ධර්මතාවයත් ටිකක් විතරයි. ඒ සිත නැතිවෙන කොට ඒ වෛතසික ටික ඉවරයි. ඒ නිසා මේවායේ පිළිවෙලක් ගැන කොච්චර කතා කළත් මේවා එක

මොහොතේ සිද්ධියක් විතරයි. සිත සමග තියෙන සිද්ධියක්. ඒවා පිළිවෙලක් දාලා පැහැදිලි කරන්න ගිය විට අපි ලෝකයට අයිති පැත්තෙන් හිතන්න පටන් ගන්නවා. ඒ කියන්නේ කාලයකට දාලා හිතන්න ගියොත් ලෝකයට අනුවෙලා. මතක තියාගන්න මෙතන කාල පරතරයක් නැහැ. එක මොහොතේ සිද්ධියක් ගැන එක එක පැත්තෙන් බලලා කතා කිරීමක් විදියට මේ ගැන හිතන්න. එතකොට මේක ඉස්සෙල්ලා ද පස්සෙ ද ආවේ කියන ඔය ගැටළු විසඳෙනවා.

දෙවෙනි එක තමයි මේ සූත්‍රයෙන් පෙන්වන්නේ මනසිකාරය තුළ - උපාදාය කියන වචනයේ ඇත්තටම තියෙන්නේ ඕක තමයි. රූපය ඇසුරු කිරීම තුළයි අස්මිය තියෙන්නේ. වේදනාව, සංඥාව, සංඛාරය, විඤ්ඤාණය ඇසුරු කිරීම තුළයි අස්මිය තියෙන්නේ. (උපාදාය කියන වචනයට ඇසුරු කිරීම කියලා යෙදුවොත්). සතිපට්ඨානය වඩන්නේ මොකට ද? අනිස්සිතො ච විහරති වෙන්න. රූපයේ අනිස්සිතො ච විහරති වෙන්න. වේදනාවේ අනිස්සිතො ච විහරති වෙන්න. චිත්තෙ අනිස්සිතො ච විහරති වෙන්න. ධම්මෙ අනිස්සිතො ච විහරති වෙන්න තමයි කායානුපස්සනාව, වේදනානුපස්සනාව, චිත්තානුපස්සනාව, ධම්මානුපස්සනාව තියෙන්නේ. ඒක අපට බලෙන් කරන්න පුළුවන් වැඩක් නෙවෙයි. ඔන්න ඔතනයි අපි වරද්දගන්න තැන. දැන් මේවා කියන කොටම අපට හිතෙනවා 'ආ, එහෙනම් දැන් මෙහෙම ඉන්න ඕනේ' කියලා. එහෙම ඉන්න පුළුවන් කමක් නැහැ. ඒ සඳහා ප්‍රතිපදාවක් තියෙනවා. ඒ ප්‍රතිපදාව වඩන්න දැක්මක් ඇති කරගැනීම විශේෂයෙන් වැදගත් වෙනවා. ඒ සඳහා තමයි අපි ධර්මය සාකච්ඡා කරන්නේ.

එතකොට සමහර විට හිතෙන්න පුළුවන් රූපයක් නැතුව ඉන්න පුළුවන් ද? කියලා. අවබෝධය ආපු එහෙම දවසට ඉන්න පුළුවන් වෙයි. දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තං, සුතෙ සුතමත්තං වුණ දවසට. නමුත් අපි තවම ඉන්නේ මේ කාමලෝකයේ කියන කරුණ අමතක කරන්න එපා. හැබැයි මේ කාම ලෝකයේ ඉදන් ලෝකයෙන් එතෙර වෙත පැත්තට යන්න මාර්ගයක් උපද්දවා ගන්න තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කරන්නේ.

එතකොට ඒකේ පළවෙනි දෙය තමයි මෙහෙම තත්ත්වයක් නේ මේක කියලා නුවණක් ඇති කරගන්න ඕනේ. එතකොට ඔය ජාති පහම නිකම් තියෙන ඒවා නෙවෙයි. අපි බලන නිසා උපද්දවා ගන්න ඒවා. මේ කණ්ණාඩියේ උපමාව බලන්න. වතුරට එබෙන නිසා කියන උපමාවත් මෙතන තියෙනවා. අපිට පුරුදු එකක් නිසායි බල්ලා වතුරට එබෙන උපමාව මම ගන්නේ. අද කාලයේ වතුරට එබ්ලා මුහුණ බලන අය නැහැ නේ. නමුත් ඒ කාලයේ වතුරට එබ්ලා මුහුණ බලලා තියෙනවා. මේවා බුදුරජාණන් වහන්සේ, රහතන් වහන්සේලා ඒ කාලයේ ධර්මය පැහැදිලි කරන්න සූත්‍ර දේශනා කරන කොට ගත්ත උපමා.

මේ ධර්මතාවයන් තේරුම් ගත්තොත් තමයි භාවනාවක් විදියට වඩන්න පුළුවන් වෙන්නේ - ජානං පස්සං යථාභූතං මට්ටම. දන්න දෙය දැක්මක් කරගන්න ඕනේ ඇත්ත ඇති හැටියට. එහෙම කෙනාට තමයි සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවෙන්නේ. සාස්ස භොති සම්මාදිට්ඨී. එහෙම කෙනාට තමයි ලෝකයෙන් එතරවෙන මාර්ගය වඩන්න පුළුවන් වෙන්නේ. කෙනෙකුට ඕනෑම භාවනාවක් වඩන්න පුළුවන්, භාවනා කරන්න බැරූව නෙවෙයි. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නන විදියට ලෝකයෙන් එතරවෙන මාර්ගය වඩන්න පුළුවන් වෙන්නේ මේ ධර්මතාවය දන්න, දකින කෙනාට විතරයි. එතකොට දන්න, දකින කෙනෙක් වෙන්න තමයි අපි දහම නුවණින් විමසන්න ඕනේ. අහන දෙය නුවණින් විමසන්න ඕනේ. නුවණින් විමසලා තමන්ට යම්කිසි දළ අදහසක් හරි එනවා නම් මෙහෙම වෙන්න පුළුවන් කියලා, ඒකේ යෙදිලා බලන්න ඕනේ. එතකොට තමයි මේක තව තවත් තහවුරු වෙන්නේ.

චිත්ත, චෛතසික, රූප කියන ඒවායේ පොදු ලක්ෂණ තමයි ඒවා සංඛත ධර්මයෝ. ඇයි සංඛත කීව්වේ? හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් සකස් වෙන නිසාමයි. එතකොට එතන දකින්න සංඛතයි, පටිච්ච සමුප්පන්නයි කියන ධර්මතාවය. පටිච්ච සමුප්පන්නයි කියන ධර්මතාවය දැක්කොත් තමයි ධර්මය දැක්කා වෙන්නේ. ඒ නිසා තමයි මේවායේ සමුදය දකින්න කියන්නේ. සමුදය දකින්න පුළුවන් වෙන්නේ මේවා සංඛත හින්දා. එතකොට නුවණින් සමුදය

දැක්කොත් එදාට පෙනෙයි සමුදය තියෙනකල් විතරයි මේවා තියෙන්නේ, එතකම් විතරයි මේවා ගැන කතා කරන්න පුළුවන්. සමුදය යෙදුණේ නැති දවසට ඕවා හටගන්නේ නැහැ, නිරෝධයි.

ඕන්න ඔය ධර්මතාවය දැකීම සඳහායි මේ මුළු අසුභාර දාහක් ධර්ම ස්කන්ධයම තියෙන්නේ. එතන වෙන් කරන්න දෙයක් නැහැ මේක සූත්‍ර ද, අභිධර්මය ද කියලා. අපි තේරුම් ගන්න ඕනේ මේවා ඉගෙනගන්නේ කුමක් සඳහා ද කියලා. ඒ නිසා වචන ටික විතරක් කටපාඩම් කරගෙන නවත්වන්නේ නැතුව මෙන්න මේ දහම දැකීම සඳහා ඒ දැනුම උපකාරයක් කරගන්න යොදාගත්තොත් මම හිතනවා ඒක හුඟක් උදව් වෙයි කියලා.

එතකොට මනසිකරනය කරන එකේ මුළාව මතමයි මේ පහ - රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ උපාදාය කරන්නේ කියන එක තේරුම් ගන්න. ඒක තමයි අයෝනිසෝ මනසිකාරය වෙන්නේ. ඒ කියන්නේ අපි ජීවත්වෙන මට්ටම. ලෝකයා ජීවත්වෙන මට්ටම. එතන ඉඳන් යෝනිසෝමනසිකාරයට පත් වෙන්න (අපි සමහරවිට කියනවා අපි නම් යෝනිසෝමනසිකාරය කරනවා කියලා). හැබැයි ඒකේ ගැඹුරු තේරුම් මොකක් ද? උපදින හැටි යෝනි සො - මේකේ ඇත්ත ඇති හැටි දකින විදියට - මේ උපදින හැටි ඇත්ත ඇති හැටි, යථාභූත ස්වභාවය දකින විදියට මනසිකාරය කළොත් තමයි මේ මුළාවෙන් මිඳෙන්න පුළුවන් වෙන්නේ.

එතකොට උපදින හැටි නැත්නම් යථාභූත ස්වභාවය කිව්වහම ආපහු කියන්නේ මේ සමුදය ගැනම යි. සමුදය දකින්න නම් අපි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන පැත්තෙන් සම්මා දිට්ඨිය ඇති කරගන්න වෙනවා. සමුදය දකින, සමුදය අවබෝධ කරන පැත්තෙන් නුවණින් විමසන්න වෙනවා.

එතකොට සමුදය අවබෝධ කිරීම සඳහා ආයතන පැත්තෙන් බැලුවොත් අපි හිතත් ඉන්න මට්ටමට වැඩිය ලොකු වෙනසක් පෙනෙයි කියන කාරණාවයි මම මේ කියන්න හදන්නේ. 'ඔය රූප තියෙනවා, ඉතින් මම ඇලෙන්නෙත් නැහැ, ගැටෙන්නෙත් නැහැ,

මට තණහා, දිට්ඨි, මාන ඇතිවෙන්නේ නැහැ' කියලා නිකම් හිතුවාට, රූපය තියෙනවා කියන කොටම ඔය ටික ඇවිල්ලා ඉවරයි. අවිද්‍යාව යෙදිලා ඉවරයි. කෙලෙස් ටික ඉපදිලා ඉවරයි. ඒක තේරුම් ගන්න තමයි කණණාඩියෙන් බලන නිසායි මේවා ඇති වෙන්නේ, බැලුවේ නැත්නම් මෙහෙම වෙන්නේ නැහැ කියලා කියන්නේ.

ඒ කියන්නේ ඒවා දිහා නො බලා ඉන්නවා කියන එක නෙවෙයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ ඇහැ වහගෙන ඉන්න නෙවෙයි නේ. ඇහැ පාවිච්චි කරන්න කියනවා, නිමිති ගන්නේ නැතුව. එක්කම රූපං දිස්වා න නිමිත්තග්ගාහි හොති - මට්ටමට පත්වෙන්න. එකකොට අපි නිමිති ගන්නේ ඇයි කියලා විමසුවොත්, මේක හටගන්න හැටි නො දන්නා නිසා, නො බලන නිසා කියලා පෙනෙනවා. එතන නො බලන කියන්නේ මුළාවෙන් බලන එක නෙවෙයි, ඇත්ත ඇති හැටි දකින නුවණින් මේක දිහා බලන්නේ නැහැ. ඒ කියන්නේ සිහියයි, නුවණයි පිහිටන්නේ නැහැ. සිහියයි, නුවණයි පිහිටන්න ඕනේ තැන දන්නෙත් නැහැ, පිහිටන්නේ කොහොමද කියලා දන්නෙත් නැහැ. ඔය දෙක දැන දැක ගන්න හැටි දේශනා කරන්න තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ නමක් පහළවෙන්නේ, ධර්මයක් දේශනා කරන්නේ.

ඒක පැහැදිලිව මේ සූත්‍රයේ තියෙනවා. ඒ නිසායි මේ සූත්‍රය අහලා සෝවාන් වෙන්න පුළුවන් වුණේ. විශේෂයෙන් ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ සෝවාන් වුණේ ඒ සදහා අවශ්‍ය කරුණු ටික මෙනත තිබුණු නිසා.

උපාදාය ආවුසො ආනන්ද අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය. කිඤ්ච උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය? රූපං උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය. ඒ විදියට පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය ගැනම මේ විදියට බලන්න කියනවා. එකකොට පඤ්චස්කන්ධය උපාදාය වෙන්නේ කොහොමද, උපාදාය නො වෙන්නේ කොහොමද කියන පැත්තෙන් අපි තේරුම් ගන්න ඕනේ. මේ ඇහෙන්න දැකීම නිසා රූපයක් ඇසුරු වෙනවා ද, වේදනාවක් ඇසුරු වෙනවා ද? ඒක දැනගත්ත විඤ්ඤාණයක් ඇසුරු වෙනවා ද?

සාකච්ඡාවේ දී කෙනෙක් අදහසක් මතු කළා විඤ්ඤාණය කියන එක ඉතා ඉක්මනට ඇතිවෙලා නැතිවෙන එකක් කියලා. එහෙනම් එතනින් නුවණක් ගන්න පුළුවන් රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර ගැන දැනගත්තේ ඔය විඤ්ඤාණයෙන් නේ කියලා. විඤ්ඤාණය නිසාමයි ඔය හතර ගැන දැනගත්තේ. එහෙම දැනගෙන නිකම් ඉන්නේ නැහැ. මේ විඤ්ඤාණයෙන්ම හදලා විඤ්ඤාණයෙන් දැනගත්ත දේවල් කියන සිහිය නුවණ පිහිටියේ නැත්නම් මොකද වෙන්නේ? රූපයේ බැසගන්නවා. විඤ්ඤාණයට පිහිටන්න තැනක් හදාගන්නවා. විඤ්ඤාණය පිහිටන භූමි මොනවා ද? රූපය, වේදනාව, සංඥාව, සංඛාරය. විඤ්ඤාණය බීජය, අර ටික තමයි පිහිටන්න පුළුවන් භූමි. එහෙම භූමියක් බවට පත් කරන්නේ විඤ්ඤාණය තියෙනකල් නේ රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර තියෙන්නේ කියන නුවණ නැති නිසා යි. තව විදියකට කිව්වොත් විඤ්ඤාණයෙන්ම හදලා පෙන්නපු ටිකක් නේ ඔය දැක්කේ කියන නුවණ නැහැ. අපි ඒවා වෙන වෙනම අරගෙන 'ආ, ඒවා කොහේ හරි තියෙනවා නේ, ඉතින් අපි ඒවායේ ඇලෙන්නේ නැත්නම්, ගැටෙන්නේ නැත්නම් ප්‍රශ්නයක් නැහැ නේ' කියන මට්ටමින් හිතනවා. ඒක ලෝකයට අයිති මට්ටමක් මිසක් ලෝකෝත්තර නොවන බව අපි නුවණින් දකින්න ඕනේ. අර බල්ලා වතුරට එබ්ලා 'අතන බල්ලෙක් ඉන්නවා, ඒ චූණාට මම ඇලෙන්නෙත් නැහැ, ගැටෙන්නෙත් නැහැ, මට මොකද' කියලා හිටියා වගේ අවස්ථාවක්.

අපි තේරුම් ගන්න ඕනේ එතන මුළාව යෙදිලා, අස්මි මානය ඇතිවෙලා, ලෝකයට අනුවෙලා, දුක සකස් වෙලා - ඔය සේරම වෙලා. පඤ්චපාදානස්කන්ධයම හැදිලා. එතකොට එතන සමුදය හොයා ගත්තොත් විතරයි මුළාවෙන් එතරවීමක් තියෙනවා කියලා දැනගන්න පුළුවන් වෙන්නේ. දුකයි, සමුදයයි, නිරෝධයයි දැනගත්ත කෙනාට තමයි ආර්ය මාර්ගය වඩන්න පුළුවන් වෙන්නේ. ඒ ධර්මතාවය පෙන්නලා දෙන්න තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ නමක් පහළ වෙන්නේ කියන අදහස තමයි මට කියන්න තියෙන්නේ.

රූපයේ සමුදය බැලුවොත් විතරයි අපට ඇත්ත දකින්න පුළුවන් වෙන්නේ. නැත්නම් අපට හිතෙන්නේ රූපය තියෙනවා, ඒ තියෙන

රූපය හැදිලා තියෙන්නේ මෙහෙමයි, ඒ රූපයේ ලක්ෂණ ටික මෙහෙමයි, ඔය රූපය වෙනස් වෙනවා, ඔය රූපය මේ මේ කොටස් එකතුවෙලා හැදිලා තියෙන්නේ, ඔය රූපය සතරමහා ධාතුවෙන් හැදිලා තියෙන්නේ කියලා. එතකොට රූපය ඒ විදියට බලන්න ඕනේ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරලා තියෙනවා. එහෙම බලන්න එපා නෙවෙයි. ශරීරය හැදිලා තියෙන්නේ කොහොමද කියලා බලන්න. කෙස්, ලොම්, නිය, දත්, සම්, මස්, නහර - ඒවා පිළිකුල් සහගත, දුගඳ හමන කොටස්. අසුභ සංඥාව වඩන්න. මේ කෙස්, ලොම්, නිය, දත් හැදිලා තියෙන්නේ කොහොම ද? සතරමහා ධාතුවෙන්, නැතිනම් රූප කලාප වලින්, වෙනස්වෙලා යන දේවල් වලින් කියලා එහෙමත් බලන්න. ඒවා කරන්න ඕනේ.

හැබැයි අපි නුවණක් ඇති කරගන්න ඕනේ මෙහෙම බලන්නේ කුමක් සඳහා ද කියලා. මේවා වඩන එක තුළින් අපේ කෙලෙස් තුනී වීමක් තියෙනවා. විශේෂයෙන් නීවරණ ධර්ම යටපත් වෙනවා. දැඩි ඇලීමක්, රාගයක් තිබුණා නම් ඒක අඩු කරගන්න පුළුවන්. යටපත් කරගන්න පුළුවන් අසුභ සංඥාව වැඩීම තුළින්. ධාතූ මනසිකාරය බලන කොට තව ටිකක් කෙලෙස් දුරු කරගන්න පුළුවන්. එතකොට නීවරණ යටපත් වුණු මනසක් අවශ්‍ය වෙනවා එතනින් එහාට යන්න. පැහැදිලි මනසකට, නීවරණ යටපත් වුණු මනසකට තමයි දහම දකින්න පුළුවන්කම තියෙන්නේ.

නමුත් අපි හිතුවොත් එහෙම අර ටික වැඩුවහම හරි, මේ වැඩෙන්නේ නිවන් මාර්ගයයි, මෙතනින් මාර්ගඵල නිවන් අවබෝධ කරගන්න පුළුවන් කියලා, එතන අඩුවක් තියෙනවා කියන එකක් තේරුම් ගන්න වෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ හැම විටම අනුක්‍රමයෙන් තමයි කෙනා කෙනාගේ මනස ගැඹුරු දහම දකින මට්ටමට ගෙනියන්නේ. පහාරාද සූත්‍රයේ කීවා වගේ මුහුදු වෙරළේ ඉඳන් ටිකෙන් ටික තමයි ගැඹුරට ගෙනියන්නේ. එතකොට ඒවා එකක්වත් කරන්න එපා කියනවා නෙවෙයි. ඒවා වඩන්න ඕනේ. දැන් මේවා ඇහුවා කියලා ඒවා නවත්වන්න එපා. ඒවා කරන්න ඕනේ.

හැබැයි අපි තේරුම් ගන්න ඕනේ මේවා කරන්නේ කුමක් සඳහා ද කියන එක. තව එහාට, ලෝකයෙන් එතරවෙන මාර්ගයට යන්න තියෙනවා. මේ රූපයෙන් එතරවෙන මාර්ගයට යන්න තියෙනවා. වේදනාවෙන් එතරවෙන මාර්ගයට යන්න තියෙනවා. මේ පඤ්චපාදානස්කන්ධයෙන්ම එතරවෙන මාර්ගයට යන්න ඔය ජාති පහේම අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩන්න කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලිව දේශනා කරලා තියෙනවා.

මොකක්ද අනිච්ච සඤ්ඤාව කියන්නේ? මේවා මොනවාද, මේවායේ සමුදය මොකක්ද, පඤ්චපාදානස්කන්ධය හටගත්තේ කොහොමද? හටගත්තේ කොහොමද කියලා නුවණින් දකින කෙනාට තමයි නුවණක් එන්නේ මේ හේතු ප්‍රත්‍යය යෙදෙනකම් නේ ඕවා තියෙන්නේ. ඕවා යෙදුණේ නැත්නම් මේවා තියෙන්න බැහැ නේ. ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති කියන ධර්මතාවය. ඕක නේද පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මතාවය කියන්නේ?

එතකොට මේ මුළු ලෝකයටම අයිති දේවල්, අපි මේ ලෝකයක් කියලා හිතාගෙන, නැත්නම් හදාගෙන, විශ්වාස කරගෙන ඉන්න, තියෙන සියලුම දේවල් සංඛතයි, පටිච්ච සමුප්පන්නයි. මේ සමුදය යෙදෙනකම් ඕවා තියෙනවා, සමුදය යෙදුණේ නැති දවසට ඕවා පිහිටන්නේ නැහැ කියන නුවණක් තමන්ට එයි. ඒක විත්ත, වෛතසික, රූප කියන හැම ධර්මතාවයකටම පොදු යි.

එතකොට ඔය තියෙන රූපය කඩ කඩා මතක තියාගන්නාට, බැලුවාට මදි. එතනින් එහාට යන්න වෙනවා. ඒවා බැලුවේ කුමක් සඳහා ද? ඒවායේ සමුදය හඳුනාගන්න වෙනවා. සමුදය තියෙනකල් විතර නේ ඕවා තියෙන්නේ. මෙහේ අවිද්‍යාව තියෙනකල් විතර නේ ඕවා තියෙන්නේ. අවිද්‍යාව දුරු වුණ දවසට ඕවා උපදින්නේ නැහැ නේ, හටගන්නේ නැහැ නේ කියලා නුවණක් එයි. එතකොට මේ උපදින්නේ නැති, නැවත නූපදින මට්ටමකට මනස සකස් කිරීම සඳහා වැඩපිළිවෙලක් මේ තියෙන්නේ.

රහතන් වහන්සේ කියන්නේ බිණා ජාති - ජාතිය ක්ෂය වුණා. කොයි වෙලාවේ ද? එක තැනක වත් කියන්නේ නැහැ පිරිනිවන් පෑවාට පසුව ජාතිය ක්ෂය වුණා කියලා. මේ මොහොතේ, රහත් වුණ මොහොතේ - දැන් කළ යුතු සියල්ල නිම කරන ලදී කියලා. අවිද්‍යාව ශේෂයක් නැතුවම දුරු වුණ ගමන්ම තමයි ජාතිය ක්ෂය වුණා, නැවත උපදින්නේ නැහැ කියලා කියන්නේ.

මොනවා ද උපදින්නේ නැත්තේ? ජාති කියන කොට විස්තර කරනවා - බන්ධානං පාතුභාවො -ස්කන්ධයන් ගේ පහළ වීම. ආයතනානං පටිලාභො - ආයතනයන්ගේ පහළ වීම. මේවා නේද දුරු වෙන්නේ අවිද්‍යාව දුරු වෙන මනසක? මේ ධර්මතා දකින්න පුළුවන් සමුදය තේරුම් ගත්තොත් විතරයි. මේ සමුදය තියෙනකල් නේ අපි රූපයක් ගැන කතා කරන්නේ. මේ සමුදය තියෙනකල් නේ වේදනාවක් ගැන කතා කරන්නේ. ඕවා සංඛතයි, පටිච්ච සමුප්පන්නයි.

එතකොට මේ සමුදය දකින එක සඳහා තමයි මේ අනිච්ච සඤ්ඤාව වඩන්නේ, යොනිසොමනසිකාරය කරන්නේ. මේවා උපදින්නේ කොහොමද කියන යථාභූත ස්වභාවය දකින්න. එදාට පෙනෙයි මේ සමුදය තියෙනකල් නේ මේවා තියෙන්නේ, සමුදය නැති වුණොත් නිරෝධයි නේ කියන ධර්මතාවය පෙනෙයි. මේ ධර්මතාවය තමයි මම නම් මේ හැම සූත්‍රයකින්ම දකින්නේ. එතකොට අපි කලින් සාකච්ඡා කරපු අනිමිත්ත, අප්පණිහිත, සුඤ්ඤත කියන විමුක්ති මාර්ග වලට යන්න නම්, ඒවා තුළින් නිවන් මාර්ගය විවෘත කරගන්න නම් මේ පඤ්චපාදානස්කන්ධය ගැනත්, ඒ ජාති පහ හටගත්තේ කොහොමද - සමුදය, මේ සමුදය යෙදුණේ නැත්නම් ඒවා ගැන කතා කරන්නවත් බැහැ නේද, ඒවා උපදින්නේ නැහැ නේද කියන නිරෝධ ධර්මතාවයක් අවබෝධ කරගන්න වෙනවා.

ඒක අවබෝධ කරන්න නම් මේ ආයතන පිරිසිදු දකින්න වෙනවා. ඇහැට කරන්න පුළුවන් මොකක් ද? ඇතේ කෘත්‍ය මොකක් ද? වර්ණ සංඥාවක් උපද්දලා දෙන එක විතරයි. ඊට වඩා ඇහැට යමක් කරන්න බැහැ. ඇහැට බැහැ රූප හඳුන ගන්න. ඇහැ උපද්දලා

දෙන වර්ණ සංඥාව ගැන කල්පනා කරන්න ගිහිල්ලා නේද අපි රූප හදන්නේ. ඒක ගැන මනසින් හිතන්න ගිහිල්ලා නේද රූප හදන්නේ කියලා නුවණින් විමසන්න වෙනවා. එතකොට ඒ හදපු රූප වලට අදාළ වේදනාවක් නේද අපි විදින්නේ? ඒ හදපු රූපය ගැන සංඥාවක් නේද අපි මේ හදාගෙන තියෙන්නේ? ඒ හදපු රූපය ගැන නේද සංවේදනා (සංඛාර) ඇතිවෙන්නේ? ඔය ටික ගැන නේද විඤ්ඤාණයකින් දැනගෙන තියෙන්නේ?

එහෙනම් මේවා උපද්දවාගෙන ඇසුරු කරපු දේවල් නේද? ඒවා ඇසුරු කළේ නැත්නම් - අනුපාදාය මට්ටමේ දී අස්මියක් ඇතිවෙන්න පුළුවන් ද?

එතකොට උපාදාය, ආවුසො ආනන්ද, අස්මීති හොති, නො අනුපාදාය? කිඤ්ච උපාදාය අස්මීති හොති, නො අනුපාදාය? රූපං උපාදාය අස්මීති හොති, නො අනුපාදාය. වෙදනං උපාදාය අස්මීති හොති, නො අනුපාදාය. සඤ්ඤං උපාදාය අස්මීති හොති, නො අනුපාදාය. සඛ්ඛාරෙ උපාදාය අස්මීති හොති, නො අනුපාදාය, විඤ්ඤාණං උපාදාය අස්මීති හොති, නො අනුපාදාය කියන ඔය ධර්මතාවය නේද මෙතන පෙන්නන්නේ?

ඔය ධර්මතාවය තේරුම් ගත්ත කෙනාගෙන් නේද මේ අහන්නේ රූපං නිව්චං වා අනිව්චං වාති? කියලා. මේ මූලින් දේශනා කළ ටික තේරුම් ගත්ත මනසට දෙන්න පුළුවන් උත්තරය තමයි අනිව්චයි කියලා. අපේ මෝඛකමට අපි නිත්‍ය කරගෙන හිටියාට ඕවා නිත්‍ය කරන්න බැහැ. මොහොතකටත් පිහිටුවන්න බැහැ. මොහොතකට හරි පිහිටුවා නම් ඒ පිහිටුවලා තියෙන්නේ අවිද්‍යාව මත යි. සමුදය යෙදෙනකම් විතරයි ඕක තියෙන්නේ. එතකොට අවිද්‍යාව සමුදයක්. අවිද්‍යාව මතයි පිහිටුවලා තියෙන්නේ, අවිද්‍යාව යෙදුණේ නැති දවසට ඕවා ගැන කතා කරන්නවත් බැහැ - උපදින්නේ නැති නිසා.

එතකොට නිත්‍ය කරගෙන තියෙන්නේ මෝඛකමට. ක්ෂණයකට හරි, මොහොතකට හරි තියෙනවා කියන්නේ මෝඛකමට. මතක තියාගන්න උපදින ක්ෂණයකට හරි ඕක නිත්‍ය සංඥාවෙන් ගත්ත

හින්දා තමයි ඒ ගැන කතා කරන්න පුළුවන්, සමුදයක් දකින්නේ නැතුව. සමුදය යෙදුණේ නැත්නම් ඔහොම දෙයක් පිහිටන්නේ නැහැ කියන ධර්මතාවය.

ඔන්න ඔය ධර්මතාවය දැක්ක දවසට රූපං නිව්වං වා අනිව්වං වානි? කියන එකට සමාග්ප්‍රඥාවෙන් දැකලා උත්තරයක් දෙන්න පුළුවන් වෙයි. එහෙම දුන්නොත් මම හිතනවා ඔය කියන ප්‍රතිඵල ලබන්න පුළුවන් වෙයි කියලා.

ප්‍රශ්නයකට පිළිතුර: ලෝකයා දන්න රූපය ගැන බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉස්සෙල්ලා විස්තර කරනවා. අපි ඉන්න තත්ත්වයේ ඉඳලා තමයි ක්‍රම ක්‍රමයෙන් ගැඹුරට ගෙනියන්නේ. තමන් ඉන්න මට්ටමෙන්. එතකොට රූපයක් තියෙන කෙනාට පැහැදිලි කරලා දෙනවා ඔන්න ඔය රූපයේ මේ මේ ලක්ෂණ තියෙනවා නේද කියලා. උදාහරණයක් විදියට - අතීත රූපය, අනාගත රූපය කියන ඒවා තමන්ට තියෙනවා නේද? එතකොට අපට ඒක හරි පැහැදිලියි ඒ අපි ඉන්න මානසික මට්ටම නිසා. එතකොට එතනින් ගන්න එපා - ආ, එහෙනම් බුදුරජාණන් වහන්සේ කියලා තියෙනවා නේ එකොළොස් ආකාරයකට රූප තියෙනවා, එහෙනම් ඒක ඇත්ත ඇති හැටි නේ කියලා. එහෙම ගන්න නෙවෙයි, ඒ අපි ඉන්න තත්ත්වයේ තියන ටික තමයි ඔය විස්තර කරන්නේ. ඒ ලක්ෂණ ටික තව ටිකක් හිතන කෙනෙකුට ඊට වඩා වෙනස් විදියකට තේරුම් යනවා - කෙලෙස් අඩු කරගන්න උදව් වෙනවා - 'නැහැ, ඔතන පය්වි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ කියන රූප ගතියක් නේ තියෙන්නේ' කියලා. එතකොට එතන රූපය කියන්නේ මොකක් ද? සතරමහා ධාතුවයි, උපාදාය රූපයි. තව ටිකක් හිතන්න පුළුවන් කෙනෙකුට වෙන විදියකට විස්තර කරනවා 'මේ විදියට බලන්න, මෙතන රූප විසි අටක් තියෙනවා නේ' කියලා. ශුද්ධාණ්ඩකය විතරක් නෙවෙයි, අටවිසි රූප කියලා විස්තර කරන්න පුළුවන්. කාටද මේ විස්තර කරන්නේ කියලා නුවණින් බලන්න. රූපය තියෙන කෙනාට, රූපය පිරිසිදු දකින්න ටික ටික උදව් කරන්නයි මෙහෙම කියන්නේ.

එතකොට එතනින්ම තේරුම් ගන්න උපාදාය කියන ධර්මතාවය ඔතනම තියෙනවා. අපි සතරමහා ධාතු ව පැත්තකින් තිබ්බොත් ඔතනම තියෙනවා උපාදාය රූප විසි හතරක්. එතෙත්ට සූත්‍රය ගලපලා බලන්න 'උපාදාය, ආවුසො ආනන්ද, අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය'.

මේ ආකාරයට නුවණින් බලන කෙනාට ධර්මය දකින්න පුළුවන්. රූප ගැන අර විදියට ඉගෙන ගන්නේ කුමක් සඳහා ද කියන එක හිතේ පැත්තකින් තියාගෙන තමයි අපි දහම ඉගෙන ගන්න ඕනේ. ඕය ධර්මතාවය රූපයට විතරක් නෙවෙයි, හිතටත් පොදුයි. සිත් අසුනවයක් කියලා බෙද බෙදා ඉගෙන ගන්නත් කුමක් සඳහා ද මේ ඉගෙන ගන්නේ? මේ උපාදාය, අනුපාදය කියන ධර්මතාවය තේරුම් ගැනීම සඳහා යි.

ඒ ප්‍රශ්නය මතු කළ නිසා මම තව ටිකක් විස්තර කරන්නම්. නුවණින් දකින්න පුළුවන් අයට උදව් වෙන තැන් තියෙනවා. රූපය කියන්නේ වත්තාරො ව මහාභුතා වතුන්නඤ්ච මහාභුතානං උපාදාය රූපං කියලා විතරක් නෙවෙයි කියන්නේ. ඒ කියන තැන තව වචන ටිකක් තියෙනවා - උපාදින්නං වගේ. මේ වගේ වැදගත් වචන මග හැරලා නියම අර්ථය ගන්න අමාරුයි. මේකත් රූපයට කියපු දෙයක් නේ. මොකටද මේක කියලා තියෙන්නේ? ධාතු විභවිග සූත්‍රය වගේ තැන්වල මේක පැහැදිලි කරනවා. මේ වචනය අපි අමතක කරලා අර සතරමහා ධාතුවයි, උපාදාය රූප ටික ගැන විතරයි කතා කරන්නේ. උපාදින්නං කියලා කිව්වේ මොකක් ද? මේවායේ ගැඹුරු තේරුම් මොනවාද කියලා පෙනෙයි මේ පැත්තෙන් බලාගෙන යන කොට. එතකොට මෙව්වර කල් මේ කතා කරලා තියෙන්නේ තමන් අනුව ගිය, උපද්දවා ගත්ත දෙයක් ගැන නේද කියලා පෙනෙයි.

මේ රූපය ගැන විතරක් නෙවෙයි, වේදනාව, සංඥාව, සංඛාරය, විඤ්ඤාණ ගැනත් උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය කියලා දේශනා කරලා තියෙනවා. හැබැයි රූපයේ ඇත්ත ඇති හැටි දකින්න මෙව්වර අමාරු නම්, රූපය පිරිසිදු දකිනකම් ඉතුරු ටික දකින්න අපට කොහොමත් අමාරුයි. ඒ නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ

පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයේ අනිච්ච සඤ්ඤාව නැවත නැවත වඩන්න කියලා කියන්නේ. භාවිතා බහුලිකතා. එතකොට අනිච්ච සඤ්ඤාව කියන්නේ අපි හිතාගෙන ඉන්න විදියට ලෝකයට අයිති ක්‍රමය - රූපය වෙනස් වෙනවා, විපරිණාම වෙනවා, විත්තක්ෂණයයි තියෙන්නේ, නැතිනම් රූප කලාප විත්තක්ෂණ දාහතයි, කියන තැනින් එහාට යන්න වෙනවා. මේකත් අපි හදාගත්ත දෙයක් ගැන නේද මේ කියන්නේ - බලන නිසා පෙනෙන දෙයක් නේද කියලා. මේ උපමාවේ පැහැදිලිව තියෙනවා 'මුහුණ බලන කෙනාට පෙනෙනවා - නො බලන නිසා නොවෙයි' කියලා.

එහෙනම් මේ රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ ගැන බලන කෙනාට පෙනෙයි. නමුත් අපි ඒවායේ සමුදය පැත්ත දකින්න දක්ෂ වුණොත් පෙනෙයි ඔය සමුදය යෙදෙනකම් නම් ඕවා තියෙනවා, සමුදය නැති වුණ දවසට උපදින එකක් නැහැ නේද කියලා. ඒවා ගැන කතා කරන්න බැරි වෙයි කියන මහා ගැඹුරු දර්ශනයක් මෙතන තියෙනවා නේද කියලා නුවණින් බලන කෙනාට පෙනෙයි. වචන මතක තියාගැනීමෙන්, කටපාඩම් කිරීමෙන් එහාට අපි මේ දහම ප්‍රායෝගිකව බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නපු විදියට ආයතන විදියට දකින්න උත්සාහවත් වෙන්න. ආයතන මූලාවකයි අපි ජීවත් වෙන්නේ. ආයතන මූලාව නිසායි මේවා උපද්දන්නේ.

ඒ නිසා ආයතන පිරිසිදු දකින්න. ආයතන මහා ගොඩක් නැහැ, ආයතන හයයි අපට තියෙන්නේ. ඇහෙන්න අරන් දෙන එක ගැන මනායතනයෙන් කල්පනා කරනවා. කනෙන් අරන් දෙන එක ගැන මනායතනයෙන් කල්පනා කරනවා. එතකොට ඇහැ, කන, නාසය, දිව, ශරීරය, මනස - මේවායින් අරන් දෙන්නේ සංඥා මාත්‍රයක් විතරයි නේද? සංඥාව බුදුරජාණන් වහන්සේ උපමා කරන්නේ මිරිඟුවකට. ඔය මිරිඟුව තියෙන තැනක නේද අපි මේ ජාති පහක් උපද්දවා ගන්නේ? රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ කියලා. ඔය පහ උපද්දවා ගෙනයි ඔය පහ දිහා බලලා තියෙන්නේ. හරියට අර බල්ලා වතුරේ බල්ලෙක් උපද්දවාගෙන ඒ දිහා බලනවා වගෙයි. ඒ නිසාමයි සමුදය පැත්ත බලන්න, ආයතන පැත්තෙන් බලන්න කියලා කියන්නේ.

කතෘගේ වෙනත් පොත්

- බුදු දහම දැක ගනිමු - 1 පටිච්ච සමුප්පාද සාකච්ඡා
- බුදු දහම දැක ගනිමු - 2 මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව (මජ්ඣිම නිකාය සූත්‍රය ඇසුරෙන්)
- බුදු දහම දැක ගනිමු - 3 අනිච්චසංඤ්ඤා සූත්‍රය
- බුදු දහම දැක ගනිමු - 4 තප්පො සමන්තාහාරො (මහා හත්පදොපම සූත්‍රය ඇසුරෙන්)
- බුදු දහම දැක ගනිමු - 5 සතර මහා ධාතුවේ සතර ආකාරය (මූලපරියාය සූත්‍රය ඇසුරෙන්)
- බුදු දහම දැක ගනිමු - 6 ලෝකෝත්තර දැක්ම සඳහා කායානුපස්සනාව
- බුදු දහම දැක ගනිමු - 7 උණ්ණාභ බ්‍රාහ්මණ සූත්‍රය
- බුදු දහම දැක ගනිමු - 8 පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු (කච්චානගොත්ත සූත්‍රය, මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය සහ අනාථපිණ්ඩිකොවාද සූත්‍රය ඇසුරෙන්)

මෙම පොත් වල අන්තර්ජාල සංස්කරණය (pdf) සහ සාකච්ඡා (mp3) ශ්‍රවණය/බාගත කිරීම සඳහා පහත සඳහන් වෙබ් අඩවියට පිවිසෙන්න.

To download mp3, right click and select the save as option.

<http://ravi.harimaga.com>

search keywords : book, English, bawana

ඔබගේ පුණ්‍යානුමෝදනාවක් සහිතව පොත් නැවත මුද්‍රණය සඳහා කතෘ අමතන්න.

**රටී කොග්ගලගේ මහතා විසින් මෙහෙයවන
භාවනා/ධර්ම සාකච්ඡා වැඩසටහන් පැවැත්වෙන ස්ථාන**

1) කොළඹ

සෑම සෙනසුරාදා දිනයකම පෙ.ව. 8.30 සිට ප.ව. 1.00 දක්වා
සුභදාරාම විහාරස්ථානය
ගම්පහා හන්දිය, නුගේගොඩ.

2) මාතර

සෑම මසකම සතියේ පළමු ඉරිදා දිනයන්හි
පෙ.ව. 9.00 සිට ප.ව. 4.00 දක්වා
'ජය නිවස' - මාතර බෝධි ආරක්ෂක සභාවේ භාවනා මධ්‍යස්ථානය
කුමාරතුංග මාවත (නූපෙ හන්දියෙන් හැරෙන්න), මාතර.
විමසීම්:
දේශබදු කේ. ජී. මුනිදස මහතා - දුරකථන අංක: 071 4438747

3) උතුරුකන්ද

සෑම මසකම සතියේ අවසන් ඉරිදා දින පෙ.ව. 9.00 සිට ප.ව. 5.00 දක්වා
විමසීම්:
මෙමත්‍රි මහතා - දුරකථන අංක: 0718317583

4) අන්තර්ජාලයේ සිංහල ධර්ම සාකච්ඡාව

සෑම අඟහරුවාදා දිනකම සවස 3.30 සිට 5.30 දක්වා.
<http://www.savanatasisilasa.org>

5) The Buddhist TV - Dhammahadaya (English Discussion)

Poya days 9.00 pm

ධම් දනයකි - නොමිලයේ බෙදාහැරීම පිණිසයි.

ඕකම තමයි අපි දන්න හැම රූපයකටම පොදු ධර්මතාවය. රූපයට විතරක් නෙවෙයි, වේදනාවට, සංඥාවට, සංඛාරයට, විඤ්ඤාණයට - ඔය පහටම මෙන්ම මේ කියන ධර්මතාවය පොදුයි. සමුදය තියෙනකම් රූපය තියෙනවා, යම් වෙලාවක සමුදය දැක්කා නම් පෙනෙනවා ඔය සමුදය යෙදෙනකම් විතරයි රූප ගැන කතා කරන්න පුළුවන්. සමුදය නැත්නම් රූප නිරෝධයි. හටගෙන නැහැ. නිරෝධයි කියන්නේ අර තියෙන දෙය නැති වුණා නෙවෙයි. ඉපදිලා නැහැ. අන්න ඒ නූපදින

ධර්මතාවයක් මේ නිරෝධය කියන්නේ. ලෝකයක් නූපදින මට්ටම තමයි ලෝකයෙන් එතර වෙනවා කියන්නේ. අන්න ඒ පණිවිඩය දෙන්න තමයි මේ සූත්‍ර යොදාගනිමින් මම උත්සාහ කරන්නේ.

අස්මි මානය, මම වෙමි කියන හැඟීම ඇවිල්ලා තියෙන්නේ ස්කන්ධ පහ උපාදාය කිරීමෙන්ම යි. උපාදාය නො කිරීමෙන් නොවෙයි කියනවා. මේ කරුණයි, එතන දීපු උපමාවයි - මුහුණ බලද්දී පෙනෙනවා, බැලුවේ නැත්නම් පෙනෙන්නේ නැහැ කියන අදහස හොඳට විමසන්න ඕනේ. ඒක අපේ මාර්ගය වැඩිම පිණිස යම්කිසි අවබෝධයක් මතු කරගන්න උපකාර වෙයි කියලා මම හිතනවා.

අප තුළ අවිද්‍යාව යෙදුනොත් ඉන්න තැනයි, අවිද්‍යාව නො යෙදුනොත් මොන වගේ ස්වභාවයක් ද කියන එක ගැන යම්කිසි දළ අවබෝධයක් දහමට අනුව ගත්තොත් එතන සම්මා දිට්ඨිය තියෙනවා. සම්මා දිට්ඨිය ඇති වුණ කෙනා දන්නවා දැන් කොතැනට යන්න ද මේ වගේ වැඩපිළිවෙලක යෙදෙන්න ඕනේ කියලා.

මනසින් බලලා ඒකට අදාළ රූපයක් සකස් කළේ නැත්නම් අපට ඔය ජාති පහට අදාළ නිමිති ඉතුරු වෙයි ද? ඕක තේරුම් ගත්තොත් තමන්ට ඒකේ ප්‍රතිපදාවන් පෙනෙන්න ගන්නවා.

ISBN- 978-955-43763-1-1

9 789554 376311